

İDARE

DERGİSİ

DAHİLİYE VEKALETİNCE İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 28

KASIM — ARALIK,1957

Sayı: 249

İÇİNDEKİLER

TETKİKLER

Sahife

İdare, İdareci ve Murakabe Mefhumlarının		
Modern Esasları	M. BALASAYGUN	1
Şahsî Hürriyetten Mahrum Etme Cürmü	M. Muhtar ÇAĞLAYAN	26
Korunmaya Muhtaç Çocuklar	A. HİTAY	43
Döviz Kaçakçılığı	A. Turhan ŞENEL	61
Kanada Mahallî İdareleri Hakkında Kısa Bir		
Tetkikat Raporu		69

TERCÜMELER :

M. Şerif TÜTEN

Meksiko Şehrinde Belediye Hizmetleri.....	Naci BABACAN	94
Japonya Nüfus Meseleleri	Adil DÜNDAR	99
Hollanda Hükümeti Umumî Teşkilâtlanma		
Müşaviri J. Simith'in Konferansı	Tarık ÖLMEZOĞLU	127

YABANCI MEVZUAT :

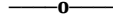
Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası	Doç. Dr. O. KÜRKÇÜER	133
---	----------------------	-----

Fihrist

244 - 249 Sayılı İdare Dergilerinde Yayınlanan		
Yazıların Konularına Göre Fihristi.....		151

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllık	: 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllık	: 750 kuruş



ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de :

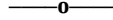
Bulunan yerin malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

Dahiliye Vekâleti Yayın Müdürlüğü — Ankara

adrese gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tâbi tutulmalıdır.)

B — Yabancı memleketlerde :

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.



YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etüdler kabul edilir.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20, 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **Dahiliye Vekâleti Yayın Müdürlüğü**’ne müracaat edilmelidir.



Sahibi : **Dahiliye Vekâleti**

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mesul Müdürü ; **Selim AYBAR**

TETKİKLER

İDARE, İDARECİ VE MURAKABE MEFHURLARININ MODERN ESASLARI

Yazan:
Muharrem BALASAYGUN

I — İdare mefhumunun şümulü:

Birden ziyade şahsın muayyen bir gayeye müteveccih müşterek faaliyeti, en geniş mânasile, idare mevzuuna vücut verir. Bu itibarla, her hangi bir işin görülmesi için müteaddit şahısların birlikte çalıştıkları her yerde idare mevcuttur. İşte bir ticarethane, bir maden ocağı veya bir fabrika gibi ticarî veya sınaî bir teşekkül bahis mevzuu olsun, ister Maliye Dairesi veya Tapu Sicil Memurluğu gibi hakikî bir devlet dairesi konu olarak ele alınmış bulunsun, idare mevzuu bütün bu sahalara aynı derecede şâmil bir hakikat olarak ortada bulunmaktadır. Şu halde, idareyi meydana getiren başlıca unsurlar şunlardır:

- a) Muayyen bir gayenin mevcudiyeti,
- b) Teşkilât ve
- c) Personel.

Bu unsurlardan her birini sırasile kısaca tetkik etmek faydalı olacaktır.

1 — Gaye:

Ulaşılmak istenen hedef veya yapılmak istenen işin kendisidir. Bir kooperatifte ortaklara ev yaptırmak veya bir Maliye Dairesinde halktan vergi tahsil etmek gibi.

Gaye; teşkilâtın bünyesine, vüs'at ve şümulüne tesir eden mühim bir unsurdur. Her teşekkül kuruluş gayesine göre uzuvlanır, dal budak salar veya kolları ayrılır. Gayesiz teşkilât olamayacağı gibi, mahdut gayeli veya müteaddit gayeli teşekküllerden her biri de gayelerinin icabına göre taazzuv ederler.

2 — Teşkilât:

Gayenin tahakkuku ve hedefe ulaşılması için zarurî olan faaliyet organlarının tesbiti, icra ve karar uzuvlarının tâyini, faaliyet merkezi ile şubelerinin tesisi gibi hususlar hep teşkilât mefhumuna dahildir. Lüzumlu binaların temini, malzeme ve teçhizatın ihzârı da teşkilât unsuruna dahildir. Burada mühim olan cihet, teşkilâtın hangi hizmet esaslarına göre kurulacağıının tesbitidir. Teşkilâtın kurulmasında hakim olan iki mühim esas vardır.

1 — Merkeziyet usûlü,

2 — Ademi merkeziyet usûlü.

Kâr temini gayesi de dahil olmak üzere, her nasıl bir gaye için hizmet ifâ edilirse edilsen teşekküllerin bilûmum organik bünyeleri bu iki esastan birine göre uzuvlanır. Şimdi bu iki esası kısaca inceliyelim:

a) Merkeziyet usûlü:

İcraî kararlar verme hususunda bütün kudret ve salahiyetin merkezde toplanması demektir. Merkez şubeleri veya taşra teşkilâtı hepsi birden merkezin verdiği kararlara göre harekât hatlarını tanzim ederler. En ince teferruata kadar icraata müteallik bütün ihtimaller önceden hesaplanır ve bunları karşılayacak emir veya direktifler de talimat veya tamimler şeklinde bütün şubelere bildirilir. Her hangi bir tereddüt halinde mutlaka merkezden sorularak alınacak hususî emre göre hareket edilir. İcraî karar salahiyeti merkeze ait olduğundan, şubelerin merkezce beğenilmeyen bütün kararları, icraat safhasına geçmiş bile olsa, merkez tarafından her zaman tadil veya büsbütün iptal olunabilir. Bu gibi tadil veya iptallerin üçüncü şahıslara müessir olabilmesi için şubelerin kendilerine evvelce tebliğ edilmiş bulunan tamim veya talimata aykırı hareket etmiş olmaları ve bu ciheti de üçüncü şahısların bilmeleri lâzımdır. Görülüyor ki, merkeziyet usûlüne istinaden kurulmuş olan müesseselerde şubeler sadece mekanik icraatta bulunan ünitelerdir. Bunların faaliyeti, merkezin sıkı bir şekilde murakabe ve nezareti altında bulundurulur.

b) Ademi merkeziyet usûlü:

Şubelere muayyen hususlarda icraî kararlar verme ve bizzat icraata geçme salahiyetinin tanınmış olmasıdır. Şubelerin salahiyet hudutları ve karar veremeyecekleri mevzular önceden merkezce tesbit ve kendilerine tebliğ edilmiştir. Bu usûl geniş bir takdir hakkına yer verdiği ve hattâ muayyen bazı ihtilâfların da merkeze intikal etmeden mahallen hallini mümkün kıldığı için, merkeziyet usulünden daha serbest, daha süratli icraatı mümkün kılar ve netice itibarile de daha verimli ve daha çok başarılı olan bir usûldür. Esas hareket istikameti ve prensipler bir kere merkezce tesbit edildikten sonra merkezin murakabe ve nezareti de bu hususlara münhasır kalır. Binaenaleyh, tevliid ettiği faydalardan dolayı, mümkün olan hallerde, ademi merkeziyet usûlüne gidilmek lâzımdır.

Ademi merkeziyetin muhtelif şekilleri vardır: Ufkî ademi merkeziyet ve şakulî ademi merkeziyet gibi. Ufkî ademi merkeziyet, ihdas olunan bütün şubeler arasında hiç bir mertebe üstünlüğü gözetmez, hepsi birbirinin haiz oldukları salahiyetlere tamamiyle aynı derecede sahiptirler. Birbirinin murakıp veya mafevki değildirler. Meselâ; P.T.T. İdareleri, veya banka şubeleri gibi... Şakulî ademi merkeziyette ise hiyerarşik bir fark vardır. Üstün kademede olan şube, madun mevkide bulunan şubeyi murakabe ve nezareti altında bulundurur. Meselâ; Karayolları Bölge ve Şubeleri, Askerlik Daireleri ve Şubeleri gibi... Şu halde ufkî ve şakulî ademi merkeziyetin kriteriyomu murakabe ve nezaret fonksiyonunun bizatihi kendisidir. Bu fonksiyon mevcut bulunan hallerde şakulî, bulunmayan hallerde de ufkî ademi merkeziyet vardır. Görülmektedir ki, şakulî ademi merkeziyet daha ziyade merkeziyete yaklaşan bir idare sistemidir. İkisini birbirinden ayıran kriteriyom ise icraî kararlar alabilme yetkisinin mevcudiyet veya ademi mevcudiyetidir.

Bu iki usulün memleketimizdeki âmme idarelerine tatbikinde devlet dairelerinin merkeziyet, İktisadî Devlet Teşekküllerinin ademi merkeziyet prensiplerine göre kurulmuş oldukları görülür. İktisadî Devlet Teşekküllerine benzer diğeri bir çok müesseseler de oldukça geniş bir ademi merkeziyetle idare edilirler.

Bu iki usûl haricinde bir de otonomi, yani muhtariyet denilen ve daha ziyade mahallî idarelerde görülen üçüncü nevi bir teazzûv şekli daha vardır ki, burada merkezî idare ile, mahallî idare arasında hiç bir hiyerarşik irtibat mevcut değildir. Merkezin murakabe salahiyeti pek mahdud olarak mevcuttur.

Teşkilât mevzuuna böylece temas ettikten sonra, bunun gaye ile olan irtibat ve münasebetini de belirtmek lâzımdır. Yukarıda görüldüğü veçhile, gaye teşkilâtın bünyesine tesir eden esaslı bir unsurdur. Bununla beraber, bizzat teşkilâtın kendisi de erişilmek istenen gayeye müessir bir âmildir. Zira, nev'inde isabet gösterilmeyen veya gösterilse dahi dar bir çerçeve içerisinde kurulmuş bulunan teşkilat, gayenin tahakkukuna da o nisbette hadim olur. Binaenaleyh, gaye ile teşkilât birbirlerine müteakıl tesirlerle bağlı birer unsurdurlar. Karşılıklı tesirleri de doğru orantı esasına dayanmaktadır. Yani, gayenin vüs'at ve ehemmiyeti, o nisbette teşkilâtın da vüs'at kazanmasına münker olur. Teşkilâtın genişliği veya darlığı da, bilmukabele, gayenin genişlemesine veya daralmasına müessir olur,

3 — Personel:

Gayenin tahakkukunda fikir ve bedenlerde çalışmak suretile idare mefhumuna dahil olan üçüncü ve en mühim unsuru meydana getirmektedir. Fertler olmadıktan sonra, ne gayenin mevcudiyetine ve ne de teşkilâtın kurulmasına sebep bulunmayacağı gibi, teşkilatı gayeye en faydalı şekilde götürecek olan fertler olduklarına göre de personelin üstün ehemmiyeti aşîkârdır. Muhtelif şahısların yapabilecekleri işlere göre tefrik ve tertiplenmeleri, bunlara tatbik edilecek liyakat, bilgi ve kabiliyet imtihanları veya kendilerinin müstakbel inkişaf imkânlarını belirtecek olan çeşitli testlere tâbi tutulmalarından başlayarak mesleklerinde terfileri, nakil ve tahvilleri, mezuniyet veya tecziyeleri, ve en nihayet emekliliğe şevkleri gibi çeşitli personel muamelâtının her ferde hakkaniyetle ve başarı ile tatbiki, başlı başına bir personel idaresi tesisini icap ettirmektedir. Bu teferruata girişmek, konumuz dışında kalacağı cihetle, personelin teşkilâtteki rolünü belirtmekle iktifa edeceğiz.

Çeşitli teşkilâtta çalışan personeli umumiyetle 3 gruba ayırmak mümkündür:

1 — Günlük işleri bizzat gören faal hizmet kadroları. Burada çalışanlar umumiyetle üstlerinden emir alır ve kısmen fikren ve daha çok bedenen çalışırlar.

2 — Faal hizmet personelinin daimî murakabe ve nezaretleri altında çalıştırılan, büro veya şube âmiri durumunda bulunan şefler grubu. Mümeyyiz gibi sair tâlî memurlar bunların maiyetindedir.

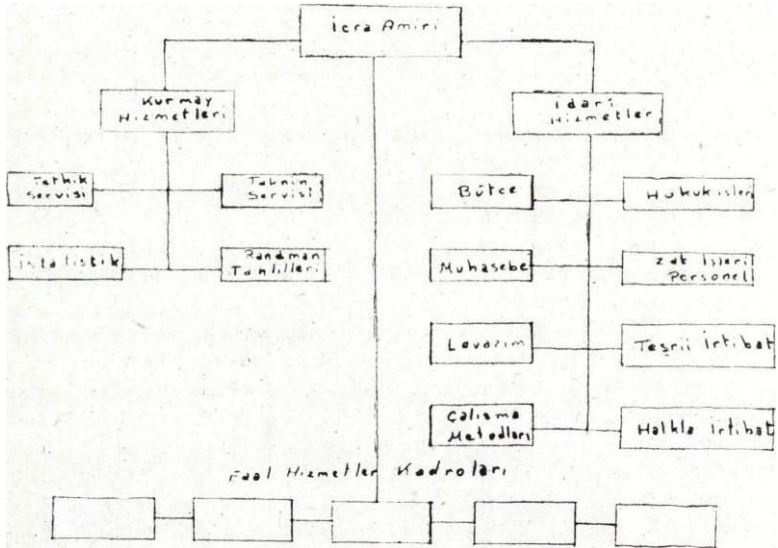
3 — Bütün teşkilâta hayatîyetini veren, ona hareket istikametini çizen ve onu hedefe doğru yürüten icrâ âmiri veya âmme idarelerinde idare âmiri. Burada en mühim mevkiin idare âmirlerinde olduğu şüphesizdir. İdare gemisini binbir çeşit ihtiyaçlar denizinde bocalatmadan, tehlikeye sokmadan, selâmet ve sür'atle menziline ulaştıracak olan kimse, hiç şüphe yoktur ki, o teşkilâtın başında bulunan idare âmiridir. Onun bu sahadaki vazifeleri ve mes'uliyetleri son derece geniş ve çeşitlidir. Teşkilâtın muayyen olan gayesine doğru gidip gitmediğini kontrol ve murakabe etmek, kendisinin birinci vazifesidir. İdare âmirinin bu vazifesini ne gibi şartlar altında ve nasıl ifa etmesi lâzım geldiği aşağıda görülecektir.

II — Teşkilâtın şahsiyeti:

Her hangi bir gayenin ulaşılması maksadile yukarıda belirtilen şekle uygun olarak kurulan teşkilât bir defa işlemeye başladıktan sonra, çok kere, müstakil bir hüviyet kazanma temayülü gösterir. Müesseselerin hükmî şahsiyetler haline girişlerinin mebd'ini bu temayülde aramak hatalı olmaz. Şahsiyeti kanunun hükmünden gelmeyen, yani hükmî şahsiyeti haiz bulunmayan teşekküllerde de bu vakıa aynen varittir. Yeni, pek çok idare ve müesseseler, hukukî birer şahıs olmadıkları halde, sanki kendi başlarına birer varlık imişler gibi, kendilerini teşkil eden fertlerden ayrı bir mekanizma halinde çalışmağa devam edebilirler. Teşkilât büyüdükçe onun bu vasfı daha da belirli bir hal alır. Devlet çarkının, bütün tesirlere rağmen, muayyen olan gidişi bunun en güzel misâlini teşkil eder (Burada istitraden belirtmek lâzımdır ki, Birleşik Amerika'yı vücade getiren 48 devletin, Amerika hukuk anlayışına göre hükmî şahsiyeti haiz bulunmadıkları ileri sürülmektedir. Devlete metafizik

bir varlık izafe etmektense, onu sadece halk hizmetlerini ifaya hadim bir teşkilât topluluğu olarak görme temayülü dikkate şâyandır. Buna mukabil İktisadî gayelerle kurulmuş olan ticarî müesseselerin müteyakkız ve müdebbir bir insan gibi hareket mecburiyetinde olduklarını görmek isteyen ve binaenaleyh bunlara hükmi şahsiyet tanıyan bir telâkki tarzı da ayrıca ibretle mütalâa edilmek icap eder).

Teşkilâtın şahsiliği, onun vüs'atı ile mütenasip olarak tezahür eder. Bundan başka, ihtisas şubelerinin çokluğu, ihtiyaçların teaddüd ve tenevvüü gibi sebeplerin mevcudiyeti de bu şahsiyetin kuvvetlenmesine sebebiyet veren diğer âmillerdir. Bu hal, teşkilâtı yürütmekle görevli bulunan idare âmirinin de görevini güçleştirici mahiyettedir. İhtisas şubeleri, icraatı köstekleyici bir mukavemet doğurur. Bu mukavemet, icra âmirinin müstakil hareketine mâni olduğu gibi, teşkilâtın eksikliği, müesses gelenek ve göreneklere karşı duyulan sadakat ve bağlılık da ayrı birer engel olarak icra âmirlerinin hareket serbestisini azaltır. Bütün bu mukavemet unsurlarını yenmek ve teşkilâtı istedikleri istikamete tev-



cih edebilmek, kendilerinde ancak hakikî liderlik vasfı bulunan idare âmirlerine, yani icra uzuvlarına mahsus bir meziyettir. Şu halde, idare âmiri, şahsında liderlik vasıfları bulunan bir elemandır.

III — Teşkilâtın kuruluş şekli:

Her hangi bir hizmet ifasile mükellef bulunan teşkilâtın her şeyden önce kendisinin de bazı hizmetlere ihtiyacı vardır. Umumiyetle her geniş teşekkülün muhtaç bulunduğu hizmetler şunlardır : Masraflarını ve varsa varidatını tesbit edecek bir muhasebe servisi, bununla ilgili olarak da Bütçe ve Malzeme servisleri, memur ve hizmetlilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak olan bir personel şubesi tipik olan servis branşlarıdır. Bunların herbirinin başında bir şef, bir âmir veya teşkilât çok büyükse bir müdür bulunur. Bu servislerin hepsine birden topyekûn İdarî Hizmetler Bölümü denir. Bundan başka bir de Kurmay Hizmetleri diyebileceğimiz ayrıca bir bölüm daha vardır. Teşkilâtın düşünen beyni, dimağı mesabesinde bulunan bu bölüm, her büyük müessesede vardır ve şu servislerden müteşekkildir : Tetkik, Araştırma ve Müessese Politikasının tâyini servisi, İstatistik servisi, Taknin servisi ve Randıman tahlilleri servisi. Bunlar sırasile şu işleri görürler » Tetkik Servisi, istatistik rakamlarından ve randıman tahlilleri raporlarından faydalanarak, müessesenin takip edeceği esas politikayı tâyin eder ve icra âmirinin tasvibine sunar. Bu tasvibi alan Taknin Servisi gerekli kanun lâyhalarını teknik şekillere uygun olarak teşri uzvuna ve ticarî müesseselerde idare meclisine sunar. İstatistik Servisi, her türlü rakamı dile getirir ve mânalandırır. Randıman tahlilleri Servisi de, israf bulunup bulunmadığını, gecikmelerin hangi noktalarda olduğunu belirtir. Son olarak, bir de faal hizmet kadroları vardır ki, burada çalışan personel doğrudan doğruya hizmeti ifa eder veya halk ile temasta bulunur. Bu izahatı şöyle bir şem'a ile ifade edebilir:

Bu şemada belirtilen 12 servis, büyük teşekküllerin umumiyetle hepsinde mevcut bulunur. Bu gibi idarelerin halk ile ve teşri uzvu ile aksaksız temas ve münasebetler tesis edebilmesi için, bir teşriî irtibat ve bir de halk münasebetleri veya istihbarat servisi vardır. Bunlardan başka, kendi faaliyetine esas olan çalışma ameliyelerini ve çalışma metodlarını devamlı surette inceleyerek muamelâtta devamlı ıslahat tedbirleri alınmasını temin eden bir çalışma metodları servisine de ihtiyaç bulunacağı tabiidir. Bu servisin diğerlerinden farkı, teşkilât içindeki bütün servislerle re'sen temas ve muhaberede bulunabilmesidir. Hukuk işleri servisinin daha ziyade Kurmay Hizmetlerine dahil bulunacağı zannedilirse

de, müessesenin günlük işlerinde vekâletini ifa edecek olan ve dâvaları takiple görevli bulunan bu servisin İdarî hizmetler meyanında mütalâa edilmesi daha uygun görülmektedir.

Bu şemada, icra âmiri dediğimiz şahıs âmme idaresi müesseselerinde idare âmirinden başka bir kimse değildir. Biz buna sadece idareci demekle iktifa edeceğiz.

IV — Teşkilâtın maddî unsurları:

1 — Binalar:

Teşkilâtın maddî tarafı da incelenecek konular arasındadır. Binaların dış güzelliği kadar, iç tertibatı da ayrı önemi haizdir. Işık, hararet, odaların ve masaların yerleştirilmesi ve tanzimi hep bu maddî unsurların binalarla alâkalı olan tarafını teşkil eder. Bu hususlara mütedair olarak, ortaya konulmuş bazı kaideler vardır. Meselâ:

(1) — Masalarda çalışan memurlar yüzyüze gelmeyecek şekilde oturtulmalıdır,

(2) — Gözler ışığa karşı çevrili olmamalıdır,

(3) — Dikkati dağıtan şeylere memurların arkaları gelecek şekilde oturtulmalıdırlar,

(4) — Birbirile alâkalı memurlar veya şubeler, birbirlerine yakım olmalıdırlar,

(5) — Her odada bir şef bulunmalıdır,

(6) — Duvarlar, tavan ve tabanlar mümkün mertebe sesleri az: aksettirmelidir,

(7) — Mahremiyet veya prestij ve otorite gibi mülâhazalar aksini âmir bulunmadıkça hususî odalar ihdas edilmemelidir,

(8) — Çalışılan yerde hararet 21 dereceden ve rutubet de % 50 den yukarı olmamalıdır,

(9) — Renkler, kirleri ve tozları gizleyecek gibi açık veya soluk; olmalıdır,

(10) — Havasızlık ve fena ışık kadar gürültü de çalışanları rahatsız eder,

(11) — Yazıhanede çalışan her bir memur için asgarî 6,5 metrekaare boşluk bulunmalıdır,

(12) — Masaların sıraları arasında birer metre ve odada boydan boya uzunlamasına olarak masalar arasında ikişer metrelik koridorlar bulunmalıdır,

(13) — Masa kullanmak mümkün olan hallerde memurlara asla yazıhane verilmemelidir,

(14) — Evrakın masalardan masalara gidiş - geliş yolları birbirlerini kesecek şekilde olmamalıdır. (Aşağıdaki şekle bakınız).

2 — Makine, alât ve malzemenin intihabı:

Bu hususta idareci tam bir serbestiye sahip değildir. Hakikî ihtiyacına cevap verecek olanından gayrisini satın almamalıdır. Bundan başka, muayyen bir firma veya markaya bağlanarak kendisini onun esiri haline koymamalıdır. Nihayet, eksiltme zarureti de idareciyi takyid eden bir müşküldür.

3 — Sicil ve kayıtların tesis ve muhafazası:

Her idarenin ve her işletmenin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kayıt ve sicillere sahip olması lüzumu açık bir hakikattir. Siciller hakkında umumî olan bazı kaideler aşağıda verilmiştir:

(1) — Siciller, merkezî bir yerde ve bunları muhafaza etmekle görevlendirilecek bir kimsenin nezareti altında bulundurulmalıdır,

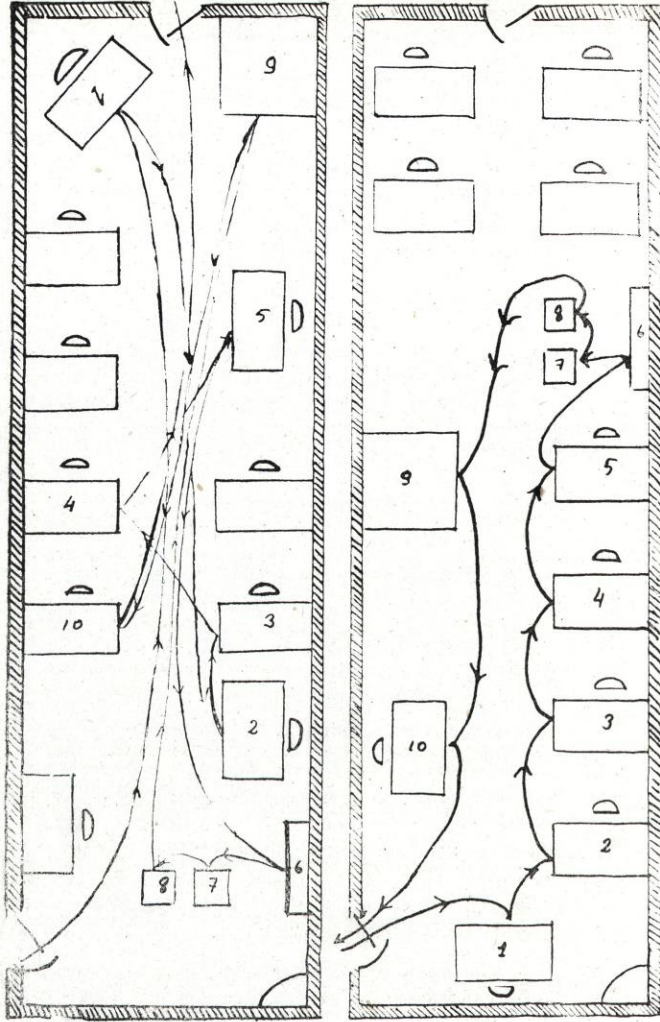
(2) — Kayıt ve Sicil Memurları, müessesesinin içinden yetişmiş ve yapılmakta olan hizmetin icaplarını öğrenmiş kimselerden seçilmelidir,

(3) — Sicillerin tasnifi, müessesece yapılan işin icaplarına uygun şekilde ve daha ziyade o işte çalışan kimselerin ihtiyaç ve arzularını karşılayacak surette olmalıdır,

(4) — Sicilleri, bulundukları tasnif raflarından almak doğrudan doğruya onları kullanacak kimseler tarafından yapılmalı fakat asla o şahıslar tarafından yerlerine konulmaların müsaade edilmemelidir. Karışıklıkları ve hatta suiistimalleri önlemekte bu tedbir faydalıdır,

(5) — Sicillerin miadı, çok sık kullanılmayanların muhafazası fazla masrafi mucip olduğundan, icra âmiri, yani idareci bunların imha zamanını bizzat tâyin etmelidir.

Siciller için çıkış fişleri tanzimi, kıymetli siciller için de iade pusulaları yapılması, yanlış yere konulan sicillerin kolaylıkla bulunmalarını



Yanlış

Doğru

sağlayacak tedbirler alınması, mikrofilme ehemmiyet verilmesi ve kullanılması, sicil rehberleri yapılması, sicillerin tam kelime halinde başlıklarla değil, sadece harflerle ve alfabetik sırayla tasnif edilmeleri, tasnif raflarının düz değil, muhaddep girintili olarak imâl edilmesi (fazla uzanmayı önlemek ve sicillere daha kolay ulaşabilmek için), mahrem sicillerin de bizzat icra âmirinin odasında bulundurulmaları gibi hususlar, sicillerle alâkalı diğer bazı kaideler gurubunu teşkil etmektedir.

4 — Takibat fişleri:

Daireye gelen her yazıya bir giriş etiketi bağlanmalı ve etiketin bir sureti de tarih sırasile muhafaza olunmalıdır. Her gün suretler ortaya konularak işin intacı takip edilmelidir. Fikrî mesaiyi icap ettirmeyen mekanik mahiyetteki vazifeler için bu usûl faydalı olursa da, fikren mesaî sarfını gerektiren işlerde pek verimli değildir.

5 — Daktilo ve stenolar topluluğu (Pool) :

İş hacmi müsait olan büyük teşkilâtta (Pool) büyük faydalar sağlar. 20, 30 kadar daktilonun veya adedi bu rakamlar civarında bulunan stenografların her birinden arta kalan boş zaman kesirlerinin birbirlerine eklenmesi suretile daktilo veya stenolar topluluğundan vahide iblâğ edilmiş tam iş birimleri elde edilir ve bu suretle göze görünmeyen zaman boşlukları kıymetlendirilmiş olur. Ses alma cihazlarının istimali de stenograflar yerine daha fazla daktilo istihdamını, veya stenograf adedinde tasarruf yapılmasını mümkün kılar. Toplu halde istihdam edilen daktilolarda her birinin iş verimi daha kolay mukayese edilir. Bu hal randımanın artmasına yardım ettiği gibi, iyi çalışanların daha kolay görülerek terfi etmelerine de faydalı olur. Fakat, bu faydalarına rağmen fertler yani münferit daktilo ve steno'lar bu usûlü sevmeyizler, çünkü onları bir makine haline ifrağ etmekte ve kendilerinin şahsiyetlerini silici bir mahiyettir.

6 — Yedek ekipler bulundurulması:

Bilhassa iş hacminin muayyen saatlerde pek yüksek olduğu zamanlar için zarurîdir. Fakat bu yedekler büsbütün işsiz bekletilmez. En iyi elemanlar bilhassa bu maksat için yetiştirilerek, muayyen ve müsait vazivelere çalıştırılırlar. Her hangi bir noktada ansızın vuku bulacak bir aksaklığı gidermek veya bir ihtiyacı karşılamak için bu ekipler derhal çağırılır ve vazifeye gönderilir.

Buraya kadar teşkilâtın maddî taraflarını görmüş olduk. Şimdi, biraz da teşkilâtı gayesine götürmekle mükellef bulunan idareci üzerinde duralım:

V — İdareci, vasıfları ve vazifeleri:

Haddi zatında muayyen bir idareci tipi mevcut değildir. Birebirlerine zıt karakterde olan idarecilerin aynı derecede muvaffakiyet gösterdikleri çok kere vâkidir. Yaradılışları itibaride idarecilerin şiddetli veya mülayim, sokulgan veya çekingen, atılgan veya temkinli bir tabiatta olmalarının muvaffakiyette pek büyük bir tesiri olduğu iddia edilemez. Zira, emir ve murakabeleri altında bulunan hizmet teşkilâtını objektif esaslara göre yürütmesini bilen ve bu suretle halkın büyük kısmına faydalı olabilen idareci, muvaffak olmuş bir kimsedir. Bu fayda mefhumunu tâyin ederken şu hususları da behemehal nazara alır : Mevzuatın icapları, mafevklerin emir ve arzuları, adalet cihazının tutumu, alâkalı dairelerin temayülleri, siyasî partilerin ve muayyen nüfuz gruplarının dilek ve istekleri gibi hususlar ayrı ayrı mütalâa edilerek, kıymetlendirilir ve teşkilâtın en verimli ve en kifayetli bir surette çalışması sağlanacak şekilde tatbikata geçilir. Gerek kifayet ve gerek verimlilik teşkilâtın ihtiyacı olan nisbetini ifade eder. Kifayet, ihtilacın ne miktarda ve ne nisbette karşılandığını belirtir. Verim ise, ihtiyaçların en iktisadî bir şekilde ve israflara en az yer verir surette karşılanıp karşılanmadıklarını ortaya koyar. İşte idarecinin asıl hüneri bu noktada kendini gösterir. Teşkilâtta kifayet ve verimi temin edebilen idareci, kendisinden beklenen vazifeyi yapmış olur. Bunu yapabilmek için de idarecinin şahsî vasıflarından ziyade bu sahadaki mümarese ve kabiliyeti mühimdir. İdareci olabilmek için lüzumlu olan vasıf ve meziyetleri bulup meydana çıkarabilmek için psikologlar bazı testler icat etmişlerdir. Bu testlere nazaran başarılı idareci : Enerjiktir, ikna edici ve inandırıcıdır, sokulgan ve cemiyet hayatını seven bir kimsedir, mahcup veya münzevî değildir, kaygıdan azadedir, yorgun ve yıpranmış değildir, kararlıdır, acele kararlar vermez ve gözü pektir. Onu yıldırma veya cesaretini kolay kolay kırmak mümkün değildir. Matematiğe, hukuk, tarih ve edebiyata vukuf sahibi olduğu farz olunur. El işlerini veya gramer bilgisini sevmez; topluluk Önünde konuşmaktan ve kendine ehemmiyet verdirip dikkat nazarlarını üzerine çekmekten, toplantılar tertiplemekten, cemiyetler ve kulüpler kurmaktan, âcil vak’alarda ve bir kaza vukuu hallerinde öne atılıp canla başla çalışmaktan hoşlandığı mefruzdur.

Böyle olmakla beraber, yukarıdaki noktaları belirtecek olan deney-

lere veya testlere pek fazla bel bağlamamak icap etmektedir. Çünkü, idarecinin veya liderin kendi fitrî kabiliyet ve vasıflarını bulunduğu cemiyet içinde kazanıp geliştirmesi her zaman mümkündür. Yani, idareci vasat bir insan dahi olsa, iyi bir lider olarak yetişebilir. Hayatta bir çok kimselerin iyi birer idareci olarak yetiştikleri görülmüştür. Buna mukabil, fitrî kabiliyetleri itibarile idareci vasıfların haiz bulunduğu halde, bu kabiliyetlerini inkişaf ettirmemiş olmalarından dolayı bir çok kimsenin vasat bir idareci seviyesinde kaldıkları da aynı suretle vâkidir. Bu itibarla, kendini yetiştirmek ve deruhte ettiği hizmetleri muvaffakiyetle başarmak, her şeyden evvel, idarecinin kendi elinde bulunmaktadır. Bu sahada meşgul olanlar, idarecilerin muvaffak olabilmeleri için bazı kaideler vaz etmişlerdir. Şimdi de muvaffak olmak isteyen bir idarecinin riayet edeceği şartları gözden geçirmek faydalı olacaktır.

VI — İdarecinin muvaffakiyet şartları:

1 — Vazife ve salahiyet hududlarını iyice çizmek lâzımdır. Yapılacak işin hudutlarını tayin etmek, hem o işi iyice anlamağa yarar ve hem de başkalarının vazifelerine tecavüzü önler. Bizim memleketimizde bilhassa adlî sahaya bir de askerî makamların icraatına müdahale ve tecavüzde bulunmamağa dikkat etmek lâzımdır. Maamafih, bu mercilerin her ikisinden de şahsî teşebbüs ve temaslarla müsbet neticeler alındığı vâkidir.

2 — Kendini işe göre ayarlayıp, hazırlamak gerektir.

Bu ifade ile kastolunan cihet şudur : Herkes kendi kusurlarını ve buna mukabil de kuvvetli taraflarını ve meziyetlerini başkalarından mutlaka çok daha iyi bilir veya bilmelidir. Her ne kadar bunu yapmak pek kolay olmazsa da, en yakın mesai arkadaşlarından, ailesi efradından ve sair güvendiği kimselerden kendisinin tenkid olunan tarafları hakkında ustalıkla bilgi alabilir. Başkalarının ittifak ettikleri noktalarda kendisini müdafaa etmeğe kalkışması ve kusurlu olan tarafını mazur göstermeğe çalışması mahzurludur. Hakikati olduğu gibi kabul ederek, kendini İslah yolunu tercih etmesi en doğru hareket olur. Burada mühim olan nokta şudur : İdareci, kendi şahsına ait soruşturmaları yalnız bir tek defaya mahsus olarak yapmalıdır. Bu konuda vukubulacak tekeridirler, idarecinin ruhen mariz ve karakter itibarile de zayıf olduğu şüphesini yaratır. Buna asla meydan vermemek lâzımdır.

3 — İnsanları anlamağa çalışmalıdır:

Her idareci, birçok insanlarla karşı karşıyadır ve onlarla meşgul olur. Bu itibarla, insanların hareketlerine âmil olan sebep ve saikleri öğrenmek şarttır. Muayyen haricî tesirlere karşı her şahsın tepkisi aynı olmadığından, şahıslara göre muamele esastır. Bazı insanlar, hattâ insanların pek çoğu methodılmekten hoşlanırlar. Böylelerine ufak bir iltifat, kendilerinden büyük işler alınmasını intaç edebilir. Buna mukabil, bazı insanlar da vardır ki, ancak vazifelerine son verileceği tehdidi ile çalıştırılabilirler. Bazıları tavsiyeleri hoş karşılar, bazıları ise bu gibi hareketleri müdahale sayarlar. Kimisi teşkilât içinde sadece bir makine gibi çalışır, kimisi âmirine karşı nefret dahi duyabilir ve fakat vazifesinin ehemmiyetini müdrük olduğu için vazifesine devam eder. Bütün bu çeşitli kimseleri ayıklayıp ayırt etmek ve her birini ayrı öğrenmek hasıla temini bakımından faydalıdır. Bununla beraber, şahısların hususî hallerini de nazara almak lâzımdır. Sıhhî şartlar, malî müzayaka halleri, ailevî geçimsizlikler, ve daha pek çok ihtimaller gözden kaçırılmamalıdır.

4 — Yerinde ve isabetli kararlar verebilmeyi öğrenmelidir:

İsabetli kararlar verebilmek, mümarese ile yakın alâkalıdır. Fakat sıhhatli bilginin önemi çoktur. İyi karar verebilenler daha ziyade iyi ve sağlam bilgi sahibi olan kimselerdir. Bilemeden karar vermek elbetteki mümkün değildir. Bununla beraber, karar vermede en mühim âmil, cesarettir. Bilhassa yeni kurulan teşkilâtta ve emsal teşkil edecek hâdiselerin mevcut bulunmadığı hallerde bu âmil büsbütün ehemmiyet kazanır. Lâkin, acele kararlar vermekten kaçınmak lâzımdır. Çünkü, yanlış yerilen bir kararın bilâhara düzeltilmesi ekseriya daha müşkül ve daha pahalıya mal olur. Bu sebepten, karardan önce sıhhatli bilgi toplamaş olmak şarttır.

5 — Yıpranır derecede yorgunluktan kaçınmalıdır:

İdareci, her zaman ruhen ve bedenen zinde olmalıdır. Bunun için de kendisini zayıf düşürecek olan yorgunluktan kaçınmalıdır. Akşamları eve iş götürmek de fazla yorulmanın başlıca sebebidir. Vazifenin büyük bir kısmı maiyetteki memurlara yaptırılabilir. Bu ciheti tercih eden idareci, kendini bitap düşürecek hareketlerden ve faaliyetten kurtulmuş olur. Yorgunluk asabı zayıflattığı için, âni tehevvrler, lüzumsuz asabiyet halleri başgösterir, nefse itimat azalır ve neticede kararlarda isabetsizlikler de birbirini kovalar. Bu halin muvaffakiyete tesiri aşikârdır.

6 — Yeni meseleleri isabetle halletmeyi öğrenmelidir:

Emsal hükmüne geçmiş vak'aların tekerrüründe ne suretle hareket edileceğini kestirmek artık idareciye has bir imtiyaz olmaktan çıkmıştır. Bu gibi işlerle meşgul olmayı idareci maiyetine bırakmalı ve kendisi daima yeni meselelerle uğraşmayı itiyad edinmelidir. Hattâ, bilmeceleler çözmek bu konuda bir spor bile sayılabilir. Böylelikle, ânî olarak ortaya çıkan hâdiselerde, idareci, şaşırmadan vaziyeti kavramağa alışmış olur. Diğer taraftan da, otomatik bir makine gibi, muayyen hallerde, muayyen hareketleri tekrarlayan bir uzuv olmaktan kurtulmuş olur.

7 — Maiyetin yaptığı günlük işleri kendisi yapmamalıdır:

Yukarıda belirtildiği gibi, idarecinin kendini yeni hâdiselerle meşgul etmesi, şahsî kabiliyetlerini geliştirmesi, yorgunluktan kaçınması gibi zaruretler bu fıkranın da izahını vermektedir.

8 — Salahiyetlerini devretmekten çekinmemelidir:

İdareci yalnız murakabe görevini üzerine alıp, maiyetin işlerini görmekten kaçınmakla iktifa etmemeli, fakat aynı zamanda, kendisine ait bazı işlerin görülmesi salahiyetlerini de maiyetindeki kabiliyetli elemanlara devretmelidir. Bu suretle hem iyi eleman yetiştirmiş olacak ve hem de kendi enerjisini tasarruf etmek imkânını da bulacaktır.

9 — Maiyetini kabiliyetli kimselerden intihap etmelidir:

İyi bir idarenin en büyük düşmanı, vasat seviyeli memurlardır. Terfi edecek kadar iyi veya tasfiye edilecek derecede kötü olmayan memurlar hizmette kaldıkça idarenin de kolaylıkla ilerlemesine imkân az olur. Bu gibi memurlar kendi vasıflarını idareye aksettirerek, idarenin de umumî karakterini vermiş olurlar ve idare bunların yüzünden vasat olmaktan kurtulamaz. Böyle bir teşkilâtın başına geçen idareci maharetle, sür'atle ve insafsızca tasfiye amelîyesine girişmelidir. Bu tasfiye mutlaka vazifeye nihayet vermekle olmaz. Nakil ve becayiş gibi imkânlardan da faydalanmak mümkündür. Bu suretle kesafet dağıtılmış ve zararsız hale getirilmiş olur. Maharetle deniliyor, çünkü açıkça kusursuz olan bir memurun tasfiyesi, teşkilâtta aksülamel yaratır. Moral bozulmasına sebebiyet verir. Sür'atle deniliyor, çünkü, gecikmeden mütevellit sükût ikrardan sayılacağı cihetle, mevcut halin zımnen kabulüne delâlet eder. İnsafsızca denilmesinin sebebi de, insanı mülâhazalardan uzak olarak he-

saplanmış bulunan teşkilât gayeleri muvacehesinde idarecinin merhamete kapılması muhtemeldir; halbuki teşkilâtın mevcudiyet sebebi buna aykırıdır.

10 — Hem yukarıyı ve hem de aşağıyı kollamak lâzımdır:

Bir idareci, durumu itibarile maiyetinin üstünde, fakat âmirlerinin altındadır. Onun âmirlerinin de maiyetleri ve üstleri bulunabilir. Bu vaziyet bütün teşekküllerde en yüksek mertebeye kadar kademe kademe böyledir. Hangi kademede bulunursa bulunsun, idareci mevkiinde olan bir kimse hattı hareketini şöyle tanzim edebilir:

(1) — Yalnız maiyeti ile meşgul olur, sadece onları çalıştırmak ve randıman almak gayesidir. Bir de,

2 — Sadece yukarıya bakar ve yalnız üstlerine yarayışlı olmayı düşünür.

Bu iki tarz hattı hareketi ayrı ayrı müdafaa edenler olmuştur. İkinci şeklin müdafii olanlar idarecinin kendini daha çabuk gösterebileceğini ve neticede daha kolay terfi edebileceğini ileri sürerler. Birinci şıkkı tercih edenler de, şahıslara bel bağlamanın, doğurabileceği istikrarsızlıklar üzerinde dururlar. Aristo, her iki ifrattan kaçınarak, şahsî çalışmamasıyla âmirinin de gözüne giren idarecinin istikbalini en sağlam temeller üzerine kurmuş olacağını müdafaa eder.

Artık, murakabe ve nezaret konularını incelemeğe başlayabiliriz.

VII — Murakabe ve nezaret mefhumlarının esasları:

1 — Teftiş, murakabe ve nezaretin tarifi:

İl İdaresi Kanununun 31 nci maddesi Kaymakamların hukukî durumlarını, görev ve yetkilerini sarahatla belirtmekte ve bu maddenin Ç, D, E fıkraları da murakabe ve nezaret müessesesine temas etmektedir. Kanunda geçen tâbirler, teftiş ve denetleme kelimeleri ile ifade olunmuştur. Teftiş sözü bugün artık teessüs etmiş bir mâna taşımaktadır. Teftişin muayyen bir formaliteye bağlı olarak yürütülen ve sureti mahsusada yetiştirilmiş elemanlarla ifa olunan İdarî bir murakabe vasıtası olduğunda şüphe olmasa gerektir. Binaenaleyh, teftiş dediğimiz zaman hatırıma salahiyetli müfettişler, teftiş raporları ve saire gelir. Kanunumuzdaki teftiş kelimesi de kaymakamlarımızı salahiyetli birer müfettiş mevkiine koymuştur.

Binaenaleyh, bir kaymakam teftiş salâhiyeti cümlesine dahil bulunan mülkî idare şubelerinden her hangi birini teftiş etmek istese, bu husustaki salâhiyetlerini o teşkilâtın özel bir müfettişi imiş gibi kullanabilir. Bunda hiç bir tereddüt bahis mevzuu olamaz. Ancak her hizmetin kendine ait özellik ve incelikleri bulunduğuna ve bu hususlara iyice nüfuz edebilmek için de sureti mahsusada yetişmiş bulunmak şart olduğuna göre, teftiş işinin ait olduğu teşkilât müfettişleri tarafından yaptırılmasında bazı faydalar bulunacağını mülâhaza etmek de yerinde olur. Bununla beraber, gecikmesinde mazarrat bulunan acele hallerde ise bizzat el koyma zarureti bulunabilir.

Durumun ehemmiyetini takdir ve ona göre karar ittihazı lüzumu izahtan varestedir.

Denetleme tâbirine gelince, bu kelime teftişe nazaran daha umumî, daha geniş bir mânâ ifade eder. Teftiş tâbiri ise teknik bir ameliye olmak üzere hususî bir mânâ taşır. Yukarıda sözü geçen maddenin E fıkrası aynen şöyledir:

(Kaymakam, kazanın her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur).

Şu halde, kaza dahilinde ifa olunan zabıta, maarif, sıhhat, nafia, tapu, nüfus vesaire gibi devlet âmmе hizmetlerinin aksaksız yürüyüşünü tanzim edici tedbirleri almak ve bu tedbirlerin faydalı olup olmadıklarını ve müessiriyet derecelerini zaman zaman yoklamak yani denetlemek kaymakamlara yukarıki fıkra ile kanunî bir mes'uliyet ve vazife olarak verilmiş bulunmaktadır. İşte denetleme kelimesi bu mânaya gelmektedir. Yani hizmetlerin muntazam gidişini gözönünde bulundurmak ve devamlı kontrole tâbi tutmak keyfiyeti kanunumuzda «Denetlemek» kelimesi ile ifade olunmuştur. Konumuzun mihverini bu kelime teşkil edecektir. Eskiden buna murakabe denirdi, denetleme ve kontrol demektir.

Konumuzun başlığına bir de nezaret kelimesini ilâve etmiş bulunuyoruz. Bundan maksat, teftiş ve murakabe nazaran çok daha umumî mânada bir fonksiyon ifa edildiğini belirtmektir. Bir işi «nezareti altında gördürmek» dediğimiz zaman, âmir ile iş arasında bir irtibat ve yakınlık bulunduğu anlaşılmak lâzımdır. Bu yakınlığı bilhassa belirtmek için bazan nezaret kelimesi yalnız başına kullanılmayıp, kendisinden evvel getirilen murakabe kelimesiyle birlikte kullanılır.

Bu takdirde her iki kelime birbirinin müteradifi imiş gibi aynı şeyi ifade ederler. Ve hattâ nezaret kelimesi biraz daha vüzh kazanarak

âmirin alâka derecesini de belirtmiş olur. Şu halde yukarıdan beri bahsi geçen tâbirleri en dar mânalı olanından başlayarak daha umumî bir mâna ifade ediş sıralarına göre tertiplemek icabederse teftiş kelimesi çok hususî ve teknik bir ameliyeyi, mürakabe kelimesi daha umumî bir işi, nezaret sözü de en geniş mânasile panoramik bir hâdiseyi belirtmiş olur. Daha başka bir ifade ile açıklanmış olmak için, diyebiliriz ki, idare âmiri, nezareti altındaki bütün teşkilât ve müesseseleri murakabe ile görevlidir. Ve bu murakabe işini teknik bir vasıta olan teftiş ameliyesi ile ifa eder. Bu kelimelerin yabancı memleketlerdeki karşılıkları şöyledir:

Teftiş=inspection ve müfettiş=inspecteur kelimelerile ifade olunur.

Nezaret sözünün karşılığı da Supervision demektir.

Yabancı memleketlerin idare tatbikatında teessüs etmiş birer ıstılâh olan bu kelimelerden, murakabe ve nezaret karşılığı istimal olunan kontrol ve Supervision tâbirleri idarenin yani administration işinin belli başlı birer fonksiyon âleti hükmündedir. Yani murakabe ve nezaret olmaksızın başarılı bir idarenin mümkün olmayacağı belirtilmektedir. Filhakika, idari birer alet ve vasıta olarak bu iki müesseseye şiddetle ihtiyaç vardır. Aksi takdirde idare tesadüfe tâbi bir gidişe bırakılmış olur. Buna meydan vermemek, her türlü suiistimal ve keyfî muameleleri önlemek, idarede verim ve randımanı arttırmak için behemehal muayyen vasıtalarla başvurmak mecburiyeti vardır. Bu vasıtalar da yukarıda belirtilen teftiş, murakabe ve nezaret müesseseleridir. Bunlardan teftişin özelliği yukarıda belirtilmişti. Murakabe ve nezarete gelince bunlar da ulu orta yapılmaz. Herbirinin ayrı ayrı tâbi oldukları kaideler vardır. Yabancı müelliflere göre, murakabe yani kontrolün esasları şunlardır:

a — Âmir ve murakıp durumunda olan kimsenin şahsiyeti ve şahsî kabiliyet ve meziyetleri,

b — Murakabe edilen hizmet veya işin mahiyeti,

c — Faal iş personelinin meslekî ve şahsî durumları.

a) Âmirin şahsiyeti ve şahsî kabiliyet ve meziyetleri mühim bir unsurdur : Âmirin şahsiyetinden maksat umumî kültür derecesi ve yetişme seviyesi gibi objektif âmillerdir. Şahsî kabiliyet ve meziyeti ise idare âmininin liderlik vasıfları, fitrî çalışkanlığı, çevresine karşı olan dikkat, alâka ve bağlılığın, yaşlılık ve tecrübesi ve ihata kabiliyeti gibi sübjektif hususlardır. Bu iki âminin elverişlilik derecesi murakabe edilecek kimsenin ve hizmetlerin adedini arttırmaya ve murakabe şahsını o nisbette genişletmeğe yarar.

b) Murakabe edilen hizmet veya işin mahiyeti de murakabenin vasfını tâyininde mühim rolü olan diğer bir âmildir. Günlük tekrerrî eden küçük normal ve yeknesak işlerin murakabesi her gün değişik bir manzara arzeden ve binaenaleyh üzerinde daha fazla durulmasını gerektiren büyük çaplı işlerden daha kolay olur. İşlerin mevsimlik veya periyodik oluşu da murakabe sahasına müessir olan bir âmildir.

c) Muayyen işleri ifa edenlerin meslekî ve şahsî durumlarına gelince:

İdare âmiri ile devamlı olarak münasebette bulunan daire ve müesseselerin başındaki kimselerin kendi işlerine olan vukuf dereceleri tecrübeleri veya acemi kimseler oluşları üçüncü bir âmîl olarak idare âmirinin murakabe sahasını tâyin eder. Bir idare âmirinin karşılıklı münasebette bulunduğu idare şube reislerinden hepsinin veya bir kaçının vukufsuzluğu veya kifayetsizliği, o idare âmirini kendileriyle daha ziyade meşgul edeceği için bunlara sarfolunan zaman dolayısıyla murakabe, diğer kısımlarda ister istemez gevşer. Şu halde müessir murakabe sahası daralmış olur. Bunun gibi, bütün idare şube reislerinin yetişmiş kimseler olmaları halinde idare âmiri muayyen zamanlarda hepsi ile aynı nisbette alâkadar olmağa vakit bulur. Ve binaenaleyh kontrol sahası da tabiatile genişlemiş olur.

2 — Murakabe sahasının genişlemesi:

Yukarıda sayılan üç âmilden her üçünün de elverişli olduğu kabul olursa bile, idare âmirinin muvaffakiyetle murakabe edebileceği iş ve hizmet sayısı mahduttur. Amerika Reiscumhurunun ayrı ayrı 65 müessesesinin reisile temasta bulunduğu ve kendilerine direktifler vermek mecburiyetinde olduğu 1949 yılında Hoover Komisyonu tarafından tetkik ve tesbit edilmiştir. Bu miktarın azameti, işlerin aksamasına sebep olduğundan adı geçen Komisyon hizmetlerin hudutlandırılmasını ve Reiscumhurla temasta bulunacak kimselerin 20 ye indirilmesini tavsiye etmiştir (1). Haddizatında bu rakam dahi çok yüksektir. Yukarıki şartlar nazara alınmak suretile yapılan teklifler neticesinde bu şartların tamamının elverişli oldukları farzedilerek bir idare âmirinin müessir ve faydalı olarak kontrol ve murakabe edebileceği müessese adedinin azamî 7 ye balığ olduğu bildirilmekte ve fakat bu husustaki bilginin de kat'î olmadığı belirtilmektedir (2).

(1) pub. Admi. Pfifner - presthus, sahife 172

(2) ayni sahife 173

Kontrol ve murakabe meselesini açıklamak üzere getirilen bir misâl vardır. Bu da Japonya balık avcılığı misâlidir. Japonya'lı balıkçılar KORMORAN denilen bir nevi martı veya balıkçıl kuşlarının boynuna birer ip geçirerek, bir sandal ile denize açılırlar ve balık bulunduğunu tahmin ettikleri müsait bir yerde durarak kuşları serbest bırakırlarmış. Avcı kuşlar balığı görür görmez hemen dalar ve balığı yakalamış. Her balıkçının bir anda serbest bırakabileceği kuş adedinin mahdud olacağı aşikârdır. Meselâ bir balıkçı iki kuşu bir anda serbest bıraktığı takdirde iplerin dolaşmamasını temin etmek için o balıkçının fevkalâde dikkat sarfetmesi lâzımdır. Aksi takdirde kayığın bazen önünden bazen yanlarından veya arkasından uçan kuşlar denize daldıktan sonra kayığın altından da gelip geçtikleri için boyunlarındaki iplerin kolayca karışması ve bu sebepten işin akşamı mümkündür. Yapılan tetkiklerde iki kuşu serbest bırakmakla 4 kuşu serbest bırakmak arasında geometrik nisbette artan bir güçlük başgösterdiği anlaşılmıştır. Çünkü, kuşlarla balıkçı arasındaki karşılıklı münasebet de kuşların adedi arttıkça, daha girift bir hal almaktadır. Bunun gibi diğer bir misâl daha vardır:

İngiliz aslından Seter cinsi iki av köpeğinden acemi olan birinin yetiştirilmesi için avcının biri bu iki köpekle ava çıktığı zaman, köpeklerle avcı arasındaki münasebetler şöylece mütalâa edilmiştir : Evvelâ A köpeği ile avcı arasındaki münasebetler, saniyen B köpeği ile avcı arasındaki münasebetler, üçüncü olarak iki köpeğin birbirleriyle olan münasebetleri, dördüncü olarak her iki köpeğin müşterek olarak avcıya karşı toplu münasebetleri ve nihayet avcıdan bunlara müteveccih münasebetler mevcut bulunduğu ve bir de bunların çaprazlama münasebetleri olduğu ve murakabenin bu münasebetleri ihata etmesi icabettiği belirtilmektedir. Köpek adedi 3 e çıktığı takdirde; doğrudan doğruya 3 münferit direkt münasebet, altı çapraz münasebet ve 9 adet de direkt grup münasebeti bulunmuş ki, hepsinin yekûnu bu suretle 18 e balığ olmaktadır.

Madun adedi 4 kişiden ibaret olsa bu nevi münasebetler yekûnu 44 e, 5 olursa 100 e, 6 olursa 222 ye ve 10 olursa semalara yükselen bir rakam olarak 5.210 a çıkarmış (3).

Murakabe edilecek madunların adedi ile vukua gelecek münasebetler yekûnunu hesaplamak için bulunmuş olan formül şöyledir :

(3) Dr. Charles Worthun Governmental Admir adlı kitabı sahife 260-299.

$$\text{Münasebetler yekûnu} = n+n (n - 1) + n \left(- \frac{2n}{2} - 1 \right)$$

Buradaki n harfi madun adedini ifade etmektedir (4).

Yalnız şu ciheti açıklamak lâzımdır ki, idare âmirinin murakabesi, Japon balıkçıları gibi bir anda bütün sahaya birden şâmil olmaz. Meğer ki bütün idare şube reisleri hepsi birden karşısına gelmiş olsun ve onların hepsi ile birden meşgul olmak durumunda kalmış bulunsun. Bu takdirde bütün dikkatler kendisine tevcih olunan idare âmirinin durumunda kalmış bulunsun, Bu takdirde bütün dikkatler kendisine tevcih olunan idare âmirinin durumundaki nezaketi hatırdan geçirmemek mümkün değildir. Her birine lâıyk oldukları muameleyi yapamadığı takdirde, iplerin karışmasına sebebiyet verilebileceği düşünülebilir. Şu dakikada Amerika'nın ilk Reiscumuhuru ve Amerikan demokrasisinin babası olarak anılan George Washington'un bir düşüncesini nakletmek mümkündür. Kendisi maiyetindekilere daima nasihat ve tavsiyelerde bulunmak itiyadında imiş ve devletlerarası münasebetlerin tanziminde de her devlete eşit muamele yapılması lüzumuna .ve devletlerden herhangi birine farklı veya üstün muamele yapılması halinde diğer devletlerin düşmanlığının celbedileceğine işaret etmiş. Yukarıdaki balıkçılar veya avcı gibi, bunun da idareye tatbikinin mümkün olup olmadığını takdir idare âmirinin bizzat kendisinin karar vereceği bir mevzudur.

3 — İdare âmirinin davranış tarzı:

Buraya kadar murakabe ve nezaret görevlerini idare âmirleri tarafından nasıl yürütülebileceği meselesi üzerinde durduk ve daha ziyade idare şube reisleriyle olan münasebetlerini inceledik. Şimdi de idare âmirlerinin kendi teftiş ve murakabeleri altında bulunan bilûmum devlet daire ve müesseseleri personelinin âmir ve memur farkı gözetmeksizin hepsine karşı nasıl davranmaları gerektiği hususunu da incelemek faydadan hâil olmayacaktır. İdare âmirinin maiyetindeki memur ve müstahdemlerle olan münasebetleri bir çok memleketlerde esaslı incelemelere konu olmuştur. Bu işin asıl enteresan tarafı da bu gibi incelemelerin hususî müessese ve şirketler tarafından yapılmakta olmasıdır. Bir misâl olarak New-York devletinin Rochester şehrinde kain Kelly-Read Şirketi zikrolunabilir. Bu müessese, murakabe vazifesi gören her idare âmiri için (yani devlet veya hususî teşebbüslerde ticarî veya sınaî müesseselerde murakabe vazifesi gören her şahıs için) bir muhtıra ve sual varakası ha-

(4) Aynı.

zırlamıştır. Bunların hazırlanmasında mütehasşis ruhiyatçı ve içtimaiyatçıların uzun çalışmalarda bulundukları şüphesizdir.

İnsanların akıl ve şuurdan başka bir de his ve asab tarafı bulunduğuna göre, kendilerinin çeşitli hâdiselerde nasıl davrandıklarını ve en ziyade hangi çeşit muameleye tâbi tutulmaları lâzım geldiğini muayyen bazı esaslara bağlamış ve her idare âmirinin bu esaslara göre devamlı bir inkişaf ve yükselme mecburiyetinde olduğunu ve kendisini yetiştirmesi icabettiğini de kabul etmişlerdir. Memur ve müstahdemlerin birbirleriyle ve idare âmirlerinde olan münasebetlerine HUMAN RELATIONS yani İnsani münasebetler adını vermişlerdir. Bu münasebetlerin hüsnü suretle tanzimi için her şeyden evvel idare âmirinin muayyen bir kavrayış ve inanişaya sahip bir kimse olması lâzım geldiğini belirtmektedirler.

4 — İdare âmirinin iman şartları:

Bu sebepten bir de idare âmirinin iman şartları diye 12 maddelik bir muhtıra hazırlamışlardır. Muhtıranın Türkçesi aşağıdadır:

1 — Vazifemi iyi yapabilmek için mümkün olan her şeyi yapacağım. Âmir ve murakıp olarak vazifemi öğrenmeyi kendime şiar edineceğim ve murakabeme tâbi her işi anlayıp öğrenmeye çalışacağım.

2 — Bir çoban veya bir sürücü değil, her zaman bir önder olacağım ve memurlarımın müessir yardımlarını ve işbirliklerini temin etmek için kendilerine nasıl, neden ve niçinleri izah edeceğim.

3 — Direktiflerimin serahatla anlaşılmış olup olmadıklarından her zaman emin olacağım, emirlerimi sade ve arkadaşça bir tarzda vereceğim.

4 — İyi bir plâncı olacağım. Zamanın ve malzemenin en müessir bir şekilde istimalini temin için vazife taksimine ve salahiyet devrine itina göstereceğim. Herhangi bir umulmadık hâdis vukuu ihtimaline karşı her zaman ikinci bir plân ve tasavvurum mevcut bulunacaktır.

5 — Her zaman için üstün tavrı hareket, mükemmel icraat ve kusursuz iş standartları tesis ve idame edeceğim.

6 — Maiyetimde olanları daima liyakatlerine göre muhakeme ve takdir edeceğim, peşin hükümlere yer vermeyeceğim. Bu suretle herkes işgal ettiği yeri bizzat bilecektir.

7 —: Kabili tecviz olan hallerde müsamahaya yer vereceğim, bununla beraber, şahsî hataları ve başarısızlıkları safiyetle ve adaletle münakaşa etmekte asla tereddüt göstermeyeceğim.

8 — Maiyetimdekileri kazalardan koruyucu ve sağlam olan emniyet tedbirlerini daima alıp, tatbik edeceğim.

9 — Vaitlerimi daima ifa edeceğim. Yapamayacağım vaatlerde bulunmayacağım gibi, verdiğim vaidleri de sür'atle yerine getireceğim.

10 — Maiyetimi İdareye, İdareyi de maiyetime karşı adaletle temsil edeceğim.

11 — Memurlarımı daha iyi yetiştirmek ve geliştirmek için daima çareler arayacağım, çünkü maiyetim iyi olduğu nisbette, işlerimi daha iyi görebileceğimi ve başarımın da o nisbette yüksek olacağım takdir etmekteyim.

12 — Bir murakıp olarak kendi gelişme ve inkişafımın da tamamlamış olduğuma asla kanaat getirmeyeceğim —her zaman— kendimi yetiştirme çarelerini arayacağım.

Muhtıra budur.

5 — İdarecinin kendini kıymetlendirmesi:

Şimdi de sual varakasını inceliyelim. KELLY-READ Şirketi İnsanî münasebetler bahsinde idare âmirinin kendi kendini yoklayıp, kontrol edebilmesi ve kendi kendini kıymetlendirebilmesi için şöyle bir sualler silsilesi hazırlamıştır. Bu suallerin hazırlanmasında da insan ruhunun derinliklerine inmesini bilen mütehassıslardan istifade edilmiştir.

Tesbit edilen sual adedi 20 den ibarettir. Bunların tamamına birden müsbet cevap verebilen, yani «evet» diyen idare âmiri en üstün vasıflı, 18 suale müsbet cevap veren mükemmel, 15 suale müsbet cevap veren iyi, 13 suale müsbet cevap veren şâyani kabul, 11 suale müsbet cevap verebilen orta ve ancak 9 suale müsbet cevap verebilen de zayıf bir murakıptır.

Sualler:

- 1 — Memurlarınızın ilk adlarını (bizde soyadlarını) biliyor musunuz?
- 2 — Memurlarınızın size itimatları olduğunu hissediyor musunuz?
- 3 — Emriniz altında çalışanların vasattan aşağı devamsızlıkları var mıdır?

4 — Doğrudan doğruya emriniz altında çalışanlardan üst kademeye yükselenler olmuş mudur

5 — Muhtemel ızdırıp ve rahatsızlıkların sür'atle izalesine çalışır mısınız ?

6 — Hasta bir memuru evinde hiç ziyaret eder misiniz?

7 — Memurlarınıza birer fert muamelesi yapmağa gayret eder misiniz?

8 — Bir memuru atmaktansa, ıslah etmeyi daha mühim telâkki eder misiniz?

9 — Yeni metodları ikna suretile memurlarınıza kabul ettirmeyi icbar yolundan daha mühim telâkki eder misiniz?

10 — Meseleleri hususî surette ve yüzyüze münakaşa için memurlarınızı huzurunuzda çağırır mısınız?

11 — Bir mesele zuhur ettiği vakit memurun kendi noktayı nazarını anlamağa çalışır mısınız?

12 — Memurların suallerine sür'atli ve kat'î cevaplar bulur musunuz?

13 — Münakaşalı bir meselede nihaî bir karara varmadan evvel müsbet ve menfi cihetlerin hepsini de toplamaya çalışır mısınız?

14 — Bir memuru disiplin altına almakla beraber, kendisinin samimî hürmetini de celbedebilir misiniz?

15 — Gözdelere tefriki yapmaksızın bütün memurlarınıza haklarını verebilir misiniz?

16 — Memurlarınız size sadakatla bağlı mıdır, ve sizden iyi olarak bahsederler mi?

17 — Emirlerinizin daima sarahatle anlaşılmasını mümkün kılar mısınız?

18 — Memurlarınız —fazla uzun sürmeyen kahve tatilleri ve avarelik yapmaksızın— bir günlük işlerinde o iş gününün tam hakkını verirler mi?

19 — Emriniz altında çalışanların kazalardan korunması için emniyet tedbirleri almak hususundaki siciliniz iyi midir?

20 — İnsanların yalnız para kazanmak için değil, fakat başka sebepler için de çalışıklarına inanır mısınız?

Görölüyor ki, bu suallerin hepsine birden evet demek, herkes için mümkün olan bir şey değildir. Zira bazı sualler inanç ve kanaatlara hitap etmektedir. Ve herkesin samimi düşünce ve inanişı mutlaka aynı olmaz. Bununla beraber, bu sualler, idarenin teknik icaplarını takdir ve ifada muhtelif idare âmirleri arasındaki görüş farklarını izale edici bir gayeye hizmet etmek için hazırlanmış olduklarından, hepsine birden evet diyebilmek için çok gayret sarfetmek, derin incelemeler yapmak ve bu suretle, her şeyden evvel, o suallerin objektif olduklarına ve İdarî zaruretleri hakikaten temsil ettiklerine inanmak lâzımdır. Buna inanmadıkça, yapılacak iş suallerin noksan veya hatalı taraflarını ortaya koyup ona göre gerekli düzeltmeleri yapmak ve bundan sonra da bütün idarecilere şâmil olabilecek yeni esaslar meydana koymak lâzımdır. Zamanın ilerlemesile, ihtiyaçlarımızda ve bunların tatmin vasıtalarında yeni merhalelere geçilmesile yukardaki suallerin değiştirilmesi veya mevcut listeye başkalarının ilâvesi icap edebilir. Bunu da zaman gösterecektir.

ŞAHSÎ HÜRRİYETTEN MAHRUM ETME CÜRMÜ

YAZAN :
M. Muhtar ÇAĞLAYAN

Türk Ceza Kanununun 179 uncu maddesine göre; bir kimse diğer bir kimseyi gayrimeşrû surette şahsî hürriyetinden mahrum ederse... cezalandırılır.

D) ŞAHIS HÜRRİYETİ MEFHUMU:

Umumiyet itibarile «şahıs hürriyeti» mefhumu, dar veya geniş mânada anlaşılabilir. Dar mânada şahıs hürriyeti; fertlerin, istedikleri gibi hareket edebilmeleri hürriyetini tazammun eder. Geniş mânada şahıs hürriyeti ise; Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 5 inci faslının muhtevasını teşkil eden, ferdin «insan olmak» sıfatile malik bulunduğu tekmil hak ve hürriyetleri ifade eder. Şahıs hürriyeti bir kül halinde temin edilmedikçe, hakikî hürriyetten bahsedilemez (1).

Şahıs hürriyeti, gerek 1948 tarihinde Birleşmiş Milletlerce kabul edilen «İnsan Hakları Beyannamesi» ve gerek Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz tarafından teminat altına alınmıştır. Filhakika mezkûr Beyannamenin 2 nci maddesinde; (ırk, renk, cins, dil veya din farkı gözetilmeksizin bütün insanların her türlü hürriyetlerden istifade edebilecekleri) ve 3 üncü maddesinde; (yaşamak, hürriyet ve şahıs emniyetinin her ferdin hakkı olduğu) tesbit edildiği gibi, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 5 inci faslında; hürriyetin, başkasına muzır olmayacak her türlü tasarrufla bulunmak olduğu, hukuku tabiiyeden olan hürriyetin herkes için hududunun, başkalarının hududu hürriyeti bulunduğu, bu hududun ancak kanun marifetile tesbit ve tâyin edileceği (M: 68), şahsî hürriyetin Türklerin tabîi hukukundan olduğu (M:70), muayyen olan ahval ve eşkâlden başka bir suretle hiç bir kimsenin derdest ve tevkif edilemeyeceği (M. 72), işkence, eziyet, müsadere ve angaryanın memnu olduğu (M.73) gösterilmiştir.

Fakat bu hak ve hürriyetlerin sadece teminat altına alınması, maksadı temine kâfi değildir. Aynı zamanda Teşkilâtı Esasiye Kanununun 70

(1) Faruk EREM. Hürriyet ve Suç. 1952. Sahife 61.

inci maddesinde «şahsî masuniyet» tâbiri ile ifade edilmiş olan geniş manâda ferdî hak ve hürriyetlerin, vukubulacak tecavüzlere karşı yine kanun hükümleri ile himaye edilmesi de lâzımdır.

Şu halde, bu hakları ihlâl eden kimselere ceza tertip edilmiş olduğu takdirde, şahsî masuniyet fiilen tahakkuk etmiş sayılır.

Türk Ceza Kanununun 179 uncu maddesindeki «şahsî masuniyet» dar manâsında kullanılmıştır ve bu tâbirle; bir ferdin, hareket serbestisinin tahdit edilmesi suretile, hürriyetinden fiilen mahrum bırakılması hali ifade edilmek istenmiştir.

2) SUÇUN MAĞDURU:

179 uncu maddede; «bir kimseyi» tâbiri kullanılmıştır. Bununla kanun vâzı; «hareket serbestisine sahip olan kimse» yi kasdetmek istemiştir. Bu itibarla hareket serbestisine malik olmıyan kimselere karşı bu suç işlenemez. Meselâ; yeni doğmuş bir çocuk hareket serbest isini haiz bulunmadığı cihetle, çocuğu ipe beşiğe bağlamak fiili, şahsî hürriyeti tahdit suçunu teşkil etmez.

Mağdurun rızası fiili suç olmaktan çıkarılabilir mi?

Mağdurun rızasının ceza hukuku sahasında ne gibi neticeler tevliid edebileceği hususu Ceza Kanunumuzda umumî bir hükme bağlanmamış olmakla beraber, kaide olarak hürriyetten mahrum etme cürmünde, mağdurun ifsat edilmemiş olan rızasının muteber olduğunu kabul etmek lâzımdır.

Mağdurun rızasının fiili suç olmaktan çıkarabilmesi keyfiyeti, hürriyetten mahrumiyyetin mahiyet ve şümulüne göre değişir.

Filhakika Medenî Kanunun 23 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre; kimse medenî haklardan ve onları kullanmaktan kısmen olsun feragat edemez. Aynı maddenin ikinci fıkrasında; kimsenin hürriyetini ferağ edemediği gibi, kanuna veya adabı umumiyyeye mugayir surette tahdit dahi edemiyeceği gösterilmiştir. Birleşmiş Milletlerce kabul olunan İnsan Hakları Beyannamesinin dördüncü maddesinde; (hiç kimsenin kölelik veya kulluk altında bulundurulamayacağı, kölelik ve köle ticaretinin her türlü şekliyle yasak olduğu) tesbit edilmiştir. Beyannamenin bu maddesi ile Medenî Kanunumuzun 23 üncü maddesi hükmünü birlikte ve kül halinde mütalâa ettiğimiz takdirde şu neticeye varabiliriz: Bir kimsenin, kendisini bir başkasının kul veya kölesi vaziyetine koymağa hakkı yoktur. Bu sebebe binaendir ki, mehaz İtalyan Ceza Kanununun 145 in-

ci maddesi; başkasını esir veya buna benzer duruma sokan kimseyi cezalandırmış bulunmakta idi (2). Böyle bir hüküm halen Ceza Kanunumuzda mevcut bulunmamakla beraber, bir şahsın başkasının kölesi olmak hususundaki rızası, Medenî Kanunun 23 üncü maddesinin açık hükmü muvacehesinde muteber olmadığı gibi, başkasını köle gibi kullanan kimsenin de 179 uncu madde gereğince cezalandırılması mümkündür

Rızaya ehliyet bahsinde mağdurun yaşının da mühim bir rol oynadığı inkâr edilemez. Filhakika Türk Ceza Kanununun 182 nci maddesinde; (şehvet hissi veya evlenmek niyeti olmaksızın henüz on beş yaşına girmeyen küçük bir çocuğun rızasıyla, ana - baba veya vâsisi veya muvakkaten olsun kendisine bakmakta ve muhafaza etmekte olan kimseler tarafından kaçırılması yahut çocuğun muvafakatiyle bigayrihakkın yanında tutulması) suç sayılarak tecrim edilmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre de; eğer fiil, kaçırılan veya alıkonulan çocuğun rızası olmaksızın işlenmiş, yahut çocuk henüz on iki yaşını ikmâl etmemiş bulunursa, yerine göre evvelki maddelerde yazılı hükümler tatbik olunur. Şu halde eğer küçük on iki yaşını ikmâl etmemiş ise, rızası bulunsadahi işlenmiş olan hürriyetten mahrum etme fiili cürüm sayılır. On iki yaşını bitirmiş olup da on beş yaşına girmemiş bulunan küçüklerin şehvet hissi veya evlenme niyeti olmaksızın kaçırılmaları veya alıkonulmaları halinde, rızasının mevcudiyeti, 179 uncu maddenin değil, belki 182 nci maddenin tatbikini icabettirir. Eğer fiil, 179 uncu maddenin ikinci fıkrasında yazılı olduğu üzere «temettü kasdiyle» ika olunmuş ise, mağdurun rızası bulunsadahi, mezkûr fıkra hükmünün tatbiki gerekir.

3) MADDÎ UNSUR:

Suçun maddî unsuru ikidir:

- a) Bir kimseyi şahsî hürriyetinden mahrum etme fiili,
- b) Bunun gayrimeşrû surette yapılması.

179 uncu maddede sadece; «... şahsî hürriyetinden mahrum ederse...» ibaresi istimal edilmiş olup, bu hususta kullanılacak vasıtalar gösterilmemiştir. Mehzaz kanunda da (M. 146) aynı tâbir mevcuttur. İsviçre .Ceza Kanununun «hürriyet aleyhine cinayet ve cünhalar» dan bahseden dördüncü bölümünün 182 nci maddesinde; (... tevkif eder, mahpus tutar veya başka herhangi bir şekilde hürriyetinden mahrum ederse...) ve Fransız Ceza Kanununun 341 inci maddesinde; (... herhangi bir şah-

(2) Majno şehri. Cilt 3, Sahife 98.

sı tevkif edenler, hapsedenler veya keyfi olarak hürriyetini tahdit edenler...) denilmiştir. 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununun «şahsî hürriyet aleyhine cürümler» den bahis olan 605 inci maddesinde; (birini şahsî hürriyetinden mahrum eden kimse altı aydan sekiz seneye kadar hapis cezasile tecziye olunur) denilmektedir.

Bir kimseyi şahsî hürriyetinden mahrum etmek için kullanılan vasıtalar tatbikatta muhtelif şekil ve suretlerde tezahür edebilirler. Bunlar; «hile», «tehdit» veya «maddî cebir» gibi vasıtalar olabilir.

Bir kimseyi ağaca bağlamak,' elini ayağını bağlayıp bir yerde yalnız bırakmak, hürriyetinden mahrum etmek kasdiyle ipnotizma ile uyutmak veya ilâç tatbik ederek bayıltmak gibi haller, «hürriyetten mahrum etme» ye misâldir.

Madde metninde yazılı «hürriyetten mahrum etme» tâbirini geniş mânada anlamak icabeder. Suçun tahakkuk edebilmesi için bir kimsenin mutlaka bir yerden alınarak, kapalı bir mahalle götürülmesi şart olmayıp, o şahsın bulunduğu yer kendi evi dahi olsa, bu evde kapatılmak suretiyle hareket serbestisinden mahrum edilmesi kâfidir. Yine suçun teşekkülü için bir kimsenin sadece hareket hürriyetinden mahrum edilmesi şart değildir. Hiç şüphesiz bir kimsenin, kollarını ve ayaklarını ipe, zincirle bağlamak, onu serbestçe hareketten mahrum bırakmak demektir. Fakat kollarım ve ayaklarını bağlamaksızın fiilen hareket etmesine mâni olunmamakla beraber, mağdurun meselâ bir odaya kapatılarak üzerine kilit konulması ve bu suretle dışarıya çıkmamak mecburiyetinde bırakılması ile de suç tekevvün eder. Temyiz Mahkemesince; (... maznun ... ın müdahil İbrahim Şahin'i nişanlısından ayırmak gayesile ve bunu teminen cebir, tazyik, tehdit ve teşhir ile donunu çıkarmak ve ellerini bağlamak suretile, yarım saat mesafedeki bir mahalden köye zorla getirdikleri şahadet, rapor müfâdı ve cereyanı hale tevafuk eden iddiadan anlaşılmasına ve esasen bu şekilde köye getirilmenin rızaya müstenit olmasının mantıken da müsteb'ad bir keyfiyet bulunmasına ve sureti kabule göre fiilin anasını mürekkebesile hürriyeti tahdit suçunu teşkil ettiği gözetilmeden, bazı mütalâalar serdiyle yazılı olduğu şekilde karar verilmesi yolsuz) görölerek hüküm bozulmuştur (3).

Suçun teşekkül edebilmesi için mağdurun serbestçe ve istediği gibi hareket etmek hususundaki iradesini kullanmasına mâni olmak maksadile konulmuş olan maddî ve manevî engelleri kolaylıkla bertaraf edemiycek bir vaziyette bulunması kâfi olup, mağdurun kendi kendine ha-

(3) Temyiz Mahkemesi I.CD. 21/5/1953. Es. 2122, Ka. 1827.

reket serbestisini elde edebilmesinin mutlak surette imkânsız olması şart değildir. Temyiz Mahkemesinin içtihadı da bu merkezdedir. Nitekim; (başkalarının görebileceği yerde iple ağaca bağlamanın, tazibe matuf ve dolayısıyla müessir fiil olduğu gözetilmeden 179 uncu madde ile ayrıca ceza tâyininin yolsuz olduğuna) karar verilmiştir (4).

Hürriyetten mahrumiyetin kat'î ve firar etmek suretile kurtulmanın gayrikabil bir surette olması şart değildir. Hürriyetinden mahrum edilen şahsın kaçıp kurtulmak imkânı var iken, bu hususta ihtiyarını sarfetmemesi halinde cürmün mevcut olduğu yolundaki iddiayı (Torino) Mahkemesi kabul etmediği gibi, aynı şekilde hapsedilen bir kimsenin, balkon tarafından civardaki kimselerle muhabere edebilecek vaziyette bulunması halinde cürmün tekemmül etmediği yolundaki iddia dahi (Palermo) Mahkemesince varit görülmemiştir.

Kanunumuza göre hürriyetten mahrum etme cürmünün teşekkülünde müddetin uzun veya kısa olması haizi ehemmiyet değildir. Mehz kanunun hazırlanması için kurulan tetkik komisyonunda bazı cezacılar, mahrumiyet müddeti kısa olduğu takdirde cezanın azaltılmasını teklif etmişlerse de; (cürmün teşekkülünde müddetten ziyade, fillin ikâi şekline bakılması lâzımgeldiği ve müddetin kısa veya uzunluğunun kanun nazarında cezanın tenkis veya teşdidi için bir sebep sayılmasının doğru görülemeyeceği, müddet kısa olsa dahi gayet sedit vasıtalardan kullanılarak hürriyetten mahrum etme cürümleri de işlenebileceğinden, her hâdisenin mahiyet ve hususiyetine göre ceza tâyini hususunun, hakimnin takdirine bırakılmasının daha muvafık olacağı) esbabı mucibesile bu teklif kabul edilmemiştir. Fakat İsviçre ve Fransız Ceza Kanunlarında hürriyetten mahrum etme müddetinin «uzun olması»nın şiddet sebebi olarak kabul edildiğini görmekteyiz. Filhakika İsviçre Ceza Kanununun 182 inci maddesinin son fıkrasında (... veya hapis bir ay'ı tecavüz eylemiş ise verilecek ceza ağır haptistir) ve Fransız Ceza Kanununun 342 nci maddesinde; (şâyet tevkif veya keyfi hürriyeti tahdit bir aydan fazla devam etmiş ise verilecek ceza müebbed kürek cezasıdır) denmektedir.

4) GAYRİ MEŞRUIYET:

179 uncu maddede; (... gayrimeşru surette) tâbiri kullanıldığına göre; hürriyetten mahrum etme fiilinin cürüm teşkil edebilmesi için «gayrimeşru bir surette» vukubulması lâzımgelir. Eski Ceza Kanunumuz-

(4) Temyiz Mahkemesi 4. CD. 30/11/1949 Es. 12993, Ka. 15345.

da; (kavanin ve nizamatin tâyin etmiş olduğu uslûn haricinde...) İsviçre Ceza Kanununda (haksız olarak), Fransız Ceza Kanununun 341 inci maddesinde; (selâhiyettar makamların emri olmadan ve maznunların yakalanmasını kanunun emrettiği ahval haricinde) tâbirleri istimal olunmuştur.

Bir hukuk kaidesi ile emir veya müsaade edilmiş olmayan veya emir veya müsaade eden hukuk kaidesinin koyduğu esas veya şekil şartlarına uygun bulunmayan veyahut muteber bir rızaya mevzu teşkil etmemiş bulunan hürriyetten mahrum etme fiilleri «gayrimeşru» sayılır (5). Meselâ Ceza Muhakemeleri Usûlü Kanununun 127 nci maddesinin birinci fıkrasında; (meşhut cürüm sırasında rastlanan veya meşhut cürümden dolayı takip olunan şahsın ırarı umulur veya hemen hüviyetini tâyin mümkün olmazsa, tevkif müzekkeresi olmaksızın dahi o şahsı «herkesin» muvakkaten yakalayabileceği) tasrih olunmuştur. Şu halde kanunun caiz gördüğü bu yakalama «meşru» sayılmak lâzımdır. Medenî Kanunun 267 nci maddesine göre; ana, baba çocuklarını tedip hakkına maliktirler. Bazı hallerde bir çocuğun hürriyetinden mahrum edilmesi de bir tedip vasıtası olarak kullanılabilir. Carrara'nın «mutedil tedabir» suretinde tavsif ettiği bu hal, ıslâh veya bir zararın husulüne mâni olmak maksadile bir çocuğun, bazı icapsız hareketlerini men etmek için makul bir takım şerait altında hapsedilmesini «hürriyetinden mahrum edilmesini» tazammun eder. Fakat bu takdirde vasitanın «terbiye» den başka bir maksatla kullanılmaması, «tedip hakkı»nın suiistimal edilmemesi ve zaruret hududunun tecavüz olunmaması gerekir. Aksi takdirde ful suç teşkil eder. Tedip vasıtalarının suiistimali ile bir çocuğun hürriyetinden mahrum edilmesi halinde, Türk Ceza Kanununun 477 nci maddesi değil, 179 uncu maddesinin tatbiki lâzımgelir. «Gayrimeşrû» tâbiri icabında dar bir tefsire tâbi tutulabilir. Fiile cevaz veren kanunî bir hüküm mevcut olmasa bile fena veya zararlı bir hareketine mâni olmak düşüncesiyle bir kimsenin —makul bir müddet— hürriyetinden mahrum edilmesi de «meşrû» sayılmalıdır. Bir kimsenin, suç işlemeye karar vermiş olan bir şahsı, o suç işlemesine mâni olmak maksadile muvakkat bir zaman için hürriyetinden mahrum etmesi, kavga etmekte olan iki şahsın, yetişen başkaları tarafından ayırt edilerek, kavganın tekrar başlamaması ve gerilmiş olan sınırların teskini maksadile muvakkaten ayrı ayrı yerlere kapatılmaları vesaire gibi.

(5) Faruk EREM. (1) No. da bahsi geçen eser.

5) MANEVÎ UNSUR:

Failde «kastı cürmî» nin bulunması lâzımdır. Yani failin cezalandırılabilmesi için şahsî hürriyetten mahrum etme kasıt ve niyetile hareket ettiğinin sabit olması gerekir.

Hürriyeti tahdit cürmü, mahiyeti itibarile teşekkülü için hususî bir kastın mevcudiyetine de ihtiyaç gösterir. Bazı hallerde maznunun fiil ve hareketi zahiren hürriyeti tahdide benzerse de; kendisinde hürriyeti tahdit kastı bulunmadığı için fiilin, hürriyeti tahdit olarak tavsifine imkân olamaz. Bir kadın veya kızı şehvet hissi veya evlenmek maksadile kaçırmak ve günlerce yanında tutmakla mağdurun hürriyeti tahdide uğradığı halde, failin kastı bakımından, hürriyetten mahrum etme cürmü değil, kaçırma suçu teşekkül eder. Temyiz Mahkemesi de içtihatlarında bu esası kabul etmiş bulunuyor. Nitekim; (müşterek evi terkeden karısını rızası hilâfına evine getiren kocanın hareketi, vasfına göre müessir fiil veya fena muamele gibi suçları teşkil edebilirse de, hürriyeti tahdit kastı ile hareket etmediği için hürriyeti tahdit suçunun teşekkül edemeyeceği) ne (6) karar verilmiştir.

Suçun işlenmesindeki his ve menfaatten ibaret olan saik, cürmün vasıf ve mahiyetinin değişmesine sebep olabilir. Bu itibarla eğer suç «şehvet hissi» veya «evlenmek maksadı» ile işlenmiş ise; Türk Ceza Kanununun 429 veya 430 uncu maddelerinin, «menfaat temini» maksadile işlenmiş ise 499 uncu maddenin tatbiki lâzımgelir.

Bâzı hallerde zaruret hâli ile hürriyetten mahrum etme kastı birbirine karışmış olabilir. Bu takdirde hürriyeti tahdit suçundan bahsedilemez. Temyiz Mahkemesince; (... mahallî ve ecnebi gazetelerin, Romanya'nın ahvali dâhiliyesine dair yazdıkları mukni sebeplerden ve Romanya'dan büyük müşkilât ile kaçabilen şahitlerin mütemmim izahatlarından, maznunların haklı bir gayeye ve münhasıran hürriyete kavuşmak fikrine müsteniden firara kalkıştıkları anlaşılmasına ve maznunların hareketleri mahkemece firar kararının muvaffakiyetle neticelenmemesi halinde dışar olacakları vahim âkibete dayanılarak mütalâa ve takdir kılınmasına göre; hâdisede şahsî hürriyeti tahdit kastı mütalâa olunamayacağı) na (7) karar verildiği gibi, (... Bulgar havalardan başlayıp Türk top-

(6) Temyiz Mahkemesi Tevhidi İçtihat Heyeti Umumiyesi. 11/6/1956 Es. 5,Ka. 12.

(7) Temyiz Mahkemesi I.CD. 9/11/1948 Es. 526, Ka. 1948.

rağına ininceye kadar uçakta bulunanları silâhla tehdit ve hürriyetlerinden mahrum etmek suçlarından dolayı TCK. nun 49/3 üncü maddesine göre maznûnlara ceza verilemeyeceğine) dair İstanbul İkinci Ağır Ceza Mahkemesinin kararı Temyiz Mahkemesince tasdik olunmuştur (8).

MEMURLAR TARAFINDAN İŞLENEN HÜRRİYETTEN MAHRUM ETME CÜRMÜ

6) Türk Ceza Kanununun 181 inci maddesine göre; bir memur, memuriyetine ait vazifeyi suiistimal ederek veyahut kanunen icap eden usûl ve şartlara riayet etmiyerek bir kimseyi şahsî hürriyetinden mahrum ederse... cezalandırılır.

Mehaz kanunun hazırlanması sırasında 179 uncu maddedeki suç ile, bu suç arasında «memurluk sıfatı» hariç, hiç bir fark bulunmadığı ve bu iki suçun, kanunî unsurları bakımından aynı olduğu fikri ileri sürülmüştü. Fakat dikkat edilecek olursa 179 ve 181 inci maddelerde ancak bazı kanunî unsurların müşterek olduğu görülür. Bu itibarla memurluk sıfatı, suçun vasfını değiştirmekte ve 179 uncu maddeden tamamen ayrı ve müstakil bir cürüm tesis eylemiş bulunmaktadır. 179 uncu maddede «gayrimeşrû surette» tâbiri kullanılmıştır. Halbuki 181 inci maddedeki gayrimeşruiyet, «memuriyete ait vazifeyi suiistimal ederek» veya «kanunen icabeden usûl ve şartlara riayet etmiyerek» şeklinde derpiş olunmuştur. Şu halde 181 inci madde «gayrimeşruiyet» mefhumunu 179 uncu maddedeki gibi hudutsuz bırakmamış, sınırlandırmıştır. Böylece «memuriyetine ait vazifeyi suiistimal» veya «kanunen icabeden usûl ve şartlara riayet etmemek» tâbirlerinin şümulüne girmiyen «gayrimeşruiyet» halleri, 181 inci maddenin tatbikini icabettirmez.

7) 181 inci madde metninde; (bir memur) tâbiri kullanılmıştır. Ceza Kanununun tatbikatında kimlerin memur sayılacağı Türk Ceza Kanununun 279 uncu maddesinde gösterilmiş ise de; bir kimsenin sadece «memur» sıfatını haiz olması, 181 inci maddenin tatbiki için kâfi değildir. Bu madde, ancak vazifeleri icabı olarak şahısları kanunî sebeplerle şahsî hürriyetlerinden mahrum etmek salahiyetini haiz olan «memur» lar hakkında tatbik olunur. Binaenaleyh esasen vazife itibarile selâhiyettar olmayan bir memur hakkında bu madde hükmünün tatbik edilmemesi icabeder. Temyiz Mahkemesi de içtihatlarında bu esası kabul etmiş bulunuyor. Nitekim; (181 inci madde, hapis ve tevkif salahiyetini haiz me-

(8) Temyiz Mahkemesi Ceza Heyeti Umumiyesi. 31/10/1949 Es. 1/108, Karar 93.

murlara münhasır olmasına ve maznunun bu salahiyete sahip bulunmasına göre, 179/1 inci madde yerine yazılı madde «M. 181» ile ceza tâyini yolsuz) görülerek hüküm bozulmuştur (9).

a — Vazifenin suiistimali:

Kanunun tâyin ettiği hududun aşılması, memurun mutlak veya izafi surette kendisine ait bulunmayan salahiyetleri kendisine atfetmesi, memurun kendisine tanınmış olan takdir hakkını, bu hakkın gayesine aykırı şekilde kullanması, vazifenin suiistimalidir (10).

«Vazifeyi suiistimal» keyfiyeti burada «hürriyetten mahrum etme» cürmünün kanunî unsurunu teşkil ettiği cihetle, maznun ayrıca bu suçtan dolayı da cezalandırılmaz. Temyiz Mahkemesince; (şahıs hürriyeti, bir kimsenin behemehal kapalı bir yerde tevkif edilmesi şeklinde tezahür etmeyip, rıza hilâfında şehvet hissine mukarın olmaksızın bir yerden, başka bir mahalle götürmek suretiyle de şahsî hürriyet ihlâl edilmiş olacağı cihetle, madurenin maznun tarafından evinden alınıp, bir kaç köy aşırı mesafede bulunan karakola götürülmesine ve orada kapalı tutulmasına taalluk eden bütün hareketler 181 inci maddede derpiş olunan suçta dahil bulunduğu ve esasen bu suçun memuriyete ait vazifeyi suiistimal suretiyle işlenebileceği gözetilmiyerek, maznunun ayrıca 228 inci maddeye müsteniden mahkûm edilmesinin yolsuz olduğu) na karar verilmiştir (11). Yine, suç işlediği iddiasile hakkında tahkikat yapılmak üzere bir kimsenin karakola götürülmesinde şahsî hürriyeti tahdit suçunun kanunî unsuru ve cürüm kastı mevcut görülmemiştir (12).

Vazifeyi suiistimal suretile hürriyetten mahram etme cürmünün en tipik ve müşahhas misâlini Temyiz Mahkemesinin şu içtihadında bulabiliriz:

Köylüye ait hayvanatın, başına girerek zarar vermesi üzerine Kilis'in Karacaviran köyünden Abit Kuş isimli şahıs, mezkûr zararın tâyin ve tesbiti için Kilis Kaymakamlığına müracaatta bulunmuş ve istidası berayı tahkik Jandarma Karakoluna havale edilmiştir. Jandarma Karakol Kumandan Vekili Onbaşı İzzet Karyağdı, istidada yazılı hususları tahkik maksadile müşteki Abit Kuş'u ve diğer üç şahsı karakola celbetmiştir. Diğerlerinden önce karakol kumandanının odasına giren ve şikâyetinin gereği

(9) Temyiz Mahkemesi 4. CD. 5/5/1949, Es. 5423, Ka. 6872.

(10) F. EREN, Zikri geçen eser. Sahife 67.

(11) Temyiz Mahkemesi 5. CD. 29/9/1949, Es. 47, Ka. 1310.

(12) Temyiz Mahkemesi 4. CD. 18/1/1949, Es. 13650, Ka. 592.

gibi tahkik olunmadığım söyliylen Abit Kuş ile karakol kumandanı arasında cereyan eden kısa bir konuşma sonunda, kendisini de şikâyetle gideceğini söyliyerek odayı terkeden mağduru maznun karakol kumandanı tekrar karakola celbederek bir tokat vurmakla beraber, iddiaya ve bir kısım şahitlerin beyanına göre (iki saat), ve bazılarının ifadelerine göre ce (yarım saat) nezarette bırakmak suretile hürriyetini tahdit etmiştir.

Maznunun Kilis Asliye Ceza Mahkemesinde yapılan muhakemesi neticesinde; TCK. nun 181/1, son, 245 ve 69 uncu maddeleri hükmüne tevfi kan iki ay yirmi gün hapis ve fer'i cezalarla mahkûmiyetine dair verilen hüküm, Temyiz Mahkemesi 4 üncü Ceza Dairesince tetkik olunarak; (1 — Mağdurun karakola maznun sıfatıyla değil, şikâyetçi sıfatı ile gelmiş ve suç olmanın karşı zabıta memurlarının kuvvei cebriye imaline salahiyetli bulunmaması olmasına göre; idare heyeti kararı olmadan duruşma yapılması ve dövmenin 456/4 ve 251 inci maddeler yerine 245 inci maddenin tatbiki, 2 — Mağdurun maznun zannı ile ifadesi alınmıca kadar nezarette alıkonulmasında hürriyeti tahdit kasıt ve unsurlarının bulunamıyacağı düşünülmeden bundan dolayı da ceza verilmesinin yolsuz olduğu) ndan bahsile bozulmuştur (13).

Bozma üzerine Asliye Ceza Mahkemesinde yapılan muhakeme neticesinde; (... ve kuvvei cebriye imaline memur olan kimselerin eşhasa karşı tatbik ettikleri kötü muamelelerine ceza tâyin eden TCK. nun 245 inci maddesinin mutlak ifadesine göre, maznunun mağdura karşı kuvvei cebriye istimalini gerektirir bir vazife ile vazifelendirilmiş olmasının, bu maddedeki suç unsurlarının tekevvünü için meşrut bulunmamasına ve Ceza Umumî Heyetinin müstakar içtiihadında bu noktai nazarı müeyyit bulunmasına ve maznunun aynı zamanda mağduru asgarî yarım saat nezarette alıkoyduğu evrakı tahkikiye münderecatı ve duruşma safahatı ile sübut bulmuş ve TCK. nun 181 inci maddesinin birinci fıkrasının açık sarahatına göre; hürriyeti tahdide salahiyetli bir memur tarafından vazifeyi suiistimal veya icabeden usule veya kanunen riayeti gereken şeraite riayet etmemek suretile şahsî hürriyet aleyhine işlenen her türlü kötü muamelenin ve normalin hududunu tecavüz eden ifratkârane fiil ve hareketlerin hürriyeti tahdit suçunu teşkil edeceğine ve bu mütalâaya göre mağduru karakola maznun sıfatı ile değil de, dâvacı sıfatı ile celbetmiş olan maznunun sübut bulan fiili tam ve kâmil mânasile hürriyeti tahdit suçunu meydana getirmiş bulunmasına ve aksi mütalâa edildiği takdirde maddeyi başka türlü izah ve tatbik imkânı olamıyacağına binaen, bozma sebepleri yerinde görülmemiş olduğu) esbabı mucibesile eski hü-

(13) Temyiz Mahkemesi 4. CD. 12/7/1947, Es. 8663, Ka. 30356 neşredilmemiştir.

kümde İsrara dair verilen 12/11/1947 tarihli hüküm, Ceza Heyeti Umumiyesince tasdik edilmiştir (14).

b — Kanunun koyduğu şartlara ve usullere riayetsizlik:

Yapılan muamele, kendi vazifesine dahil olmakla beraber (yani memur, muameleyi yapmağa kanunen salahiyyetli bulunmakla beraber), muamelenin yapılabilmesi için kanunun aradığı şartın mevcut bulunmaması «kanunun koyduğu şarta riayetsizlik» tir. Memurun, vazifesine dahil bulunan ve kanunun koyduğu şartlara uygun olan bir muameleyi yaparken, kanunun aradığı şekil şartlarına riayet etmemesi, «kanunun koyduğu usullere riayetsizlik» sayılır. Kat'ileşmeyen bir mahkûmiyet hükmünde yazılı cezanın infazına başlanması veya şekline uygun bulunmayan bir tevkif müzekkeresi ile bir şahsın tevkif edilmesi gibi.

8) MANEVÎ UNSUR:

Hürriyetten mahrum etme cürmü kasıtlı suçlardır. Mehz kanunun tetkik komisyonu zabıtlarında failin, üst makamları memnun etmek, meslekte ilerlemek gibi vazifede ifratperestlik «fazla işgüzarlık» sayılabilecek saiklerle hareket etmesinin cürüm teşkil etmeyip, bu gibi hallerde memurun ancak inzibatî cezayı istilzam eden bir hata yapmış olduğunun bahis mevzuu edildiğini görmekteyiz (15). Prof. Faruk Erem; vazifenin iradî olarak suiistimalinin, maddenin tatbiki için kâfi olduğu fikrindedir.

9) MÜŞTEREK ŞİDDET SEBEPLERİ:

Cürmün müşterek şiddet sebepleri 179 uncu maddenin ikinci ve 180 inci maddenin birinci fıkralarında tesbit edilmiştir.

Filhakika 179 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre; eğer mücrim bu fiilî işlemek için yahut işlediği zamanda tehdit veya fena muamele eder veya hile ve hud'a kullanır yahut bu fiilî intikam veya temettü kasdiyle yahut dinî veya millî bir maksada binaen işler yahut o şahsı askerlikte kullanmak üzere ecnebi bir memleke teslim ederse düçar olacağı ceza 3 seneden 8 seneye kadar ağır hapis ve 25 liradan 125 liraya kadar ağır cezayı nakdidir. Bu vasıtalar gerek cürmün ikarı için ve gerek ika edildiği esnada kullanılmış olsun şiddet sebebi sayılırlar.

(14) Temyiz Mahkemesi C. U. H.1/11/1948, Es. 4/166, Ka. 170 neşredilmemiştir.

(15) Majno şerhi.

İsviçre Ceza Kanununda hürriyetten mahrum etme suçunun şiddet sebepleri kısmen başka şekillerde gösterilmiştir. Filhakika bu kanunun 182 nci maddesinin ikinci bendine göre;

(eğer fail bu şahsı, ırzına tecavüz veya başkalarile cinsî münasebete sevk etmek maksadile hapseylemişse,

Yahut akli bir hastalığa müptelâ olduğu bahanesiyle hapsetmiş veya ettirmiş ise,

Yahut hürriyetinden mahrum eylediği şahsa karşı zalimane muamelede bulunmuş veya hapis bir ayı tecavüz eylemiş ise verilecek ceza ağır haptir).

Fransız Ceza Kanunun 344 üncü maddesine göre;

(1 — Eğer tevkif sahte elbise ile, sahte bir isimle, veya sahte bir emirle icra edilirse,

2 — Tevkif edilen, hapsedilen veya hürriyeti tahdit edilen ölümle tehdit edilmişse,

maznunlar müebbed kürek cezasile cezalandırılırlar.

Fakat; tevkif edilen, hapsedilen veya keyfi olarak hürriyeti tahdit olunan kimseler cismanî işkencelere maruz bırakılmış iseler, verilecek ceza ölüm cezasıdır).

179 uncu maddede (tehdit) tâbiri kullanılmış olmakla beraber, kanun tehdidi tarif etmemiştir. Fakat buradaki tehdidi; arzusu veçhile hareket etmediği takdirde, kendisinin veya yakınlarının' daha büyük bir zarara uğrayacakları korkusunu mağdurun zihninde husule getirmek suretile hürriyetini tahdit eylemektir, diye tarif edebiliriz.

«Fena muamele», her zaman işkence mânasında olmayıp, bazı hallerde işkence sayılamıyacak fiiller de fena muamele addolunabilir. Eğer fail tarafından mağdura karşı tatbik edilen muamele, «hürriyetten mahrum etme» suçun cezasını arttırıcı bir sebep olan «fena muamele» nin mevcut sayılabilmesi için zarurî olan şiddet derecesini aşmış ise, bu takdirde her iki suçun müstakil olarak kabulü ile içtima hükmünün tatbiki icabeder. Bu itibarla Temyiz Mahkemesince; (maznunun, mağdurun hürriyetini tahdit maksadile kollarını bağlamak suretile müracaat ettiği şiddet unsuru, fiilin zatında mündemiç olmakla beraber, bu sırada kendisine tokat atmak suretile fena muamelede bulunmuş olması dolayısıyla 179 uncu maddenin ikinci fıkrasının tatbiki lüzumundan zühul olunarak, 456 nci

maddenin son fıkrası gereğince müstakil bir suç sayılması ve cezaların içtima ettirilmesi yolsun) görülerek hüküm bozulmuştur (16).

Görülüyor ki, Temyiz Mahkemesi tokat atmayı «müessir fiil» değil, hürriyetten mahrum etme cürmünün şiddet sebebini teşkil eden «fena muamele» suretinde kabul etmiş bulunmaktadır. Yine (ağaca bağlamanın, fiili müessir olmayıp da, şahsî hürriyeti tahdit maksadile yapıldığını kabule saik olan sebepler gösterilmeden, ondan da ceza verilmesinin yolsuz olduğu) na (17) karar verilmiştir.

Maddede; (bile ve hud'a) tâbiri kullanılmış ise de; mâna ve medlûlü itibarile (hud'a), (hile) ye dahil bulunduğundan, sadece (hile) kelimesinin de istimal edilmiş olması maksadı ifadeye kâfi gelebilirdi.

Hile tâbiri umumî mânada kullanılmış olup, failin, hürriyetini tahdit etmek istediği mağdurdan hakikî maksadını gizliyerek onu kandırmak için başvurduğu aldatıcı mahiyette olan tekmil vasıta ve çâreleri ifade eder.

İmpellomeni; bu fasla dahil cürümlerin teşekkülünde «şiddet» in esasen fiilin zat ve mahiyetinde mündemiç olduğunu beyanla İtalyan Ceza Kanununun, fiilin ikâi zamanında kullanılmış olmadıkça tehdidi, bir şiddet sebebi göstermesini doğru bulmadığı gibi, aynı zamanda hilenin fıkdanının da mağdurun suç işlemesine muvafakatına bir delil teşkil edebileceğini ileri sürmektedir. Halbuki Majno eserinde; bu fiil, tehdide veya hileye mukarin olmadığı halde, diğer bir âmilin tesiriyle de işlenebileceğine göre, tehdidi mutlaka fiilin zımında mündemiç addetmenin ve hilenin fıkdanını muvafakata delil saymanın doğru olamayacağını beyanla, bu fikri tenkit etmektedir.

Tehdit, fena muamele veya hilenin ağır veya hafif olması şiddet sebebinin tatbiki bakımından ehemmiyeti haiz bulunmayıp, sadece bunların mevcudiyetinin sübutu kâfidir. Fakat her hâdisenin mahiyet ve hususiyetine göre bu hallerin ağır veya hafif olduklarına bakarak hâkimin, cezayı tâyin ederken takdiri tahfif sebebinden bahseden TCK. nun 59 uncu maddesini tatbik etmesine de hiç bir mâni yoktur.

Kanunun şiddet sebebi saydığı cürmî maksatlar, intikam ve temettü fikrine müstenit olabileceği gibi, dinî de olabilir.

Kanun vazısı; madde metnindeki «temettü kasdıle» tâbirini «menfa-

(16) Temyiz Mahkemesi 5. CD. 8/12/1948, Es. 2516, Ka. 3034.

(17) Temyiz Mahkemesi 4. CD. 5/5/1944, E. 2970, Ka. 4979.

at temini», «kazanç temini» mânasında kullanmak istemiştir. Para veya eşya veya hukukça hükmü haiz bir senet almak için bir kimsenin hapsedilmesi, yahut dağa veya تنها bir mahalle kaldırılması halinde ise, «temettü kastı» bahis mevzuu olmayıp, TCK. nun 499 uncu maddesinin tatbik edilmesi icabeder. Hürriyetinden mahrum edilen kimsenin hizmetkâr olarak kullanılması veya halka teşhir edilerek para kazanmak gibi maksatlar temettü kastına misâl olarak gösterilebilir.

Prof. Faruk Erem'e göre; «dinî maksat» tâbiri ile dinle ilgili bir hususun tahakkuku için başkasının hürriyetinden mahrum edilmesi hali kastedilmek istenmiştir. Bir kimseyi manastıra kapamak gibi. Bu tâbir yalnız dinî telâkkilerin tahakkuku için işlenen suçlara değil, dine karşı işlenen suçlara da şâmilidir. Bu itibarla bir ölünün başında dinî merasim icra etmesine mâni olmak için bir din adamının bir yere kapatılmasında da. dinî maksat mevcut sayılmalıdır.

«Millî maksat» a daha ziyade ırk mülâhazaları ile işlenen suçlarda rastlanmaktadır. Hudut bölgesinde bir memleketten diğerine adam kaçırarak hâdiselerinde bu hâl mevcut sayılır (18).

181 inci maddenin ikinci fıkrasında; (eğer bu fiile 179 uncu maddenin ikinci fıkrası ile 180 inci maddenin birinci fıkrasında yazılı hallerden biri inzımmam etmiş ise, ceza üç seneden beş seneye kadar hapsedir) hükmü mevcut olduğuna göre; tehdit, fena muamele, hile, intikam, temettü kastı, dinî ve millî maksatlara müteallik şiddet sebepleri, memurlar tarafından işlenen hürriyetten mahrum etme suçlarında da tatbik olunmak lâzımdır.

İntikam, temettü, dinî veya millî maksatlar birer «hususî maksat» tır. Kanun, memurun hususî maksatlara hizmet için işlediği suçlar hakkında 187 inci maddede umumî bir şiddet sebebi kabul etmiştir, intikam, temettü, dinî veya millî maksatlar kanunun hususî maksatlar arasında daha ağır telâkki ederek bilhassa tasrih etmeyi lüzumlu gördüğü maksatlardır. Bu itibarla intikam, temettü, dinî veya millî maksatların mevcut olduğu hallerde 179 uncu maddenin ikinci fıkrasının, bunlar haricinde kalan diğer hususî maksatların bahis mevzuu olduğu hallerde 187 nci maddenin tatbik edilmesi gerekir (19).

Bir şahsı askerlikte kullanmak üzere yabancı bir memlekete teslim (TCK. Madde: 179/2).

(18) Yukarıda zikri geçen eser. Sahife 69.

(19) F. EREM. Sahife 69.

Burada şiddet sebebinin tahakkuku için failin, mağduru yabancı bir memlekete askerlikte kullanılmak üzere teslim maksadile hürriyetini tahdit etmiş olması lâzımdır. Madde metninde; (ecnebi bir memlekete teslim ederse...) denildiğine göre; kanun vâzının, sadece suçun «saiki» ile iktifa etmeyip, mağduru yabancı memleket askerî hizmetine fiilen tevdi eylesini şart koyduğu kolayca anlaşılır. Bu şiddet sebebi, fiilen bağlı sebeplerden olduğu cihetle, suç ortaklarına sirayet eder (TCK. nun madde: 67).

Suçun şiddet sebebinin tahakkuku için «teslim» in «askerlikte kullanılmak üzere» yapılması lâzımdır. Askerî mahiyette olan her türlü hizmet «askerlik» tâbirinin şümulüne girer. Mağdurun, hizmetine konulacağı askerî birliğin muntazam kadrolu ve teşkilatlı bir ordu bulunması şart olmayıp, çete halinde faaliyetinde bulunan bir askerî birlikte hizmet de «askerlik» sayılmak icabeder.

Mağdurun sığfata bakımından tatbik edilecek olan şiddet sebebi TCK. nun 180 inci maddesinin birinci fıkrasında gösterilmiştir. Bu fıkraya göre; 179 uncu maddede yazılı hürriyetten mahrum etme cürmü, failin usûl ve fûruundan yahut karı kocadan biri tarafından diğeri aleyhine, yahut Büyük Millet Meclisi âzasından biri yahut memuriyeti işlerinden dolayı bir memur aleyhine irtikâp olunursa, ceza arttırılır.

Usûl - Fûrû, karı - koca tâbirlerinin Medenî Kanun hükümlerine göre tesbit ve tâyini icabeder.

Kanun, mebus sığfatını umumî mânada nazarı itibara almıştır. Bu itibarla ağırlatıcı sebebin tahakkuku için mağdurun sadece «mebus» sığfatını haiz olması kâfi olup, mebusluk vazifesinden mahrum edilmiş olması şart değildir. Halbuki Kanunumuzun mehasını teşkil eden 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanununun 146 inci maddesinin üçüncü fıkrasında; (mebusan meclisi âzasından biri veyahut memuriyeti işlerinden dolayı bir memur aleyhine...) ibaresi kullanılmıştır.

Umumî bir şiddet sebebi vazeden TCK. nun 6123 sayılı kanunla değışen 273 üncü maddesinde; (kanunun hususî hükümlerle tasrih eylediğı ahalin haricinde her kim Büyük Millet Meclisi âzası ile temsil sığfatını ve emir ve idare salahiyetini haiz rüesadan veya devlet memurlarından biri aleyhine sığfat ve hizmetlerinden dolayı bir cürüm işlerse, o cürüm için kanunen muayyen olan cezanın altıda birden üçte bire kadar arttırılacağı) gösterilmiştir.

Mağdurun mebus veya memur sıfatını haiz olması hali, hürriyetten mahrum etme cürmünde (kanunun hususî hükümlerle tasrih eylediği ahval) dendir.

Şiddet sebebinin tahakkuku için hürriyetten mahrum etme cürmünün «memuriyeti işlerinden dolayı bir memur aleyhine» işlenmiş olması kâfi olup, suçun ikai anında mağdurun «memur» bulunması şart değildir.

10 — ZARAR :

180 inci maddenin birinci fıkrasına göre, hürriyetten mahrum etme fiili sebebiyle mağdurun şahsına veya sıhhatına veya malına bir zarar gelirse... ceza artırılır. Meydana gelmiş olan zararın fail tarafından istenmiş olması şart değildir. Fail tarafından irade ve arzu edilmemiş olsa dahi, hürriyetten mahrum etme fiili neticesinde mağdurun şahsına, sıhhatine veya malına bir zarar gelirse ceza arttırılmak lâzımdır. Mehzaz kanunun 146 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında; (büyük bir zarar) tabiri kullanılmıştır.

Prof. Faruk Erem bu hususta; (kanunumuzdaki bu boşluğun makul bir yorumla doldurulması doğru olur. Çünkü kanun vazın herhangi bir zarardan değil, şahıs, sıhhat, mal gibi emniyet arzeden hususlara taallük eden zararı nazara almıştır. Bunların fiilden zarar görmüş sayılabilmesi için zararın ehemmiyetsiz olmaması gerekir) demektedir.

180 inci maddede mağdurun «şahsına zarar» tâbiri «sıhhatine zarar» dan evvel kullanılmıştır. Bu sebeple «şâhsına zarar vermek» tâbirini geniş mânada anlamak lâzımdır. Bir kadını rızası hilâfına bir umumî eve kapamak halinde henüz sıhhatine veya vücudundan tasarruf hakkına herhangi bir taarruz husule gelmemiş olsa dahi, şahsına zarar verilmiş olması neticesine varmak doğru olur.

«Malına zarar» tâbirinin de dar değil, geniş mânada anlaşılması ve bu tâbirin sadece mamelekte azalmaya münhasır olmayıp, mağdurun hürriyetinden mahrum edilmesi, sebebiyle, edinmesi ihtimal dahilinde bulunanı kâr ve kazancından mahrumiyetin de mezkûr tâbirin şümulüne dahil edilmesi icabeder.

11)—MÜŞTEREK TAHFİF SEBEBİ:

Hürriyetten mahrum etme cürmünün müşterek tahfif sebepleri 180 inci maddenin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Filhakika bu fıkra göre, eğer fail:

- a) ‘Hakkında takibat icra olunmazdan evvel,
- b) Tasavvur ettiği maksada nail olmaksızın ve
- c) Hürriyetinden mahrum edilen şahsa bir gûna zararı dokunmaksızın,

Onu kendiliğinden serbest bırakırsa, göreceği ceza altıda birden yarısına kadar indirilir.

Burada üzerinde dikkatle durulacak olan en mühim nokta, «serbest bırakmak» keyfiyetinin «kendiliğinden» bilihtiyar vukua gelmesidir.

Kanun vazı bu fıkradaki tahfif sebebini «ceza siyaseti» mülâhazası ile kabul etmiş bulunmaktadır. Bu tarzda vazgeçmeye ceza hukukunda «faal nedamet» denilmektedir. Bilindiği üzere «iftira» dan bahseden Türk Ceza Kanununun 285 inci maddesinde de buna benzer bir hüküm mevcut bulunmaktadır.

Fail, suç henüz nakıs teşebbüs safhasında iken cürmün ef’ali icraiyesinden ihtiyariyle vazgeçtiği takdirde TCK. nun öl inci maddesinin son fıkrasının tatbiki icabeder. 180 inci maddede «hakkında takibat icra olunmazdan evvel» tâbiri kullanılmıştır. Majno; (serbest bırakmak meselesinde metni kanunda mevcut «takibata başlanmazdan evvel» kaydı bittabi şikâyet vukubulmazdan evvel» mânasında anlaşılmak lâzımdır. Binaenaleyh, şikâyetnâmenin itası halinde takibat başlamış addolunur) demektedir. Ceza Muhakemeleri Usûlü Kanunumuza göre takibat, yapılan hazırlık tahkikatı neticesinde maznun hakkında âmme dâvasının açılmasını haklı gösterecek kâfi deliller bulunduğu takdirde, iddianâme veya talepnâme ile bir dâvanın açılmasını ifade etmekte olduğundan, kanun vâzının «takibat icra olunmazdan evvel» tâbiri ile mağdurun hürriyetinden mahrum edildiği andan itibaren Cumhuriyet Müddeiumumisinin iddianâme ve talepnâme tanzim ederek, maznun hakkında âmme dâvası açıncaya kadar geçecek olan müddeti kasdetmek istediği neticesine varabiliriz.

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR

YAZAN :

Alâattin HİTAY

Ankara Vilâyeti Hukuk İşleri
Müdürü

Cemiyetin nüvesi ailedir. Çocuk da ailenin temelidir. Bu temel maddî ve mânevi bakımdan nekadâr sağlam olursa, cemiyet de o nisbette sağlam temellere dayanmış olacağı tabiidir.

Çocuk dâvası ve bununla beraber yürüyen sosyal yardım mevzuunu atalarımız bizden daha iyi düşünürmüş ve tatbikatta da bizden daha iyi müesseselere sahip olmuşlardır. Fakat esefle kaydedelim ki, onların kurduğu ve yaşatmağa çalıştığı bu İctimaî yardım müesseseleri zamanla ortadan kaybolmuş ve binnetice cemiyet içinde sahipsiz binlerce çocuk ortalıkta sürünmeye ve zararlı bir halde yaşamaya devam etmişlerdir.

Eski Türkler de bu mevzuda tesis edilen vakfiyeler zikre şâyandır. Ezcümle Mahmut Gaznevî'nin tesis ettiği vakfiyeler de bilhassa yüz çocuk için kurulmuş eytamhane ile terk edilmiş çocuklara bakılmak üzere kurulmuş müesseseler bulunması eskiden bu mevzua nekadâr önem verildiğini gösterir.

Yine bu konuda Gök Börü vakfiyelerinin de Musul'da Erbil'de hasta ve körler için ve sokaklardan toplanan çocuklar için bakım yurtları tesis edildiği ve buralarda süt çocukları için süt nineler tutularak bunların büyüme ve yetişmelerine ehemmiyet verildiği tarihi hakikatlerdendir.

Yine Fatih vakfiyelerinde bilhassa küçük ve yetimler için tahsisat konarak, bunların iyi bakılması ve cemiyete faydalı bir unsur olarak yetişmeleri üzerinde hassasiyetle durulduğu tesbit olunmaktadır.

İşte görülüyor ki, İctimaî yardımın ve millî dayanışmanın ve faziletin en güzel örneklerinin atalarımızın muhtelif memleketlerde tesis ettikleri bu güzel eserlerde bulmak mümkündür.

Yakın tarihimizde en canlı iki misâli şuracıkta zikretmeden geçemeyeceğim:

Bundan yüz yıl önce Yusuf Ziya ve Vidin'li Tevfik Paşalar gibi hâmiyetli insanlar sabahleyin dairelerine giderken yol boylarında çarşı içlerinde okul çağında birçok yavrunun başıboş olarak dolaşmalarını tesbit ve müşahade etmişlerdir. Bu hamiyetli insanlar bir gün kendi aralarında bu mevzuu konuşurken, bu çocukların ailelerine ve cemiyete faydalı birer evlât olabilmelerini sağlamak üzere bir çırak mektebi açmağa karar verirler. Verilen bu karar derhal tatbik safhasına geçer. Geçenlerde yıkılan Simkezhane'de bu yavruları okutmak üzere bir çırak mektebi açarlar. Bu mektepten, önce bu çocuklara okuma yazma daha sonra kıraat, kur'an, ilmiyhâl, hesap ve hendese gibi dersler gösterilerek bir ilkokul kültürü verilirdi.

Büyük bir rağbet gören bu müessesenin kurucuları işi daha ciddi ve daha esaslı tutmak mecburiyetinde olduklarını görünce, kendi aralarında yaptıkları bir toplantıda mektebin büyük bir ihtiyaç mahsulü olduğunu ve bunu daha esaslı ve programlı bir şekilde yürütmek çârelerini araştırırlar. Bu çâreyi bir cemiyet kurmak suretile mevkii fiile koyarlar. Kurdukları cemiyetin adı (Cemiyet-i Tedrisiye-yi İslâmiye) Türk Okutma Kurumu'dur. İşte bu suretle Darüşşafaka'nın ilk nüvesini bu hâmiyetli insanlar teşkil ederler. Türk Okutma Kurumu bir cemiyet halinde taazzu ettikten sonra, cemiyetin gayesi olan mektebin tesisi için faaliyete geçerler.

Bu sırada Paris Sefaretinden yurda dönmüş olan Sakızlı Esat Paşa Yusuf ve Vidinli Tevfik Paşalarla, kurulacak okul üzerinde görüşme yaparken, Esat Paşa Fransa'daki asker çocukları için kurulmuş bir mektep olan (Prtyanee Militaire de la Fleche) mektebi tarzında bir okul açılmasını teklif eder ve bu teklif kabul edilerek Darüşşafaka'nın tesisine ait faaliyete geçilir.

Yukarıda bahsettiğimiz Fransız mektebinin programı getirilerek Darüşşafaka'ya tatbik edilip, ilk defa olarak İdadî'lerin üstünde bir tahsil seviyesi veren Darüşşafaka kurulur ve tedrisata başlar.

Darüşşafaka'yı kuran bu faziletli hayırsever ve bilgili insanlar, okulun yaşamasını temin etmek için metodlu bir çalışma yaparak, müessesenin geleceğini de sağlarlar. İşe daha emniyet vermek için zamanın Devlet Reisi ile Hükümet Reisini bu müessesenin fahrî reisliklerine getirirler.

Bir asra yakın bir zamandanberi yetim çocukların tahsil ve terbiyelerini temin eden bu müesseseden memlekete pek çok ilim ve idare adamları yetişmiş bulunmaktadır.

Himayeye muhtaç ana veya babadan mahrum çocukların korunması ve yetiştirilmesi için yüzyıl önce yapılan bu teşebbüs en muvaffak olmuş memlekete de değerli evlâtlar yetiştirmek suretile gayesini tahakkuk ettirmiş bir müessesedir.

Bunun gibi başarı kazanmış bir müessese de Çocuk Esirgeme Kurumu'dur. Bu müessesenin başında bulunan hamiyetli insanlar Kurumu ve onun idaresinde bulunan yuvaları memleket ihtiyacına yetecek kadar bir hale getirmek için daimî çalışmalarını burada şükranla kaydederiz.

Mevzumuz, korunmaya muhtaç çocuklar hakkında bir araştırma yapmak ve bugüne kadar mevzuatımızda yer almış kanunları incelemektir. Bu hususta ilk defa 23/Mart/1949 tarihinde 5387 sayılı kanun çıkartılarak, korunmaya muhtaç çocukların Devlet elile himaye edilmekle beraber, bunların yetiştirilmesi için lâzımgelen müesseselerin kurulması derpiş olunmuştur. Bu kanunla Maarif Vekâletine, ilk öğretim çağına giren çocukların korunma ve eğitimi ile uğraşmak üzere yetiştirme yurtları kurma vazifesi verilmiştir. 0-6 yaş arasındaki çocukların bakımları için de Sağlık Vekâleti vazifelendirilmiştir.

Yedi sene tatbik mevkiinde kalan bu kanun hükümlerinin uygulanmasında memleket çapında bir muvaffakiyet elde edilememiştir. İstanbul, Ankara, Gaziantep ve saire gibi mahdud yerlerde korunmaya muhtaç çocuklar için Maarif Vekâletince yetiştirme yurtları kurulmuş ve fakat bu da tam ve kâmil bir surette işleyememiştir.

5387 sayılı kanunun tatbikattaki kusur ve eksikleri anlaşıncı bunları gidermek maksadile 6972 sayılı 15/5/1957 tarihli Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun adile yeniden bir kanun çıkartılmış bulunmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocuklar bu kanunda, eskisine nazaran daha açık bir şekilde tarif edilmiştir. Kanunun 1. maddesi:

Beden, ruh ve ahlâk gelişmeleri tehlikede olup;

- a) Ana ve babasız,
- b) Ana ve babası belli olmayan,
- c) Ana ve babası tarafından terk edilen,
- d) Ana ve babası tarafından ihmal edilip dilencilige, fuhşa, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya veya serseriliğe sürüklenmek tehlikesine maruz bulunan çocuklara korunmaya

Dört fıkrada açık olarak vasıfları yazılı çocuklar 0-6 yaş arasında ise bu kanuna göre kurulmuş birlikler tarafından tesis edilmiş bakım yurtlarında yetiştirilir.

7-18 yaş arasındaki okuma çağında bulunanlar, birlikler tarafından kurulmuş yetiştirme yurtlarına alınarak, buralarda ilkokul tahsili veya beden ve ruh itibarile okumaya elverişli değilse, birliklerin murakabe ve nezareti altındaki çeşitli iş müesseselerine yerleştirilmeleri ve burada rüş çagma kadar kalmaları lâzım gelmektedir.

Kanunda bu çocukları yetiştirecek müesseseleri kurma vazifesini Vilâyet Hususî İdarelerde, Belediyelerin müştereken kuracakları birliklere verilmiştir. Bu birliklere Maarif ve Sağlık Vekâletleri her türlü yardımı yapmakla mükellef tutulmuştur.

Kanunun tarif ettiği vasıftaki bir çocuğu zabıta, devlet ve belediye memurları ve muhtarlar öğrendiği takdirde keyfiyeti mahallin en büyük mülkiye âmirine bildirecekler ve mülkiye âmirleri de bu çocuklardan haklarında derhal korunma tedbiri alınmasında zaruret görülenleri mahkemeden karar çıkıncaya kadar bu kanuna göre kurulmuş müesseselerden birine veya hayır cemiyetlerinden birine, bulunmadığı takdirde münasip görülecek bir aile yanında masrafları birlik tarafından karşılanmak üzere yerleştirilir.

Yetiştirme yurtlarının mahiyeti:

6972 sayılı kanunun 4 üncü maddesile her vilayette kurulması mecburî olan yetiştirme yurtları yatılı bir pansiyon mudur? Yoksa bir disiplin ve eğitim müessesesi midir?

Kanunun ruh ve maksadını iyice anlıyabilmek için yine kanunda bu hususa dair olan maddeleri gözden geçirmek, bu müesseselerin mahiyetini tebarüz ettirmesi bakımından faydalı olacaktır.

Kanunda beden, ruh ve ahlâk gelişmeleri tehlikeli olanlardan yukarıda bahsettiğimiz a, b, c, d fıkralarında vasıfları ve hüviyetleri yazılı çocukların bir yerde bulunduğunu haber alan zabıta, devlet ve belediye memurları ve muhtarlar, bunları mahallin en büyük mülkiye âmirine haber vermek zorunda bulunduklarını ve mülkiye âmirleri de derhal bu vasıfta bulunan çocukları koruma tedbiri alınması zarureti bulunanları Sulh Mahkemesine sevk ederek, mahkeme kararını alır denilmektedir.

Mahkemeye evrakı gönderilen çocuklardan korunması icab edenlerin durumlarını gözönünde bulundurarak şahıs, aile veya müesseseye tevdi edilmeleri gerektiği hususunda hâkimin icabeden karar ve tedbiri alacağı yazılıdır.

Hâkim huzuruna sevk edilen korunmaya muhtaç çocuk hakkında konuma kararı verilirken ilâmda bu çocuğun hangi şahıs, aile veya müesseseye tevdi edileceğinin açık olarak bildirilmesi lâzım gelmektedir.

İşte burada kanunun bu hükmü, çocuğun bir aile yanında veya bir şahıs veya bir müessesede reşit oluncaya kadar kalmasını âmir bulunmaktadır.

Kanun bu kabil çocuklar hakkında önce aile ve şahıs tâbirini kullanmakla. korunması ve yetiştirilmesi bahse mevzu olan çocuğun bir aile çocuğu gibi yetiştirilmesini temin etmek istemiştir.

Korunmaya alınan çocuk yanma verilecek aile veya müessese içinde tıpkı ailenin kendi çocuğu imiş gibi ihtimam, alâka ve sevgi ile karşılanarak bu aile ve müessese içinde yetiştirilmesine çalışılacaktır.

Bu aile içinde öz çocuklar nasıl bir muamele görüyorsa, yetiştirilmeye verilen çocuk da aynı muameleyi görecektir, bir ailenin çeşitli fertlerinin ev içinde kendilerine terettüp eden hizmet ve vazifelerini beraberce ve seve seve yapmak suretile ona hayattaki yalnızlığı unutturulacak karşılıklı sevgi, saygı ve alâka ile çocuk ailenin kendi öz ferdi imiş gibi yetişecektir.

Görülüyor ki, yetiştirilmesi bahse konu olan çocuk, bir aile veya müesseseye verildiği zaman, burada kuru bir disiplin altında yatıp kalkacak ve terbiye edilecek diye bir telâkkiye sâpmak tamamen kanunun ruh ve maksadına aykırı düşmektedir.

Binaenaleyh, herhangi bir yetiştirme müessesesine korunmak üzere verilmiş çocukların buralarda yatılı bir okul havasından tamamen uzak olması en mühim bir unsurdur. İşte bu esas gözönünde tutularak yetiştirme yurtlarındaki çocukların başlarında bulunacak müessese müdürü, refakat öğretmeni kendilerine verilmiş yavrulara öz çocukları kadar sevgi ile muamele yaparak onlara anne, baba, abla ve ağabey sevgisini aşılayarak yetiştirilmesini sağlayacaklardır. İşte bunun içindir ki, bilhassa yetiştirme yurtlarının mânevi havalarında bir yatılı okul veya kışla nizamından asla bir eser görülmemesi lâzımdır.

Bu hususu temin etmek için korunmaya alınan çocukların aile yan-

larında yetiştirilmesi en uygun bir şekil olursa da maalesef memleketimizde henüz bu tarz yetiştirme şekli teessüs etmemiştir.

Bu itibarla bu gayeyi temin etmek için imkân olduğu kadar az sayıda çocuğu bir araya getirerek, onları bir aile havası içinde yetiştirir gibi bir ihtimama tâbi tutmak maksadile küçük ev tarzında yetiştirme yurtları kurmak en uygun bir şekil olacaktır. En çok yirmi, yirmibeş çocuğu barındıracak olan ev tarzındaki bina sistemine gidilerek bunlara alınacak çocukları başlarında bulunacak alâkalıların tıpkı bir aile yuvası gibi bu evin hizmetlerini aile fertlerini teşkil eden, çocuklar tarafından tedvir edilmesi ve bu yurtların bu şekilde idare edilmesi kanunun ruh ve maksadına en uygun düşen bir tarz olarak kabul etmek lâzım gelmektedir.

İşte bu suretle bir aile kucağında kaderin şevki ile düşmüş bir yavru tekrar bu aile havası içine girmekle ruhundaki kötümserlik cemiyete karşı olan fena düşünme ve fena inhimaklar önlenecek ve nihayet yavrunun yalnızlığı unutulacak ve bu suretle de hem cemiyete hayırlı bir unsur kazandırılacak, hem de fert olarak kendi varlığını daha iyi şartlar içinde idame ettirmek gibi yüksek gaye tahakkuk etmiş olacaktır.

Birlikler:

6972 sayılı kanunun birinci maddesinde yazılı vasıf ve hüviyeti haiz çocukların yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi kılınmaları için Vilâyet Hususî İdaresi ile o il içindeki Belediyelerin müştereken kuracakları birlikler tarafından sağlanacaktır. Bu birliklere Maarif ve Sağlık Vekâleti her türlü yardımı yapmakla kanunen mükellef tutulmuştur.

Birlikler, Belediye Kanunundaki birlikler hükümleri dairesinde kurulur. Bu birlikler tarafından çocuk bakım ve yetiştirme yurtları ve her türlü müesseselerin kurulması mecburidir. Kanun, her vilâyette birlik kurulmasını emreder. Ancak hususî idare ve belediyelerin verecekleri kanunî hisselerle o vilâyet içinde bakım ve yetiştirme yurtları kurulması mümkün olmadığı takdirde Maarif, Sağlık, Dahiliye Vekâletlerinin tensibi ile civar vilâyetlerle müştereken bu tesislerin kurulacağını kanun sarih olarak belirtmektedir.

Birlikler hakkında bir fikir verilmek üzere 6972 sayılı kanunun geçici 2 nci maddesine göre Ankara Korunmaya Muhtaç Çocukları Korunma Birliği'nin son defa tanzim etmiş olduğu statüyü aynen neşrinde fayda mülâhaza ettim.

I. BÖLÜM

BİRLİĞİN ADI, MERKEZİ, GAYESİ

MADDE : 1 — Birliğin adı, (Ankara Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birliği) dir.

MADDE : 2 — Birliğin merkezi, Ankara şehridir.

MADDE : 3 — Birliğin gayesi; 6972 sayılı kanunun 1. maddesi şümulüne giren ve haklarında korunma ilâmı alınmış bulunan, Birliğe dahil vilâyetlerin nüfusuna kayıtlı korunmaya muhtaç çocukların, reşit oluncaya kadar korunmalarını, bu arada ilköğretim yapmalarını, kabiliyetlerine göre daha yüksek bir öğrenime devamlarını ve bir sanat veya meslek sahibi olmalarını sağlamaktır. Birlik, bu gayesine erişebilmek için 6972 sayılı kanuna uygun olarak kurduğu ve kuracağı müesseselerle özel ve tüzel kişilere ait müesseselerden ve ailelerden faydalanır.

II. BÖLÜM

BİRLİĞİN KURULUŞU

MADDE : 4 — Birlik, 6972 sayılı kanunun kendisine yüklediği vazifeleri tahakkuk ettirebilmek için Ankara ve iltihak edecek vilâyetler belediyeleriyle hususî idarelerinin katılmaları suretiyle kurulmuş olup, hükmi şahsiyeti haiz bir âmme müessesesidir.

MADDE : 5 — Birliğin Başkanı, Ankara Valisidir. Vali, Başkanlık görevini başka bir zata verebilir.

Birlik Başkanı, bulunamayacağı toplantılar için Encümen üyelerinden birini Başkan vekili seçer.

MADDE : 6 — Civar vilâyetler de aynı hak ve mes'uliyetlerle Birlikle katılabilirler.

III. BÖLÜM

BİRLİĞİN ORGANLARI

MADDE : 7 — Birliğin organları şunlardır :

A) Birlik Meclisi,

- B) Birlik Encümeni,
- C) Denetçiler Kurulu.

A. BİRLİK MECLİSİ

MADDE : 8 — Birlik Meclisinin üyeleri şunlardır :

- 1) Birliğe dahil vilâyetlerin Valileri veya temsilcileri,
- 2) Üye Belediyelerin başkanları ile Belediye Meclislerince seçilecek, Belediye Meclisi âzalığı evsafım haiz, ikişer zat,
- 3) Üye hususî idarelerinin müdürleri ile Vilâyet Umumî Meclisi üyelerinden ikişer zat,
- 4) Maarif Müdürleri,
- 5) Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Müdürleri,
- 6) Ziraat Müdürleri,
- 7) Bölge Çalışma Müdürleri,
- 8) İktisat ve Ticaret Müdürleri.

BİRLİK MECLİSİNİN GÖREVLERİ

MADDE : 9 — Birlik Meclisinin başlıca görevleri şunlardır :

- 1) Encümen tarafından hazırlanmış olan Birlik çalışma raporu ile yıllık çalışma programını, Birlik bütçe ve kadrosunu, ilgili Vekâletlerce Birlik müesseselerinde görevlendirilecek olan personeli kadrosunu tetkik ve tasvip eder.
- 2) Birlik Encümeni ve Denetçiler Kurulu üyelerini seçer.
- 3) Birlik statüsünü kabul ve tâdil eder.
- 1) Bütçede gerekli aktamda, ilâve ve kadro değişikliklerini yapar.

MADDE : 10 — Birlik Meclisi, normal olarak Şubat ayında olmak üzere, yılda bir defa toplanır.

MADDE : 11 — Birlik Meclisinin toplantılarına katılan üyelerin kanunî yollukları mensup oldukları idarelerce kendi bütçelerinden ödenir.

B. BİRLİK ENCÜMENİ

MADDE : 12 — Encümenin Başkanı, Birlik Başkanıdır.

MADDE : 13 — Birlik Encümeninin üyeleri şunlardır :

- 1) Meclisin kendi üyeleri arasından, bir yıllık süre için, seçeceği 4 asil, 4 yedek üye.
- 2) Ankara Maarif Müdürü (tabii üye) veya kanunî vekili.
- 3) Ankara Sıhhat ve İctimaî Muavenet Müdürü (tabii üye) veya kanunî vekili.

BİRLİK ENCÜMENİNİN GÖREVLERİ

MADDE : 14 — Birlik Encümeninin başlıca görevleri şunlardır :

- 1) Haftada en az bir gün toplanarak gündemdeki konuları inceler ve karara bağlar.
- 2) Birlik Bürosunca hazırlanan çalışma raporu ile kadro, bütçe ve kesin hesabı tetkik eder.
- 3) Birlik Meclisince kabul edilen Birlik kadro ve bütçe ile çalışma raporu ve programını tatbik edebilmek için gereken tedbirleri alır.
- 4) Bütçede bir bölüm dahilindeki maddeler arasında aktarmalar yapar.

Acele hallerde Meclisin verebileceği kararları ittihaz eder ve ilk toplantıda Meclisin tasvibine sunar.

- 5) Birlik memurları ve hizmetlilerinin seçilme, tâyin, terfi, idareten cezalandırma, mükâfatlandırma, Birlik emrine alma, çıkarma, emekliye ayırma işlemlerini inceler ve karara bağlar.
- 6) Birlik Bürosu ile Birlik müesseseleri ve teşkilâtının çalışmalarını düzenler ve kontrol eder. Yurtların çalışma programı ve raporlarını tetkik ve tasdik eder.
- 7) Birliğe bağlı Yurtlar ve müesseselerde korunan çocuklarla, hariç müessese ve aileler yanında korunup çalıştırılan çocukların durumlarını kontrol eder ve bu çalışmaları düzenler.
- 8) Birliğe bağlı müesseselerin alım ve satış işlerini idare eder, (lüzumu halinde, Encümen, Artırma, Eksiltme ve İhale Kanununa

göre kendisine tanınan yetkilerin bir kısmını veya tamamını Birlik merkezi dışındaki müesseselerin ihtiyaçlarına münhasır olmak üzere, o müesseselerde teşekkül edecek komisyonlara devredebilir) .

- 9) 6972 sayılı kanunun 18 maddesine göre, ücret mukabilinde çalışan yurt çocuklarından, Yurt masraflarına katılma payı olarak, kesilecek para nisbetini tesbit eder.
- 10) Birlik gelirlerinin tahsili işini takip ve inta' eder.
- 11) İlgili makamlarca Birlik teşkilât ve müesseselerinde yaptırılacak teftiş, tahkik ve kontrollarda tesbit edilen noksanları gidermeğe ve gerekli tedbirleri almağa çalışır.
- 12) Maarif Vekâletinin her yıl toplayacağı «Çocuk Koruma Umumî Danışma Heyeti» ne temsilciler gönderir ve tekliflerde bulunur.
- 13) Mevcut yurt ve müesseselerin işgal ettikleri binalarla sair menkul ve gayrimenkullerin Birliğe devri ve lüzumlarının tapu tescili muamelelerini yapar.
- 14) Birliğe bağlı yurtlarda mevcut döner sermayeleri teslim alır ve yenilerini kurar.
- 15) Birliğin menkul ve gayrimenkul emvalinden icabedenleri usulünce satışa çıkarır.

MADDE : 15 — Birlik Encümeni üyelerinden tabîi üyeler, toplantılara katılmayacakları hallerde, kanunî vekillerini gönderirler. Seçilerek gelen üyelerden arka arkaya üç defa, mazeretsiz olarak toplantıya gelmeyenler çekilmiş sayılırlar.

MADDE : 16 — Encümen toplantılarına katılan Başkan ve Üyelere, Birlik Meclisince takdir edilen miktarda huzur hakkı ödenir.

Birlik Merkezi dışına vazifeli olarak çıkmaları halinde Harcırah Kanunu hükümleri gereğince tahakkuk eden harcırahları ödenir.

C) DENETÇİLER KURULU

MADDE : 17 — Denetçiler Kurulu, Birlik Meclisi tarafından kendi üyeleri arasından seçilen üç asil ve üç yedek üyeden teşekkül eder. Asil üyeler aralarından birisini Kurul Başkanı seçerler.

MADDE : 18 — Denetçiler Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır :

- 1) Denetçiler Kurulu uygun göreceği zamanlarda, yılda en az iki defa, toplanır.
- 2) Birliğin malî işlerini kontrol eder.
- 3) Hazırlıyacağı raporun bir nüshasını Birlik Başkanına takdim eder, bir nüshasını da Birlik Meclisi Başkanına sunmak üzere saklar.
- 4) Birlik Meclisini olağanüstü toplantıya çağırarak üzere Birlik Başkanlığına teklifte bulunabilir.

MADDE : 19 — Denetleme çalışmalarına katılan Denetçilere Birlik Meclisince takdir edilen miktarda huzur hakkı ödenir. Bunlardan memur veya Belediye mensubu olmayanların harcırahları da Birlikçe ödenir.

IV. BÖLÜM

BİRLİK BAŞKANI, GÖREV VE YETKİLERİ

MADDE : 20 — Birlik Başkanının başlıca görev ve yetkileri şunlardır; Başkan :

- 1) Birlik müessesesi hükmî şahsiyetinin mümessilidir.
- 2) Birlik bütçesinin itâ âmiridir.
- 3) Birlik Meclisini, yılın Şubat ayında normal, Birlik Encümeni ve Denetçiler Kurulunun göstereceği lüzum veya üyelerden üçte ikisinin isteği üzerine, olağanüstü toplantıya çağırır.
- 4) Birlik Meclisi, Encümeni ve Bakanlıkların Birlikle ilgili, kararlarını işleme koyar.
- 5) Üst mercilerin tasvibine bağlı olmayan Birlik vakfelerini, salahiyyetli dairesinde ve mes'uliyeti altında ifa eder.
- 6) Birlik mallarını idare, varidat ve matlubatını takip ve tahsil eder.
- 7) Alâkalı mercilerin tasvibini' almak şartiyle mukavele akti, sulh ve ibra, bağışları kabul; Birlik hesabına bütün medenî akitleri icra, daireler ve mahkemeler nezdinde dâvacı veya dâvâlı sıfayetlerini tanzim ve kontrol eder.
- 8) Birlik Bürosu'nun ve Psiko-Pedagoji Servisi Merkezi'nin faaliyetlerini tanzim ve kontrol eder.

- 9) Birlik memur ve hizmetlileri ile Birliğe bağlı diğer müessese ve yurtların memur ve hizmetlilerini tâyin için Encümene teklif yapar.
- 10) Mahkemelerce verilecek olan, korunmaya muhtaç çocuklara ait vasilik vazifesini üzerine alır.

V. BÖLÜM

BİRLİĞİN GÖREVLERİ

MADDE : 21 — Birliğin başlıca görevleri şunlardır :

- 1) Haklarında korunma tedbiri veya korunma kararı alınan çocuklar için, 4-8 haftalık, müşahede ve tanıma devresinde içinde kalacakları «İlk Barındırma ve İnceleme Yurtları» kurar.
- 2) Okul öncesi çocuklar için «Çocuk Bakım Yurtları» açar.
Bu çocuklardan bir kısmını, ücreti mukabilinde, korunup yetiştirilmek üzere ailelere veya müesseselere verebilir.
- 3) İlköğrenim çağındaki çocuklarla, ilköğrenimlerini yapan veya bu çağı geçiren çocuklar için «Yetiştirme Yurtları» kurar.
- a) Bu çocuklardan müstait olanlarını daha yüksek bir öğrenime devam ettirir,
- b) Bu çocuklardan tahsile devam edemeyenleri resmî veya hususî müesseselerin iş yerlerine vermek veya Yurt atölyelerinde çalıştırmak suretile birer san'at sahibi yapmağa çalışır.
- 4) Çocuğun korunma ve yetiştirilmesiyle ilgili İlmî toplantılar tertip eder, yurt içi ve yurt dışı araştırmalar yaptırır.
- 5) Kendi çalışma alanında yayınlar yapar.
- 6) Korunmaya muhtaç çocukları koruma dâvasını halk efkârına anlatır, özel ve tüzel kişilerin yardımlarını sağlar.
- 7) Milli ve Milletlerarası ilgili derneklerle, Hükümetin müsaadesiyle, işbirliği yapar ve bu derneklerin yardımlarını sağlar.
- 8) Birlik müesseseleri için lüzumlu personeli yetiştirmek üzere yabancı memleketlere elemanlar gönderebileceği gibi kendisine her hususta yardım eden Maarif Vekâletiyle, Sıhhat ve İçtimâî Mu-

avenet Vekâletinden lüzumlu yerli ve yabancı mütehasşıs elemanlar ister.

- 9) Birlik gelirlerini arttırmak amacıyla spor gösterileri, konserler ve müsamereler tertip eder.
- 10) Döner sermayeli atelyeler ve iş yerleri kurar.

VI. BÖLÜM

BİRLİĞİN GELİR KAYNAKLARI

MADDE : 22 — Birliğin başlıca gelir kaynakları şunlardır :

- 1) Üye Belediyelerin bir yıl evvelki tahsisatlarını nen az % 1 leri,
- 2) Üye hususî idarelerin bir yıl evvelki tahsisatlarının en az % 1 leri.
- 3) Maarif Vekâletinin bu maksatla bütçesine koymuş olduğu tahsisattan, Birlik adına ayrılacak hisse: (Birliğe üye olan belediyeler ve hususî idareler bütçelerinden Birliğe tahsis edilen yüzdelerin en az tutarı kadar).
- 4) Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâletinin bu maksatla bütçesine koymuş olduğu tahsisattan ayrılacak hisse: (Birliğe üye olan belediyelerle hususî idare bütçelerinden Birliğe tahsis edilen yüzdelerin en az tutarı kadar).
- 5) Hakikî ve hükmi şahıslar tarafından yapılacak aynî ve nakdî, menkul ve gayrimenkul bağışlar.
- 6) Milletlerarası teşekküller tarafından Birliğe yapılacak aynî ve nakdî, menkul ve gayrimenkul bağışlar.
- 7) Vakfiyelerinde çocuğa yardım için tahsisat kabul etmiş bulunan mülhak ve mazbut Vakıflar adına mütevelliler ve Vakıflar Umum Müdürlüğünce yapılacak yardımlar.
- 8) Yurtlar tarafından veya bunlar menfaatine verilecek konserler, spor gösterileri ve müsamerelerle, diğer her türlü teşebbüs gelirleri,
- 9) Birliğe yapılacak her türlü bağışlar.
- 10) Bir işte çalışarak para kazanan Yurt çocuklarının kazançlarından kesilecek «Masrafa İştirâk» payları.

- 11) Korunmaya alınan çocuklardan, korunma kararlarında belirtilen iştirâk payları.
- 12) Birlik dışı vilâyetlere mensup çocuklar için ilgili vilâyetlerden alınacak bakım masrafları.
- 13) Birlik tarafından idare edilen çocuklara ait mallardan alınacak hisseler.
- 14) Arazi, dükkân, lojman gibi her türlü gayrimenkul icar bedelleri.
- 15) Yurtlarda kurulan döner sermaye kârlarından bir kısmı,
- 16) Toprak ve hayvan ürünlerinden elde edilecek kazançlar.
- 17) Ücretle çalıştırılan çocukların ölümü halinde, kanunî mirasçıları bulunmayanların, birikmiş paraları, menkul ve gayrimenkul malları.
- 18) İlk Barındırma ve İnceleme Yurdu'na alınarak barındırılıp incelemeleri yapılan hariç vilâyet veya Birliklerin çocuklarıyla, 6972 sayılı kanun şümulüne girmeyen çocukların muayene ve müşahedelerinden alınacak ücretler.
- 19) Yurt tabelâlarına, Encümen kararı ile, hariçten gireceklerden alınacak paralar.
- 20) Birliğin menkul ve gayri menkul mallarının satışından elde edilecek paralar.

VII. BÖLÜM

BİRLİK MÜESSESELERİ

A. Birlik Bürosu

MADDE : 23 — Birlik'in her türlü yazı, dosya, karar, muhasebe, ayniyat, sicil ve diğer işlerini tanzim etmek ve yürütmek üzere Birlik Başkanlığına bağlı bir «Büro» kurulur. Birlik Bürosu, bir Büro Şefi (Sekreter), bir mes'ul muhasip, bir ayniyat muhasibi ve yeteri kadar memur ve hizmetliden teşekkül eder.

MADDE : 24 — Birlik Bürosunun başlıca görevleri şunlardır :

- 1) Mülkiye âmirliklerince haklarında korunma kararı alınmış olan çocuklarla, korunma tedbiri alınmış çocukların işlemlerini tamamlar. İlgili Vekâletler ve Yurtlarla irtibatı sağlar.
- 2) Birliğin malî işlerini, Devlet Muhasebe Usulüne göre yürütür.
- 3) Her türlü yazışmaları hazırlar. Lüzumlu kayıt ve dosyaları tutar.

BİRLİK BÜROSU ŞEFİ (Sekreter)

MADDE : 25 — Büro Şefi, Birlik Başkanı tarafından tayin olunur. Bu tayin ilk Birlik Encümeni ve Meclisi toplantısına tasdik için sevk edilir.

MADDE : 26 — Birlik Bürosu Şefinin başlıca görev ve yetkileri şunlardır :

- 1) Birlik Bürosunun âmiridir.
- 2) Birlik Bürosu sarfiyatında tahakkuk memurudur.
- 3) Birlik Encümeninin raportörüydü.
- 4) Birlik personel kadrosunu ve bütçesini, muhasiple birlikte, düzenler ve Birlik Başkanına sunar.
- 5) Encümen ve Meclis toplantılarının gündemlerini hazırlar. Encümende ve Mecliste gerekli izahatı verir, alınan kararları işleme koyar.

BİRLİK BÜROSU MES'UL MUHASİBİ

MADDE : 27 — Mes'ul Muhasip Birlik Başkanı tarafından tâyin edilir ve bu tayin ilk Encümen ve Birlik Meclisi toplantısına tasdik için sevk edilir.

MADDE : 28 — Mes'ul Muhasibin başlıca görev ve yetkileri şunlardır :

- 1) Birlik gelirlerinin tahsil işlerini takip eder.
- 2) Muhasebe ile ilgili her türlü yazışmaları yapar.
- 3) Birliğe ait masrafların sarf evrakını inceler ve ödemeleri Umumî Muhasebe Kanunu hükümlerine göre yapar.
- 4) Her ay, varidat tahsilâtı ile aylık sarfiyatı, fasıl ve maddeler üzerine, bir cetvel halinde tanzim eder.
- 5) Umumî Muhasebe Usulünün gerektirdiği her türlü defter ve kayıtları tutar.

B . BİRLİK PSİKO-PEDAGOJİ SERVİSİ MERKEZİ

MADDE : 29 — Birlik Psiko-Pedagoji Servisi Merkezi bir şef (Çocuk Psikolojisine ve Pedagojisine vakıf) ile bir Pedagog-Doktor ve ye-

teri kadar sosyal araştırıcı ile testçi, lisan arızalan asistanı, mesleğe yöneltme asistanı, memur ve hizmetliden teşekkül eder.

MADDE : 30 — Birlik Psiko-Pedagoji Servisi Merkezinin başlıca görevleri şunlardır :

- 1) Bilhassa yurt çocukları üzerinde mevcut bilgi testlerini uygulamak ve sonuçlarını değerlendirmek.
- 2) Derslerde başarısızlığa uğrayan çocukların durumlarını incelemek ve alınacak tedbirleri tesbit etmek.
- 3) Konuşma arızaları bulunan çocukların arıza neveleri ve sebeplerinin tesbiti ile gerekli yardımlarda bulunmak.
- 4) Kavgacı, kırıcı, geçimsiz, hırsız, okul ve evden kaçan, okul eşyalarını tahrip eden, kendinden küçüklere eziyet eden, herkese daima karşı gelen... çocukların bu durumlarının sebeplerini incelemek ve gereken düzeltici tedbirleri almak.
- 5) Aşırı derecede korkak, mahcup, fazlaca hassas, altını kirleten, daima büyüklerin yardımını isteyip arayan, fazlaca hayâlperest, rahat uyku uyuyamayan, yemekte aşın mızızlık eden, fazlaca yalancı, tembel ve isteksiz... çocukların bu durumlarının sebeplerini araştırıp düzeltici tedbirleri almak.
- 6) Öğrencilerin zihnî gelişme seviyelerini inceliyerek okulda sağlayabilmeleri beklenen başarı durumlarını tesbit etmek.
- 7) Okullarda, Yurtlarda görme ve işitme testleri uygulayarak, az gören ve ağır işiten çocukların tesbiti ile sınıf içinde bunlar için alınacak özel tedbirleri sağlamak.
- 8) İlköğrenimini bitiren veya bu çağı geçiren Yurt çocuklarının ilgi ve kabiliyetlerine uygun okul veya iş yerlerine gönderilmeleri için gerekli rehberlikte bulunmak.
- 9) Yurtlara ilk defa alınan çocukların incelenmesi, tasnifi ve gidecekleri Yurtlara, eğitimleri ile ilgili, tutulacak yol hakkında tavsiyelerde bulunmak.
- 10) Lüzumu halinde Yurtlarda toplu veya ferdî incelemelerde bulunmak,
- 11) Yurt idarecileri, öğretmen ve grup öğretmenleri ile teşriki mesai etmek.

C. BİRLİK YURTLARI

MADDE : 31 — Birliğin başlıca Yurtları şunlardır :

- 1) (0 - 6) yaşlarındaki çocuklar için (Bakım Yurtları).
- 2) İlköğrenim çağındaki çocuklar için (Yetiştirme Yurtları).
- 3) İlköğrenimi yapmış veya bu çağı geçirmiş olan çocuklar için (Meslek Edindirme Yurtları).
- 4) Korunmaya ilk defa alman çocuklardan dört ilâ sekiz haftalık müşahede ve tanıma devresinde içinde kalacakları (İlk Barındırma ve İnceleme Yurtları).

MADDE : 32 — Bu müesseselerin eğitim ve öğretim işleri ile ilgili. öğretmen ve teknik personel Maarif Vekâletinden; çocuk sağlığı ve okul sağlığı için lüzumlu doktor, hemşire, hastabakıcı gibi mütehassıs ve teknik personel Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletinden, istenir.

Yurtların diğer her türlü idareci, teknik memur ve hizmetlileri de Birlikçe tâyin olunur,

MADDE : 33 — Birliğe bağlı müesseselerde görevli her türlü personelin görevleri ile bu müesseselerin teşkilât ve çalışmalarını düzenliyecek bir «İç Yönetmelik» hazırlanır.

VIII. BÖLÜM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

MADDE : 34 — Birlik memurları, belediye memurlarının hak, vecibe ve salahiyetlerine sahiptirler.

MADDE : 35 — Mülkî teşkilât dolayısıyla, Birliğe dahil vilâyetlerle ilişkisi kesilen hususî idare ve belediyeler Birlikten ayrılırlar. Bu ayrılma neticesinde Birliğin taşınır veya taşınmaz kıymetlerinden bir hak talep edemezler. Ancak evvelce Yurtlara alınmış olan çocuklarının korunmalarına devam edilir ve yıllık bakım masrafları ilgili vilayetten istenir.

MADDE : 38 — (0-6) yaşlarındaki korunmaya muhtaç çocuklara ait evrakın hazırlanarak mahkemelere şevki, alınacak .korunma kararlarının, tekemmül eden dosyası ile birlikte ilgili «Çocukları Koruma Birliklerine» gönderilmesi işlemleri, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti temsilcileri; (7 -18) yaşlarındaki çocukların bu yoldaki işlemleri de Maarif Vekâleti temsilcileri tarafından yapılacağından, Birlik bu türlü işlemlerle meşgul olmaz.

MADDE : 37 — Muvakkat korunmaya alınan çocuklardan haklarında korunma kararı alınamayanların muvakkat korunmalarına son verilir.

MADDE : 38 — Mülkiye amirliklerince haklarında korunma kararı alınarak, tamamlanan dosyaları ile birlikte, Birlik'e sevk edilen çocuklar Birlikçe sıraya alınırlar; ilâmlarındaki şartlar ve şahsî özellikleri gereğince korunup yetiştirilirler.

MADDE : 39 — Birlik, korunmakta olan veya sıra bekleyen çocuklardan haklarında gereği kadar belge elde edilenler için, reşit olmadan önce korunma kararlarının kaldırılmasını veya reşit olduktan sonra da korunmalarının devamını, ilgili mahkemelerden isteyebilir.

MADDE : 40 — Birliğin Bakım ve Yetiştirme Yurtları ile her türlü tesislerinde çalıştırılacak olan görevlilerden, 6972 sayılı kanun gereğince Sıhhat ve İctimaî Muavenet ve Maarif Vekâletleri tarafından tâyinleri yapılacak lüzumlu personel için; müessese kadro ve ihtiyaçlarına göre miktar, ünvan ve görevleri belirtilmek suretiyle, ilgili Vekâletler nezdinde Birlikçe talepte bulunulur. Birlik müesseselerinde çalışmakta olan bu gibi personelden başarı gösteremeyenlerle, intibaksızlıkları sabit olanlar hakkında, ilgili Vekâletler nezdinde, geri alınmaları hususunda Birlikçe talepte bulunulur.

MADDE : 41 — Birlik Meclisi toplantılarında cereyan eden müzakerelerin zabtı mütehasıs stenolara tutturulabilir.

ANKARA KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARI KORUMA BİRLİĞİ STATÜSÜ

Statünün tetkikinden de anlaşılacağı üzere, Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birliğinin çalışma tarzı, Birliğin malî kaynakları, Birliğin tesis etmiş olduğu müesseselerin işleyiş şekli nizamnamede tereddüde yer vermeyecek açık hükümlerle tesbit edilmektedir.

6972 sayılı kanun İdare Âmirlerine bilhassa korunma mevzuunda ve birliklerin teşkili hususunda vazife vermiştir.

Bu vazifenin İdare Âmirlerince hassasiyetle yapılması hizmetin yerinde ve zamanında görülmesi bir çok vatan evlâdının istikbalî ile alâkalı bulunmaktadır.

Yukarıda örneğini verdiğimiz statü, kanun hükümlerine uygun olarak tanzim edilmiş bir tip nizamname olarak kabul edilebilir.

Her vilâyet kendi vüs'atı çerçevesinde kuracağı birlik için bu statüden faydalanır ümidiyle neşrini uygun gördük.

DÖVİZ KAÇAKÇILIĞI

YAZAN :
A. TURHAN ŞENEL
İstanbul Maiyet Memuru

PLAN:

- I — Mahiyeti ve tarifi,
- II — Kaçakçılığın şekilleri,
- III — Türk parasının kıymetinin korunması hakkındaki kanun ile buna ilişkin 14 sayılı karar ve ek ve tebliğler hakkında kısa bir bilgi.

DÖVİZ KAÇAKÇILIĞI

I — Mahiyeti ve tarifi : Tâbir caizse, «Mali Suç» diyebileceğimiz bu tip suçun son zamanlarda gösterdiği hissedilir bir artış, bizi mevzuun üzerine eğilmeye mecbur etti. Çalışmalarımız ilerledikçe bu suçların hedefinin memleketi iktisaden vurmak olduğu kanaati bizde yerleşti. Bu bakımdan da mevzuun ehemmiyeti indimizde bir kat daha arttı.

Alda şöyle bir sual gelebilir. Döviz nedir? Döviz bir dar mânasında, bir de geniş mânada tarif kabildir. Dar mânada döviz «Kambiyo, Nukut, esham, tahvilât ve ticarî senetlerle tediyei temine matuf her nev'i vasıta ve vesikalardır». Geniş mânada döviz ise :

(Madenî ve kâğıt para şeklindeki bilûmum yabancı memleket paraları ve banknotları veya bunları temsil eden vesikalar ile, bu paralarla muharrer çek, poliçe, bono, kredi mektubu, havale, hesap, alacak, hak gibi ecnebi parayla tediyei temine yarayan her nevî vasıta, vesika ve hesaplar ve ticarî senetler, bankalar veya sair alâkalı müesseselerce alım ve satıma tâbi tutulsun veya tutulmasın döviz ve kambiyo ad ve itibar olunur.)»

Şu halde, bu tariflere istinaden döviz kaçakçılığını şöyle tarif etmek kabildir.

Döviz kaçakçılığı :

(Madenî ve kâğıt yabancı paralarla, bunları temsil eden vesikalar de, bu paralarla muharrer çek, poliçe, bono, kredi mektubu, havale, hesap, alacak, hak, gibi ecnebi para ile tediyei temine yarayan her nev'i vasıta, vesika, hesaplar ve ticarî senetlerle müsaadesiz yapılan her nev'i muamele, bunların el değıştirmesi ve müsaadesiz olarak yurda ithali ve yurttan ihracı veya yed'de bulundurulması yahut satımıdır).

Malûm olduğu gibi döviz kaçakçılığında çeşitli gaye ve maksatlar olabilir. Kıymetlerin izinsiz olarak yurttan ihracı veya yurda ithali her şeyden önce bir vergiden kaçma endişesinden ileri gelebileceğı gibi aynı şekilde yukarıdaki kıymetlerden ecnebi parasını natık olanların (EFEKTİF) yurt içinde —aradaki kıymet farkından bilistifade— satımı ile büyük kazançlar temini hırsından ileri gelebilir.

II — Kaçakçılık şekilleri : Burada zikredeceğimiz hususlar hiç bir zaman bu şekiller dışında kaçakçılığın yapılamıyacağı ve her kaçakçılık hâdisesinin bu şekillerden birinin şümulüne girmesi lâzım geldiğı gibi, bir iddia taşımaktan uzaktır. Ancak, söz edeceğimiz hususlar tatbikatta en çok karşılaşılan kaçakçılık şekilleridir. Bundan başka, bir döviz kaçakçılığı hâdisesi münferiden ele alınacak olursa, bizim burada zikrettiğimiz hususlardan bir çoğı bu hâdiseye şümulüne girebilir. Şu halde, böyle bir tasnif yapmak, sadece mevzuun kolayca ele alınıp incelenmesine ve anlaşılmasına hizmetten ileri bir iddia taşıyamaz.

Şimdi kısaca kaçakçılık şekillerini izah edelim:

A) İhracat yoliyle yapılan kaçakçılık : Bilindiğı gibi, Türkiye'den ihracat dış ticaret rejimine dair karar hükümlerine göre yapılır. Aynı şekilde ihraç Batlarının da satış tarihindeki câri iç ve dış fiatlara uygunluğu şarttır. Bu husus ilgili mercilerden alınacak vesaikle tevsik edilir ve alınan müsaade gereğince de ihracat yapılır. Bu kısacık izahtan sonra ihracat yolu ile dövizin nasıl kaçırıldığına bakalım:

1) İlk akla gelen, çeşitli yollarla müsaadesiz ihracat yapmak ve ihraç bedelleri karşılığı döviz yurda getirmeyerek, yabancı bankalarda bu dövizleri bloke etmek.

2) Çeşitli desiselerle müsaade alınan nisbetten fazla mal ihraç ederek, müsaade nisbetinde (mal satımından elde edilen) döviz yurda getirip, fazlasını yabancı bankalarda bloke etmek.

3) Hileli yollarla ihraç edilen mal bedellerini hakikî değerlerinden

düşük göstererek, aradaki farkı hariçteki bankalarda bloke etmek suretiyle.

4) 1567 sayılı Türk parasının kıymetinin korunması hakkındaki kanuna ek olarak neşredilen 14 sayılı kararın 21 inci maddesine aykırı olarak Türkiye’de mukim hakikî ve hükmi şahısların, Türkiye dahil ve haricindeki dövizleri ile hariçteki her türlü hak ve alacaklarını müsaadesiz olarak başkalarına devir etmeleri veya satmaları yahut bunlar namına hariçte tevdiat yapmaları ve aynı şekilde tediye mutazammın vesaik ve evrak tanzim etmek suretiyle.

5) Önceden müsaade almaksızın esham, tahvilât ve bunların kuponları ile bilcümle menkul kıymetleri yurt dışına ihraç suretiyle.

6) Konşimento, nakliye kamesi veya hamule senedi gibi malın mevridinde tesellümünü intaç edecek başka vesikalar tanzimi suretiyle.

7) İthal memleketinde mal bedelinin ilgili bankaya ödenmesinden evvel malın tesellümüne sebebiyet vermek suretiyle.

3) Gümrük kapılarında miktar, kalite ve kıymet itibariyle beyan dışı ve gümrük kapısı olmayan yerlerde veya sair hudutlardan kaçak mal ihraç etmek suretiyle.

9) Yurda geri getirilmek kaydıyla memleket dışına çıkarılmasına müsaade edilen mallarla, bilcümle nakil vasıtalarından ve bunlardan süresi içinde yurda getirilmesine imkân olmayanlardan karşılığı dövizli yurda. getirmemek suretiyle.

10) Yabancı nakil vasıtalarına verilen ihrakiye ve kumanya bedellerinin karşılığı dövizleri Maliye Vekâletinin tesbit ettiği esaslar dairesinde verildiği tarihten itibaren üç ay içinde yurda getirmeme veya eline; geçtiği tarihten itibaren 10 gün içinde yetkili bankaya tevdi etmeme. Aynı şekilde Türk nakil vasıtalarının yabancı seferler için aldıkları ihrakiye ve kumanyalarının kendi ihtiyaçları dışında kullanılması, satılması veya müsaadesiz olarak herhangi bir şekilde başkalarına devredilmesi suretiyle.

11) Harice satılan kitap, mecmua, pul bedelleri karşılığı dövizlerin yurda getirilmemesi suretiyle.

12) Harice yapılan hizmetler karşılığı dövizlerin yurda getirilmemesi veya ilgili bankaya satılmayarak karaborsaya arzı suretiyle. .

13) Yabancı nakliyat ortaklıklarının Türkiye’deki ajan ve mümes-

silik ve merkezlerinin Türkiye parkuru için sattıkları bilet bedellerini ve tahsil edilen navlunlara tekabül eden dövizleri getirmemeleri suretiyle.

B) İthalât yoluyla yapılan kaçakçılık : İthalatta dış ticaret rejimine taallük eden karar hükümlerine göre yapılır. İthal bedelleri ise Maliye Vekâletinin tâyin edeceği esaslara göre ödenir. İthalât için ithalâtçı vesikasını haiz olanlar döviz tahsis varakaları ve diğer lüzumlu vesaikle T. C. Merkez Bankasına müracaat ederler. Eldeki vesaik istinaden kambiyo müsaade varakası verirse transfer yapılır. İthalât ödeme şekillerine uygun olarak Akreditifli —Vesaik mukabili— Mal mukabili— kısmen peşin olarak yapılır. Bunlar dışında da çeşitli ithal yolları vardır. Bu yolla yapılan kaçakçılığa gelince:

1) Tahsisli ithalâtta döviz tahsis varakası ile ihbar ve muvafakat mektuplarında kayıtlı tarih ve vâdeler ile malın cinsi, nev'i ve miktarı üzerinde herhangi bir suretle tahrifat yaparak.

2) Akreditifli ithalâtta akreditif mukabili mal için bankalarca transfer edilen döviz miktarı ile fiilen ithal edilen mal arasında zahiri bir kıymet uyuşumu olduğu halde hakikatte ithal edilen malın düşük kıymette olması ve kıymet fazlasının (dövizin) dışarıda bloke edilmesi suretiyle.

3) Başka bir fasıl ve tarife numarasına giren mal için alınan ihbar mektubu döviz tahsis varakası muvafakat mektubu ve benzeri vesaik istinaden başka bir mal getirilmesi ve bunların gümrükte satışı suretiyle veya başka yollardan yurda ithaliyle ve varsa kıymet fazlasının yurt dışında bloke edilmesi suretiyle.

4) Çeşitli şekillerde ithal malı veya vesaikinin fiilî ithalden evvel başkasına devir ve temlik suretiyle.

5) İthal malı fiatlarını dış piyasa fiatlarına uygun olmadığı halde tescil ederek, tescil mercilerine ibraz edilen fatura ve diğer vesaik üzerinde tahrifat yaparak hakikata uygun olmayan bedeller üzerinden vesika tanzim ederek mal ithali suretiyle.

Burada zikrettiğimiz hususlardan tatbikatta en revaçta olanı (İstanbul Emniyet Müdürlüğünde yaptığımız tetkikler sonunda). VESİKA ile ithalât yoluyla yapılan kaçakçılıktır. Şöyle:

- a) Fatura üzerinde oynayarak fazla döviz çıkarmak,
- b) Sahte vesaik tanzim etmek.

Bunlar dışında döviz kaçırma şekillerini de şöyle hülâsa edebiliriz:

1) Havale yolu ile : Herhangi bir şekilde dışarıda parası olanların yurt dışına gideceklerine bedelini Türkiye’de Türk parası ile alarak dışarıda. döviz vermeleridir. Türk parası ile yabancı devlet paraları arasındaki kıymet farkından bilistifade yapılan bu nev’i kaçakçılığa tatbikatta pek çok rastlanmaktadır.

2) Ecnebi vazifelilerin dövizlerini karaborsada bozdurmaları : Memleketimizde herhangi bir şekilde vazifeli bulunanlardan ücretlerini Türk parasından gayri bir para ile alanlar, paralarını T. C. Merkez Bankası veya döviz bozmaları için kendilerine yetki verilmiş diğer bankalardan birine bozdurmayıp, aradaki kıymet farkından dolayı karaborsada bozdurmaları suretiyle.

3) Efektif ve çek toplayarak harice sevk : Herhangi bir şekilde normal yollarla bozdurulmayan efektif ve normal yollarla kanunî icabı ifa edilmeyen yabancı parayı natık çekleri piyasadan toplayarak harice sevk etmek suretiyledir. Bundan başka bir kimse namına muharrer çek alâkalı kimse emrine fiilen girmeden, bu çekin başka bir şahsa devir veya ciro edilmesi suretiyle.

4) Yabancı memleketlerdeki akrabaların gönderdiği veya bu akrabalara gönderilen çek ve efektiflerin karaborsada bozdurulması:

Yukarıda zikrettiğimiz durumun özel bir halidir. Aynı şekilde döviz kaçırılır.

5) Turistlerin paralarını karaborsada bozdurmaları : Muntazam ve muteber pasaportla memleketimize gezmek ve sair sebeplerle gelenlerin sebep oldukları ve yaptıkları döviz kaçakçılığıdır. Deklare etmek şartıyla yurdumuza döviz getirilmesi serbesttir. Ancak bu dövizlerin de Merkez veya yetkili bankalardan birine bozdurulması icap eder. Halbuki bu dövizler kıymet farkından ötürü karaborsaya arzedilmektedir.

6) Diplomatik muafiyeti olanların yaptığı kaçakçılık : Bazı memleketlerin Elçilik kuryeleri ile veya diplomatik masuniyetten istifade eden diğer zevatın yardımıyla serbest piyasada satılan efektiflerin veya mümasili kıymetlerin yurt dışına çıkarılması suretiyle.

7) Posta yolu ile : İki şekilde olur. Birincisi, bildiğimiz âdi mektuplar içinde kıymetlerin yurt dışına kaçırılması. İkincisi, daha emin bir yol addedilen (suç delillerinin hıfzı bakımından) Postrestant yolu ile yapılan muhaberat vasıtasıyla. Kanunî lâzımelerin mevcudiyeti halinde mahkeme kararı ile bu muhaberata el konur.

Son olarak ehemmiyetine binaen izahını şimdi yapacağımız bir baş-

ka kaçakçılık şekinden sonra, döviz kaçakçılığı hakkındaki kısa izahatımıza son vereceğiz.

PARAVAN FİRMA kullanarak yapılan döviz kaçakçılığı : Daha ziyade ihracatçıların başvurduğu bir döviz kaçırma yoludur. Şöyleki:

Yüksek sermayeli bir ihracatçı, ihraç ettiği mal karşılığı döviz yurt dışında bırakabilmek için Türkiye’de maddî hiçbir serveti olmayan bir kimseyi Türk Ticaret Kanunu hükümleri dairesinde bir firma sahibi yapar. Bu şahıs namına bir ihracat lisansı alınır. Bu ihracat lisansı ile mallar yurt dışına sevk edilir. Ancak ihraç edilen bu mallar karşılığı döviz yurda getirilmeyip, dışarıda bloke edilir. Durum meydana çıkınca Paravan Firma mahkemeye verilmek istenirse de yurt dışına kaçmış olduğundan yakalanamaz. Paravan firma arkasında gizli olan hakikî firmayı bulmak hiç bir zaman mümkün olamamıştır.

Buraya kadar olan izahlarımızla dövizin nasıl kaçırıldığına kısaca işaret ettik. Şimdi kısaca 1567 sayılı kanun ve buna ek karar ve tebliğlerden de kısaca bahsedelim:

III — Türk parasının kıymetinin korunması halikında 1567 sayılı kanun ve buna ilişkin 14 sayılı karar ve ek ve tebliğler hakkında:

Döviz kaçakçılığı ve Türk parasının kıymetini düşürücü mümasili her hareket zikrettiğimiz kanun ve kararlar muvacesinde takibata uğrar ve mezkûr kanunla mevdu cezalar tatbik olunur.

20/2/1930 tarihinde kabul 25/2/1930 neşir ile 5540 - 4328 ve 6258 sayılı kanunlarla bazı maddeleri tadil edilen 1567 sayılı Türk parasının kıymetinin korunması hakkındaki kanun neşir tarihinden itibaren 3 yıl müddetle muteber idi. Fakat görülen lüzum üzerine çeşitli kanunlarla bu müddet uzatılmış ve en nihayet 20/2/1954 tarihli Resmî Gazete ile neşredilen 6258 sayılı kanunlarla mer’iyet süresi 5 yıl daha uzatılmıştır. Kanunun birinci’ maddesinde, bu kanunla şekle bağlanan nukut, esham ve tahvilât alım satımı ve bunlar ile tediyeyi temine yarayan her türlü vesika ve vasıtaların, kıymetli madenlerin ve bunlardan mamûl eşyanın ve bunları muhtevi her nev’i eşya ve kıymetlerin yurt dışına çıkarılmasını ve yurda ithalinin tanzim ve tahdidini ve Türk parasının kıymetinin korunması zımında kararlar almaya İcra Vekilleri Hey’etine salahiyyet veriyor.

İkinci madde, bu kararların Resmî Gazete ile Maliye Vekâletinin münasip göreceği diğer neşir organları ile neşir edileceğini âmirdir.

Üçüncü madde; bu madde kanuna aykırılık hallerine ait müeyyideleri havidir. Şöyle ki:

M. 3/A : Madde 1 e göre çıkarılan kararlara muhalif hareket eden hakikî ve hükmi şahıslar hakkında 1000 liradan 200.000 liraya kadar para cezası, 7 aydan 5 seneye kadar hapis cezası, bunlara iştirâk eden mes'ul müdür, âmir ve memurlar da 7 aydan 5 seneye kadar hapis cezası verilir. Memleketten çıkarılması ve ithali izne tâbi olan metâi kanun hükümleri hilâfına yurda sokan veya çıkarılanlar 1000 liradan az olmamak şartıyla malın üç misli, yakalanmadan kaçırılırsa 5 misli cezaya hükmolunur. Bu işte fiil teşebbüs derecesinde kalsa dahi mevzuu bahis mallar zabt ve müsadere olunur.

M. 3/B : Yurda girenlerin üzerinde beyan dışı kıymetler bulunursa, bedeli 100 liradan az olursa zabt ve müsadere, 1000 liradan az olursa hamile üç misli ceza,

M. 3/C : Yurda ihraç karşılığı dövizlerini getirmeyenler, hileli yollarla ithalât yapanlar ve muvazaa yolu ile döviz kaçıranlar 10.000 liradan az olmamak şartıyla para cezası ve getirmekle mükellef oldukları veya kaçırmaya teşebbüs ettikleri döviz tutarının 5 misli para cezası ile birlikte hakikî ve hükmi şahısların müdür ve fiilde iştirâkleri bulunan memurları 1- 5 sene hapse ve 1 - 5 sene de bu işlerle iştigalden men'e hükmolunur.

M. 3/D : Mükerrirlere ceza iki misli hükmolunur .

(Burada kanun pek haklı olarak, daha evvel başlayıp da bitirilememiş muameleler varsa üçüncü şahsa zarar verilmemesi bakımından kambiyo murakabe mercilerinin nezareti altında bu muamelelere devam olunacağını âmindir).

M.3/E : Haklarında adli takibata tevessül olunanların müteakip muameleleri teminata raptolunabilir.

Madde: 4 — Bu suçların meşhut suçların muhakeme usulleri hükümleri mucibince takip olunacağını âmindir.

Dâvalara bakacak mahkemelerin kaza çevreleri Adliye ve Maliye Vekâletlerince müstereken tesbit edilir. Dâvayı açmaya müddeiumumilerin re'sen salahiyetleri olduğu gibi, ilgili mercilerin (Maliye Vekâleti veya yetki verdiği merci) in yazılı müracaatı üzerine de dâva açılabilir. Bu dâvalarda verilecek cezalar 1447 sayılı kanun ve sair kanunlarda yazılı cezalar olmayıp 1567 sayılı kanunun M. 3 teki cezalar olacağını mezkûr kanunun M. 5 i âmindir. Kanunun bu hükümlerini yürütmeye İcra Vekilleri Hey'eti memurdur .

Bu kanunun birinci maddesine istinaden çıkarılan 14 sayılı karar gayet detaylı bir şekilde tatbikatı düzenliyor. Kararın birinci kısmında umumî hükümler yer almakta ve çeşitli mefhumların tarifi yer almaktadır, ikinci bölümde Türk parası ve Türk parası ile tediye mutazammın vesaike ait takiti er,

Bölüm 3 de, dövizlere ait takitler,

Bölüm 4 de, kıymetli madenlere, kıymetli madenlerle bunlardan mamûl veya bunları muhtevî eşyaya ait takitlerden bahsetmektedir.

İkinci kısımda ise: Geniş bir şekilde ihracata müteallik hükümler yer almaktadır. İhracatın tâbi olduğu hükümler, ihracat nev'i, döviz transferlerinin tâbi olduğu şartlar, gerekli vesaik, ihracatçıların mecburiyetleri, özel ihracat, muvakkat ihracat, bunların tâbi olduğu şartlar geniş bir şekilde kayıt altına alınmıştır.

Üçüncü kısımda aynı şekilde ithalâtı kayıt altına alıyor.

Dördüncü kısımda, sermaye ve servet hareketlerine müteallik hükümler yer almakta.

Beşinci kısımda, yolculara ait kayıtları ihtiva ediyor. Yurda gelen ve yurddan çıkan yolcuların döviz ve sair kıymetlerinin tâbi olacağı kaideleri ihtiva ediyor.

Bundan başka, 19/1/1956 tarihli ve 9211 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 14 sayılı karara ek 1 No. lu tebliğ ihracat muamelelerine tatbik edilecek esasları, yine aynı Resmî Gazetede yayınlanan 2 No. lu tebliğde ithalât muamelelerine tatbik edilecek esasları, 3 sayılı tebliğ de bedelsiz ithalâta tatbik edilecek esasları, 28/6/1956 tarih ve 9344 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 5 sayılı tebliğ de banka plâsmanları, bankaların verebilecekleri kredi ve iktisab edebilecekleri menkuller hakkındaki esasları, 27/7/1956 tarih ve 9347 sayılı Resmî Gazete ile yayınlanan 6 No. lu tebliğ de ithal malları fiatlarının ne suretle tescil edileceği hakkındaki esasları gayet geniş bir şekilde ve hiç bir tereddüde mahal bırakmayacak şekilde düzenlemektedir. Bilindiği gibi bu karar, ek ve tebliğlere aykırı hareketle 1567 sayılı Türk parasının kıymetinin korunması hakkındaki kanuna aykırı hareket addolunduğundan mes'uller hakkında adli takibata tevessül olunur.

KANADA MAHALLİ İDARELERİ HAKKINDA KISA BİR TETKİKAT RAPORU

YAZAN :
M. ŞERİF TÜTEN

BELEDİYE İDARELERİ

Tetkikat esnasında beledî teşekküllere daha fazla alâkadar olunmuş bulunması dolayısıyla, bu bölüm şüphesiz raporun en önemli kısmını teşkil edecektir.

Belediye idarelerinin, demokrasinin en büyük siperlerinden biri olduğu umumiyetle kabul edilmiş bir hakikattir. Burada seçmen, daha yüksek idare kademelerine nazaran, seçtiği kimselerle çok daha yakın bir temas halindedir. Onları çok iyi tanır, verdiği reyin ve buna mukabil hizmetlerin neticelerini daha açık bir şekilde görüp muhakeme edebilir.

Seçmenle seçilenler arasındaki bu yakın temasa rağmen mahallî idarelerin çok eski olmadığı da tarihî bir hakikattir. «Demokratik çağ» a vasıl olunarak, demokratik müesseselerin kabulünden sonra ortaya çıkmıştır.

İlk plânda, Kanada Belediyelerinin teşkilâtı ve fonksiyonlarından bahsetmek faydalı olacaktır.

1 — KANADA'DA BELEDİYE İDARELERİNİN TEŞKİLAT VE FONKSİYONLARI:

a) Kısa Tarihçe:

Şarkî Kanada'nın bazı şehirleri oldukça uzun bir müstakil' idare tarihine sahiptirler. Fakat bütün bölgeyi kaplıyan böyle bir sistem ancak, XIX uncu Asrın ortalarında, daha yüksek İdarî kademelerde mes'ul hükümet sisteminin kabulünden sonra ortaya çıkmıştır.

Sistemin kuruluşunun yeni olmasına rağmen, tarihî temelleri ve doğuşu oldukça eski ve karışıkır.

Umumiyetle diyebiliriz ki, bu günkü Kanada Belediyelerinin görünüş ve esasları, kısmen İngiltere, kısmen Birleşik Amerika sistemlerinin tesi-

ri ile meydana gelmiştir. Diğer bazı esaslar da şüphesiz, memleketin mahallî hususiyet ve ihtiyaçlarından doğmuştur.

Kanada'da mahallî müstakil idarenin doğuş ve tekâmülü hakkında biraz daha bilgi vermek muhakkak ki faydalı olacaktır.

Mes'ul hükümet sisteminin doğuşundan önce, Kral'ın temsilcileri ve onların İcra Konseyi, İngiliz - Şimalî Amerika Kolonilerindeki bütün mahallî teşekkülleri tam bir kontrol ve mürakabe altında bulunduruyorlardı. «Celse ile İdare» diyebileceğimiz bu usûlde, mahallî teşekküller, hükümetin tâyin ettiği kimselerden mürekkep bir topluluk tarafından idare ediliyordu. Bunlar her «County» için bir gurup sulh hakiminden müteşekkildi. Kralın Hükümeti namına hareket ederlerdi, ve bu sıfatla mahallî yetki ve otoriteye sahip yegâne şahıslardı. Muayyen zamanlarda ve senede bir defa içtima ederlerdi. Bu toplantılarda hukukî dâvalara bakmaktan başka, mahallî idare faaliyetleri ile ilgili her hususta İdarî karar alırlardı. Bu kimseler, zengin arazi sahipleri, tüccarlar ve avukatlar arasından seçilirlerdi.

Diğer taraftan bu hakimler hey'etinin her toplantısında onlara yardım eden bir büyük jüri de toplanırdı. Bu jüri ise nisbeten daha az araziye sahip kimselerle, diğer şahıslar arasından seçilirlerdi. Fakat jüri'nin icraî salahiyeti yoktu.

Bu sisteme karşı ilk aksülamel hareketi kasabalarca yapıldı. New Brunswick eyaletinin Cain - Jhon kasabası bu yolda birinci adımı atmıştı. Bundan sonra 1882 - 1934 yılları arasında diğer altı kasabaya idari muhtariyet tanındı ki bunlar, Brockville, Hamilton, Conrwall, Port Hope, Prescott ve Beleville'dir. Bunlar. «Polis» veya «Şehir Meclisi» denen mahalden seçilmiş bir meclise sahip oldular. Bunu takip eden yıllarda diğer bazı kasaba ve şehirler bu şekilde teşkilatlandılar. Toronto 1834 Kingston 1939, Montreal ve Quebec 1840, Halifax 1841, London Brandford ve Bytown (şimdiki Ottawa) da 1847 yıllarında bu yolda teşkilatlanmışlardır.

Fakat Kanada'da ve bilhassa Maritime (Şark) eyaletlerinde, umumî mânada Belediye idaresi kurma teşebbüsleri oldukça ağır ilerliyordu. Meselâ, 1854 ve 1856 yılları arasında Nova Scotia eyalet meclisi çıkardığı bir kanunla mahallî reylerin ekseriyeti ile müstakil «County» idareleri kurmayı serbest bıraktı. Buna rağmen, müteakip 20 yıl zarfında sadece bir «County» müstakil idare kurabildi. Nihayet, 1879 yılında bu eyalete «County» idareleri teşkili mecburî hale getirildi.

Quebec ve Ontario eyaletlerinde ise yeni sistemin kurulması nisbeten daha çabuk olmuştur. Bu sistem netice itibarile nev'i şahsına mün-

hasır bir teşekkül olan «County» ve «Township» idarelerinin [*] doğmasına sebep olmuştur.

Tetkikat esnasında, Ontario ve Quebec'te bu «County» idarelerinin, mahallî siyasetin politik ve hattâ malî sahalarında halen oldukça önemli bir rol oynamakta olduğu müşahade edilmiştir.

Kanada'nın garp eyaletleri ise her bakımdan, federasyonu müteakip kurulmuş ve teşkilatlanmışlardır.

1883 - 1886 yılları arasında Manitoba, «Conty» sistemini Ontario'dan adapte ederek tecrübe ve tatbik etmiş ise de nüfusunun son derece seyrek ve dağınık oluşu ve münakale imkânsızlıkları dolayısıyla sistem, işlenmemiş ve kısa zamanda terkedilmiştir. Nihayet, halen mer'î olan sistem 1902 tarihli Belediye Kanunu ile kurulmuştur.

Alberta ve Saskatchewan, 1905 yılına kadar ayrı eyaletler değillerdi. Bununla beraber 1905 yılından önce, eski Şimalî Garbî bölgesinde beledi müesseseler kurulmuş bulunuyordu. Bu bölge, müteaddit küçük «township» lere bölünmüş ve her biri mahallen intihap edilen idarecilerin kontrolüne bırakılmıştı. Fakat Ontario sisteminin burada da hemen aynen tatbik edildiği müşahade edilmiş ve hakikatte bu gurupların son derece az ve dağınık nüfusa nazaran çok dar bölgeler olduğu anlaşılarak, 1903 yılında dört «Township» birleştirilerek saha itibariyle genişletilmişlerdir.

1905 den sonra, nüfus artıp yayıldıkça bu iki eyalet birliklerinin genişliğini dokuz «Township» e kadar artırdılar. Alberta ise, 1942 ve 1944 yılları arasında son bir defa daha bu genişliği iki misline, iblâğ etmiştir.

Netice itibariyle, Kanada'da müstakil belediye idareleri, XIX uncu asrın yarısından sonra kurulmuş ve bugünkü yüksek demokratik seviyeye de mes'ul hükümet sisteminin kabulünden sonra ulaşmıştır.

b) Kanada Belediyelerinin Teşkilâtı:

Kısa tarihî izahattan sonra, tetkik mevzuu edilmiş olan Kanada'nın altı eyaletindeki belediyelerin teşkilâtını incelemek faydalı olacaktır :

I — Alberta:

Aşağıdaki kısa notlar, Alberta'da muhtelif şehir ve kır belediyelerinin teşekkül ve terekküp tarzını göstermektedir:

[*] Her iki teşekkülün mahiyeti ileride izah olunacaktır.

Köyler : (Köy Belediyeleri Kanununa göre)

- Asgarî 50 haneyi ihtiva etmelidir.
- Her üç yıl için seçilen ve her yıl birinin seçimi yenilenen üç Meclis Âzası vardır.
- Bunlar, aralarından birini, bir yıl için Belediye Reisi seçerler.
- Diğer bütün memur ve hizmetliier Belediye Meclisi tarafından tâyin edilir.
- Kâtip ve Muhasip, Mürakıp ve Vergi Memuru'nun tâyini Belediye işleri Vekâletinin tasdikine tâbidir.

Halen Alberta'da 143 köy belediyesi mevcuttur.

Kasabalar : (Kasaba Kanununa göre)

- En az 700 nüfusa sahip olmalıdır.
- Belediye Reisi ve altı Meclis Üyesi, vergi mükellefleri tarafından doğrudan doğruya intihap edilirler.
- Belediye Reisi iki yıllık süre için seçilir.
- Meclis Âzaları her yıl, ikişer yıllık süre için seçilirler.
- Diğer bütün memurlar Belediye Meclisince tâyin edilirler.
- Kâtip ve Muhasip, Mürakıp ve Vergi Memurunun tâyinleri Belediye işleri Vekâletinin tasdikine tâbidir.

Alberta'da 74 Kasaba Belediyesi vardır.

Şehirler : 1/Ocak/1952 de çıkarılmış olan yeni ve müşterek Şehirler Kanunu, Alberta'daki bütün (8) şehrin idare tarzını göstermektedir .ifade edildiğine göre, bu kanundan önce her şehir, Eyalet Meclisinden geçmiş olan ayrı ve hususî birer kanuna tâbi olarak idare edilmekte idi.

- Şehir en az 10.000 nüfusa sahip olmalıdır.
- Meclisteki âza sayısı altıdan az ve 20 den fazla olamaz. (Tatbikatta 8 veya 10). Bu âzalardan yarısı her yıl yeniden iki yıllık süre için seçilirler.
- Şehrin Belediye Reisi, doğruca seçmenler tarafından iki yıl için intihap edilir.
- Diğer Memurlar Belediye Meclisince tâyin olunurlar.
- Bu tâyinlerden hiç biri Belediye işleri Vekâletinin tasdikine tâbi değildir.

Kır Belediyeleri:

Gelişmemiş Bölgeler:

Bu bölgeler, mahalli bir meclisi henüz teşekkül ettirecek kadar gelişmemiş sahaları ihtiva etmektedir. Eyaletin bu bölgeleri, eyalet hükümetinin ilgili Vekâletlerince doğrudan doğruya idare edilirler. Halen Alberta'da 53 gelişmemiş bölge vardır. Bunların tahrir ve vergi tahakkuk listeleri, Belediye İşleri Vekâletinin Gelişmemiş Bölgeler Hesabat Dairesince hazırlanmaktadır. Bu daire aynı zamanda Bölge adına, tahsil edilen bütün vergilerin ve yapılan masrafların kayıt ve muamelelerini ifa eder.

Hususî Sahalar:

«Conty of Vulcan »ile «Taber» Belediye Bölgesi ve «Lethbridge» Belediye Bölgeleri arazisi içine isabet eden mıntakada, halen iki «Hususî saha» vardır. Çıkarılan hususî bir kanunla, 1948 yılından beri Belediye İşleri Vekâleti, Hususî Sahalar Dairesi vasıtasıyla bu iki bölgenin idaresi mesuliyetini üzerine almıştır.

Belediye Teşkilâtı Bölgeleri:

Bu birlikler mahallî muhtar idareye sahip olan eyaletin nüfusça kesif bölgelerini kaplamaktadırlar. Büyüklük itibarıyla, vasatı olarak 40 township» genişliğindedir. (Tarihî malûmata bakınız). Umumiyetle 40 township'ten büyük sahaya sahip olanlar yedi Belediye Meclisi Âzası seçmektedirler. Her âza, periyodik olarak üç yıl hizmet görecektir şekilde intihap edilir. Kır Belediyesi Reisi (Reeve) âzalar arasından, bir yıl için intihap edilir. Diğer memurlar Belediye Meclisince tâyin edilirler. Ancak köy ve kasaba belediyelerinde olduğu gibi, bazı memurların tâyini, Belediye İşleri Vekâletinin tasdikine tâbidir. Alberta eyaletinde halen kır sekiz kır belediyesi teşkilâtına sahip bölge vardır.

Bu vesile ile «Okul Bölgeleri» hakkında kısa bilgi vermek faydadan hali değildir. 1955 yılında çıkarılan bir kanunla, Alberta Hükümeti kır belediyesi bölgeleri ile, okul bölgelerinin hududlarını birbirine intibak ettirmiştir. Şahsî kanaatimizce bu adım, vergi tahminleri, nisbetleri ve cetvellerinin hazırlanmasında belediyeler için son derece faydalı ve kolay neticeler verecek mahiyettedir.

County» İdareleri:

Her şeyden önce, Alberta'da «County» idarelerinin, nev'i şahsına münhasır bir teşekkül olduğunu ifade etmek gerekir. Bu bakımdan Al-

berta «county» idarelerini biraz daha büyük bir kır belediyesi olarak kabul edebiliriz. Bunlar tamamen mahallî muhtariyete sahiptirler. Ve halen Alberta'da beş county idaresi mevcuttur.

County idareleri, Okul Bölgesi Meclisleri veya Kır Bölgesi Belediye Meclislerinin talebi üzerine mahallî eyalet hükümetinin kararıyla kurulur.

Belediye sistemleri hakkındaki izahatı bitirmeden önce, Alberta'da beledi faaliyetlerin istikbalî bakımından son derece lüzumlu ve faydalı olduğuna inandığımız «county» idareleri hakkında biraz daha bilgi vermeği faydalı buluyoruz.

Her şeyden önce, Alberta «county» lerinin Kanada'nın diğer bölgelerindeki county idarelerine benzemediğini ifade etmek gerekir. Bu idarenin şehir, kasaba ve köylerle hiç bir bağılılığı yoktur. Bu idare sadece Kır Okul Bölgeleri, Hastahane Bölgeleri ve Kır Belediyesi Bölgelerini içine alan mahallî mahiyette bir idare şeklindedir.

Alberta'daki county idarelerinin avantajlı tarafını aşağıdaki şekilde hülâsa etmek mümkündür :

County sistemi, en uygun genişlikte bir arazi ölçüsünü içine alacak şekilde kurulmaktadır. Tarihçe kısmında izah edildiği veçhile, Alberta coğrafi bakımdan daha geniş sahaları içine alan belediye bölgeleri kurulmasına ihtiyaç göstermektedir. Yeni county sistemi bu meseleyi halledecek durumdadır.

En mühim avantajlardan biri, hiç şüphesiz bu sistemin, mahallî mahiyetteki bütün faaliyetler için bir tek idare kurulmasını mümkün kılmasıdır. Bu şekilde, mahallî hizmetler arasında koordinasyon yapılması daha kolay olacağı gibi, mahallî idarenin her kolu diğerinin faaliyet ve çalışma plânlarından haberdar olabilecektir. Okul bölgesinin her kısmı aynı nisbette hizmete nail olacaktır.

Keza bu sistemde bütün hizmetler için bir tek mahallî idare teşekkülü politikman vergi mükelleflerine karşı sorumlu olacaktır.

Vergi mükelleflerinin okul, hastane ve beledi hizmetlerin kendilerine neye mal olduğunu her an öğrenmeleri mümkün olacaktır.

En nihayet, bir hastanın sadece vergi veya aidatını ödediği değil, fakat belediye bölgesindeki her hastahaneye yatabilmesi muhakkak ki, şâyânı arzudur ve bu sistem bunu da sağlamış bulunmaktadır.

Alberta'daki county sisteminin bütün bu avantajlarına rağmen, bu mevzuda psikolojik bir avantajsızlık, daha doğrusu bir yanlış anlayış müşahade etmek mümkündür. Alberta ve diğer Bozkır eyaletlerinde, daha önce Ontario'dan adapte edilerek bilâhare terkedilen county sistemi denenmişti. İşte, «county» kelimesinin bu yeni sistem için de kullanılmış olması, halka eski Ontario sistemim hatırlatmaktadır. Bu sebepten Alberta'da bu güne kadar (5) county idaresi kurulabilmiştir.

Bununla beraber, Alberta Hükümetinin, son derece lüzumlu ve faydalı olan bu müesseseye başka bir isim vermekle müsait bir hal tarzı bulacağından emin olmak lâzımdır.

II — Saskatchewan:

Alberta ve Saskatchewan, 1905 yılında müstakil eyaletler haline gelmişlerdi. Bu itibarla, belediye idarelerinin bu iki eyalette, mahiyet itibarıyla birbirine çok benzediği kolayca müşahade edilebilir.

Saskatchewan'ın cenup bölgesi (309) tane kareye bölünmüş olup bunlardan her biri bir kır belediyesi olarak İdarî bir ünite teşkil eder ve mahallen muhtar mahiyette olan bu ünitelerin başında müntehap bir meclis vardır. Bunların dışında kalan bölgeler, Alberta'da olduğu gibi, henüz müntehap bir meclise veya muhtar bir mahallî idareye sahip bulunmayan, az gelişmiş sahalardan ibarettir. Teşkilâtları henüz kurulmamış olan bu sahalarda, Belediye İşleri Vekâletine bağlı olarak mahalline gönderilmiş Bölge Müfettişleri tarafından idare edilir.

Halen Saskatchewan'da (296) bölge, müstakil Kır Belediye olarak teşkilâtlanmış bulunmaktadır.

Diğer taraftan, 7 şehir, 98 kasaba ve 382 köy belediyesi ise, meskûn saha belediyesi olarak hali faaliyettedir.

Saskatchewan'da county sistemi mevcut değildir. Fakat son zamanlarda, daha geniş mahallî idare bölgeleri kurulmasının, memleketin coğrafi şartlarına daha uygun olacağı hususundaki fikirlerin, siyasî şahsiyetler arasında oldukça yaygın bir yer tutmakta olduğu müşahade edilmiştir.

Bu hal tarzı, mahiyet itibarıyla şüphesiz Alberta'daki county sisteminin karakterini taşıyacaktır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Saskatchewan'da gerek kır, gerekse şehir ve kasaba belediyelerinin, Alberta'dakilerin hemen aynı karakteri taşımaları itibarıyla, tekrar izahına lüzum görülmemiştir.

Yalnız, Saskatchewan Belediye İşleri Vekâleti'nin teşkilâtını burada şematik olarak göstermek faydalı olacaktır (Şema : 4). Bu şemanın tetkikinden, eyalet hükümetinin, belediyeleri kâfi derecede kontrol edecek ve onlara yol gösterecek şekilde geniş bir teşkilâta sahip olduğu kolayca anlaşılabilir.

Kanada'nın diğer eyaletlerindeki Belediye İşleri Vekâletleri de hemen hemen aynı teşkilâta sahip bulunmaktadır.

III — Manitoba:

Seyahat ve tatbikat programı gereğince Manitoba eyaletinde, gerek çeşitli belediyeler ve gerekse Belediye İşleri Vekâleti'nde inceleme yapılmayarak Winnipeg şehri belediye idaresinin kuruluşu üzerinde durulmuştur. Bu itibarla, burada Manitoba belediyelerinden ayrıca bahsedilmeyecektir. -Esasen ,bu eyalette de belediyelerin, umumî hatlariyle Saskat chewan belediyelerine benzemekte olduğu ifade edilebilir.

Winnipeg şehri belediyesinin teşkilâtı üzerinde kısaca duralım:

Şüfusu (350) bin civarında bulunan Winnipeg şehri, çeşitli belde hizmetlerini, Kanada'nın diğer şehirlerinde umumiyetle rastlanan usûlden farklı olarak görmektedir. Şehir esas itibariyle «Meclis - çeşitli encümenler» usûlü ile idare edilmektedir. Belediye Meclisinin seçmiş olduğu altı daimî encümen, belediyede mevcut 17 daireyi idare ve kontrol etmektedir. Her encümende, üç seçim bölgesinden ikişer olmak üzere, altı âza vardır. Belediye Reisi bütün encümenlerin ve özel komisyonların tabii âzasıdır.

Netice itibariyle, bütün belediye daireleri, mahallî polis, maarif, park ve eğlence sahaları devairi hariç olmak üzere, Belediye Meclisi'nin doğrudan doğruya idare ve kontrolü altındadır. Belediye Reisi icra organının başıdır.

Şehir, üç seçim bölgesine taksim edilmiştir. Belediye Reisi, bütün şehir seçmenleri tarafından iki yıl için intihap edilir. Onsekiz meclis âzası ise, üç seçim bölgesinden altışar olarak, aynı müddet için seçilirler.

Müesses bir geleneğe uygun olarak şehir idaresi eskiden beri, en önemli belediye hizmetleri arasında bulunan ,içme suyu, sokak tenviratı v.s. işlerini bizzat sahibi olarak işletmektedir. Bunlara ilâveten şehir idaresi, kendi malı olan hidro-elektrik santralını ve ayrıca, Şimalî Amerika'da bu işi yapan ilk şehir olarak, caddeleri için asfaltlama tesislerini bizzat çalıştırmaktadır.

Şehrin önemli hususiyetlerinden birini hiç şüphesiz «Büyüyen Winnipeg tasarısı teşkil etmektedir. Şehir, sür'atle büyümekte olan Winnipeg'in dolaylarını da içine alan «Büyüyen Winnipeg Su Bölgeleri» ve «Büyüyen Winnipeg Sağlık Bölgeleri» gibi iki önemli belediyeler arası birliğin liderliğini yapmaktadır. Bu belediyeler arası birliğin iki İdare Meclisi iki şehir, iki kasaba ve beş kır belediyesinin temsilcilerinden müteşekkildir. Winnipeg şehri Belediye Reisi, her iki birlik İdare Meclisi'nin tabii başkanıdır.

IV — Ontario:

Geniş bir programla, bu eyalette hemen bütün mahallî idare kademeleri incelenmiştir. Bunlar, Belediye İşleri Vekâleti, Hamil ton Şehir İdaresi, Perth Kasabası ve Lanark County idaresidir. Genel olarak mahallî idare, bu eyalette de diğerlerinden çok farklı bir manzara arz etmemektedir. Bununla beraber county teşkilâtının, Ontario Eyaletinin hususiyetlerinden birini teşkil ettiği ifade edilebilir.

Bölümün bu kısmında, çeşitli belediye meclislerinin vazife ve salahiyetleri, özel belediye komisyonu ve idareleri ve eyalet - belediye münasebetleri gibi farklı mevzulara temas etmek istiyoruz.

Evvelâ, eyaletteki belediye tipleri hakkında kısa bilgi vermek gerekir.

Ontario'da belediyeler aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir:

29 Şehir	)	
8 Müstakil kasaba	)	Meskûn yerler belediyeleri
147 Kasaba	)	
155 Köy		
573 Township		
20 Az gelişmiş bölgeler	)	Kır belediyeleri
38 County	)	
	)	1 şehir, 4 kasaba, 3 köy ve
1 Metropolitan Toronto		5 township'i içine alır.

Yekûn 971 Hali faaliyetteki belediye idarelerinin hepsi.

Metropolitan Toronto sahasını kaplıyan, şehir, müstakil kasaba ve diğer belediyeler county idaresine bağlı değildirler. Az gelişmiş bölgeler, doğrudan doğruya Belediye İşleri Vekâleti'nce idare edilir. Diğer belediyeler ise (kasabalar, köyler ve kır belediyeleri) bazı mahallî hizmetlerin ifası mülâhazası ile, county teşkilâtına bağlıdır.

Meclisin teşekkül tarzı belediyenin tipine göre değişmektedir. Seç-

men sayısı binden fazla olan kır ve köy belediyelerinde meclis, «Reeve» denen reis, reis vekili ve üç üyeden müteşekkildir. Kasabalarda meclis, belediye reisi, kasabanın county meclisine seçtiği iki üye ve diğer meclis üyelerinden teşekkül eder. Filhakika aynı teşekkül tarzı, tetkikat programına dahil olan Perth kasabasında müşahade edilmiştir. Birçok şehirlerde ise meclis, belediye reisi ve değişen sayıda âzadan müteşekkildir.

Yüzbinden fazla nüfuslu şehirlerde (Hamilton gibi), belediye reisi seçimi ile birlikte, doğruca halk tarafından seçilen dört üyeden müteşekkil bir de «Murakabe Hey'eti» vardır. Bu gibi şehirlerde belediye meclisi, reis, meclis âzaları ve dört murakıptan teşekkül eder.

County meclisi ise, kır, köy ve kasaba belediyelerindeki seçmenlerce intihap edilmiş olan üyelerden müteşekkildir. «Warden» tâbir edilen county, indisi başkan ise, meclis âzaları arasından bir yıl müddet için seçilir.

County meclisi âzaları, belediye reisleri ve murakıplar doğrudan doğruya halk tarafından intihap edilirler. Belediye meclisi âzaları ve murakıplar şehrin bütün seçmenlerince intihap edildikleri gibi, halen bazı yerlerde tatbik edildiği üzere, belde tâli seçim bölgelerine taksim edilerek her bölgeden bir miktar âza ve murakıp seçilebilir.

Kır ve köy belediyelerinde (Township) «reeve», kasaba ve şehir belediyelerinde de «Mayor» meclisin reisidir. Tatbikatta meclis toplantılarına riyaset ve gündeme göre toplantıyı idare eder. Buna ilâveten, belediyelerin diğer komisyon ve teşekküllerinin tabîi âzasıdır. Bunlar başlıca, sağlık kurulu, kütüphane kurulu, faaliyet komisyonu' polis komisyonu ve her belediyeye göre değişebilen diğer bazı özel komisyonlardır.

Tatbikatta Ontario'da ve hattâ diğer bir çok Kanada belediyelerinde, meclis reisinin Türkiye ve Birleşik Amerika'da birçok «kuvvetli belediye reisleri» nin haiz olduğu icra salahiyetine sahip olmadığını kolayca müşahade etmek mümkündür.,

Meclis âzalığı adedi, kır belediyelerinde dörtten başlayarak, şehir belediyelerinde yirmi ikiye kadar çıkmaktadır. Bazı county meclislerinde ise elli âzanın bulunduğu vâkidir.

Bu eyalete county idaresi, Alberta «county» leri kadar kuvvetli değildir. Filhakika kır veya meskün saha belediyeleri, hastahane ve okul idare hey'etleri, county'den ayrı ve tamamen müstakil olarak çalışmaktadırlar. County idareleri daha ziyade, nisbeten geniş bir sahayı kaplıyan county yollarının inşa ve bakımı, county mahkemesi ve ceza evi ihti-

yağlarının giderilmesi ve diğer bazı mahallî sosyal yardım mevzularıyla meşgul olmaktadır. Bu cepheden mütalâa edilirse, Ontario eyaletinde county'lerin, politika mensupları için, belediye meclislerinden eyalet parlâmentosuna sıçrama taşı vazifesi gördüğü ifade edilebilir.

Meclisin haiz olduğu salahiyet, belediyenin durumuna göre değişmektedir. Umumiyetle nüfus arttıkça salahiyet de çoğalmaktadır. Böylece bir kasaba, kır belediyesinden daha fazla yetkiye sahip olduğu gibi, keza bir şehir meclisi de kasabaninkinden daha fazla yetkiye sahiptir. Belediyenin haiz olduğu bir çok yetkiler, eyalet parlâmentosunun kabul etmiş olduğu «Belediye Kanunu» ile bahşedilmiştir. Hernekadar mezkûr kanunlar, Belediye meclisinin kendisine verilen yetkiyi, «meclis kararları. - by-law» çıkarmak suretiyle istimal edeceğini derpiş etmiş ise de, tatbikatta meclisler «Karar - By-Law» dan ziyade «Meclis talimatı - re- solution» çıkararak bu işi halletmektedir [*]. Genel olarak umumu ilgilendiren bir icraatı gerektirecek mevzular için meclis, «Karar - By-Law» alır. «Resolution - meclis talimatı» ise, nisbeten az önemli olan mevzularla ilgili hususlar için verilmektedir.

Fazla nüfuslu şehirlerde, meclise ilâveten, diğer bazı özel teşekkül veya hey'etler kurulmuştur.

Ontario şehir belediyeleri umumiyetle, «Meclis - Murakıplar Hey'eti - Council - Board of Control» sistemini tatbik etmektedirler. Hamilton şehrinde bu sistem teferruatıyla tetkik ve müşahede edilmiştir. Şahsî kanaat olarak, bu sistemin demokratik düşünce ve tatbikat bakımından, «meclis - menajer» ve «meclis - encümenler» sistemine nazaran tercihe şayan olduğunu ifade etmek mümkündür. Zira, meclisin dışındaki bu müstakil hey'etler idaresi altında bulunan faaliyet bölümleri, bir takım hususî ve ilkel bilgi ve tecrübeye ihtiyaç göstermektedir; ve ayrıca bu hey'etlerin prensip itibarıyla, mahallî belediye meclisinin politik tesirleri dışında bulunması farzedilir. İşte bu hal tarzı, tatbikatta da bu neticeyi mümkün kılmaktadır.

Nitekim Hamilton şehrinde Polis Komisyonu ve Maarif Komisyonu tamamen Meclis dışında, müstakil hey'etlerdir. Ayrıca Sıhhat İşleri Komisyonu, Kütüphane Komisyonu, Sosyal Yardım Komisyonu, Parkların

[*] «by-Law» ve «resolution» kelimelerinin her ikisi bizim âmme idaresi nazariye ve tatbikatımızda «belediye meclisi kararı» mânasına gelmektedir. Fakat gerek Kanada, gerekse Amerika Birleşik Devletlerinde belediye meclisleri iki çeşit karar vermektedirler. Bunlardan «By-Law» daha şumullü ve kuvvetli olup, «Resolution» ise daha hususî ve ehemmiyetsiz mevzularla ilgilidir. Bu itibarla, tam karşılığı olmamakla beraber, burada bu çeşit kararlar için «talimat» kelimesini kullandık.

İdaresi Komisyonu, Plânlama Komisyonu gibi hey'etler dahi Meclis tarafından seçilmiş olmakla beraber, kendi sahalarındaki tecrübeli elemanları ihtiva eden kuvvetli bir bünyeye sahip bulunmaktadır.

Kanada'nın diğer eyaletlerinde de hemen hemen aynı hususiyeti taşıyan diğer bir mevzu hakkında kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır. Bu, eyalet - belediye münasebetleri mevzuudur.

Yukarıdaki bahislerde de işaret edildiği üzere belediye idarelerinin bütün vazife ve salahiyetleri, eyalet parlâmentosunun kabul ettiği bir kanunda gösterilmektedir. Fakat şüphesiz ki, bir belediye idaresi ile ilgili bütün teferruatı böyle bir kanunda bulmağa imkân yoktur. Belediyeler, sadece eyalet parlâmentosunun kabul ettiği kanunlarla değil, bunlara ilâveten, zaman zaman bazı makamlardan sadır olan emir veya kararlarla da idare edilmektedir.

Eyalet parlâmentosunun kendilerine salahiyet vermiş olduğu bu yardımcı otoriteler hangileridir?

Program dahilinde olarak, Toronto'da tetkike tâbi tutulan bu iki önemli teşkilât, Belediye İşleri Vekâleti ve Ontario Belediyeleri Murakabe Hey'etidir.

Belediye İşleri Vekâleti, beledi idare ve müesseseler üzerinde umumî bir gözetim salahiyetine sahiptir. Vekâlet, belediye meclislerinin hesap ve muamelât usûl ve kayıtlarını tanzim etme, muhasebe usullerini vazetme ve memurlara gerekli tavsiyelerde bulunma yetkisini de kullanır. Vekâlet aynı zamanda, lüzum görürse, belediyelerin muamelât ve hesap işlerini teftiş ve murakabe edebilir.

Ontario Belediyeleri Murakabe Hey'eti, eyalet hükûmeti tarafından tâyin edilmiş olan beş âzadan mürekkeptir. Hey'et kendisinden talep edildiği zaman, eyalet hükûmetine, eyalet parlâmentosuna ve buna bağlı herhangi bir komiteye, belediyelerle ilgili kanunlar veya kanun tasarıları hakkında teklif veya tavsiyelerde bulunur. Bu bakımdan mezkûr Hey'etin faaliyeti, Türkiye'de Devlet Şûrası, Vilâyet idare Hey'eti veya Kaza İdare Hey'etinin istişarî karar veya salahiyetlerine benzemektedir.

Ontario Eyaletinde hiçbir belediye, bu hey'etin tasdikinden geçmeden, borç senedi çıkarılmasıyla ilgili herhangi bir karar alamaz.

Bu eyalette, gerek Belediye İşleri Vekâleti ve gerekse Belediyeler Murakabe Hey'etinin gittikçe artan bir ehemmiyet kazandığı müşahade edilmiştir. Bu netice şüphesiz her iki eyalet teşkilâtına, belediyeler için daha mütecanis bir çalışma usûl ve tatbikatını sağlama ve başarma imkânını vermektedir.

V — Quebec :

Quebec Eyaleti, hemen hemen Ontario'dakilere benzeyen belediye sistemlerine sahiptir. Bu itibarla, bu eyaletteki belediye teşkilâtlarının teferruatından bahsedilmeyecektir. Tetkikat programı dahilinde olarak, bazı şehir ve kasabaların İdarî teşkilâtından kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Hemen ilâve edelim ki, bu eyalet, belediyelerinin çoğunun «Meclis - Manajer = Council - Manager» sistemini tatbik etmesi dikkati çekmektedir. Bu hal şüphesiz Ontario belediyeleri ile Quebec belediyeleri arasında en önemli farkı teşkil etmektedir.

Quebec eyaletinde ceman 1.645 belediye teşkilâtı olup bunlar : 40 şehir, 146 kasaba, 1.459 köy ve diğer kır belediyelerinden ibarettir.

Verdun Şehri Belediyesinin İdarî Teşkilâtı :

Verdun şehrinde Belediye Reisi ve sekiz üyeden müteşekkil olan Şehir Meclisi, üç yıllık bir devre için intihap edilir. Sekiz üye, ikiyeşer olarak, şehrin dört seçim bölgesinden intihap edilir. Bu iki üyeden biri sadece mülk sahiplerinin, diğeri ise bütün belde sakinlerinin reyî ile intihap edilmektedir. Şahsî kanaatimizce bu sistem, yani her seçim bölgesi azalanından birinin sadece mülk sahiplerinin reyî ile seçilmesi usûlü, belediyenin hizmetler için borçlanması halinde son derece faydalıdır. Zira, âzalardan dördünün, istikraz ve diğer malî mevzularda verecekleri reyînin pratik kıymeti çok daha önemlidir.

Belediye Reisi, mülk sahipleri ve diğer belde sâkinleri tarafından müştereken seçilmektedir.

Maarif müstesna, hiç bir mahallî faaliyet bölümü, müstakil hey'etlerin idaresine bırakılmamıştır. «Umumî İdare ve Maliye İşleri Müdürü» adı verilen İdarî âmir, bütün şehir işlerinin gözetim ve idaresinden Şehir Meclisi'ne karşı mes'uldür. Bunun neticesi olarak, bütün daire başkanları, dairelerinin iyi çalışmasını sağlama mevzuunda doğrudan doğruya Müdür'e karşı sorumludurlar. Bu itibarla daire başkanları doğruca Meclis'le temas etmeyip, teklif ve muhaberatı Müdür vasıtasıyla yaparlar. «Müdür» Meclisin bütün toplantılarına iştirâk eder. Meclis'çe herhangi bir daireye ait teknik bir mevzu görüşülürken, Müdürün talebi üzerine, ilgili dairenin başkanı toplantıya iştirâk edebilir.

Verdun şehrinde, Umumî idare ve Maliye İşleri Müdürlüğünün şehir teşkilâtının idare ve gözetimindeki şahsî tecrübesi neticesi olarak, şehrin

İdarî mevzularıyla ilgili hususları sık sık Meclis'in dikkatine vukufila arzettiği müşahade edilmiştir [*]

Beaconsfield Kasabası :

Beaconsfield kasabası İdarî teşkilâtı, biraz daha küçük ölçüde mütalâa edilirse, Verdun şehri teşkilâtına benzemektedir. Ancak, kasaba belediye muhasibi, doğruca «Umumî İdare Âmiri» ne karşı değil, Meclis'e karşı sorumludur; yani burada idare ve muhasebe işleri ayrı iki şahsın mes'uliyetine tevdi edilmiştir. Diğer daireler ise, doğruca Kasaba Belediyesi Umumî Âmiri'ne (Town Manager) karşı sorumludurlar.

Kasabanın İdarî mevzuları hakkında kısa izahat ve notlar aşağıdadır :

Kasaba Meclisi, Belediye Reisi ve altı âzadan müteşekkildir. Altı âza, kasabanın altı seçim bölgesinden iki yıllık süre için seçilirler. Belediye Reisi, bütün seçmenlerce müştereken aynı süre için intihap edilir.

Kasaba 1910 yılında teşekkül etmiştir.

Umumî tahrir göre, kasaba hudutları dahilindeki emlakın kıymet yekûnu, 12.500.000 dolardır.

Kanalizasyon ve su tesisleri henüz tamamen ikmâl edilmemiştir.

Belediyenin 1956 yılı bütçe tahmini 240.000 (\$) dolardır. Katolik ve Protestan okul idarelerinin ayrı bütçeleri olup, bu yekûnun dışındadır.

Kasaba nüfusu 1000 civarındadır.

Yeni yollar ve kanalizasyon inşaatı için kasaba belediyesi, borç senedi çıkararak, bir milyon dolar istikraz yapmıştır.

Bunlar, kasaba belediyesinin durum ve faaliyetlerine ait kısa notlardır.

[*] Belediye Reisinin sadece Meclise riyaset ederek, bunun dışında icraî ve salahiyetleri, Meclisçe tam salahiyetle tâyin edilen «Menajer» lere verilmesi usûlû Amerika ve Kanada'da son yıllarda yayılmaktadır. Filhakika idarenin bir ilim ve bugünkü çeşitli çalışma sahaları muvacehesinde, bir san'at oluşu hakikati karşısında, belde işlerinin konpetan idareciler elinde bulunması zaruretinin, demokrasiyi zedelemeyeceği açıkça anlaşıldığından, Amerika'da yayılan bu temayül ve tatbikatı yerinde hareket olarak kabul etmek gerekir. Memleketimizde Belediyeler Kanununun yeniden ele alındığı şu günlerde bu mesele, üzerinde önemle durulacak bir mevzu teşkil etmektedir.

VI — Nova Scotia :

Nova Scotia Eyaleti coğrafi olarak, on sekiz «county» ye bölünmüştür. Bunlardan onikisi aynı zamanda birer müstakil belediye idaresi olup, mütebaki altısı ise ikiye belediye teşkilâtına bölünmüşlerdir. Hepsi cem'an 24 kır belediyesini meydana getirmektedir. Buna ilâveten, 40 kasaba ve iki şehir belediyesi vardır. Bu eyalette köy belediyesi yoktur. Eyaletin, müstakil Belediye teşkilâtına sahip bulunmayan bölgesi yoktur. Eyaletin her kısmı, behemehal şehir, kasaba veya kır belediyesi teşkilâtı içindedir.

Bu vesile ile, bu eyaletteki «county» teşkilâtı hakkında kısa bilgi vermek, diğer eyaletlerdeki tatbikatla mukayese imkânını sağlama bakımından yerinde olacaktır :

Nova Scotia eyaletinde «county» kelimesi, mahiyet ve tatbikat itibariyle, kat'iyen idari bir teşkilât bölümü mânasını taşımayıp, sadece eyaletin coğrafi bir parçasından ibarettir. Eğer eyaletin o coğrafi parçasında aynı zamanda tek bir kır belediyesi cüzütamı varsa, bu mahallî idare aynı county'nin adını taşımaktadır. Eğer county bölgesi dahilinde birden fazla kır belediyesi teşkilâtı varsa, bu halde, o bölge için «county» ibaresi, coğrafi bir bölümden başka bir mâna ifade etmemektedir.

Kısaca bu eyalette county'nin kır belediyesi ile aynı mânayı taşıdığını ifade edebiliriz.

Filhakika tetkikat programı ile ilgili olarak ziyaret ve incelemelerde bulunduğumuz Halifax County İdaresi, bir kır belediyesi cüzütamının bütün hususiyetlerini taşımaktaydı.

Nova Scotia kır belediyeleri dahilindeki diğer yardımcı veya ilâve İdarî teşekküller de Kısaca şunlardır :

A — Eyalet parlâmentosunun kabul etmiş olduğu maarif kanunuma göre, okul ve maarif hizmetlerini ifâ etmek üzere, «okul mutemetleri» teşkilâtı kurulmuştur. Bu mutemetler, belediye vergi resimlerine ilâveten ve ondan ayrı olarak, vergi tarh ve tahsilene yetkilidirler.

B — «Köy İdare Kurulları»: Yukarıda bir vesile ile bu eyalette müstakil köy belediyesi bulunmadığını ifade etmiştik. Ancak, «Köy Hizmetleri Kanunu» ile teşkil edilmiş olan ve kır belediyesi bölgesi dahilinde nüfusun nisbeten tekâsüf ettiği kısımlarda vazife gören bu gibi hey etler teşkil edilmiştir. Hemen ifade edelim ki bunlar, müstakil bir köy belediyesi hüviyetini taşımamaktadırlar.

C — Mahallî Komisyonlar : Bu gibi komisyonlar, Eyalet parlamentosunun kabul ettiği hususî kanunlarla kurulmakta olup, halen mevcudu yirmi kadardır. Umumiyetle, müşterek mahiyette sokakların aydınlatılması ve yangından korunma işleriyle meşgul olmaktadır.

Burada kısaca izahı gereken diğer iki nokta vardır ki, bunlar «müşterek masraflar» ve «düşkünlere yardım» mevzularıdır.

Umumî kaide olarak, ceza ve tevkif evleri ve diğer resmî binalar, birkaç mahallî idare tarafından müştereken istimal edilmekle, «Müşterek Masrafları İdare Komitesi» tarafından inşa, tamir ve idare edilmektedir. Bu komite, o bölge dahilinde bulunan kır, kasaba ve şehir belediyelerinin temsilcilerinden müteşekkildir. Bunun, Kanada'nın küçük eyaletlerinden biri olan Nova Scotia'da faydalı bir hal tarzı olduğu söylenebilir.

Fakir bölgeler mevzuuna gelince, İctimaî Yardım Kanunu gereğince, her kasaba veya şehir bir düşkünlere yardım bölgesi teşkil eder.

Kır belediyelerinde ise İctimaî Yardım Kanunu'nun tatbikatı çeşitli şekiller arz etmektedir. Tetkikat sırasında, kır belediyesi bölgesinin bütün olarak aynı zamanda düşkünlere yardım bölgesi addi ile, bu işin idaresini de belediye teşekküllerine vererek mütecanis hale getirilmesine doğru gittikçe artan bir temayül müşahade edilmiştir.

Halifax Şehri İdarî Teşkilâtı :

Nova Scotia eyaletinde mevcut iki şehir ve bir çok kasaba belediyelerinin, Quebec eyaletinde olduğu gibi, «Meclis - Menajer» sistemini kabul ettikleri müşahade edilmiştir. Bununla beraber, iki eyaletteki tatbikat arasında bazı farklar vardır.

Halifax şehrinde dört daimî komisyon, Quebec'tekilere nazaran daha aktif rol oynamaktadırlar. Bunlar idare işleri ve Maliye Komisyonu, Nafia Komisyonu, Sıhhat ve İctimaî Yardım Komisyonu ve Emniyet Komisyonu'dur.

Şehrin günlük İdarî işlerinin yürütülmesi ve hizmet gurupları arasında işbirliği kurulması vazifesi, geniş ölçüde Şehir Manajeri «City Manager» (İcra organının başıdır.) ne verilmiştir. Polis ve itfaiye teşkilâtı müstesna olmak üzere, bütün daireler onun kontrolü altındadır. «Manager» Şehir Meclisi'ne karşı işlerin iyi şekilde yürütülmesinden sorumludur.

Diğer taraftan, mahallî mahiyetteki diğer bazı faaliyetleri ifa etmek üzere, hükmi şahsiyeti haiz bazı hey'et veya komisyonlar teşkil edilmiş-

tir. Bunlar, Halifax Forum Komisyonu, Halifax Bölge Kütüphane Komisyonu, Halifax Şehri Eğlence Yerleri ve Parklar Komisyonu, Halifax Liman Komisyonu'dur. Belediye Reisi, bu hey'et veya komisyonların tâbii üyesidir.

Diğer belediyelerde olduğu gibi, Halifax şehrinde de umumî okulların idaresi «Okul Hey'etleri» denen hükmi şahsiyeti haiz teşekküllere bırakılmıştır. Kanada'nın birçok bölgelerindeki tatbikatın aksine olarak, burada okul hey'etleri doğrudan doğruya halk tarafından seçilmemektedir. Bunlardan altısı Şehir Meclisine, diğer altısı da eyalet hükümeti tarafından tayin edilmektedir. Bu hey'et tarafından hazırlanan yıllık bütçenin Şehir Meclisince tasdiki şarttır.

Neci te itibarıyla, şehir idaresinin maarif üzerinde, nisbeten fazla mürakabe ve söz hakkına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

C) Kanada Mahallî İdarelerinin Malî İdaresi :

Umumî kaide olarak, Kanada Belediyelerinin malî işlerinin beş müstakil memur tarafından görülmekte olduğunu ifade edebiliriz. Bunlar, Tahrir ve Tahakkuk Memuru, Tahsil Memuru, Muhasip, Kâtip, Murakip'tir. Küçük belediyelerde bu vazifelerden birkaçı bir şahısta toplanabilir. Sadece murakiplik diğerlerinden hiçbirisi ile içtima edemez. Bu memurları Belediye Meclisleri tayin eder. Tayinleri gayri muayyen süreler için ve ekseri ahvalde kaydı hayat şartı ile yapılır.

Tahakkuk memuru ,arazi ye diğer gayri menkulleri tahrir ile, buna müsteniden vergi cetvellerini hazırlar. Eğer birkaç tahakkuk memuru varsa, Belediye Meclisi bunlardan birini Müdür tayin eder.

Tahsil memuru, vergi faturalarını mükelleflerine gönderir ve vergiyi tahsil eder.

Ontario eyaletindeki tetkikat sırasında, tahsil memurunun durumu ile ilgili tatbikî bir münakaşaya rastlanmıştır: Filhakika Ontario'da mükellefler vergilerini doğruca muhasebeye ödeyebilirler. Buna istinaden muhasibin, tahsil memurunun vazifelerini evleviyetle yapabileceği iddia edilmektedir. Nitekim, bunun başarılı bir tatbikatı Hamilton şehrinde müşahede edilmiştir. Ontario Belediyecilik Derneği'nin fikrince bu hal tarzı, vergi bakayalarının kolayca takibi, işin tek elden idaresi ve tahsilatın her anki durumunun kolayca anlaşılabilmesi bakımından faydalı neticeler vermektedir.

Muhasip, Belediye idaresinin en büyük maliye memuru olup, belediyenin hesaplarının tutulmasından sorumludur. Borç senetlerini hazırlar ve satışını sağlar, kayıtlarını tutar, vadelerinde itfalarını temin eder.

Murakıp, hüsnu ahlâk sahibi olduğu müddetçe, kaydı hayat şartıyla hizmet görür ve ancak Meclisin ekseriyetinin rey-i ile vazifesinden çıkarılabilir. Son zamanlarda Ontario belediyeleri murakabe işlerini ifa etmek üzere, diplomalı murakıplar tayinini, tatbikatta faydalı neticeler veren bir usûl haline getirmektedir.

Toronto ve Hamilton şehirlerinde Maliye İşleri Müdürü sadece muhasebe işlerini değil, aynı zamanda bütçe v. s. işleri de ifa etmektedir. Şehrin bütün varidatı onun emrindeki teşkilât tarafından tahsil edildiği gibi, masraf da aynı dairece yapılır. Müdür, Belediye Reisinin müşterek imzasıyla çıkarılan istikraz senetleri üzerinde kontrol yetkisine sahiptir. Maliye dairesinin muhtelif şubeleri vardır Bunlar, vergi tarh ve tahsili, su gelirleri, ruhsat işleri, tediye işleri, istikraz senedi işleri ve-muhasebe işleri şubeleridir.

Belediye bütçeleri umumiyetle muhasip tarafından hazırlanır. Bazı belediyelerde bu hazırlama işine, muhasiple birlikte Meclis’çe seçilmiş bir veya iki âzanın iştirâk ederek bir nev’i bütçe komisyonu teşkil edildiği vâkidir. Bütçe tasarısı, kanunla muayyen olan kesin vergi, resim ve faizleri ve buna ilâveten bazı munzam gelir ve vergi tahminlerini ihtiva eder. Bu tasarı, belediye meclisinin tasdikini müteakip hukukî bir mahiyet iktisab ederek lâzîmülcira hale gelir.

Her ay muhasip tarafından, belediyenin her hizmet şubesinin yıllık tahsisatı muvacehesinde, o aylık en son hesap durumunu, fazla masraf miktarını ve senenin mütebaki ayları için muvazene hesabını gösteren bir rapor hazırlanır.

Son yıllarda Dominyon (Federal) İstatistik Bürosu’nun, bütçe muvazene hesabı, gelir ve gider izahları ve belediye muhasebe usulleri sahasındaki devamlı çalışma ve neşriyatı sayesinde, Kanada belediyelerinin muhasebe, yazışma ve istatistik işlerinde şayanı dikkat bir tekâmül ve bilhassa mütecanis bir vasıf göze çarpmaktadır.

Kanada belediyelerinin en belli başlı gelirim emlâk ve akar vergisi teşkil etmektedir. Esnaf vergisi de belediyelerin diğer önemli bir vergi kolunu teşkil eder.

Emlâk ve akar vergisi, malın umumî kameti veya tahakkuk memurunun göreceği lüzuma ve yapacağı tesbite göre, bir kısmından alınır.

Vergi mükellefleri, tahakkuka karşı, çeşitli itiraz ve temyiz yollarına başvurabilirler.

Kanada'nın orta ve garp eyaletleri ile Ontario eyaletinde, eyalet ve county tahakkuk memurlarına rastlanılmıştır. Bu hal tarzı, şüphesiz o eyalet belediyelerinin tahrir ve tahakkuk işlerinde vahdet sağlaması bakımından son derece faydalı olmaktadır.

Kanada belediyelerinin diğer gelirleri de başlıca, izin ve ruhsat resimleri ile, belediye hizmetlerine karşılık tahsil edilen gelirlerden ibarettir.

Belediyelerin başlıca masraflarını ise, umumî idare işleri, cadde ve yolların inşa ve bakımı, maarif işleri, İçtimâî yardım masrafları ve faizler teşkil eder.

Bölümün bu kısmım kapamadan önce, Kanada belediyesinin istikraz işlerinin tedviri hakkında kısa bilgi vermek faydalı olacaktır.

Kanada belediyesinde iki çeşit istikraz tahvili çıkarılmaktadır: Birincisi «Seri usûlü» istikraz tahvili «Serial type», diğeri ise «sinking fund type» denen ana paranın vâde sonunda tediyesini gerektiren usûldür. Seri usulünün diğerinden farkı, ana paranın tamamen vâde sonunda ödenmeyip, her yılki tediye sırasında faiz ile birlikte muayyen bir miktarının ödenmesidir.

1930 u takip eden iktisadi buhran yıllarından sonra, birçok belediyelerin istikraz tahvilleri «seri» usulünde çıkarılmıştır. Bununla beraber Hamilton, Quebec ve Halifax şehirlerindeki tetkikatım esnasında, ikinci tipteki istikraz usûlü ile bir hâyli yatırım yapılmış olduğu müşahede edilmiştir.

İstikraz tahvili çıkarılması hususunda eyalet hükümetinin haiz olduğu kontrol ve kayıtlamaların bir özetini vermek gerekmektedir :

Hemen hemen bütün eyaletlerde, belediyelerin borçlanma kararlarının seçmenlerin ekseriyeti tarafından kabulü gerekir. İkinci safhada bu kararın, Eyalet Belediye İşleri Dairesi veya Belediyeler Vekâleti'nin tasdikinden geçmesi şarttır.

Borçlanma nisbetleri hakkında aşağıdaki nisbet ve kayıtlar konmuştur.

Alberta Belediyelerinde

Şehir, kasaba ve köyler	: Umumî tahrirde tesbit edilmiş olan bilûmum emlak kıymetinin % 20 sine kadar,
Kır belediyeleri	: » » » » » azamî % 5 ine kadar borçlanabilirler.

Saskatchewan Belediyelerinde :

Şehirler	Belde dahilindeki bilûmum emlak kıymetinin % 20 sine kadar.
Kasabalar	» » » % 15 ine kadar,
Köyler	» » » % 10 una kadar.
Kır belediyeleri	Mevcut arazinin altı dönümüne azamî 13 çent isabet edecek şekilde borçlanabilirler.
Verilecek faiz miktarı ise, hepsi için % 8 i geçmez.	

Manitoba Belediyelerinde :

Şehir, kasaba ve köyler	Nüfusu 10.000 ve daha yukarı olanlarda nüfus başına azamî 300 dolar (\$). Nüfusu 2.000 - 10.000 olan yerlerde, nüfus başına azamî 150 dolar, Nüfusu 2.000 den aşağı yerlerde, nüfus başına azamî 100 dolar isabet edecek şekilde borçlanabilirler.
Kır belediyelerinde	Eyalet Belediye İşleri Dairesi'nce tesbit edilen nisbet ve miktarda borçlanabilirler.

Ontario Belediyelerinde :

İstikraz miktarı ve vâdesi, belediyenin malî takatine göre, Ontario Belediye İşleri Dairesi'nce tesbit edilir.

Quebec Belediyelerinde :

Şehir ve kasabalar	Vergiye tâbi gayrimenkul kıymetlerin %20 si,
Köyler	» » » % 15 i,
Kır belediyeleri	» » » % 10 u,
County'ler	» » » % 5 i,
nisbetinde borçlanabilirler.	

Vade, yatırım mahiyetine göre 10 ilâ 40 sene arasında değişmektedir. Azamî faiz haddi % 6 dır.

Nova Scotia Belediyelerinde :

Kanunla tesbit edilmiş bir had yoktur. Bu miktar Belediyeler Vekâletince tesbit edilir. Vâde 40 seneyi geçemez. Faiz haddi azamî % 6 dır.

Netice olarak kat'iyetle ifade edebiliriz ki, borçlanma ve bunu uzun vadeli olarak belde sâkinlerine intikal ettirme suretiyle, belediye hizmetlerinin geniş ölçüde ve sür'atle başarılması, Kanada belediyelerinin en muvaffak olmuş cephelerinden birisi, hattâ en mühimdir.

d) Türkiye'de Belediye idaresi ve İki Memleket Arasında Kısa Mukayeseler:

Türkiye'de iki nev'i belde idaresi teşkilâtı vardır: «Belediye» ve «Köy». Belediye, 1850 sayılı Belediye Kanunu'na göre, Vekiller Hey'eti kararıyle kurulur. Mezkûr kanuna göre belediye idaresi başlıca üç uzva sahiptir :

(1) Belediye Meclisi, (2) Belediye Encümeni, (3) Belediye Reisi,

Belediye Meclisinin kararları umumiyet itibariyle icraî mahiyettedir. Bu kararlardan bir çoğu, bilhassa bütçe ve istikraz ile ilgili olanlar, Vali, kaymakam ve nahiye müdürlerinin tasdikine tâbidir. Meclisin, tasdike tâbi olmıyan kararları, belediye reisi veya ilgililerin itirazı üzerine Devlet Şûrasınca nihaî karara bağlanır [*].

Meclisin Başkanı Belediye Reisidir.

Türkiye'de her belediyede sadece bir encümen vardır. Bu durum şüphesiz Kanada ile Türkiye belediyeleri arasındaki en bariz farklardan birini teşkil eder.

Encümen, meclisin toplu olmadığı zamanlarda umumî belediye hizmetlerinin ifasını sağlar. Encümenin başkam keza Belediye Reisidir. (Yukarıdaki kısımlarda izah edildiği üzere, Kanada belediyelerinde ise, çeşitli hizmetler için çeşitli encümenler vazife görmekte olup, her encümeninin reisi ayrı bir âzadır. Belediye Reisi ise encümenlerde tabîi âzadır.

Kanada ve Türkiye belediye sistemleri arasında burada kısaca kayda. değer bir fark daha vardır : Türkiye'de bazı belediye memurları

[*].Kaza belediyeleri için Meclis kararına itiraz, Vilâyet İdare Hey'etine yapılır. (Belediye Kanunu Madde: 73).

—ki, bunlar tâyinle iş başına gelmektedir— Encümende tabîi üyedirler. Meselâ belediye meclisince tâyin edilmiş olan, Başkâtip ve Muhasip, Belediye Mühendisi, Belediye Doktoru, Belediye Veterineri ve Belediye Hukuk İşleri Müdürü encümenin tabîi üyesidir. Bunlar encümen toplantılarında, Meclisçe bir yıl için encümene seçilmiş olan diğer müntehap azalar gibi söz ve rey hakkına sahiptirler. Müntehap âza adedi, encümene iştirâk eden mansup âza adedinin yarısından fazla ve herhalde ikiden az olamaz. Encümen kararları aleyhine, Belediye Reisince Kaza veya Vilâyet İdare Hey’etlerine itiraz olunabilir.

Kanada belediyelerinde, çeşitli encümenler mevcut olup» mansup daire âmirleri encümende üye değillerdir.

Türkiye’de Belediye Reisi, belediye idaresinin temsilcisi ve icra organıdır. Reis, meclis tarafından kendi içinden veya hariçten dört yıl için intihap edilir.

Kaza ve köy belediye reisi intihabı Valilerin tasdiki, Vilâyet belediye reislerinin intihabı ise Dahliye Vekili, Başvekil ve Reisicumhurun müştereken imzaladıkları bir kararname ile kesinleşir. Bu, şüphesiz Türkiye ile Kanada belediye sistemleri arasındaki diğer bir farkı teşkil etmektedir.

Türkiye belediyelerinde Belediye Reisi, Kanada’dakilere nazaran daha geniş icrai salâhiyete sahiptir. Reis, gerek Belediye. Meclisi’ne karşı ve gerekse merkezî otoriteye karşı bütün belediye hizmetlerinden dolayı hemen hemen yegâne mes’ul şahıs olarak tezahür eder (*).

Türkiye’de koy idarelerine gelince bu teşkilât muayyen bir bölgenin (nüfusu 150 ilâ 2.000 olan) bütün mahallî hizmetleriyle meşgul olan bir hükmî şahsiyettir. Köy idarelerinin en önemli vazifeleri arasında, köy yollarının inşası, köy okulunun tamiri (inşası devletçe yapılır), küçük sulama işleri «için kanallar açılması, köye zarar veren su birikintilerinin kurutulması işleri sayılabilir. Bu mecburî işlere ilâveten, köy idaresinin diğer bazı ihtiyarî işler vardır ki, bunlar «Dernek» kararıyle mecburî hale getirilebilir. Bunlardan bazıları, köyde bir hamam, pazar yeri, mezarlık duvarları, koy fidanlığı ve köy kütüphanesi inşası gibi işlerdir.

Köy idaresi üç uzva sahiptir :

(1) Köy Derneği : (Bütün köy seçmenlerinden ibarettir.)

[*] Evvelki kısımlarda izah edildiği üzere, Kanada’da icrai salâhiyet ve vazifeler umumiyetle meclisçe tâyin edilen ve memur durumunda olan «Menager» e tevdi edilmektedir. Tâynini müteakip «Menager» belediye ile bir mukavele yaparak çalışmaktadır.

(2) Köy İhtiyar Hey'eti : (köy seçmenlerince 2 yıl için intihap edilmiş olup umumiyetle 4-8 kişidir.)

(3) Köy Muhtarı : (köy seçmenlerince iki yıl için seçilir).

Muhtar, bir taraftan merkezî hükümetin bir memuru olup, diğer taraftan köy mahallî idaresinin başı ve temsilcisidir. Umumiyetle Kaymakamın direktif ve gözetimi altında vazife görür.

Kanada'da ise köy belediyeleri diğerleri ile aynı hüviyette ve tamamen müstakil bir mahallî idare karakterine sahip olup, kararları veya faaliyetleri üst mercilerin tasdik veya şumullü bir kontrolüne tâbî değildir.

Bu kısa izahıktan, Türkiye'de köy idarelerinin dışında bir «Kır belediyesi» bulunmadığı kolayca anlaşılabilir. Meskûn sahalardan dışındaki arazi de, köy idarelerinin İdarî faaliyet sahası içindedir.

Belediye ve köy idareleri, Vali ve Kaymakamların gözetim ve kontrolü altındadırlar.

BÖLÜM : IV

NETİCE

Kanada'da mahallî idareler mevzuunda yapılan tetkikatı müteakip, bunlar hakkında şahsî fikirlerimizi ve sistemin en son meselelerini burada kısaca izah etmek muhakkak ki faydalı olacaktır.

1 — Kanada, coğrafî bakımdan son derece geniş bir memleket. Şark eyaletleri hariç, son derece seyrek ve dağınık nüfusa sahip diğer birçok bölgelerde henüz müstakil belediye idareleri kurulamamıştır. Bu bölgeler eyalet hükümetinin doğrudan doğruya idaresi altındadır. Bundan başka, belediye idarelerinden ayrı olarak, gün geçtikçe adetleri artmakta hattâ binlere yaklaşmakta olan umumî ve hususî okullar bölgeleri ve diğer özel faaliyet sahaları, bazı yerlerde oldukça karışık mahallî teşkilât mevzuları ve malî mes'eleler doğurmaktadır.

Bazı küçük köylerde dahi, aynı saha için faaliyette bulunan iki ayrı okul idaresi görmek her zaman mümkündür. Bu hal, şüphesiz belediye idaresi için bazı İdarî ve malî güçlükler meydana getirmektedir: Filhakika, belediye vergilerinin dışında, maarif hizmetleri için ayrı bir vergi sistemi ve çalışması, tahakkuk ve tahsil işlerini çoğaltmaktadır. Diğer taraftan, aynı tahsil devresi için çocukları —dinî mülâhaza ile— ayrı okul-

lara yollamak bu derece medenî ve demokratik bir memlekette bazı sosyal ve psikolojik mes'elelerin zuhuruna sebep olabilir. Siyaset adamlarının, bu hakikati bilmekle beraber, son derece hassas ve nazik bir politik mevzu olması itibariyle, temas etmekten son derece çekindikleri kolayca müşahade edilebilir.

2 — An'ane olarak, Kanada'da belediye seçimleri ile, siyasi partilerin alâkası yoktur. Bu gelenek, şüphesiz sistemin en büyük avantajlarından biridir.

Mahallî mahiyetteki hizmetlerin daha müsmir şekilde ifası yolunda, şahsî kabiliyet, bilgi ve teşebbüslerin, parti prensiplerinden daha önemli rol oynayacağı son senelerde artık herkesçe teslim edilen bir hakikat haline gelmiştir. Partilerin program ve prensipleri, umumiyetle memleket işleri Vekâletinin de işbirliği ile, bu el kitabının belediyelerce tatbiki, yazışma, istatistik ve muhasebe usullerinde bariz bir vahdet sağlamaktadır.

Türkiye'de Belediye Kanunu bütün belediyelere şâmil olduğundan, bunların yazışma ve muhasebe usulleri tamamen aynıdır. Ancak, istatistik ve rapor çalışmaları henüz Kanada belediyeleri kadar mükemmel hale gelmemiştir. Belediye hizmetlerini memleket ölçüsünde aksettiren faydalı ve reel istatistikler hazırlayabilmek için, bu meselenin de halli şüphesiz önemlidir.

5 — İkinci Dünya Harbi'ni müteakip Kanada son derece faal bir gelişme yoluna girmiştir. Yeni yeni keşifler ve bilhassa son derece zengin olan millî servetlerin geniş ölçüde işletilmeğe başlanması, yüksek bir hayat seviyesi meydana getirmiştir. Bu sebeple, bilhassa içtimai hizmetlerde halk, gün geçtikçe artan bir faaliyet temposu beklemektedir. Birçok mes'ul idare adamı ve müntehap şahsiyetler bize, maarif, İçtimai vardım, nafia ve sağlık hizmetleri alanında çok daha geniş ölçüde faaliyet gösterilmesi için halk tarafından her gün biraz daha fazla zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Mahallî idareler için, önümüzdeki günlerin en önemli bir- meselesini de mesken dâvasının halli teşkil ediyor. Diğer taraftan, mahallî hizmet mes'uliyeti gün geçtikçe artmakta ve seyyal hale gelmektedir. Çeşitli mahallî hizmet gurupları için, ayrı ayrı mes'ul heyet veya şahıslar tanımak usûlü, mes'uliyeti paylaşırarak gibi görünüyorsa da, bu takdirde mahallî idarenin daireleri arasında koordinasyonun kaybedilmesi ihtimali ortaya çıkmaktadır.

İşte bütün bunlar Kanada'nın 4200 müstakil belediyesinin ve hemen hemen bu rakamın üç misli olan okul idare heyetlerinin karşılaştıkları en son meselelerden bazılarıdır.

Bu memleketteki tetkikattan sonra diyebilirim ki, bu idare ve teşekküllerin, dâvalarım, demokratik bir kavramla ve temelden başarma yolunda olduklarını açıkça ve kolayca müşahade etmek mümkündür.

6 — Raporumu bitirmeden önce, bu tetkikatı sağlayan Birleşmiş Milletler Teknik Yardım İdaresi'ne ve tetkikat esnasında son derece yakın alâka gösteren bütün Kanadalılara halisane teşekkürlerimi arz etmek, ifası gereken tabî bir borçtur.

Türkiye ve Kanada aynı inkılâp hamlesi ve gelişme devresi içindedirler. Bunlar, İktisadî, İçtimaî ve siyasî inkılâp hamleleridir. Tamamen demokratik müessese, gelenek ve tatbikatın ışıǵı altında, bu iki büyük milletin, gelirse devrelerini kısa zamanda ikmâl ederek, demokrasi dünyasına her zaman faydalı olmakta devam edeceklerine inanıyorum.

TERCÜMELER

MEXİCO ŞEHRİNDE BELEDİYE HİZMETLERİ

**Mexico, son yer sarsıntısından önce
ateşli ve dinamik bir belediye reisi
tarafından tamamen değiştirilmişti.**

Fransızcadan çeviren :
NACİ BABACAN
Çarşamba Kaymakamı

Üç yıl önce, soğuk bir gecede kuvvetli bünyeli bir adam, Mexico Belediye Reisi, Ernesto Uruchurtu, bir emir veriyordu. Derhal bir polis ve belediye ameleli ordusu sokakları aldı. Kapı aralıklarında, iç sokak köşelerinde ve oluklu saçtan kulübelerde bulunan meskensiz kimseleri topladılar: Sakatlar, dilenciler ve uyumak için yerleri olmayan 200 den fazla 16 yaşından küçük erkek ve kız çocukları... Bu zavallı insanlar o kadar çoktular ki, onları yerleştirmek için hazırlanmış meskenler kâfi gelmedi. Bunu kendisine haber vermeğe gelen mesai arkadaşına Uruchurtu sükûnetle cevap verdi :

— Pekâlâ! El Prado’da (şehrin en güzel otellerinden birisi) odalar kiralayın, bundan sonra ne bu gece, ne de başka bir gece, soğukta yıldızları seyrederek hiç kimse uyumayacak.

Bununla beraber, bu karar tatbik edilmedi, belediye reisinin emri memurları bina bulmağa zorladı. Müteakip günlerde kaim elbiseler dağıtan erkeklerle iş bulmaları için yardım edildi, ev ve gıda bulmuş olan gençler bir san’at öğrenmek üzere meslek mekteplerine gönderildi.

Bugün Meksika’nın başkentini idare eden adam tek bir fikirle doludur: Şehri güzelleştirmek ve şehirlilerin sıhhat ve saadetini temin etmek.

Dört yıl önce belediye reisi, yahut orada denildiği gibi umumî vali olunca, Gratte - Ciel’lerin ve palasların yanı başında sefâlet mahalleleri uzanıyordu. Atlantığın garp sahilinin en eski başkenti bozuk yollarla, gayrisihhî çarşılarla dolu olup, dilencileri ve gazeteci çocukları ile rekor kırıyordu. Parkları vardı fakat hiçbir şey yetişmezdi; şehirde kaza nisbeti kuzey Amerikanın diğer bütün şehirlerinininkini aşıyordu ve orada gece gezinmek tehlikesiz olmazdı.

Her şeyin üstünde şehir her yıl otuz santimetre çöküyor, çöküntüler kaldırımlarda yarıklar meydana getirerek su ve lâğım borularını patlatıyor ve bu boruların pis suları şehir su şebekesi sularına karışıyor, öy-

leki, musluktan su içmek hayatı tehlike arz ediyordu. Bütün Gratte - Ciel'leri miçaçolar üzerine inşa etmek icabetmiş ve her yıl binoları muvazenede tutmak için vidaları ayarlamak elzem olmuştur. Notre-Dame-de Lorette küsesi bir metre çökmüş olduğundan, endişe verici şekilde eğilmiştir.

Bugün şehir tamamen değişmiştir. Belediye Reisi şehri Orta Çağdan XX inci Asra o kadar çabuk bir şekilde getirmiştir ki, şehir sakinleri şaşkınlık içinde bundan gurur duymaktadır. Hakikaten şehirleri bazı bakımlardan Yeni Dünya'nın büyük şehirlerinin en modern hali gelmiştir. Eski harabelerin içinde kilometrelerce uzunluğunda büyük caddeler açılmıştır. Kazaların, cinayet ve hastalıkların nisbeti düşmüş, her yerde temizlik hüküm sürmekte ve pırıl pırıl yeni çarşılar sağlık kaideler ne çok sıkı bir surette riayet edilmekte olup, belediye bütçesi açıkları, yerini bütçe fazlalıklarına bırakmıştır.

Bazan Belediye Reisi şiddetli usuller kullanmaktadır. Meselâ, sergi ve barakaları bazı büyük caddelerde seyrüseferi aksatan seyyar satıcılara karşı şöyle hareket etti: Evvelâ, onları temizlemek için merhametle kendilerine haber vererek, başka yerler gösterdi. Bunların yalnız küçük bir kısmı buna riayet etti. O zaman, ellerinde manivelalar bulunan 500 kişi kamyon ve buldozerlerle b:rgün bu seyyar satıcıların bulundukları yere geldiler; akşama kadar seyrüsefere mani bütün engeller kökünden kayboldu.

Şehirlilerin birçoğu çöplerini sokak köşelerine atmayı itiyat edinmişlerdi; Belediye Reisi basının, sinemanın yardımını sağladı ve temizliğin önemini öğreten broşürler dağıttırdı sonra, evlerin çöplerini toplamak üzere teşkilât kurdu ve en sonunda sokağa pislik atacak kimselerin ağır para cezalarına çarpılacağını ilân etti.

Müteakip aylarda bir para cezası yağmuru Belediye kasasını binlerce pezo ile suladı, daha sonra birdenbire tutanaklar ve para cezaları sihirli bir şekilde, kendiliğinden ortadan kalktı. Şehirliler Belediye Reisinin lâtime etmediğini, temiz caddelerde gezinmenin daha hoş bir şey olduğunu anlamışlardı.

Belediye Reisi, bir sabah arabası ile şehirde dolaşırken büyük kalabalıkların şiddetli bir yağmur altında otobüs beklediklerini gördü. Bu manzara ona çok dokunmuştu. Mutad kararlılığı ile derhal, birincisi kapalı duraklar tesis etmek, İkincisi yeni otobüsler sipariş etmekten ibaret iki tedbir aldı. Altı ay sonra caddelerde yeşil, kırmızı renkli 1.500 yeni otobüs işlemekte idi. Sonra, yeniden 2.000 taksi şoförü ehliyeti verdi (şoförlerin mukabil hareketlerinden çekindiklerinden, o zamana kadar hiçbir Belediye Reisi otobüs miktarını artırmağa cesaret edememişti). Yeni taksi-

lerden çoğu dolmuş yapmağa başladılar. Her şahıs şehri bir uçtan bir uca. geçmek için çok az bir para ödüyordu.

Manzara meraklıları ve fotoğraf meraklısı turistler için Meksiko çarşıları hayâl köşeleri idi. İçinde farelerin kaynaştığı çadır ve kulübeler ağı içinde, sırtlarında çocuklarını taşıyan kızılderili kadınlar, üzerlerinde sinek bulutlarının dolaştığı sebze ve et yığınları önünde diz çöküyorlardı. Ekseriya hastalıklı olan satıcılar en basit temizlik tedbirlerine riayet etmiyorlardı. Sağlık daireleri dizanteriden mütevellit ölüm nisbetlerinin yüksekliğini çarşı ve pazarların bu haline atfediyordu.

Belediye Reisi küçük bir çarşının şeklini değiştirmekle temizliğe başladı. Satıcılara başka yerlere nakletmeyi teklif etti. Fakat onları buldozerlerden başka hiçbir şey ikna edemedi... Bu yerde derhal, içinde bozulabilecek yiyecekleri muhafaza için soğuk hava depoları ve sebze ve meyvelerin yıkanması için bol bol javelli su akan çeşmeler bulunan modern bir yapının yükseldiği görüldü.

Eski satıcılar yerlerini aldılar; şimdi onlar uzun, beyaz önlükler giyiyor ve ciddi bir teftiş sistemi sayesinde elleri temiz bulunduruluyor. Şimdiye kadar Belediye Reisi 27 çarşı ve pazar yeri inşa etti ve sene sonundan evvel dünyanın en büyük çarşısı olmakla meşhur (Merced) in yerini yeni bir inşaat alacaktır.

Şehirciler modern bir şehirde 5.000 kişi için bir park kabul ederler. Uruchurtu her 600 kişi için bir park meydana getirdi. Her çıplak yere çayırlıklar. çiçekler ve ağaçlar diktirdi ve her yeşil sahada hiç olmazsa bir fiske yaptı, kristal şemsiyeler, havada ahenkli paraboller çizen geyzerler yaptı. Bunlar şehirde o kadar çoktu ki, şehirliler belediye reislerine (çiçek ve fiske) lâkabını taktılar'. Kötümserler bu bahçelerin halk tarafından yağma edileceklerini, halkın çayırını çiğniyerek çiçekleri çalacaklarını söylemekten kendilerini alamadılar. Bunlara Belediye Reisi şu cevabı veriyordu :

— Herkes güzel olan şeyi sever. Meksikalı herkesten daha fazla sever, o sevdiği şeyi harap etmeyecektir.

Daha emin olmak için, afiş levhalarına ve taksi korkuluklarının üzerine şu mealde sloganlar ihtiva eden levhalar astırdı. «Bu şehir sizindir, ona bakınız», «Şehir, şehirlinindir, onu gözetiniz».

Belediye Reisi itimadında haklı idi. Paris'in yansı kadar nüfusu olan bu şehirde, umumi bahçelerde ancak birkaç bekçiye rastlanır ve hiçbir kimse çiçeklere dokunmaz. Ekseriya pazar günü şehirliler bahçıvan âlet-

leriyle parklara gelerek, solmuş çiçekleri keserler, ağaçları budarlar ve onların kökleri etrafındaki toprağı düzeltirler.

Meselenin en zoru, toprakaltı yapısıdır. Şehir eski bir göl bakiyesinin üzerine inşa edilmiş olup kum, çakıl ve kil tabakalarından ibaret olan toprak sünger karakterindedir. Sünger ıslak olduğu zaman üzerine inşa edilmiş olan her şeye dayanır, fakat suyu alırsanız her şey çöker ve bu yüzden şehir çökmektedir. Meksiko’da bu aynen vâki olmuştur.

Şu sırada halkın kullandığı ve endüstrinin ihtiyacı olan suyun büyük bir kısmı kuyulardan çekilmektedir. Meksiko hudutları içinde bu kuyulardan 2.400 tane mevcuttur. Bunlar suyu emerek sünger karakterinde olan mesnedi kurutuyorlar ve şehri bir faciaya sürüklüyorlar. Nazarî olarak buna çâre çok basittir, kâfi miktarda su isale ederek bu kuyuları faydasız hale getirmek; fakat pratik hayatta bu hâl çâresi muazzam teknik ve malî güçlükler arzemektedir.

Bereket versin Belediye Reisi engellerden korkmuyor; o daha şimdiden, evvelki projelerinden hissedilir bir derecede daha ucuza inşa ettiği bir su deposunu hizmete açmanın yolunu buldu. Şehri çeviren dağların ötesinde toplanmış sularla beslenecek daha geniş ikinci bir su deposunu meydana getirmek niyetindedir. Bu suyu 110 kilometre uzunluğunda bir kanalla şehre getirecektir. Bu işler ikmâl edilince (Beni temin ettiğine göre üç sene sürecektir) bugünkü halkın ve gelecek elli yıldaki nüfus artması da gözönüne alınarak su ihtiyacı temin edilmiş bulunacaktır. Sonra, kuyular kapatılacak ve şehir sağlam temellere kavuşacaktır.

Basklı bir öğretmen çocuğı olan Ernesto Uruchurtu 51 yıl önce Sonora’da doğmuştur. Çocukluğunda ata biner, hayvan güderdi; gençliğinde Meksiko’da tahsilini ikmâl ederek hukukçu oldu. Sınıf arkadaşları, onun birgün sefalet mahallerine bakarak şöyle söylediğini unutmamışlardır :

— Eğer birgün elimde olursa bütün bunlara son vereceğim.

İlk âmme hizmeti olan Sonora Devleti Savcılığında bükülmez karakteri ile dikkat nazarını çekmişti. Daha sonra Dahiliye Vekili olunca Lâtin Amerika memleketleri içinde komünizmin en fazla tehdidi altında olan Meksika’da emniyet ve millî emniyet teşkilâtım emri altında bulunduruyordu. Uruchurtu kundakçıları o kadar sıkı bir surette tâkip ettirmişti ki, harekete geçmek imkanını bulamadılar.

Mütevazı tabiatlı bu büyük idareci, her türlü şahsî reklâma düşmandır. Halk hizmetinde yüzlerce âbide dikmiş, büyük caddeler açmış, köp-

r ler inŖa etmiŖ olduğu halde, ismi hiçbir levhada görülmez. Dairesinden çıkınca sevimli hareketli, sadık bir dosttur, hususî hayatında debdebeyi sevmez. Fakat vazife ifası sırasında arkadaşlık bilmez. Her teklif, objektif olarak ele alınır ve yerinde karar verilir. Bir zamanlar bir Belediye Reisinin yakın dostları onun Ŗahs  nüfuzunu istismar ederek, servetler yapmıŖlardı. Bugün böyle birŖey mevzuu bahis değildir. Uruchurtu mutavassıt kullanmadan  mme hizmetlerine yüzlerce milyon yatırmıŖtır; o müteahhitlerle mukavele hükümlerini bizzat müzakere ederek, belediye bütçesine muazzam k rlar saėlamıŖtır.

Meksiko'da hiçbir kimse ondan fazla  alıŖmaz. Sabahın saat sekizinde dairesindedir, öğle yemek saatim bilmez ve saat 16 ya kadar orada kalır, saat 18.00 den 22.00 ye kadar gene dairesindedir. Bu saatlerden önce veya sonra arabası ile Ŗehirde dolaŖarak, inŖaatları teftiŖ eder.

Seyr seferin bol olduğu kısımlarda herhangi bir iŖ yapılacağı zaman, bütün  letlerle mücehhez yüzlerce iŖ i sald rtır ve icap ederse bütün gece iŖe devam edilir.

— Ŗehirlilerin rahatlığa ihtiya ı vardır. Halbuki   km Ŗ bir yol çabuk kurutulması icap eden bir yaradır, der.

(Yarın d Ŗ n r z) sözünün kaide olduğu bu memlekette, bu kadar iŖleri nasıl baŖardınız, diye sordum.

— İtimat telkin ederek muvaffak oldum, diye cevap verdi. İnsanlar kendileri için  alıŖtıėına kani olduğu idarecilerini desteklerler; bana itimat ettiklerinden bu iŖleri baŖarabildim.

JAPONYA NÜFUS MESELELERİ

İngilizce'den çeviren :

ADİL DÜNDAR

Japonya Sıhhiye Nezareti Nüfus İşleri Enstitüsü Müdürü Dr. Ayanori Okasaki tarafından yazılan bu eser, 1957 yılında Japonya Hariciye Nezareti tarafından neşrolunmuştur. İdare Dergisi okuyucularına faydalı olacağı düşüncesiyle eseri Türkçeye çevirmeyi uygun buldum.

Dr. Ayanori Okasaki 19/Şubat/1895 de doğmuştu. Kyoto Üniversitesi İktisat Fakültesinden mezun olarak 1921 yılında bu Üniversiteye konferansçı oldu.

Bilâhare çalışmalarını, bilhassa iki sene kaldığı Almanya ve Fransa'da ilerleterek, 1939 yılında Sıhhiye Nezareti Nüfus İşleri Enstitüsüne girdi.. 1945 yılında da bu Enstitünün Müdürü oldu.

Diğerleri meyanında (Millî Nüfus Sicilleri Nazariyatı) ve (Japonya nüfusu üzerinde basit etüd) adlı eserleri vardır.

NÜFUS ARTIŞININ TAHLİLİ :

Nüfus sayımı neticeleri 1945 yılında 72.000.000 olan Japonya nüfusunun 1955 yılında 89.300.000 ne yükseldiğini göstermektedir. İkinci Dünya Harbi sonunu takip eden 10 yıllık bir devre zarfındaki bu 17.300.000 lik artışın nüfusa nisbeti % 24 tutmaktadır ki, bu fevkalâde bir artıştır. Harpten evvel nüfusun artma nisbeti pek azdı. 1920 - 30 yılları zarfında % 15,4 ve 1930 - 1940 yılları arasında % 13,7 idi.

Harpten sonraki sür'atli nüfus artışının sebeplerinden birisi çok miktarda memlekete avdet edenlere ait İçtimai bir artıştı. Artışın bu nev'i evvelce duyulmamıştı. Muhasematın kesilmesile deniz aşın yerlere yerleştirilmiş olan silâhlı kuvvetler ve bunlar kadar deniz aşın memleketlerde oturan Japonlar oralarını boşaltmaya zorlanmışlardı. Ekim 1945 den Mayıs 1950 ye kadar takribi olarak yekûnu 6.250.000 i bulan Japon memlekete dönmüşlerdi.

(Sihhiye Nezareti, tekrar memlekete dönme bürosu) (Repatriation Bureau Of The Welfare Ministry) tarafından 1955 de tekrar memlekete dönme hakkında çıkarılan bir rapora göre, memlekete dönenlerin adetleri döndükleri memlekete göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir :

TABLO : I
MEMLEKETLERE GÖRE JAPONYA'YA DÖNENLERİN MİKTARI

Hangi memleketten dönüldüğü	Memlekete dönenlerin miktarı
Avustralya	138.680
Çin	1.501.265
Formoza	479.339
Havai	3.592
Hong-Kong	19.222
Cenubi Kore	594.479
Mançurya	1.045.525
Şarkî Felemenk Hindistanı	15.590
Yeni Zelanda	797
Filipinler	132.917
Cenubu Şarkî Asya	710.727
Sovyet Rusya	1.311.446
Şimalî Fransız Hındiçinisi	32.037
Sair memleketler	262.670
Toplam	6.249.286

Memlekete avdet edenlerin yekûnundan tahminen 3.000.000 nunun askerî personel, geri kalan 3.250.000 inin harp başlamadan evvel deniz aşırı memleketlerde ikamet etmekte olan kimseler olduğu hesaplandı. Maamafih, mevzuubahis harp sonrası yıllarının ilk beşi zarfında Japonya'da yaşayan tahminen 1.200.000 yabancı (daha ziyade Koreliler ve Çinliler) memlekette kaldılar. Bu miktar tenzil edilerek neticede nüfustaki hakikî İçtimai artış tahminen 5.000.000 olur. Bu 5.000.000 artışı müstesna tu-

tarak, harp sonrası 10 yıl zarfındaki nüfus artış nisbeti, harpten evvelkine nazaran biraz daha yüksek olmak üzere % 15,7 dir. 5.000.000 luk İctimaî artış ilâve edildiği zaman nüfusun harp sonrası artış nisbeti bu derece yüksek oluyor.

Şimdi harp sonrası yıllarındaki doğum nisbeti ile ölüm nisbetine gelelim. Harp öncesi yılları ile mukayesede esaslı bir değişme olduğunu görürüz. Aşağıdaki tablo harpten sonraki doğum, ölüm ve nüfusun normal artış nisbetlerinin harpten evvelki yıllara nazaran değiştiğini gösteriyor.

TABLO : II
DOĞUM, ÖLÜM VE NORMAL ARTIŞ NİSBETLERİNDEKİ
DEĞİŞMELER

Sene	Doğum nisbeti (Binde)	Ölüm nisbeti	Normal artış nisbeti
1933	31,5	17,7	13,8
1934	29,9	18,1	11,8
1935	31,7	16,8	14,9
1936	30,0	17,5	12,5
1937	30,9	17,1	13,8
1938 — 37 (vasati)	30,8	17,4	13,4
1945	24,2	27,0	2,8
1946	22,4	19,9	2,5
1947	34,3	14,6	19,7
1948	33,5	11,9	21,6
1949	33,0	11,9	21,4
1950	28,1	10,9	17,2
1951	25,5	9,9	15,6
1952	23,3	8,9	14,4
1953	21,5	8,8	12,7
1954	20,0	8,2	11,8
1955	19,3	7,8	11,5
1956	18,5	7,8	10,7

[*] Kaynak : Sıhhiye Nezareti Nüfus istatistikleri.

Yukarıki tabloda görüldüğü gibi, 1933 - 1937 devresinde doğum ve ölüm mabetleri açıkça ve karşılıklı olarak binde 30 ve 17 civarında sabit kalmıştır. Lâkin 1945 ve 1946 da doğum nisbeti, harp satış mağazalarının kapanması zarfında, halkın açlığa yakın bir hayata mecbur edilmesi ve harp sonunu hemen takip eden devredeki güçlükler sırasında çocuk yapma arzusunun azlığı sebebiyle birdenbire düştü. 1947 de hayat hâlâ düşük bir seviyede olduğu halde, harp yılları zarfında azalmış bulunan evlenmelerin birdenbire artması ve milyonlarca erkeğin harp sahalarından evlerine ve ailelerine dönmeleri neticesinde doğum nisbeti tekrar yükseldi.

Diğer taraftan, ölüm nisbeti 1945 ve 1946 da her zamandan daha yüksek bir seviyeye ulaştı. Gıda maddeleri ve tıbbî yardım yokluğu sebebiyle çok sayıda hasta ve zayıf kimseler öldü. Maamafih 1947 den itibaren genişliyen tıbbî yardımlardan istifade ve yeni harika ilâçların ithali sâyesinde ölüm nisbeti azalmaya başladı.

Doğum nisbetinin sür'atle artması ve ölüm nisbetinin azalması, 1947 de normal nüfus artış nisbetinin aynı zamanda binde 19,7 ye yükselmesini zarurî kıldı. Başka bir ifade ile bu yıl 1.540.000 normal artış oldu.

Sahası küçük ve tabîî kaynakları fakir bir memlekette yıllık 1,5 milyon nüfus artışının tazyiki, halkın yaşayışında daha ziyade güçlükler doğuracağını gösterir. Halk uyanık olduğundan bu nüfus artışını durdurmak için tedbirler aldı. Bu faal çalışma, doğum nisbetinin 1950 deki binde 30 dan tedricen düşmeye devam ederek 1956 da binde 19 a inmesini intaç etti. Bu nisbet 1947 yılındakinin üçte ikisi idi. Bir kaç yıllık bir fasılada böyle büyük bir düşüş hususî bir dikkatin neticesidir.

Ölüm nisbeti de her yıl düşmeye devam etti. 1956 da harpten evvelki ölüm nisbetinin yarasından daha az yalnız binde 7,8 idi. Eskiden Japonya doğum ve ölüm nisbetleri yüksek bir millet gibi görülür. Fakat şimdi düşük doğum ve ölüm nisbetleriyle daha ziyade garp memleketleri halini aldı. Lâkin Japonya'nın nüfusu, normal artış nisbeti sâbit olduğu halde, çoğalmaya devam ediyor. 1956 Temmuzunda Başnezarat İstatistik Dairesi Japonya nüfusunun (90.000.000) na yükseldiğini ilân etti

DOĞUM NİSBETİNDE SÜR'ATLI AZALMA VE NESLİ HİMAYE KANUNU

Evvelce izah edildiği gibi, son bir kaç yıl zarfında Japonya'nın doğum nisbeti dikkate değer sür'atte düştü. Bu düşme, çocuk düşürme tatbikatının büyük ölçüde yayılışı ile izah edilmelidir.

1947 den itibaren doğumların ve nesli himaye kanununa göre müsaadeli çocuk düşürme vak'alarının miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir :

TABLO : III
DOĞUMLARIN VE MÜSAADELİ ÇOCUK DÜŞÜRMELERİN
MİKTARLARI

Sene	Doğum adedi	düşürme adedi Müsaadeli çocuk	Yekûn
1947	2.678.792	—	2.678.792
1948	2.681.624	—	2.681.624
1949	2.696.638	246.104	2.942.742
1950	2.337.507	489.111	2.826.618
1951	2.157.414	638.350	2.795.764
1952	1.999.488	798.193	2.797.681
1953	1.862.348	1.068.066	2.930.414
1954	1.765.126	1.143.059	2.908.185
1955	1.715.111	1.170.143	2.885.254

Yukarıdaki üç sayılı tabloda görüldüğü gibi, 1947 den itibaren müsaadeli çocuk düşürmeler artmaya başlarken, doğum adetleri tedricî bir düşme kaydetmeye başladı. Fakat doğum adetlerde, müsaadeli çocuk düşürme adetlerinin yekûnu, yahut başka bir tâbirle, gebelik hallerinin yekûnu artmaya devam etti. Binaenaleyh eğer böyle bir çocuk düşürme yayılışına gidilmeseydi, doğum nisbeti halen binde (30) un üstünde olacaktı.

[*] Kaynak : Sıhhiye Nezareti Nüfus istatistikleri, Sıhhiye Nezareti Nesli Himaye Kanununa ait istatistikler.

Meselâ 1955 de müsaadeli çocuk düşürme vak'alarının adedi (büyük miktarda kanunsuz, ihbar edilmemiş çocuk düşürme vak'aları hariç') tahminen 1.170.000 iken, doğumların adedi tahminen 1.710.000 idi.

Şayet çocuk düşürmelere karşı böyle bir taalluk gösterilmeseydi, bu yıl için doğum nisbeti binde 32,3 olacaktı. Bu sebeple sarahaten çocuk düşürme vak'alarına ait büyük miktar hariç, hakikî doğum nisbeti binde 19 idi.

Çocuk düşürme tatbikatının yayılışı sebeplerini anlamak için harbin sonunu takiben faal sür'atte meşgul olunmaya başlanan doğumları kontrol meselesini ve nesli himaye kanunu idaresini izah etmek lazımdır.

Harpten sonra nüfus fazlası endişesi Japon halkının nüfus artışı önlemek lüzumunu müessir bir şekilde tahakkuk ettirmelerine sebep oldu. Teşvik olunan bir çok doğumları kontrol teşkilâtı kuruldu ve faal doğum kontrolü çalışmaları başladı.

Evvelâ Hükümet doğumları kontrol tekliflerine zarurî olarak muvafakat etmedi. Bu suretle doğumları kontrol işi yalnız ferdî tedbire inhisar edecektir.

Fakat gebeliğe mâni olucu ilâç ve tertiplerin imalatı ve satışı, o zamana kadar menedilmiş iken, Temmuz 1947 de ilâç işi tekrar gözden geçirildi ve Mayıs 1949 da bunların imaline ve satışına izin verildi. Bu sebeple gebeliğe mâni olan ilâçların imalatçıları kendilerine ait mamulleri satabilmek için gayretli bir reklâm kampanyasına giriştiler. O zaman gazeteler hemen her gün böyle ilâçların ilânları ile dolu idi. Bundan başka, doğum kontrolünü ve tatbik olunmuş muhtelif usulleri izah eden bir çok risaleler birbiri arkasından seri bir surette basıldı.

Bunların serbestçe satıldığı ve kolaylıkla bu işe elverişli olduğu zamandan beri memleket gençliğinin cinsî ahlâkiyatı üzerinde pek zararlı tesiri olmuştu.

Muhtelif doğum kontrolü teşkilâtının öğretici programları, doğum kontrolü fikrinin yayılmasında tamamen müessir oldu. Eylül 1952 de Mrs. Margaret Sanger Japonya'ya geldi ve doğum kontrolüne önem verilmesi lüzumu üzerinde memleketin muhtelif kısımlarında konuşmalar yaptı. Bu mevzuda büyük alâka uyandırdı ve doğum kontrolü tatbikatı sür'atle arttı.

Her ne kadar harpten önceki yıllarda doğum kontrolü tatbikatının nisbeti bilinmiyorsa da (Mainichi) gazetesi Nüfus işleri Araştırma Meclisi tarafından idare edilen âmmе fikirlerinin tetkiki neticeleri nisbetin

1950 de % 19,5 olduğunu ve gittikçe çoğalarak 1952 de % 26,3 e ve 1955 de %33,6 ya yükseldiğini gösteriyor. Bu şekildeki araştırmalardan elde olunan malûmat faydalıdır.

Himaye olunan doğum kontrolü teşkilâtı işi, doğum kontrolü vasıtasıyla çocuk düşürmeğe inhisar ettirmedi. Gebeliğe mâni olucu ilâç ve tertiplerden istifade ile, gebeliğin kontrolünü da teşvik etti. Fakat ekseri vak'alarda kontrol vasıtası istenmeyen gebelik vak'alarının çoğunda geniş bir artışa sebep olarak muvaffakiyetsizlikle neticelendi. Bu gibi hallerde nesli himaye kanununun açıkça suiistimaline, müsaade edilmiş çocuk düşürmeğe başvuruldu.

Haziran 1948 de kabul olunan bu kanun bu gibi vak'alarda müsaade edilmiş çocuk düşürmeğe başvurmaları haklı göstermek için çok elverişli oldu

Bu kanuna göre, sun'î vasıta ile gebeliğin durdurulmasına (çocuk düürmeğe sebep olma), kısırlaştırmaya kadar müsaade olundu.

Bilhassa Kanunun 14 üncü maddesi, aşağıdaki 5 halde adları tesbit edilen baştabiplerle, tabiplerin ilgili kimse ile kocasının muvafakati ile böyle vasıtaları kabul etmelerine izin veriyor :

1 — Şâyet alâkalı kimse veya kocası akli bil' hastalığa veya zafiyete veya böyle bir hastalığa karşı hassasiyete sahipse veya irsî bir vücut hastalığı veya sakatlığı varsa,

2 — Şâyet ilgili kimse veya kocasının dördüncü dereceye kadar kan hısımlarının irsî akli bir hastalıkları veya zafiyetleri varsa veya irsî surette bu hastalıklara karşı hassasiyetleri varsa, veya vücutça irsî bir hastalıkları veya sakatlıkları varsa,

3 — Şâyet alâkalı kimse veya kocası cüzzama müptelâ iseler,

4 — İktisadî veya tıbbî sebeplere binaen gebeliğin devamının veya çocuğun doğmasının annenin sıhhatim ciddi surette bozmasından korkutuyorsa,

5 — Şâyet gebelik bir tecavüz veya korkutma veya suçluya mukavemete ve onu redde iktidarsızlık neticesi kanuna aykırı bir münasebete taalluk ediyorsa,

Yukarıki ilk iki halde izah edildiği gibi, nesli sebeplerle gebeliğin sun'î surette durdurulması (çocuk düşürmeğe sebep olma) hususiyle hayret verici değildir; Bilâkis tabii addolunmasıdır. Bir çok yabancı mem-

leketlerin nesli mevzuatı buna benzer hükümleri ihtiva etmektedir. Bundan başka, âcil tıbbî vak'alarda böyle bir tedbire başvurulmasına Japonya'da da başka memleketlerde olduğu kadar müsaade olunmuştur.

Fakat gebeliğin devamının veya çocuğun doğumunun annenin sıhhatim ciddi surette bozacağından korkulan hallerde, İktisadî sebeplerle bile sun'î vasıtalarla müsaade eden mevcut nesli himaye kanununun bu maddesi için en azından çok şâyânı hayrettir, diyebiliriz. Dünyanın başka her hangi bir yerinde böyle bir hükmü ihtiva eden bir kanun bulunmadığı şüphesizdir.

Nesli Himaye Kanununun kabulünden beri gebe kadınlarda (annenin sıhhatim koruma) sebebi gösterilerek müsaadeli çocuk düşürme meyli çoğaldı. Aşağıdaki IV sayılı tablo, çocuk düşürme sebepleri «olma vak'alarının miktarını ve kanuna göre sebeplerini gösteriyor :

TABLO : IV
SEBEPLERE GÖRE MÜSAADELİ ÇOCUK DÜŞÜRME
VAK'ALARININ MİKTAR VE NİSBETLERİ

Sene	Mühlik irsi hastalık veya hassasiyet	Annenin himayesi	Diğerleri	Yekûn
1949	2.738 (% 1,11)	241.047 (% 97,95)	2.319 (% 0,94)	246.104 (%100)
1950	4.361 (% 0,89)	481.866 (% 98,52)	2.882 (% 0,59)	489.111 (% 100)
1951	3.165 (% 0,50)	633.766 (% 99,28)	1.419 (% 0,22)	638.350 (% 100)
1952	7.081 (% 0,88)	787.232 (% 98,63)	3.880 (% 0,49)	798.193 (% 100)
1953	4.684 (% 0,44)	1.060.106 (% 99,26)	3.276 (% 0,30)	1.068.066 (% 100)
1954	2.872 (% 0,25)	1.137.890 (% 99,55)	2.297 (% 0,20)	1.143.059 (% 100)
1955	1.492 (% 0,12)	1.166.946 (% 99,73)	1.705 (% 0,15)	1.170.143 (%100)
1956	866	596.705	1.087	598.658
Ocak	Haziran (%0,15)	(% 99,67)	(% 0,18)	(% 100)
-				

[*] Kaynak : Nesli Himaye Kanununa ait istatistikler.

(Not: Diğerleri: 1 — İlgili kimse veya kocasının cüzzama müptelâ olması, 2 — Gebeliğin bir tecavüz veya korkutma veya suçluya mukavemete ve onu redde iktidarsızlık neticesi kanuna aykırı bir münasebetten husûl bulması, 3 — Annenin ciddî bir vaziyette bulunması ve tıbbî tedbirlerin lüzumuna ihtiyaç hissedilmesi hallerini ihtiva eder).

Yukarıki tabloda görüleceği gibi, müsaadeli çocuk düşürme vak'alarının tahminen (% 99) u (Anneyi himaye) için yapılmıştır.

Tabii bu doğrudur, ikinci Dünya Harbi sonunda Japonya'nın İktisadî kudreti geniş bir şekilde zayıflamıştı ve bu Japon halkını bir çok güçlüklerle tahammül etmeğe zorlayarak, onların yaşama standardının bozulmasına sebep oldu. Bundan dolayı gebe kalmış annelerden takribi olarak üçte birinin sıhhatlerinin doğurmaktan sakınmaya teşebbüs etmeleri neticesinde ciddî surette bozulmuş olduğu son derece de şüphesizdir. Sağlık Nezareti tarafından 1956 da çıkarılan bir rapor olan (Sihhî Beyaz Risale) ye göre (Welfare White Paper) milletin sıhhatinin ziyadesile düzelmesi ve gıda durumunun salâh bulması hasebile Japon halkının kalori istihkakı harpten evvelki seviyeye ulaşmıştı. Bu sebeple yalnız gebe annelerin sıhhatlerinin fena bir durumda olduğuna inanmak mümkün değildir.

Nesli himaye kanunu taraftarları bu kanunun müsaadeli çocuk düşürme yolu ile doğumların kontrolünü teşvik etmediğini, fakat anne olanların sıhhatlerinin korunması için böyle vasıtaların kullanılması lüzumunu temin ettiğini iddia ederler. Bu kanunun sathî maksat ve ruhu, bu taraflarca iddia edildiği gibi olabilir. Lâkin bu kanuna göre yapılan hemen bütün müsaadeli çocuk düşürme vak'alarında (annelerin korunması) nın sebep olarak gösterildiği bilinmelidir. Bu hâdise, bu bahane ile husule gelmiş arzu olunmayan gebelik vak'alarındaki çocuk düşürme mikdarının bâriz artışını açıkça gösteriyor.

Doğması şâyânı arzu olmayan doğmamış çocuklara ait vak'alar mikdarındaki anı artış, böyle sonuçlanacak bir çok fiilî muvaffakiyetsizliklere ve gebelik kontrolü tatbikatı nisbetindeki artışa ait imiş gibi addolunacaktır. Doğum kontrolü hareketinin fiilen yayılışından önce bu kadar çok istenmeyen gebelik vak'aları yoktu. Doğum kontrolünün en ateşli taraflarından birisi (Mr. Koya) son zamanlarda Japonya'da vukua gelmiş 1 milyondan fazla çocuk düşürme vak'asının annelerin sıhhati üzerindeki tesirlerinin hakikaten korkunç olduğunu ve bu gibi zararlı tesirlere mâni olunması için doğum kontrolü bilgisinin yayılmasına teşebbüs olunduğunu beyan etti. (The Mainichi Shimbun) gazetesinin 3/Kasım/1952 tarihli nüshasında, doğum kontrolünün Önemi (In The Significance Of Birth

Control) adlı makalede. Lâkin mesele hakikaten tamamilе aksinedir. Evvelâ doğum kontrolü yaygın bir hal aldı ve doğum kontrolü tedbirlerimin muvaffakiyetsizliği neticesinde çocuk düşürme miktarında korkunç bir artış vuku buldu.

Sıhhiye Nezareti çocuk düşürme miktarındaki artıştan korku hissetti ve Haziran 1952 de doğum kontrolünün yayılması için bir tedbir kabul etti ve bu tedbirin kısmen, sun'î vasıtalarla gebeliğin durdurulması vak'aları miktarındaki sür'atlı artış ve annelerin hayatı ve sıhhati üzerindeki tesirlerine önem vermek lüzumu sebebiyle, umumî sıhhat noktai nazarından, hakikî doğum kontrolü tedbirleri bilgisinin bütün sınıflar arasına yayılması, fiilî çalışmalar yapılması, böylece halkın geçim seviyesi ve sıhhatinin ıslah olunması olduğu beyan olundu.

Yukarıda çocuk düşürme ameliyatlarının tehlikelerinden doğan ıstıraplar üzerine çocuk düşürmelerin cereyanını durdurmak için doğum kontrolü bilgisinin yayılması lâzım olduğuna inanıldığı görülecektir. Bundan başka böyle bir tedbirin, hakikî doğum kontrolü tedbirlerinin arzu edilmeyen gebeliklere mâni olmaya muktedir olduğu kanaatinin neticesi bulunduğu da görülecektir. Bununla beraber istatistikler memleketin her tarafına yerleştirilmiş umumî sıhhat merkezlerinin müstakbel çalışmaları sâyesinde millet çapında idare edilen doğum kontrolü hareketine rağmen çocuk düşürme miktarının gittikçe azalacağı yerde müteakip her yıl artmaya devam ettiğini açıkça gösteriyor.

HARP SONRASI İŞ GÜCÜ

Nüfus meselesi sadece halkın miktarını gösterir cetveller düzenlemekle halledilebilen basit bir iş değildir. Bu gün Japonya'da daha ziyade iş gücünün istihdamı ile alâkalı çok daha mühim bir meseledir. Doğum nisbetinin düşürülmesi mesele değildir. Bu tabiatıyla ölüm nisbetinde mütemayı ifade etmeyecektir. Mevcut iş gücünün kullanılması için ihzar olunan imkânlar meselesi her halde derin bir mânaya sahiptir. Bu yalnız nüfus meselesi değil, fakat aynı zamanda bir iş meselesi ve bir geçim vasıtaları meselesidir. Bu mevzu ile alâkalı olarak aşağıda ikinci Dünya Harbinin sonundan itibaren iş gücünün istihdam vaziyetinin umumî bir tas-

viri yapılmıştır. Harp sonrası (15 - 59) yaş gurupları arasındaki müstahsil rafusun artış nisbeti nüfus yekûnundaki artış nisbetinden daha büyüktür. Billhassa 1945 - 1955 yılları arasındaki 10 yıllık devre zarfında nüfus yekûnunun artış nisbeti yüzde 24 olduğu halde, aynı devre zarfında müstahsil yaş gurupları nüfusunun nisbeti yüzde 32 ye çıkmıştır. 1945 yılında (15 - 59) yaşlarındaki nüfusun yekûnu (39.670.000) dir. Fakat 1955 yılında bu miktar (52.190.000) e yükselmiştir. Nüfusun müstahsil yaş gurubundaki bu yüksek artış nisbetinin iki sebebi vardır. Birincisi harp sonrasında nüfus artışının büyük kısmı olarak hesaplanan hariçten memlekete avdet edenlerden daha çoğunun müstahsil yaş guruplarına dahil olmasıdır. İkincisi gayri müstahsil yaş gurubuna dahil (15 den aşağı) olanların büyüyerek müstahsil yaş gurubuna ulaşması ve bu yaş gurubunun mikdarını artırmasıdır. Müstahsil yaş gurubuna dahil nüfus böyle bir artış takip ederse gelecek 15 yıl zarfında takriben senede 1 milyonluk bir artışa vasil olunacağı tahmin olunmuştur.

Müstahsil yaş gurubuna dahil nüfusun hepsine, iş gücüne sahip nüfus nazarı ile bakılmamalıdır. İş gücü müstahsil yaş gurubuna dahil olanların işte istihdam arzu ve imkânına sahip bulunanlarından terekküp eder. Ev kadınları, talebeler, malûl kimseler bile müstahsil yaş gurubu içinde oldukları halde, bunlara iş gücüne sahip nüfus nazarı ile bakılamaz. Bununla beraber, diğer bütün münasebetlerde şartları eşit olduğundan .müstahsil yaş gurubuna dahil nüfustaki bir artış iş gücü nüfusundaki artışı ifade eder.

Başnezaret Dairesi istatistik Bürosu tarafından çıkarılan (İş gücü tetkiki) ne göre, 1948 yılından 1956 yılına kadar müstahsil yaş gurubu ve iş gücü aşağıdaki gibidir:

T A B L O : V
MÜSTAHSİL YAŞ GURUBU NÜFUSU VE İŞ GÜCÜ

(Birim : 1000)

Y E K Ü N			E R K E K			K A D I N		
Sene	Müstahsıl yaş gurubu	İş güçü	İş güçü yüzdesi	İş güçü	İş güçü yüzdesi	Müstahsıl yaş gurubu	İş güçü	İş güçü yüzdesi
1948	53.900	34.840	19.060	64,6	25.420	21.340	4.080	83,9
1949	54.850	36.440	18.410	66,4	26.140	21.840	4.300	83,6
1950	55.240	36.160	19.080	65,5	26.370	21.930	4.440	83,2
1951	56.260	36.600	19.660	65,1	26.610	22.130	4.480	83,2
1952	57.440	37.750	19.690	65,7	27.270	22.720	4.550	83,3
1953	58.310	39.700	18.620	68,1	27.770	23.480	4.300	84,6
1954	59.280	40.150	19.080	67,7	28.150	23.570	4.580	83,7
1955	60.920	41.800	19.010	68,6	28.980	24.270	4.660	83,7
1956	62.920	43.140	19.710	68,6	30.140	25.300	5.080	83,2
(Aralık)								
						28.470	13.500	14.980
						28.710	14.610	14.110
						28.370	14.230	14.640
						29.050	14.480	15.180
						30.170	15.040	15.130
						30.540	16.220	14.320
						31.130	16.580	14.530
						31.930	17.530	14.350
						32.510	17.840	14.630

NOT : 15 yaşından yukarı kimseler müstahsıl yaş gurubuna dahil edilmiştir.

Beşinci tabloda görüldüğü gibi, iş gücü nüfus yekûnu 1948 yılında (34.840.000) iken tedricî bir surette artarak 1955 yılında (41.800.000) ne yükselmiştir. Bu % 20 lik bir kazançtır. 1948 yılında erkek iş gücü tabakasındaki nüfusa ait rakam (21.340.000) idi ve artarak 1955 yılında (24.270.000) ne yükselmiştir ki, bu % 13,7 bir kazancı ifade eder. Kadın iş gücü tabakasındaki nüfusa ait mütenazır rakamlar (13.500.000) ve (17.530.000) olduğundan, karşılıklı olarak % 29,9 bir artış kaydediyor.

Kadın iş gücü artış nisbetinin, erkek iş gücü artış nisbetinden daha yüksek olması keyfiyeti, İkinci Dünya Harbi sonundan beri kadınların çalışmaya karşı arttığı işaret olunan alâkalarına taalluk eder. Bu artışın kadınların iktisaden kendi kendilerini geçindirmeye karşı kuvvetli olan arzusundan mı, yoksa harpten sonra daralmış ev iktisadiyatını düzeltme lüzumundan mı geldiği sarih olarak belli değildir. Artışı bu iki faktörün karışımına atfetmek belki daha doğrudur.

Aşağıdaki VI sayılı tablo her yıl artmaya devam eden iş gücü nüfus yekûnu ve çalışanlarla işsizlerin adetlerini vermektedir.

TABLO : VI
ÇALIŞANLARLA İŞSİZLERİN MİKDARI .

(Birim : 1000)

Sene	iş gücü toplamı	Çalışanlar	İşsizler	Çalışanların yüzdesi
1948	34.840	34.590	250	99,3
1949	36.440	36.070	370	99,0
1950	36.160	35.720	440	99,0
1951	36.600	36.220	380	98,9
1952	37.750	37.290	460	98,8
1953	39.700	39.250	450	98,9
1954	40.150	39.580	570	98,6
1955	41.810	41.120	690	98,0
1956 Aralık	43.140	42.580	560	98,7

Yukarıdaki tabloya göre iş yüzdesi her yıl artarak tahminen % 99 olmak üzere çok yüksektir. Bu vaziyet, iş gücü nüfusunun her yıl artmasına rağmen, iş yüzdesi hayat ve geçim standardını yüksek bir seviyede tutmaya devam ettiğinden beri Japonya’da iş durumunun çok müsait olduğunu göstermektedir. Maamafih Japon ekonomisinin iş durumunu müsait bir vaziyete getirebilecek derecede düzeldiği çok şüphelidir.

İş gücü tetkiki raporunda çalışan nüfus içinde bütün bir haftada bir saatlik işi olanlar bile vardır. Normal olarak haftada en az 40 saat işi olan bir kimseyi çalışan kimse addederiz. (Tabii hastalık ve kaza sebebiyle işte bulunmayanları gözönünde bulundurarak). Bundan dolayı haftada yalnız bir veya iki saat işe sahip olanlar tamamen işsiz olmadıkları halde, işsizler sınıfına dahil edileceklerdir. Lâkin raporun umumiyetle işsiz addolunanları bile çalışanlar miktarına dahil etmesi sebebiyle iş yüzdesi birdenbire yükselmiştir.

Mevzuu bahis raporda çalışan nüfusa dahil olarak gösterilenlerden büyük bir kısmı yarı işsiz veya gizli işsiz sınıf addedilmesi lâzım gelenlerdir. Başkaları bu sınıfın 10.000.000 rakamına yakın olacağını iddia ederken tahminen bunun 5.000.000 olabileceği hesaplanmıştır. Hal böyle olursa istatistiklere göre iş vaziyeti sathî olarak cazip bir manzara arzeder. Fakat hakikatler tamamen aksinedir.

İlerde müteakip tabloda rakamlarla gösterilen sanayie göre çalışan nüfusu tetkik edelim :

T A B L O : V I I
S A N A Y I E G Ö R E Ç A L I Ş A N N Ü F U S

(Birim : 1000)

Yı l	Y e k ü n Bütün sanayî	Ziraat ve Ormancılık		Bahçecilik	Madencilik	İnşaat ve yapı işleri		İmalât	Nakliye ve münakalat			Diğerleri
		Ormanlık	Ormanlık						Ticaret	münakalat		
1918	24.600	16.370	580	600	1.320	6.320	3.280	1.630	4.500			
1919	36.060	18.080	670	500	1.120	6.410	3.280	1.640	4.360			
1920	35.720	17.410	690	490	1.200	6.460	4.250	1.710	3.150			
1921	36.220	16.170	520	510	1.360	6.300	5.130	1.840	4.370			
1922	37.290	16.370	520	610	1.460	6.530	5.400	1.900	4.500			
1923	39.250	17.130	660	620	1.590	6.740	5.770	1.920	4.820			
1924	39.580	16.670	550	590	1.650	6.950	6.130	1.850	5.010			
1925	41.120	17.150	550	510	1.750	7.110	6.700	1.920	5.450			

Kaynak : İstatistik Bürosu iş gücü tetkiki raporu.

Yedi sayılı tabloya göre ziraat ve ormancılık san'atlarında çalışan nüfus her yıl kabataslak bir surette sanayie ait nüfus yekûnunun yarısı olarak hesaplanmıştır. Harpten evvel ziraatla ilgili nüfus 1920 yılında (14.280.000), 1930 yılında (14.130.000) ve 1940 yılında (13.840.000) idi.

Fakat harpten evvelkine göre ziraat edilen sahada hiç bir suretle artış olmamasına rağmen harpten sonra bu nüfustaki büyük artışın, ziraatta çalışan nüfus fazlasının şehir merkezlerine ve fabrika bölgelerine akmasının durmasına ve aynı zamanda işsiz nüfusun şehirlerden köylere ait sahalara mukabil akışına taallük ettiği şüphesizdir. Harpten evvelki yıllarda dahi buhran devresi zarfında çiftliklerin işsiz nüfus için bir menba teşkil ettiği hatırlanmalıdır.

Ziraat edilen arazide bir genişleme olmadıkça ziraatla ilgili nüfusun (14.000.000) civarında bulunmasının muhtemel olacağı tahmin olunmuştur. Bu rakamın üstünde bir fazlalık iş gücü nüfusundaki gizli işsiz kimselerin miktarında çok daha fazla bir artışı ifade edecektir. Bu düşünce ile ziraatla alâkalı nüfusun içinde en az (3.000.000) gizli işsiz nüfus bulunduğu söylenebilir.

Ticaret ve alışverişte çalışan nüfustaki yıllık artış da zikre şâyandır. Bu 1948 yılında (3.280.000) idi. Fakat 1955 yılında iki mislinden fazla olmak üzere (6.700.000) ne yükseldi.

Dünya ölçüsündeki büyük buhran zarfında 1930 yılında bu sahada çalışan nüfus (4.300.000) idi ve 1940 yılında (4.380.000) tutmakta idi. Böylece 1955 yılı rakamı, harp öncesi rakamını (2.000.000) dan fazla aşıyor. Ticarete çalışan nüfus artışının tek mil nüfus artışı ile birlikte yürümesinde bir zarar bulunmadığı tabiidir. Bununla beraber öncekinin artış nisbeti sonuncusunun nisbetinden daha büyüktür. Ve burada bir mesele vardır.' Şimdiye kadar Japonya'da İktisadî buhran devresi zarfında işsiz nüfusun zirai ve ticarî sahalara dahiline süzölmeye doğru bir meyli vardı. Harpten sonra ticarî nüfustaki sür'atli artış aynı zamanda işsiz nüfusun gizli olduğu hakikatine taalluk eder. Bundan başka kelimenin hakikî mânasıyla işte çalıştırılan kimseler gibi addolunması mümkün olmayan çok sayıda karaborsa esnafı ve seyyar satıcıların zuhur ettiği iyi bilinen bir hakikattir. Bu sebeple ticaret ve alış - veriş sahasında en az (2.000.000) gizli işsiz nüfusun mevcudiyetini farzetmek doğru olur.

Ziraat ve ticaret sahalarındaki gizli işsiz nüfusun şimdiden tahminen (5.000.000) na yükseldiği hesaplanmıştır. İmalât, madencilik, nakliye ve münakalât sanayiinde çalışan nüfusun tetkiki bu sanatlarda ge-

niş mikyasta gizli işsiz nüfusun mevcut olmadığını şüphesiz bize gösterecektir.

Japon iş verim derecesinin çok düşük olduğu umumiyetle biliniyor. Meselâ 1952 yılında 1 ton demir külçesinin istihsali için lüzumlu zaman Birleşik Amerika'da yalnız 1 saat iken, Japonya'da 7,1 saat idi (İktisadî plânlama ajansı tarafından 1954 yılında çıkarılan İktisadî beyaz risale). Bir misâl daha; kömür istihsali işinde 1953 yılında bir maden işçisi tarafından günde çıkarılan maden miktarı Birleşik Amerika'da 7 ton olduğu halde Japonya'da yalnız yarım tondur. (Sanayi ve Ticaret Nezareti tarafından 1953 yılında çıkardın kömür istatistikleri hakkında yıllık rapor). Japonya'daki bu düşük iş verim derecesi şüphesiz bizzat işçilerin düşük seviyede olmasına değil, fakat daha ziyade istihsal vasıtalarının ve istihsal bilgisinin düşük seviyede bulunmasına taalluk eder. Bu suretle büyük miktarda işçi istihdamına lüzum hasıl olmasının bedenî çalışma ile münasebet derecesi daha büyüktür. İstihsal vasıta ve bilgilerinde bir ilerleme olduğu zaman ihtiyaç duyulan işçi adedinde bir azalma ve aynı zamanda iş verimi derecesinde bir artma olacağı şüphesizdir. Bundan dolayı imalât ve madencilik sanayiinde düşük bir iş verim derecesinden fakir ve kifayetsiz tekniğin ve istihsal vasıtalarının sorumlu olduğu bedihîdir.

İmalât ve madencilik sanayimdeki gizli işsiz nüfus miktarını doğru tahmin etmek kolay iş değildir. Bundan başka istihsal ölçüsüne nisbetle çalışan kimseler pek çok olsa bile bu sahada gizli işsiz nüfusun hakikaten mevcudiyetine her halde hükmedilemez. Bununla beraber, istihsâl vasıtaları ile usûllerinde yapılacak İslahatla birlikte yürüyecek istihsal ölçüsünde büyük mikyasta bir genişleme olmadıkça imalât ve madencilik sanayiinde çok miktarda işçi tâlilerini bu işlere bağlamak mecburiyetinde kalacaklardır.

Kısaca, iş gücü tetkiki raporu neticelerine göre hüküm verilirse, Japonya'da iş vaziyeti gerçi son derece müsait görünür. Hakikatta ziraî ve ticarî sahalarda açıkça büyük bir gizli işsiz nüfus kitlesi vardır ve imalât ve madencilik sanayii gayri müsait istihsal vasıta ve bilgileri dolayısıyla çok miktarda işçi istihdam etmektedir.

MÜSTAKBEL İŞ GÜCÜ NÜFUSU

İş gücünün istihdamında şimdiki vaziyetin yukarıda taslağı yapıldı. Fakat, henüz başka mühim bir mesele kalıyor. Bu, istikbalde iş gücünde ne kadar çok artma olacağım ve Japonya İktisadî sanayiinin ne ka-

dar çok iş gücü çekebileceğini tahmin etmektedir. Uzak istikbal konusunu bir tarafa bırakarak 1955 yılından 1965 yılına kadar şimdiki 10 yıllık devredeki iş gücünü ve nüfusun müstahsil yaş gurubunu tahmine çalışalım.

(İş gücü tetkiki) 14 yaşından yukarı bütün şahısları müstahsil yaş gurubuna dahil etmişse de, bu tetkikte (15 - 64) yaş gurubu esas olarak ele alınmıştır. İş gücü nüfusu, müstahsil yaş gurubu nüfusundan çalışmayan nüfus (ev kadınları, talebeler, malûl kimseler ve saire) çıkarıldıktan sonra, geri kalan nüfusu ifade eder. Çalışmayan nüfusun müstahsil yaş gurubuna göre yüzdesi, çalışmayan nüfus yekûnunun müstahsil yaş gurubu nüfus yekûnuna göre yüzdesine cinsiyet ve yaşa uygun olarak tabii benzemeyecektir. Fakat, sadeleştirme maksadiyle burada bu nisbet % 25 olarak kabul edilmiştir. Gelecek 10 yıl zarfında müstahsil yaş gurubu nüfusunun bir tahminine varabilmek için müstakbel ölüm nisbetini tahmin etmek lâzımsa da, müstakbel doğum nisbetini tahmine lüzum olmadığını söylemek icap eder. Bunun sebebi şudur : Gelecek 10 yıl zarfında doğacak çocuklar bu devre zarfında müstahsil yaş gurubuna ulaşmayacaklardır. Bundan dolayı bu çalışma için yazar son yıllarda ölüm nisbetinin düştüğünü gözönüne alarak ölüm nisbetinin 1955 yılında binde (9,1) den 1965 yılında binde (8,5) e düşeceğini farzetmiştir. Yukarıdaki esas üzerinden hesaplanan neticeler aşağıda 8 sayılı tabloda gösterilmiştir :

TABLO : VIII
MÜSTAKBEL İŞ GÜCÜ VE MÜSTAHSİL YAŞ GURUBU NÜFUSU

(Birim : 1000)

Sene	Müstahsil yaş gurubu (15-64 yaşları)	İş gücü	Önceki yıla göre iş gücü artışı
1955	54.860	41.145	—
1956	56.117	42.088	943
1957	57.341	43.006	918
1958	58.527	43.895	889
1959	59.749	44.812	917
1960	60.587	45.440	623
1961	61.309	45.982	542
1962	62.816	47.112	1.130
1963	64.413	48.310	1.198
1964	66.043	49.532	1.223
1965	67.390	50.543	1.011

Geçen tabloda görüldüğü gibi müstahsil yaş gurubu nüfusu 1955 yılında (54.860.000) tutmaktadır. Fakat yıldan yıla artacağı ve 1965 yılında (67.390.000) ne yükseleceği tahmin olunmuştur. Bu artış 1955 yılındaki nüfusun yaş terhibinden (15) yaşından aşığı nüfusun büyüyerek müstahsil yaş gurubuna dahil olduğuna ve yaşlı nüfusun müstahsil yaş gurubu dışına çıktığına hükmedilmesi sebebiyle umulmuştur.

1955 yılında (41.140.000) dan 1965 yılında (50.000.000) dan daha fazlaya çıkacağı tahmin olunan iş gücü nüfusundaki mütenazır artış zarurî olacaktır. Bununla beraber bazı yıllarda artış hacminde geniş mikyasta bir fark görülebilir. 1962 ve ondan sonrasından bir milyondan daha fazla bir artış ümit edilmiştir. Fakat 1960 ve 1961 tahminen (600.000) veya daha az bir artışla sınırlanmıştır. 1960 ve 1961 yıllarında iş gücündeki bu nisbeten az artışa sebep İkinci Dünya Harbini hemen takip eden devrede doğum nisbetindeki sür'atli azalmazdır. Buna karşılık 1962 ve sonrasında işaret olunan artış 1947 den beri vukua gelen çocuk doğurma arzusuna taallük eder.

1965 yılma kadar 10 yıllık devre zarfında iş gücü nüfusundaki bu artış bazı yıllarda diğerleri kadar büyük olmasa bile takriben (9.000.000) veya her yıl için vasati olarak (900.000) tahmin olunmuştur. Böylece ölüm nisbetinde hatıra gelmeyen şartlara müteallik bir sür'atli artış vuku bulmadığı takdirde bu artışın umulduğu gibi olacağı kat'iyetle söylenebilir. Doğum kontrolü taraftarları fazla nüfus meselesinin doğum nisbetini düşürmekle halledilebileceğine inanmaktadır. Fakat doğum nisbetinin gelecek 10 yılda tamamilen sıfıra indirildiği farz olursa bile ölüm nisbetinde son zamanlardaki düşme meyli devam ettiği müddetçe iş gücü nüfusu tahmin olunduğu gibi yine artacaktır. Uzak istikbalde doğum nisbetinin azalmasının iş gücünün artmasında bir duraklamayı fiilen husule getireceği tabii şüphesizdir. Fakat en azından yakın istikbalde yani gelecek 10 yılda doğum kontrolü vasıtasile doğum nisbetinin düşürülmesi bu artışın durdurulmasında faydalı olmayacaktır.

Beğenelim veya beğenmeyelim gelecek 10 yıl zarfında iş gücü nüfusu beklendiği veçhile her yıl tedrici bir surette artışa tabidir. Artan iş gücü için yeter ve hakikî ölçüler içinde kabul olunan bir iş genişlemesi olmadıkça, iş durumunda bir kötüleşmeden kaçınılamaz. Bu vaziyetin yalnız iş durumunda bir buhran yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda İçtimai huzursuzluğu teşvik etmesi tehlikesi vardır. Bir kaç milyon gizli işsiz bulunduğu hesaplanan ve bir kaç yüz bin tam işsiz mevcut olan bir memlekette tahminen yılda (900.000) mikdarında artan bir iş gücüne iş

bulmak için imkânların nasıl temin edileceği meselesi doğrusu en ciddi bir meseledir.

Bu konuya bir hâl çaresi olarak ilk akla gelen fikir, bir muhaceret tedbirinin kabulüdür. Fakat yabancı memleketlere muhaceret, o memleketin kabule muvafakati lüzumu dolayısıyla Japonya tarafından tek taraflı olarak tabii yapılamaz. Bundan dolayı muhaceret, karışık siyasî ve politik meseleleri icap ettirir. Fakat bir an için bütün siyasî ve politik maniaların giderildiğini ve dışarıya serbestçe muhacerete müsaade olunduğunu farzedelim. Bu maksat için lüzumlu meblâğları temin etmek meselesi kalır. Japonya'nın İktisadî kapasitesi her yıl bir kaç yüz bin muhaciri dışarıya göndermeye müsait midir? Seyahat için lüzumlu paradan fazla olarak melce inşası yardımlar; yollar, evler, sıhhi tesisat ve tertibat yardımları ve saire ve bu muhacirlerin yerleştikleri yerlerdeki arazinin geliştirilmesi için muazzam paralara ihtiyaç olacaktır. Hariciye Nezareti Japonların dışarıya muhaceretini teşvik etmek için geçenlerde Vekâlette bir Muhaceret Bürosu kurdu. Plân, her yıl, yıllık bir kaç yüz milyon yen'lik bir bütçe ile 10.000 civarında Japon muhacirinin harice gönderilmesidir. Binaenaleyh Japonya'nın ekonomik kapasitesinin her yıl bir kaç yüz bin kişinin dışarıya gönderilmesine lüzumlu büyük masrafları ödeyeceğine akıl ermez.

Bununla beraber, yazar, bir an için dahi muhacerete muhalefet etmediği gibi, bunun faydasız olacağını da düşünmemiştir. Muhacirler, onlara hüsnü kabul gösterecek, müsaadeye karşı kayıtsız, fiilen muhaceret usulünün kabul edilmiş olduğu memleketlere gönderilmelidirler. Fakat yazar, iş gücü nüfusu konusunun yalnız muhaceretle halledilemeyeceği hakikatini ehemmiyetle beyan etmek ister.

Kısaca iş gücü nüfusu meselesinin millî iktisadın ölçüsünü genişleterek iş için daha geniş imkânlar hazırlamaktan başka hâl yolu yoktur. Japon hükümeti bu meseleye ciddî surette atfinazar ederek, geçen yıldan itibaren (beş yıllık iktisaden kendi kendini geçindirme) plânının tamamlanmasına girişti. Bu hususta bu plânın başlangıç kısmında bildirildiğine göre, iktisaden kendi kendini geçindirme ve işin genişlemesi, bu gün Japonya iktisadiyatının yöneldiği en büyük meselelerdir. Ve aynı zamanca bu plânın gayeleridir. Bu plân gelecek beş yıl zarfında işte bir artış ve İktisadî hacimde bir genişleme temin etmeğe teşebbüs etmiştir.

Bu plânın tasarıya göre devam etmesi, yalnız iktisaditayın inkişafında değil, fakat aynı zamanda iş gücü nüfusunun istihdam vaziyetinde de aşağı yukarı bir değişiklik vücuda getirmeye bağlıdır. Bununla beraber, bu muazzam miktarda sanayi sermayesine ve şüphe yok ki, büyük

güçlüklerin yenilmesine ihtiyaç gösterecektir. Bilindiği gibi, Japonya geçen harbin sonunu hemen takip eden devrede pek zayıf bir temel üzerinde bulunmakta idi. Hükümetin İktisadî ayarlama kurulu tarafından yapılan bir tetkike göre, Japonya harp zararları neticesinde millî servetinin % 25,4 ünü kaybetmişti. Sanayi makinalarına ve teçhizatına olan zarar nisbeti % 34,2 idi. Gemilerde olan zarar nisbeti ise inanılamayacak kadar yüksek % 80,6 idi. Japon iktisadiyatının böyle zayıf bir vaziyetten harp sonrası tedricî bir surette salâha doğru gitmesi, tabii az olmayan bir Ölçüde, bizzat Japon halkının sarfettiği mesaiye taallük eder. Fakat bunun büyük ölçüde Birleşik Amerika'nın İktisadî yardımına ve 1950 de Kore Harbinin ümit olunmayan anî patlayışı neticesinde geniş askerî siparişlerin teminine ait olduğu hakikatına da taalluk ettiğini unutamayız.

Binaenaleyh, Japonya bundan sonra Birleşik Amerika'nın İktisadî yardımını veya hususî askerî siparişlerin temininden varidat ümit edemeyeceğinden normal ticaret yolu ile beynelmilel tediyeler bakiyesini elde tutmalıdır. Sanayie lüzumlu sermayeyi yükseltmek mümkün olmazsa, İktisadî sahayı genişletmek ve kuvvetlendirmek ve iş hacmini artırmak güç olacaktır. Bir çok iktisat mütehasısları bu beş yıllık plân üzerinde tefsirler yaparak, bilhassa sanayie ait sermayenin artırılması konusu hakkında şüphelere düşmüşlerdir.

Ümitsizliğe düşmek zamanı değildir. Lâzım olduğu gibi olunuz, mukadderatımızı kendi gayretlerimizle daha ümitli ve şayanı arzu bir istikamete tevcih etmeliyiz. Beş yıllık plânın varılması evvelce derpiş olunan neticeleri için mevcut bir çok güçlükler yenilmelidir. Fakat yalnız bu şekilde hareket ederek Japonya, iş ve iktisat meselelerini halletmeye yaklaşabilir mi?

MÜSTAKBEL NÜFUS VE YAŞ TERKİBİ

Müstakbel nüfus faal bir faraziye gibi kabul edilen bazı sabit tahminler esas alınarak hazırlanmıştır. Sıhhiye Nezareti Nüfus İşleri Enstitüsü Japonya'nın müstakbel nüfusunu 2.015 yıla kadar tahminde 1950 yılı nüfus kaydındaki resmî nüfus üzerinden aşağıdaki esasları geçer bir faraziye olarak kabul etti :

1 — İçtimaî artış: İçtimaî artış olmayacaktır. Başka bir tâbirle, memlekete giren ve memleketten dışarıya çıkan nüfus bakiyesinin sıfır olacağı tahmin edildi.

2 — Doğum nisbeti : Nüfusun umumî doğum nisbeti 1950 yılında binde (28,3) den 1953 yılında binde (21,5) a düştü. Bu sebeple, bu düş-

me meylinin istikbalde uzun bir müddet sabit olarak devam edeceği tahmin olundu. Lâkin bir tahminde doğum nisbetinin 1950 yılında annelerin yaşına göre olacağı, 1965 yılında İşveç'in 1937 deki nisbetine yaklaşacağı ve düşüş nisbetinin ahenkli bir şekilde olacağı farzolundu. Ve mademki doğum nisbeti sonsuz bir şekilde azalmayacak, 1965 den ileriye doğru doğum nisbetinin annenin yaşına göre sabit olacağı farzolundu.

3 — Ölüm nisbeti : Nüfusun umumî ölüm nisbeti 1950 yılında binde (10,9) dan 1953 yılında binde (8,8) e indi. Bundan dolayı nisbetin bu düşme meylinin istikbalde uzun bir müddet sâbit olarak devam edeceği farz olundu. Fakat bir tahminde 1950 yılında ölüm nisbetinin yaş ve cinsiyete göre olacağı, 1960 da Yeni Zelenda'nın şimdiki nisbetine benzeyeceği ve düşüş nisbetinin hesabi bir ilerleme kaydedeceği farzolundu. Ve mademki ölüm nisbeti de ilânihaye düşmeyecek, ölüm nisbetinin 1965 den sonra yaşa göre sabit olacağı farzolundu.

Yukarıdaki faraziyeler üzerinden tahmin olunan müstakbel doğum, ölüm ve tabii artış nisbetleri aşağıdaki IX sayılı tabloda verildi :

TABLO : IX
MÜSTAKBEL DOĞUM, ÖLÜM VE TABİİ ARTIŞ NİSBETLERİ

Sene	Doğum nisbeti binde	ölüm nisbeti binde	Tabii artış nisbeti binde
1950	28,33	10,92	17,41
1955	20,38	9,06	11,32
1960	17,08	8,43	8,65
1965	15,53	8,46	7,07
1970	15,31	8,82	6,49
1975	15,17	9,57	5,60
1980	14,27	10,35	3,92
1985	13,00	11,12	1,88
1990	11,95	11,92	0,03
1995	11,45	12,86	1,41
2000	11,35	14,01	2,66
2005	11,92	15,36	4,04
2010	11,14	16,65	5,51
2015	10,88	17,87	6,99

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, 2015 yılında 10,88 olacağı evvelden haber verilen doğum nisbetinde tedricî bir düşme vardır. Doğum nisbetinin annenin yaşına göre düşmeye devam ettiği halde, 1965 den ileriye doğru sabit kalacağı farzolandu. Bu yaş gurubu içinde anneler nüfus toplamı yüzdesinin en bereketli ve tedricî bir düşüşe maruz bulunması sebebiledir. Ölüm nisbetine gelince 1960 da (8,43) gibi düşük bir nisbet gösteriyor. Ve tedricî bir surette yükselerek 2015 yılında (17,87) ye vasil oluyor. Ölüm nisbetinin 1960 dan sonra yaş ve cinsiyete göre sâbit kalacağı farz olunmuşsa da, tedricî bir şekilde artan ölüm tehlikesine maruz bulunan ihtiyar nüfusun, nüfus toplamı içindeki yüzdesi sebebile nisbet devamlı bir artış gösteriyor.

Evvelce izah olunan faraziyelere göre, tahmin edilen müstakbel nüfus yekûnu aşağıda gösterilmiştir :

TABLO : X
MÜSTAKBEL NÜFUS YEKÛNU

(Birim : 1000)

Sene	Toplam	Erkek	Kadın
1950	83.200	40.791	42.409
1955	89.125	43.824	45.301
1960	93.795	46.323'	47.472
1965	97.345	48.163	49.182
1970	100.662	49.874	50.788
1975	103.867	51.520	52.347
1980	106.454	52.856	53.598
1985	108.014	53.685	54.329
1990	108.476	53.974	54.502
1995	108.047	53.836	54.211
2000	106.960	53.365	53.595
2005	105.212	52.542	52.670
2010	102.730	51.317	51.413
2015	99.568	49.732	49.836

Yukarıda X sayılı tabloya göre 1990 da (108.466.000) e varacağı tahmin olunan nüfus, yıldan yıla artıyor. Bu istikbalde umulan en büyük nüfustur. Bu yıldan itibaren ölüm nisbeti, doğum nisbetini aşacağından, nüfus düşmeğe başlayacaktır. Fakat 2015 yılında bile nüfusun bu günkü nüfustan daha yüksek bir rakam tahminen (100.000.000) civarında olacağı tahmin olunmuştur.

Doğum kontrolü taraftarlarının yalnız nüfustaki artışı durdurmaya değil, fakat daha ileriye bile giderek şimdiki nüfus miktarını azaltmayı ümit etmelerine rağmen, bu tetkikte ele alınan doğum nisbetinde devamlı bir artış olacaktır. Eğer nüfus artışına mâni olunursa o takdirde 1950 de binde (28,3) olan doğum nisbeti, 1955 de binde (9) olacağı farzolunan ölüm nisbetine tevafuk etmek üzere indirilmelidir. Fakat doğum kontrolü taraftarlarının ne kadar ateşli oldukları belki mesele değildir. Onların beş yıllık kısa bir fasılada doğum nisbetini indireceklerine kani oldukları son derece şüphesizdir. Hakikaten büyük gayret sarf etmelerine rağmen 1955 deki doğum nisbetini zecrî bir şekilde düşürmeğe kat'î olarak muktedir değildirlir. Bu, doğum nisbetinin ölüm nisbetini pek çok aştığını ifade eder ve bu sebeple 1950 de (83.200.000) olan nüfus gerçekten 1955 de bu yıl için tahmin olunan (89.130.000) in üstünde (89.300.000) e vardı. Keza, şayet 1960 daki nüfusu 1955 ile aynı seviyede tutmalı ümit olunuyorsa, bu beş yıllık kısa zaman fasılasında binde (20,4) olan doğum nisbeti binde (8,4) e indirilmelidir. Fakat 1960 için binde (17,1) olarak tahmin edilmiş olan doğum nisbetini yarıya indirmenin hemen hemen imkânsız olduğuna inanılmıştır. Bundan dolayı nüfus doğum ve ölüm nisbetlerinde tahmin olunan istikametlerde devam ettikçe nüfusun istikbalde artacağı umuldu.

Müstakbel nüfusun yaş terkihi aşağıda XI sayılı tabloda gösterilmiştir :

TABLO : XI
MÜSTAKBEL NÜFUSUN YAŞ TERKÎBÎ

A — Miktar

YAŞ GURUBU						
Sene	(0-14)	(15-29)	(30 - 44)	(45 - 59)	(60 dan yukarı)	Yekûn
1950	29.472	22.436	14.732	10.143	6.417	83.200
1955	29.767	24.726	16.100	11.370	7.162	89.125

YAŞ GURUBU

Sene	(0-14)	(15-29)	(30 - 44)	(45 - 59)	(60 dan yukarı)	Yekûn
1960	28.062	26.379	18.434	12.762	8.158	93.795
1965	24.242	28.670	21.459	13.594	9.380	97.345
1970	22.292	29.061	23.742	14.761	10.806	100.662
1975	21.957	27.425	25.383	16.970	12.132	103.867
1980	22.248	23.708	27.612	19.752	13.131	106.454
1985	21.942	21.802	27.975	21.807	14.488	108.014
1990	20.696	21.478	26.381	23.308	16.612	108.476
1995	19.200	21.765	22.808	25.384	18.890	108.047
2000	18.097	21.462	20.984	25.656	20.761	106.960
2005	17.517	20.243	20.677	24.123	22.652	105.212
2010	17.143	18.778	20.953	20.871	24.985	102.730
2015	16.612	17.700	20.656	19.229	25.372	99.568

B — Yekûna		yüzdesi				
1950	35,42	26,97	17,71	12,19	7,71	100,0
1955	33,40	27,74	18,06	12,76	8,04	100,0
1960	29,92	28,12	19,65	13,61	8,70	100,0
1965	24,90	29,45	22,05	13,96	9,64	100,0
1970	22,15	28,88	23,58	14,66	10,73	100,0
1975	21,14	26,41	24,44	16,33	11,68	100,0
1980	20,90	22,27	25,94	18,55	12,34	100,0
1985	20,32	20,18	25,90	20,19	13,41	100,0
1990	19,08	19,81	24,32	21,48	15,31	100,0
1995	17,77	20,14	21,12	23,49	17,48	100,0
2000	16,92	20,07	19,62	23,98	19,41	100,0
2005	16,65	19,23	19,66	22,93	21,53	100,0
2010	16,69	18,28	20,40	20,31	24,32	100,0
2015	16,68	17,71	20,75	19,32	25,48	100,0

XI sayılı tabloya göre (0-14) yaş gurubu gayri müstahsil nüfus toplamı yüzdesinin 1950 de % 35,4 den 2015 yılında % 16,6 ya düşerek her yıl tedricî bir surette azaldığı görülüyor. (15-29) yaş gurubu yüzdesi % 26,9) dan % 29 a yükselerek 1950 den 1970 e kadar hafif bir artış gösteriyor. Fakat 1970 den sonra tedricî bir surette düşmeye başlayarak 2015 yılında % 17,7 ye düşüyor.

(30-44) yaş gurubuna gelince; 1950 de % 17,7 den 1985 de % 25,9 a kadar artıyor vetondan sonra aşağı doğru bir meyil takip ederek 2015 yılında % 20,7 ye düşüyor.

(45-59) yaş gurubu yüzdesi 1950 de % 12 den 2000 yılında % 24 sağlam bir yükseliş gösteriyor ve ondan sonra ilk defa bir azalma gösteriyor. Fakat 2015 yılında bile % 19 gibi epeyce yüksek bir rakamda kalıyor. s

Nihayet 60 yaşından yukarı nüfusun yüzdesi 2015 yılına kadar her yıl sağlam bir artış kaydediyor. Bu yüzde, 1950 de % 7,7 yi gösteriyor ve 1965 e kadar % 10 un aşağısında kalıyor. Fakat ondan sonra farkedilir bir surette yükselerek 2015 yılında % 25,4 den yüksek bir seviyeye vasil oluyor. Başka bir tâbirle Japonya'da umumî nüfusun dörtte biri 60 yaşından yukarı kimseler olacak demektir. Bu hayret verici hâdise Japonya'yı yaşlı insanlar memleketi haline getirecektir.

Aşağıdaki XII sayılı tablo 1950 rakamlarının 100 kabul olunması esası üzerinden 1950 den 2015 yılına kadar yaş guruplarına göre nüfus yüzdelerindeki değişiklikleri gösteriyor.

TABLO : XII
YAŞ GURUBUNA GÖRE NÜFUS CETVELİ

Sene	(0-14)	(15-29)	(30 - 44)	(45 - 59)	60 dan yukarı
1950	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1955	101,00	110,20	109,29	112,10	111,61
1960	95,21	117,57	125,13	125,82	127,13
1965	82,25	127,79	145,66	134,02	146,17
1970	75,63	129,53	161,16	145,53	168,40
1975	70,48	122,25	172,30	167,31	189, 06

Sene	(0-14)	(15-29)	(30 - 44)	(45 - 59)	60 dan yukarı
1980	75,50	105,67	178,43	194,74	204,63
1985	74,44	97,17	189,89	215,00	225,78
1990	70,20	95,73	179,07	229,79	258,87
1995	65,15	97,01	154,82	250,26	294,37
2000	61,38	95,66	142,44	252,94	323,53
2005	59,44	90,23	140,35	237,83	353,00
2010	58,16	83,70	142,23	205,77	389,36
2015	56,36	78,89	140,21	189,58	395,39

XII sayılı tabloda görüldüğü gibi (0-14) yaşları arasındaki gayri müstahsil yaş gurubu nüfus 1960 dan itibaren azalmaya başlıyor, ve bu azalma nisbeti her yıl daha çok büyüyerek 2015 yılında 1950 deki rakamın % 44 ünü kaybediyor. Bu yaş gurubunun tahsil ve terbiyesini icabettiren masraf noktai nazarından bu hal, bu nüfusa yardımdan mes'ul olanlar tarafından taşman mes'uliyette % 60 dan ziyade bir artışı ifade eder. Tabiatıyla şimdiki öğretmen mikdarından artacak olan büyük bir kısmı işsiz kalacaktır. Bundan başka, doğum nisbetinde ve çocuk mikdarındaki bu sür'atli azalma ebeler, ebe yardımcıları ve çocuk mütehassıslarında bir fazlalık husule getirecek ve çocuklar için erzak ve giyecek imalâtında da zecrî bir surette azaltma yapmak zarureti hasıl olacaktır.

(15-29) yaş gurubu nüfusunun artış nisbeti 1970 senesine kadar tahminen % 30 u bularak tedricî bir artış gösteriyor. Fakat bilâhara artış nisbeti düşmeye başlıyor, nüfus 1985 senesi civarında bir' yerde tekrar 1950 rakamına dönüyor ve ondan sonra 2015 senesinde 1950 senesi rakamına nazaran % 20 den daha fazla düşüyor.

(30 - 44) yaş gurubu nüfusuna gelince 1985 de tahminen % 90 müterakki bir artış, fakat bu yıldan itibaren artış nisbeti düşmeğe başlıyor ve 2015 yılında 1950 deki rakamdan % 40 ın üstünde bir düşüş kaydediyor.

Lâkin (45 - 59) yaş gurubuna gelince, nüfus her yıl yüksek bir nisbette artarak 2000 yılında 1950 dekinin iki buçuk misline yükseliyor. Birlikte tetkik edildiği zaman müstahsil yaş gurubu nüfusunun her yıl tedricî olarak arttığını görüyoruz. Böylece müstahsil yaş gurubu nüfu-

sunun düşeceğinden korkmak için kat'i bir sebep yoktur. Meselâ bu nüfus 1950 de (47.310.000) i tutmuştu ve 2015 senesinde (10.270.000) kazançla (57.580.000) e yükseleceği umulmuştur. Maamafih, müstahsil yaş gurubu nüfusunun yaş terkindeki değışikliklerde görülen kıvıldanış, çok yaşlı nüfus için hesaplanan yüzdede büyük bir artış olacağım ilham ediyor.

Meselâ (45-59) yaş gurubu nüfusunun müstahsil yaş gurubu toplamına göre nisbeti 1950 de % 21 olarak hesaplanmıştı. Fakat, 2015 yılında bu nisbetin tahminen % 33 e yükseleceği umulmuştur. Müstahsil yaş gurubu nüfusunun yaşlanması iş gücü nüfusunun yaşlanmasını ifade eder.

Nihayet 60 yaşından yukarı ihtiyar nüfustaki değışiklikler 1950 deki rakamın 1980 de iki misline, 1955 de üç misline ve 2015 de dört misline çıkarak, yıldan yıla müterekki bir artış kaydediyor. Bu ihtiyar nüfusun müstahsil yaş gurubu nüfusu tarafından beslendiğini farzedelim. Bu, 1950 yılında müstahsil yaş gurubundan 6 kişi 60 yaşından yukarı yaşta bir kişiyi beslemişken, bu yük her yıl tedrici bir surette daha ağır bir şekil alarak 2015 yılında müstahsil yaş gurubu nüfusundan yalnız (2,2) kişinin ihtiyar gurutpan bir kişiyi beslemeye mecbur olacağını gösterir.

HOLLANDA HÜKÜMETİ UMUMİ TEŞKİLÂTLANMA MÜŞAVİRİ J. SİMİT'İN KONFERANSI

ÇEVİREN:
TARİK ÖLMEZOĞLU

Hollanda'da takriben 70 bin memur maaş işlerinde dairelerin hesap makineleriyle teşhizi (otomasyon) hususunda bir tecrübe ve elde edilen netice

BAŞLANGIÇ

Hollanda'da hükümet dairelerinin elektronik hesap makineleriyle teşhizi (otomasyon'u) henüz peh mahduttur. Bununla beraber, bu mesele bir zaman tetkik edilmiş, önceleri maaş işlerinde karşılaşılan duruma bir çâre bulmak, aynı zamanda tatbikat sahasında tecrübe edinmek ve gelecekteki gelişmelerden umumî neticeler çıkarmak düşüncesile dairelerde elektronik hesap makineleri kullanılması keyfiyeti ele alınmıştır.

Meselenin kısa bir hikâyesi :

1/Ocak/1957 tarihinden beri maaş yükselmesi, emeklilik primleri tahsisatı, maaş ve çocuk zamları hesaplarının tekrar gözden geçirilmesi gibi hususlarda memur maaşlarında çeşitli değişiklikler gerekiyor ve bu değişikliklerin bir neticesi olarak maaşlardan muhtelif miktarlarda vergi kesintileri yapmak icabediyordu. Şimdiki maaş işleri eskisi gibi çok karışık olduğundan, değişen esaslı unsurlar ve tanınan bir çok haklar dolayısıyla, bu değişiklikler her şahıs için fiilen ayrı hesaplamaya yol açıyordu.

Yapılacak değişikliklerin çoğunda tatbiki gereken hükümlerin Aralık ayı sonundan önce bilinmemesi sebebiyle maaşların Maliye Dairelerince mutad usûlle hesaplanması bir müddet için maaş yerine avans tediyesini tazammun edecekti.

Paris'te ve Frankfurt'da takriben 70.000 memurun ellerine geçecek ücretin hesaplanmasında elektronik makinenin kullanılışı aylık istihkakların Ocak ayı sonunda yalnız tediyesini mümkün kılmakla kalmamış, aynı zamanda elektronik yardımlar bakımından hem istenilen tecrübenin

kazanılmasında iyi bir fırsat teşkil etmiş, hem de yalnız maaş işlerinde değil, diğer devlet dairelerinin İdarî işlerinde de kullanılabileceğini göstermiştir.

Elektronik makinaların kullanılışını kolaylaştıran bir âmil de muhtelif Vekâlet ve devlet dairelerine ait maaş ve ücret işlerinin delikli kartonlar yardımı ile «Merkez Elektronik Makinalar Dairesi» nde yürütülmekte oluşudur. Bu delikli karton sistemi aşağıdaki zorlukları ihtiva etmektedir :

a) İtâ olunan miktar ile, ele geçen miktarın «maaş pusulalarında» gösterilmesi oldukça karışık bir hesap işi olduğundan Vekâletlerin de devlet dairelerinin maaş bürolarında büyük ölçüde memur çalıştırılmasını icab ettirir. (Maaş pusulaları memur için aynı zamanda bir bildiri kâğıdıdır) .

b) Merkez Elektronik Makinalar Dairesince bütün bilgilerin kaydı zamana bağlı olduğundan, ay içindeki değişiklikler tediye fişlerine dere edilemez. .

Elektronik makinaların kullanılışı şu imkânları bahşeder :

a) Hesap işlerini otomatlaştırır, böylece maaş büroları esas bilgiyi geçirir ve ita olunan miktar ile, ele geçen miktarı işaret eder.

b) Haiz oldukları sür'at sayesinde ay içinde vuku bulan bütün değişiklikler tediye fişlerine geçirilir.

USÛL :

Her iki makine üzerinde (İ. B. M. 650 ve Univac I) istenilen tecrübeyi elde etmek üzere Merkez Elektronik Makinalar Dairesi iki ser'i delikli maaş kartonları yaptı. Makinalardan birisi delikli yeni maaş kartonlarını mümkün olan sür'atle Merkez Elektronik Makinalar Dairesine teslim ederken, diğer makina birbiri arkasına maaş pusulaları çıkarıyordu. İki makinenin aynı zamanda çalıştırılması ile muayyen yekûn gurupları ve elde edilen bilginin doğruluğu kontrol edilmiş bulunuyordu.

Makineleri münasip bir programa bağlı olarak çalıştırmak üzere tecrübeden önce meselenin tam bir tahlili yapıldı. Bu sadece ita olunan tahsisata tesir eden bütün âmirlerin bir tahlilinden ibaret değil, aynı zamanda ita olunan tahsisatın ele geçecek miktarları (net maaşa) tahvilindeki bütün cüz'ülerin tam araştırılması idi. Çok karışık maaş hesapları bu programa alınmayarak, eskisi gibi maaş büroları tarafından mutad usulle yapıldı.

Tecrübenin tenkidi :

Fazla hata yapmaksızın maaş veya ücretler vaktinde ödendiği cihetle tecrübe başarı ile nihayet bulmuş sayılırsa da, tatbikat bize şunları göstermiş bulunuyor :

1 — Hazırlık için lüzumlu zaman küçümsenemezdi.

2 — Elektronik makinaların tatbikatı ile ilgili meselelerde maaş büroları şeflerinin görgü veya bilgileri kifayetsiz olduğu için tecrübenin hazırlıklarına yeter derecede katılamadılar.

3 — Bir iki karışık husus tecrübe dışı bırakılmak suretile daha açık görgü veya bilgi imkânları temin edilmiş oldu.

4 — Diğer taraftan, mesele yalnız bir Vekâlete hasredildiği takdirde tecrübe çok daha az güçlükle yürütülmekte idi.

5 — İdare ve teşkilât veçhelerinden yapılan araştırmalar Elektronik Makinaları kullanılışından önceki ve sonraki bütün neticeleri ihtiva etmelidir ve teşkilât eksperlerinin maaş bürolarına yardımları şarttır.

6 — Programın tatbikine geçmeden önce hataları asgariye indirecek mahiyette bir çok küçük tecrübeler yapılmalıdır.

Tecrübeden elde edilen neticeler :

Maaş politikasının yürütüldüğü ve Merkez Elektronik Makinalar Dairesinin bağlı bulunduğu Dahiliye Vekâletine verilen bir raporda tecrübe sahasında aşağıdaki neticelere varıldığı belirtilerek tavsiyelerde bulunulmaktadır :

A) Maaş işleri bakımından :

Maaş bürolarında bir hayli tasarruf umulduğu ve Merkez Elektronik Makinalar Dairesinde basitleşme sağlanacağı mütalâasile maaşların itâ miktarlarının ele geçecek miktarlara çevrilisinde şimdikilere ilâveten neler yapılabileceğinin araştırılması ve Merkez Elektronik Makinalar Dairesince satın alınacak elektronik makinaların verimliliğinin artırılması için araştırmaların geliştirilmesi lüzumu teyid olunmaktadır.

Umumiyetle maaş hesap işleriyle ilgili talimatta değişiklikler Dahiliye Vekâletince derhal not edilmelidir.

Geriye doğru inkişaflarda benzeri karışıklıklar mümkün olduğu ka-

dar az olmalı, böylece programda lüzumsuz karışıklıklardan sakınılmak ve elektronik makinanın maliyetinin nisbetsiz şekilde yükselmesi önlenmelidir. Aynı zamanda muhtelif maaş büroları arasında farklı kod tatbikine ve dolayısıyla talimat değişikliklerine meydan verilmemelidir.

Memur aylıkları veya kesintileri üzerinde değişiklikler yaparken bu, gibi değişikliklerin tatbikattaki ehemmiyeti ve maliyata tesirleri dikkatle tartılmalıdır. Elektronik makina teferruata kaçıldığı nisbette, maliyet küçümsenemeyecek kadar yükselir.

Bir elektronik makinanın tercihinde —tabii yalnız maaş işlerindeki ihtiyaçlar değil— aynı zamanda otomasyona elverişli diğer hükümet projelerinin ihtiyaçları da müessirdir.

B) İdare işlerinde umumî otomasyon bakımından :

1 — Bir elektronik makinanın hizmet kabiliyeti, ekseriya diğer projeleri de tahakkuk ettirebilecek vüs'atta olduğu cihetle, hükümetin otomasyona elverişli idare faaliyetlerinin umumî bir envanteri yapılmalıdır.

2 — Âletin seçiminden önce idare ve teşkilât veçhelerinden bu faaliyetlerin bir tahlili yapılmalıdır.

3 — Sonra esas bilgileri ve otomasyona elverişli vasıtayı ortaya koyma imkânları tetkik edilmelidir.

4 — Kısmen ademi merkezileştirilmiş idareler muhafaza olurken, lüzumlu bilgileri bir merkezde toplanan ve elde edilen rakamları sür'atle ve en müessir bir şekilde ademi merkezîyet teşkilâtları emrine verme imkânları araştırılmalıdır. Bu hususla ilgili olarak, Millî Müdafaa Vekâletinde malzemenin kullanılışını nezaret elektronik hesap makinası ve telekayt (teleprinter) makinası ile yapılmakta ve iki makinanın bir arada kullanılışı burada alâka çekici bir inkişaf arzetmektedir.

5 — Makinayı kullanan merkez dairesi ile, ademi merkezîyet teşkilâtlarının bu sahada plânlamalarına azamî itina göstermelidir.

6 — Elektronik makina ile çalışmanın (otomasyonun) muhasebe ve murakabe daireleri üzerindeki tesiri tetkik edilmelidir.

7 — İş anlaşmazlıkları serbestisini tehlikeye sokmamak için psikolojik hazırlıklar yapılmalıdır.

8 — Mühim hazırlık tetkiklerinde tekerrüre meydan vermemek üzere, âmme hizmetinde çalışan eksperler bu sahada işbirliğinde bulunmalıdır.

9 — Nihayet maaş büroları, personel daireleri ve muhasebe daireler. gibi projede müşterek menfaatları olan teşkilâtlar arasında işbirliği imkân ve kolaylıkları yaratılmalıdır.

Sosyal psikolojik veçheleri :

Bu karışık maaş hesap işleri kendilerine tevdi olunan bir çok memurlar tarafından önceleri her ne kadar peri masallarındaki gibi kolaylıklar sağlıyan tasarılar telâkki olunmuşsa da, tecrübenin başarı ile neticelenmesi, ilerisi için büyük ölçüde şüphe, huzursuzluk ve mukavemet temayülü yaratmıştır. İyi bir talih eseri olarak hükümet makamlarınca geçen yıllarda kurulan Sosyal Psikoloji Dairesi (bu daire de Dahiliye Vekâletine bağlıdır) mütehasıslarına bu tecrübe vesilesile idare işlerinde elektronik makinalardan faydalanılması (İdare işlerinin otomasyonu) keyfiyetinin sosyal psikolojik veçhelerini tam olarak tetkik ettirmiştir. Her ne kadar bu araştırma henüz hiç bir suretle ikmâl edilememişse de, aşağıda tecrübe mahiyetindeki neticeler bu safhada zikre değer görülmektedir :

1 — Elektronik makina ile teşhiz (otomasyon) kuvvetli iş bölümünü intaç etmektedir. Teferruat kabilinden ehemmiyetsiz işlerde çalışanların sayılarındaki azalma ile bir arada işlerin bünyesi de darlaşmakta, meselâ geniş ölçüde bilginin hazırlanması makinayı pek kısa bir zaman için faaliyet halinde tutmaktadır. Diğer taraftan, mesai cetvelleri düzenlemek ve işi programlaştırmak için zekâ, buluş ve teşebbüs kabiliyeti ve yaratıcılık vasıflarını haiz olanlar arasında seçilen bir çok işçi yer almaktadır. Çok daha yüksek bir İctimaî seviyeye ulaşabilmek için birinci guruptakilerden bir kısmı meselâ kurs görerek ikinci guruba geçmeye boş yere didinecektir.

2 — Elektronik makina ile teşhize (otomasyona) geçmeden önce hususî bir itina ile doğru bilgi edinerek zihnî hazırlığa da şâmil personeli hazırlamak ve ruhî teşhis testleri ile ve bilgilerini tazeleyerek vazifelilerin ve dışardan katılacakların kabiliyetleriyle mütenasip işlere naklini sağlamak iş verenin (hükümet makamlarının) başlıca vazifesi olmalıdır.

3 — Gurup halinde nasıl çalıştırılacağını bilerek ve işin hatasız ve zamanında ikmâlini münasip bir teşkilâtla sağlayarak uhdelerine teferruat kabilinden basit işleri verilen memurların zabt ve rapt altında çalışmalarına azamî itina gösterilmelidir.

4 — Aşağıda büyük tesirleri olduğu için bu sınıf işçilerin iyi teknik cihazlarla teçhiz edilmiş ve cazip şekilde tefriş olunmuş iş odalarında çalıştırılmalarına bilhassa dikkat edilmelidir.

5 — Sekiz saatte bir işbaşı ediş ve makinanın büyük sür'atı, periyodik azamî randımanlara ve dolayısıyla fazla mesaiye yol açabilir. Mesai cetveli düzenlemek, hususî bir itina ister; bir kere fazla mesaiye lüzum hasıl olursa az ücretli memurlar için fazla mesai ücreti alışkanlık şevkiyle kaçınılmaz bir zaruret halini alır ve sonra bundan kurtulmak zorlaşır.

6 — Sıkıntıları zamanında farketmek ve iyi işçilerin kabiliyetleriyle mütenasip yerlerde çalışmalarını temin etmek üzere gurup şeflerinin teşkilâtlandırma sırasında ve teşkilâtlanmayı müteakip zaman zaman sosyal psikoloji mütchassislarının yardımlarından faydalanmalarına ehemmiyet verilmelidir.

Milletlerarası tecrübe mübadelesi :

İ. İ. A. S. nın teşebbüsüyle âmme idaresinde elektronik makinalardan faydalanılması mevzuunun yuvarlak masa konferansı programında yer alışı, her yerden daha fazla bu sahada tecrübelerden karşılıklı bilgi edinmek, yüksek araştırma maliyetini, elverişsiz yatırımları ve bu orada yersiz huzursuzluğu gidereceği cihetle, büyük ehemmiyete haizdir.

(R.M. A.) Merkez Elektronik Makinalar Dairesi Müdürü —Hollanda hükümet dairelerinde alâkalı bütün teşkilâtlarla yakın temas halinde; bulunan zat— mukayesesi mümkün olan memleketde bu hususta tecrübe; edinmiş olanlar veya Hollanda'da yapılan tecrübeden faydalanmak isteyenler Mr. W. J. Muhring; Director of «Rijkscentrale voor Mechanische; Administrativ» Leeghwaterstraat 129, The Hague ile muhabere edecek olurlarsa memnun ve müteşekkir kalacaktır.

YABANCI MEVZUAT

FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ ANAYASASI

Tercüme eden :
Doç. Dr. Orhan KÜRKÇÜER

Batı Almanya'da halen mer'î bulunan Anayasanın tam tercümesini değerli idareci arkadaşlarımla tetkiklerine arzederken, bu kısa tarihçeyi ilâve etmeyi faydalı olarak mütalâa etmekteyim.

Alman Devleti 1871 yılında bir İmparatorluk olarak kurulmuş ve Birinci Cihan Harbini müteakip Cumhuriyet rejimini kabul etmiştir. 1926 senesinde Milletler Cemiyetine âza olmuş ve 1932 yılında da bu teşkilâtla alâkasını kesmiştir 1920 de Münich'de Yahudi aleyhtarı ve Cumhuriyetçi Anayasanın muarızı olarak teşekkül etmiş bulunan Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi «NSDAP», 1933 yılında başlarında Führer'leri Adolf Hitler olmak üzere iktidara gelmiştir. 1934 plebisitinde Hitler 43,5 milyon rey almak suretile iştirâkin % 80 ini kazanmış, 1938 yılından sonra tam bir diktatörlük idaresi kurmuş ve 11/Ağustos/1919 tarihli Weimar Esas Teşkilât Kanununu sarîh olarak feshetmemekle beraber, çıkardığı Emirnamelerle bu Ana Kanunun hükümlerini asla nazarı itibara almamak suretile, fiilen mer'iyetten kaldırmıştır.

İkinci Dünya Harbinin Almanya tarafından kat'î olarak kaybım müteakip müttefiklerle General Jodl'in imzaladığı teslim protokolü 7/Mayıs/1945 de Nâzi İdaresinin tamamen tarihe karışmasını mucip olmuştur.

Müttefikler aynı senenin Haziran ayında neşrettikleri bir deklarasyon ile, Almanya'da teşkilâtlanmış herhangi bir hükümetin mevcut olmaması dolayısıyla, idare mes'uliyetini deruhte ettiklerini bildirmişler ve aynı deklarasyonda bu halin bir ilhak mânasını ifade etmediğini de bilhassa belirtmişlerdir. Nitekim, müttefiklerden üçü, Amerika, İngiltere ve Fransa bu deklarasyonda nekadâr samimî olduklarını zamanla bütün dünya milletlerine isbat etmişlerdir.

Kısa zamanda Almanya'da dörtlü idarenin imkânsızlığı müşahade edilmiş, bilhassa Dışişleri Vekillerinin 1947 yılındaki Londra toplantısının hiç bir netice vermemesi bu kanaati kuvvetlendirmiş ve üç müttefik devletin Dışişleri Vekilleri 1948 senesi Şubatında kendi aralarında tek-

rar toplanarak Almanya'da tatbik edecekleri siyasetin ana hatlarını tesbit etmişlerdir. Londra üçlü görüşmeleri hakkındaki Rusya'nın vâki talebine izahat verilmemesini ileri sürerek, Mareşal Sokolovsky'nin 20/ Mart/1948 de Kontrol Meclisini terketmesi üzerine Almanya'nın dörtlü idaresi fiilen sona ermiştir. Müteakiben Berlin ablukası sonunda Berlin şehrinin idaresi de ikiye bölünmüştür. 14/Haziran/1948 tarihinde Komandaturanın yani dörtlü idarenin resmen sona ermesi üzerine aynı senenin Eylül ayı ile Mayıs ayları arasında Batı Almanya'nın teşkilâtlanmaya başladığı müşahede edilir. Ancak, İktisadî gelişmedeki ser'i tempoya siyasî gelişmede tesadüf etmek mümkün değildir. 1/Eylül/1948 tarihinde memleketlerin parlâmentolarının salâhiyetli kıldığı temsilcilerden teşekkül eden kurucu meclis toplantıya çağırılmış ve bu meclis 1948 yılında Londra toplantısında tesbit edilmiş esaslar dahilinde Batı Almanya'sı için bir Anayasa hazırlamakla vazifelendirilmiştir. Hazırlanan Anayasa Parlâmentoda 12 ye karşı 53 oy ile 8/Mayıs/1949 tarihinde kabul edilmiş, aynı Anayasa 12/Mayıs'ta bazı ihtirazı kayıtlarla Başkomutanlar tarafından da tasvip olunmuştur. 14/Ağustos/1949 da seçimler yapılmış neticede, Dr. Theodor Heuss Devlet Reisliğine ve Çoğunluk Partisi olan Hristiyan Demokratlardan Dr. Adenauer Başvekilliğe getirilmiştir. Aynı senenin Kasım ayında Almanya'nın Avrupa Konseyine kabulü ve yabancı memleketlerde Konsolosluklar açabilmesi de kabul edilmiş, 1951 senesinde işgâl statüsü tahrif edilmiş ve nihayet 1955 yılı Mayıs'ında vâki anlaşma ile Batı Almanya Federal Cumhuriyeti tam mânâsile hükûmranlığa kavuşabilmiştir.

Bu kısa izahatımızdan anlaşılacağı veçhile, Almanya'da siyasî hâdisattaki tekâmül, İktisadî sahadaki kadar ser'i cereyan edememiştir. Aynı zamanda bugün için dahi memleketin ikiye bölünmüş olması dolayısıyla siyasî tekâmülün tam olarak neticelendiği iddia olunamaz. Ancak Bonn Anayasasının en ileri bir zihniyet ve hukuk tekniğini ihtiva ettiğini ve iç âmmе hukuku sahasında uzun etüdler sonunda elde edilmiş bulunan bir çok yendikleri tatbikat sahasına getirdiğini söylemek çok yerinde olur. Anayasanın tetkiki ile bu mütalâamızın yerinde olduğu açıkça görüleceğinden, bu hususların izahına lüzum görmemekteyiz. Ancak çok mühim olduğuna kani bulunduğumuz bazı hususlara işaret etmekle iktifa edeceğiz.

Kurucu Meclis, bir kasdamakrun olarak tanzim ettiği kanuna (Verfassung - Constitution) yerine «Almanya Federal Cumhuriyeti Anayasası - Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland) adını vermiştir. Zira, Parlâmento ortaya koyduğu bu eseri, geçici mahiyette mütalâa etmiş ve kanunun dibacesinde geçici bir devre için Anayasanın devlet ha-

yatını yeni temeller üzerinde teşkilâtlandırmak gayesile tanzim edildiğini belirtmiştir. Nitekim 146. maddede görüleceği veçhile, Alman Milletinin serbest kararı ile bir Anayasanın yürürlüğe girmesi halinde bu Anayasanın yürürlükten kalkacağı kararlaştırılmıştır.

24 üncü maddeye göre; Federal Devlet, çıkaracağı kanuna istinaden, hakimiyet haklarını Milletlerarası müesseselere devredebilir. Keza, sulhun devamı için, karşılıklı bir müşterek güvenlik sistemine iştirâk edebilir. Bu maksatla lüzumunda hakimiyet haklarının tahdidine rıza göstermek salahiyeti, hükümete tanınmıştır.

25 inci madde mucibince; Devletler Hukukunun ana kaideleri, Federal hukukun mütemmim cüz'ülerini teşkil etmektedir.

26 ncı maddeye göre; Milletlerarası barışı bozacak ve bir tecavüz maksadına matuf fiiller Anayasaya aykırıdır.

28 inci maddenin sarih hükmüne göre, memleketteki hukuk nizamı, Anayasada tesbit edilmiş bulunan Cumhuriyetçi demokratik ve hukuk devleti prensiplerine uygun olmak mecburiyetindedir.

38 ve 51 inci maddeler mucibince; teşriî faaliyetler «Parlâmento= Bundestağ ve «Federal Meclis =Bundesrat» tarafından ifâ edilir.

54 üncü maddeye göre; icra uzvu, Federal Hey'et tarafından seçilmiş olan Federal Başkandır. Federal Hükümet; Federal Başkan ve Vekillerden teşekkül eder. Sık sık çıkacak Kabine buhranlarının önlenmesi için Parlâmentonun itimat oyunu izharı hususunda Anayasaya yeni bir sistem konulmuştur. Nihayet daha büyük bir yenilik arzetmesi bakımından kanunların Anayasaya uygun olup olmadığı hususunun incelenmesine dair yeni esaslar, Anayasa'da üzerinde durulmaya değer hükümler meyanında olsa gerektir (*).

ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ ANAYASASI

Yürürlüğe girdiği tarih : 23/Mayıs/1949

Birleşmiş bir Avrupa'da, Allah ve insanlar huzurunda mes'uliyetini müdrık, musavî haklara sahip bir üye fırsatı ile ve dünya barışına hizmetten gayri bir gaye gütmeyen Bad, Bavyera, Bremen, Hamburg, Hesso,

[*] Daha geniş malûmat için Bak. : Kürkçüer (0) «Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası ve bu Anayasayı meydana getiren âmiller» İstanbul Üniversitesi. Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: XXII, sayı: 1-4, sene: 1956.

Aşağı Saksonya, Renani, Şimalî Vestefalye, Renani - Palatina, Şlesvig - Holstein, Würtemberg - Bad ve Würtemberg - Hohenzollern memleketlerinin ülkelerinde yaşayan Alman halkı teşriî hak ve salahiyetlerine istinaden devlet hayatını yeni temeller üzerine geçici bir devre için teşkilâtlandırmak amacı ile, Almanya Federal Cumhuriyeti Anayasasını kabul etmiştir. Bu eserin meydana getirilmesine iştirâk edememiş bulunan Almanlar adına da hareket edilmiştir.

Alman halkının birlik ve hürriyetini tahakkuk ettirmeye ve mukadderatını serbestçe tâyin etmeye bütün Almanlar dâvet olunurlar.

I. ESAS HAKLAR

Madde : 1 — 1) İnsanların şeref ve haysiyetleri mukaddestir. Devlet otoritesini istimâl salahiyetini haiz bütün memurlar onu korumak ve ona hürmet etmekle mükelleftirler.

2) Alman halkı, dokunulamaz ve ferağ olunamaz insan haklarının varlığını her nev’i insan topluluğunun, barışın ve yeryüzündeki adaletin bu sebeple temeli olarak tanır.

3) Aşağıda tâdat edilen esas hakların teşriî, icraî ve kazaî kuvvetleri takyit eden doğrudan doğruya muteber kanun kıymetleri vardır.

Madde: 2 — 1) Başkasının haklarını, Anayasa ve ahlâk kaidelerini ihlâl etmemek şartı ile herkesin şahsiyetini serbestçe geliştirmek hakkı vardır.

2) Herkesin yaşama ve sağlığını korumaya hakkı vardır. Şahsın hürriyetine dokunulamaz. Kanunlarda sarahat olmadıkça bu haklara müdahale edilemez.

Madde: 3 — 1) Kanunlar nazarında herkes müsavidir.

2) Haklar bakımından erkek ve kadınlar arasında fark yoktur.

3) Hiç kimse ırkı, soyu, cinsi, dili, memleketi ve doğum yeri, âkidesi, dinî veya siyasî inançları yüzünden ne bir imtiyaza sahiptir, ne de bir zarara dâçar edilir.

Madde: 4 — 1) Vicdanî, felsefî, dinî inanç hürriyetlerine dokunulamaz.

2) Dinin serbestçe icrası, teminat altına alınmıştır.

3) Harp zamanında hiç kimse, vicdanına aykırı olarak silâhlı hizmete mecbur edilemez. Federal bir kanun bu prensibin tatbikini düzenler.

Madde: 5 — 1) Herkesin inancım sözle, yazı ve resimle yaymak ve engelle rastlamaksızın herkesin elde edebileceği kaynaklardan faydalanma hakkı vardır. Basın hürriyeti ve radyofonik ve sinematografik haber alma hürriyeti teminat altına alınmıştır. Sansür konulamaz.

2) Bu hakların hudutlarını genel kanunların hükümlerinde, gençliğin himayesini gözetken ve şahsî şerefe hürmet hakkındaki kanunlarda aramazdır.

3) San'at, ilim, araştırma ve öğretim serbesttir. Öğretim serbestisi Anayasaya aykırı hareket edebilme hakkını bahşetmez.

Madde: 6 — 1) Evlilik ve aile, devlet düzeninin hususî himayesi altındadır.

2) Ana ve babanın çocuklarını yetiştirmeleri ve eğitime tâbi tutmaları tabîî hakları ve üstün görevleridir. Devlet bu nev'i görev ve haklara nezaret eder.

3 — Eğitim görevi olanların iradesi hilâfına çocukların ailelerinden ayrılması, ancak bir kanun hükmü ile ve eğitim ile görevli olanların bu görevlerini yerine getirmemeleri ve diğer sebepler ile çocukların gerekli ihtimandan mahrum bırakılmaları halinde caizdir.

1) Her ananın topluluğun himaye ve yardımını talep etmeye hakkı vardır.

5 — Evlilik haricinde doğan çocuklara Kanun fizik ve ahlâkî gelişmelerini temin ve cemiyet içindeki mevkielelerini sağlamak bakımından evlilik dahilinde doğan çocuklara sağladığı şartları aynen temin eder.

Madde: 7 — 1) Eğitim, tamamilen devletin murakabesi altındadır.

2) Çocukların terbiye etme hakkım haiz olanlar, onların dinî öğretime tâbi tutulup tutulmayacaklarını da karar vermek hakkına maliktirler.

3) Lâik okullar müstesna, dinî öğretim resmî okullarda mecburîdir. Bu öğretim, devletin gözetimi mahfuz kalmak üzere değişik kiliselerin prensiplerine tetabuk eder.

Hiçbir öğreten, arzusu hilâfına dinî tedrisata icbar edilemez.

4) Hususî okullar açmak hakkı mahfuzdur. Devlet okullarına muadil hususî okullara devlet tarafından müsaade verilir ve memleketlerin kanununa tâbi tutulur. Ancak Eğitim, teşkilât, öğretim kadrosunun İlmî formasyonu bakımlarından devlet okullarından dün olmadığı ve ana ba-

banın servet durumları dolayısıyla öğrenciler arasında bir tefrikte bulunmadığı takdirde hususî okul açma müsaadesi verilir.

Öğretim hey'etinin İktisadî ve hukukî durumu kâfi derecede teminat altında bulunmadığı takdirde müsaade verilemez.

5) Hususî ilk okulların açılmasına müsaade edilebilmek için eğitimi idaresince bu hususun pedagojik bir menfaat arzettiğinin kabul edilmesi veya çocukların terbiyesi ile görevli şahısların müracaat etmesi, bu okulların muayyen bir felsefî temayüle sahip müesseseler olarak kurulmaları ve civarda bu nev'î ilkokul mevcut olmaması gerekir.

6) Hususî okulların açılması hakkındaki yasak devam etmektedir.

Madde: 8 — 1) Haber vermek ve müsaade almak lüzumu olmaksızın bütün Almanlar sükûn içinde ve silâhsız olarak toplanmak hakkına sahiptirler.

2) Açık hava toplantıları bir kanunla tahdit edilebilir.

Madde: 9 — 1) Dernek ve ortaklıklar kurmak bütün Almanların hakkıdır.

2) Gaye veya faaliyetleri ceza kanunlarına, Anayasaya veya milletler arasındaki anlaşma fikirlerine aykırı birleşmeler yasaktır.

3) Çalışma ve iktisat şartlarını muhafaza veya geliştirmek için birlikler kurmak herkesin hakkı olup, bütün mesleklere tanınır. Bu hakkın tahdit veya kullanılmasına mâni olabilecek sözleşmeler bâtıldır ve bu amaca erişmek için alınacak tedbirler kanuna aykırıdır.

Madde: 10 — 1) Muhaberat, posta, telgraf, telefonla muhaberat gizliliğine dokunulamaz. Bu dokunulmazlığa tahdidler, ancak bir kanunla mümkündür.

Madde: 11 — 1) Federasyon arazisinin her tarafında yer değiştirmek ve yerleşmek, bütün Almanların hakkıdır.

2) Bu haklar geçim vasıtalarının fıkdanı halinde âmmeye hususî mükellefiyetler tahmili, ve gençliğin sefahatten korunması, salgın tehlikesi ile mücadele yahut cezaî fiillerin ika edilmesini önlemek maksadile lüzumunda ve ancak kanunla tahdit edilebilir.

Madde: 12 — 1) Bütün Almanlar, meslek, çalışma ve yetişme sahalarını serbest surette seçmek hakkına sahiptir.

2) Hiç bir ferd, umumî ve müsavi bir âme mükellefiyeti dışında muayyen bir işi yapmaya icbar edilemez.

3) Mecburî çalıştırma ancak, mahkemeler tarafından verilmiş hürriyet kısıcı bir ceza olarak tahmil edilebilir.

Madde: 13 — 1) Meskenler her türlü müdahaleden masumdur.

2) Aramalar ancak hakim ve gecikmesinde tehlike umulan hallerde evvelden kanunların tayin ettiği organların emri ile ve yalnız kanunlarda yazılı şekillerde yapılabilir.

3) Mesken masuniyetine aykırı veya onu tehdit eden tedbirlere; ancak, müşterek bir ölüm tehlikesini önlemek veya şahısları ölüm tehlikesine karşı, himaye etmek veya bir kanun tatbiki ile âmmenin güvenlik ve düzenini derhal vukuu muhtemel tehlikelere karşı, bilhassa mesken buhranına karşı çâre bulmak, sari hastalıklarla mücadele etmek veya tehlikede olan gençliği korumak maksadile başvurulabilir.

Madde: 14 — 1) Mülkiyet ve miras hakkı teminat altına alınmış olup, muhteva ve hudutları kanunlarla tesbit olunur.

2) Mülkiyet hakkı, mükellefiyet doğurur. Mülkiyet hakkının istimâlinin, aynı zamanda cemiyetin (iyiliğine hizmet etmesi lâzımdır.

3) İstimlâk ancak âme menfaati için yapılabilir. İstimlâk ancak bir kanun ile veya tazminatın usûl ve derecesini tanzim eden bir kanunun tatbiki suretiyle icra edilebilir. Tazminat miktarı âmmenin menfaatleri ile ilgili şahısların menfaatlerinin telifi suretiyle tesbit edilmelidir. Tazminatın miktarı üzerinde taraflar arasında anlaşmazlık zuhur ettiği takdirde, ilgililerin umumî mahkemelere müracaat hakları vardır.

Madde: 15 — 1) Verilecek tazminatın mahiyet ve şümulü bir kanun ile evvelce tayin edilmek şartı ile toprak ve arazi, tabii kaynaklar ve istihsal vasıtaları sosyalleştirme maksadı ile müşterek mülkiyet rejimine tâbi kılınabilir. Bu kanun, 14 üncü maddenin 3 üncü fıkrasının üçüncü ve dördüncü cümlelerindeki hükümleri kıyas yolu ile tazminatın mahiyet ve şümulünü tayin hususunda mahfuz tutar.

Madde: 16 — 1) Hiç kimse Alman tabiiyetinden iskât edilemez. Tabalıktan çıkarılma ancak, bir kanun ile olur ve şâyet ilgilinin rızası hilâfına vuku bulmuş ise, o şahsın vatansız durumuna düşmemesinin temini ile mümkündür.

2 — Alman tabiiyetinde bulunan hiç bir şahıs, suçlunun iadesi yolu

ile yabancı bir devlete teslim edilemez. Siyasî sebeplerle takip olunanlar iltica hakından faydalanırlar.

Madde: 17 — Her ferdin salâhiyetli mercilere ve Millî Meclise münferiden veya toplu olarak yazılı talep ve şikâyetlerde bulunmaya hakkı vardır.

Madde: 18 — Her kim hür ve demokratik Anayasa hükümlerine aykırı olarak fikir hürriyetini, bilhassa basın hürriyetini (madde: 5, fasıl:1), eğitim hürriyetini (madde: 5, fasıl: 3,) toplanma hürriyetini (madde: 8), cemiyet kurma hürriyetini (madde: 9), posta, telgraf, telefon muhaberatının mahremiyetini (madde: 10), mülkiyet hakkını (madde: 14) veya iltica hakkını (madde: 16, fasıl: 2) suiistimal ederek bu esas haklarını kaybeder.

Bu hakların ziyama ve şümulüne Federal Anayasa Mahkemesi karar verir.

Madde: 19 — 1) Anayasanın, bir esas hakkın kanun veya bir kanunun tabiki dolayısıyla tahdid edilmesini kabul ettiği hallerde mezkûr kanunun umuma şâmil olması ve sadece hususî bir vak'ayı tazammun etmemesi lâzımdır. Aynı zamanda kanunun madde tâynini suretile bahis konusu olan esas hakkı açıkça belirtmesi lâzımdır.

2) Her hangi bir esas hakkın mevcudiyetine hâlel getirilemez.

3) Ülke dahilindeki hükmi şahıslar mahiyetlerine göre esas haklardan faydalanırlar.

4) Âmme otoritesi tarafından hakları ziyaa uğramış olan kimselere hukuk yolu açık oluşu, kanunlarda aksine bir hüküm mevcut olmadığı takdirde bu husus umumî mahkemelerin yetkisi dahilindedir.

II. FEDERASYON VE MEMLEKETLER

Madde: 20 — 1) Almanya Federal Cumhuriyeti demokratik ve sosyal bir federal devlettir.

2) İktidarın kaynağı, halktır. Halk; iktidarını seçimlerle, plebisitlerle ve teşriî, icraî ve kazaî organlar vasıtasıyla istimâl eder.

3) Teşriî organ Anayasaya hürmetle mükelleftir. İcraî ve kazaî organlar, kanun ve hukuka riayet etmeğe mecburdurlar.

Madde: 21 — 1) Partiler halkın siyasî sahada iradesinin teşekkülünü sağlar. Kuruluşları serbesttir. Tüzükleri demokratik prensiplere uy-

gun olmalıdır. Maddî kaynaklarının menşeleri hakkında açıkça hesap vermeğe mecburdurlar.

2) Programları veya mensuplarının faaliyetleri dolayısıle liberal ve demokratik Anayasaya uygun olmayan veya Almanya Federal Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye sokmak veya ortadan kaldırmak temayülünde olan partiler Anayasaya aykırıdır. Bu husus hakkında karar vermek salahiyeti Federal Anayasa Mahkemesine aittir.

3) Bu hususlar Federal kanunla tanzim edilir.

Madde: 22 — Federal Cumhuriyet bayrağı siyah - kırmızı altın sarısı rengindedir.

Madde: 23 — Bu Anayasa evvelâ, Bad, Bavyera, Bremen, Berlin (Gross - Berlin), Hamburg, Hesse, Aşağı Saksonya, Kuzey Remanî, Vestefalya, Renanî - Palatina, Şlesvig - Holştayn, Würtemberg - Bad ve Würtemberg - Hohenzollern memleketlerine tatbik edilir. Almanya'nın sair kısımlarında memleketlerin Birliğe iştirakini müteakip Anayasa yürürlüğe girer.

Madde: 24 — 1) Federasyon; hâkimiyet hakların, teşriî organ vasıtasile milletlerarası müesseselere devredebilir.

2 — Barışın muhafazası için karşılıklı bir müşterek güvenlik sistemine iştirâk edebilir. Avrupa'da ve dünya milletleri arasında devamlı bir barış tesis ve temini maksadile lüzumunda hâkimiyet tahditlerine rıza gösterilebilir.

3) Federasyon, milletlerarası uyuşmazlıkları halletmek için mecburî, cihanşumûl ve milletlerarası tahkimi tahakkuk ettirecek andlaşmalara girebilir.

Madde: 25 — Devletler hukukunun umumî kaideleri federal hukukun mütemmim cüz'ünü teşkil eder. Bu kaideler kanunlara üstün olup, federal ülkede mukim şahıslara râci olmak üzere doğrudan doğruya haklar ve vecibeler tevliid eder.

Madde: 26 — 1) Milletlerin bir arada barış halinde yaşamalarına mâni ve bu maksada makrun fiiller ve bilhassa tecavüzî mahiyetteki fiiller Anayasaya aykırıdır .Bu fiillere karşı cezaların derpiş olunması gerekir.

2) Muharebe silâhları ancak federal hükûmetin müsaadesi ile imâl edilebilir, naklolunulabilir ve ticarete arzolanabilir. Federal bir kanun ile bu husus tatbikata tanzim olunur.

Madde: 27 — Alman deniz ücret gemilerinin tamamı tek bir ticaret filosunu teşkil eder.

Madde: 28 — 1) Memleketlerin Anayasaları, bu Anayasada belirtilen Cumhuriyetçi, demokratik ve sosyal hukuk devleti (Rechtsstaat) prensiplerine uymak mecburiyetindedir. Memleketlerde kaza ve belediyelerde halk, umumî tek dereceli serbest, eşit ve gizlilik prensiplerinin câri olduğu seçimlerle vekillerini seçmek hakkım haizdir.

Bir Belediye mıntakasında oturan vatandaşlar o Belediyenin derneğini (gemeindeversammlung) teşkil ederler.

2) Mes'uliyetleri tahtında Belediyelere, kanunlara uygun olarak mahallî topluluğun bütün işlerini idare etmek salahiyeti verilir. Belediyelerin (Gemeinderbande) kendi kanunî yetkileri dahilinde ve kanunun hükümlerine riayet ederek kendilerini idareye hakları vardır.

3) Federasyon, memleketlerin Anayasalarının, esas haklara ve işbu maddenin 1 inci ve 2 nci paragraflarındaki hükümlerine uygun olmasını sağlar.

Madde: 29 — 1) Mahallî hars, tarihi ve kültürel bağlar, İktisadî ve sosyal bünye nazarı itibare alınarak federal arazi idari bakımdan federal bir kanun ile yeniden teşkilâtlandırılır.

Bu teşkilâtlandırma, vüs'atleri ve kaynakları bakımından kendilerine tevdi edilecek vazifeleri lâyiki veçhile ifaya muktedir memleketleri vücuda getirir

2) 8/Mayıs/1945 tarihinden sonra memleketlerin yeniden teşkilâtlandırılması sırasında plebisit yapılmaksızın başka bir memlekete iltihak eden arazi kısımlarında, işbu Anayasanın yürürlüğe girmesini müteakip bir yıl içinde bir halk teşebbüsü ile iltihak hususundaki kararda değişiklik yapılması talep edilebilir. Bu halk teşebbüsü memleketlerdeki meclisleri seçmenlerinin onda biri tarafından tasvip edilmelidir. Kabul edilirse, federal hükümet arazisinin yeniden teşkilâtlandırılması hakkındaki kanun tasarısına bahis konusu arazi kısmının hangi bölgeye ait olduğuna taalluk eden bir hüküm eklenir.

3) Kanunun kabulünden sonra, başka bir memlekete iltihak edecek her arazinin, kanunun kendisini ilgilendiren kısımları üzerinde referandum yapılır. Evvelki fıkrada derpiş edilmiş olduğu veçhile, halk tarafından bir teşebbüs vuku bulmuş ise, mevzuubahis arazide mutlaka referandum yapılması gerekir.

4) Kanun, arazinin şâyet bir kısmında reddolunursa, bu takdirde durum yeniden Federal Parlâmentoya arz edilir. Bu meclistin yeni kararından sonra kanunun federal arazinin bütününde referandum ile kabul edilmesi lâzımdır.

5) Referandumlarda verilen reylerin ekseriyeti, neticeyi tevhit eder.

6) Bu husustaki usûl, federal bir kanun ile tesbit edilir. İdari teşkilâtlanma en çok, Anayasanın neşir ve ilânından sonra gelecek üç yıl içerisinde vuku bulur. Bu İdarî teşkilâtlanma Almanya'ya yabancı bir devlet arazisinin katılması yüzünden vâki olursa, katılmayı takip eden iki yıl içerisinde İdari teşkilâtlanma icra edilir.

7) Memleketlerin arazi bünyelerinde vukubulacak değişiklikler dolayısıyla tâkip olunacak usûl, federal bir kanun ile tesbit olunur. Bu kanunun Federal Meclis ve Federal Parlâmento üyelerinin ekseriyeti tarafından tasvip edilmesi lâzımdır.

Madde: 30 — İşbu kanunun halletmediği veya başka bir suretle hareket edilmesini tasvip etmediği hususlarda federal devlete ait salahiyetlerin kullanılması ve devlet görevlerinin ifası memleketlere aittir.

Madde: 31 — Federal Hukuk, memleketler hukukundan üstündür.

Madde: 32 — 1) Yabancı devletler ile münasebetlerin idaresi ve tanzimi Federasyonun vazifeleri meyanındadır.

2) Bir memleketin esas bünyesine tesir edecek andlaşmaların akdinden önce, o memleketin mütalâası alınır.

3) Teşriî salahiyetlerinin hudutları dahilinde memleketler Federal Hükümetin müsaadesi ile yabancı devletlerle andlaşmalar aktedebilirler.

Madde: 33 — 1) Alman tabiiyetinde bulunan her ferd, memlekette aynı medenî hak ve vecibelere sahiptir.

2) Kabiliyetlerine, meslekî bilgi ve ehliyetlerine göre bütün Almanların eşit olarak âmme hizmetlerinin görülmesinde vazife almaya hakları vardır.

3) Medenî hakların ve vatandaşlık haklarının istimâlinde, âmme hizmetlerine iştirâk ve faydalanmada vatandaşlar arasında her hangi bir dinî mezhebe salık olmaktan dolayı fark gözetilemez.

4) Âmme hizmetleri devamlı olarak ifâ edilir. Bu hizmetleri ifâ edenler vazife aşkı ve sadakat ile vazifelerini âmme hukuku kaidelerine göre yerine getirirler.

5) Âmme hizmetlerini deruhte edeceklerde aranılacak şartlar, devlet memuriyetini meslek edinenlerde aranılacak evsaf nazarı itibara alınmak suretile tesbit olunur.

Madde: 34 — Âmme hizmeti gören bir şahıs, üçüncü şahıslara karşı vazifelerinin ifası yüzünden vecibelerini ihlâl ettiği takdirde, mes'uliyet, — prensip olarak devlete veyahut hizmetinde bulunduğu topluluğa aittir.

Kasdî hata veya fahiş ihmal halinde rücu etmek hakkı mahfuzdur.

Tazminat ve rücu dâvalarının umumî mahkemelerde görülmesi ve takibi hakkı mahfuzdur.

Madde: 35 — Federal Devletin ve memleketlerin bütün teşkilatı karşılıklı olarak birbirlerine hukukî ve resmî yardım ve muavenette bulunurlar.

Madde: 36 — Yüksek federal mevkilerde, memleketlere mensup memurlar, münasip nisbet dahilinde kullanılır. Sair federal mevkileri işgâl eden şahısların, kaideten faaliyette bulundukları memleketlerden seçililmesi gerekir.

Madde: 37 — 1) Her hangi bir memleket, Anayasanın veya diğer bir federal kanunun kendisine tahmil ettiği vecibeleri yerine getirmediği takdirde, federal hükümet, Federal Meclisin tasvibi ile, bu memlekete federal baskıda bulunarak, vecibelerini ifa ettirmek için gerekli tedbirleri alabilir.

2) Federal makamların bu husustaki emirlerinin tahakkuku için federal hükümet veya tevkil edeceği makam, bütün memleketlere ve onların teşkilâtına emir verme salahiyetini haizdir.

Madde: 38 — 1) Alman Federal Parlâmentosunun mebusları gizli, müsavi, serbest, doğrudan doğruya ve genel olarak seçilir. Bütün Alman halkının temsilcileri olup, kendilerine verilen vekâlet ve emirlere bağlı değillerdir. Sadece vicdanlarına göre hareket ile mükelleftirler.

2) 21 yaşını dolduran, seçmeye; 25 yaşını ikmâl etmiş olan seçilmeye hak kazanır.

3) Federal bir kanun bu hususa müteallik kaideleri tanzim eder.

Madde: 39 — 1) Federal Parlâmento dört sene için seçilir. İlk toplantı tarihi mebdde olmak üzere, faaliyet devresi dört senenin ikmâlinde veya fesih ile sona erer. Yeni seçimler her devrenin son üç ayı içerisinde veya fesih halinde en çok 90 gün içinde vuku bulur.

2) Federal Parlâmento en geç, seçimleri takip eden otuzuncu gün toplanır, bununla beraber bir evvelki Parlâmentonun faaliyet devresi sona ermeden toplanamaz.

3) Federal Parlâmento, toplantılarının ne zaman sona ereceğini ve ne zaman yeniden başlayacağını kararlaştırır. Başkan, tesbit edilmiş olan tarihten evvel Parlâmentoyu toplantıya çağırabilir. Keza, Parlâmento üyelerinin üçte biri, Federal Devlet Reisi veya Federal Başvekil talepte bulunurlarsa Başkan keza Parlâmentoyu toplantıya çağırmaya mecburdur.

Madde: 40 — 1) Federal Parlâmento Reis Vekillerini ve Divan kâtiplerini seçer. Kendi içtüzüğünü tanzim eder.

2) Parlâmento Reisi. Federal Parlâmento binasında kendisine düşen işleri ve polis görevlerini yerine getirir. Onun müsaadesi olmaksızın bina içinde arama yapılamaz ve müsadere bulunulamaz.

Madde: 41 — 1) Mebusların salahiyetlerinin kontrolü Federal Parlâmentoya aittir. Keza üyelerinden birinin mebusluk sıfatını kaybedip kaybetmediğine karar vermek de onun vazifesidir.

2) Federal bir kanun tatbik kaidelerini tesbit eder.

Madde: 42 — 1) Federal Parlâmentonun toplantıları âlenîdir. Mebusların onda birinin veya Federal Hükümetin teklifi üzerine Parlâmento üçte iki çoğunlukla komiteler halinde gizli olarak toplantılar yapmaya karar verebilir. Bu teklif hakkındaki karar da gizli oturumda verilir.

2) Federal Parlâmentonun bu mevzudaki ve diğer bütün kararları rey/ vermeye iştirâk edenlerin, ekseriyeti ile alınır. İç tüzüğe Parlâmentomun yapacağı seçimler hakkında istisnalar vaz olunabilir.

3) Federal Parlâmentonun ve komisyonların âlenî toplantıları hakkımda hakikata uygun haberler vermek hiç bir mes'uliyeti mucip değildir.

Madde: 43 — 1) Federal Parlâmento ve komisyonları Federal Hükümet üyelerinden herhangi birinin toplantıda bulunmasını talep edebilir.

2) Federal Parlâmento ve Federal Hükümet üyelerinin ve onların vekillerinin Parlâmentonun ve komisyonlarının bütün toplantılarına iştirâk ve her zaman konuşabilmek hakları vardır.

Madde: 44 — Federal Parlâmentonun âlenî toplantısında gerekli delilleri temin edecek bir Tahkikat Komisyonu kurma hakkı vardır. Üye-

lerden dörtte birinin talebi halinde komisyon kurulması mecburîdir. Komisyon gizli toplantılar akdetmeye karar verebilir.

2) Ceza muhakeme usulleri kıyas yolu ile bu komisyonların tahkiklerine de tatbik edilir. Mektupların ve posta, telgraf, telefon muhaberatının gizliliğine hâlel getirilemez.

3) Mahkemeler ve İdarî merciler bu komisyonlarla işbirliğinde bulunur ve yardım ederler.

4) Tahkikat komisyonlarının kararları mahkemelerde münakaşa mevzuu yapılamaz. Mahkemeler tahkikatın konusunu teşkil eden hâdiseleri takdir etmekte ve bu hususta karar vermekte serbesttir.

Madde: 45 — 1) Federal Parlâmento, iki devre arasında, Federal Hükûmetine müdahalesini önlemek üzere bir daimî komisyon intihab eder. Bu komisyon aynı zamanda bir tahkikat komisyonunun haiz olduğu salahiyetlere sahiptir.

2) Daimî Komisyonun daha geniş salahiyetleri yoktur. Ezcümle teşriî faaliyette bulunmak, Federal Devlet Reisini seçmek veya itham etmek salahiyeti yoktur.

Madde: 46 — 1) Mebuslar Federal Parlâmentoda veya komisyonlardan vermiş oldukları reylerden veya sarfettikleri sözlerden dolayı hiç bir zaman adlî veya inzibatî takibata maruz bırakılamazlar. Keza bunlar Parlâmento haricinde istintak edilmeye dâvet olunamazlar. Bu hükümler hakaret ve söğmeğe tatbik edilmez.

2) Meşhut suç ve fiili takip eden günde yakalanmaları hali müstesna, mebuslar Federal Parlâmentonun izni olmaksızın cezayı müstelzim fiillerinden dolayı takibata maruz bırakılamaz veya tevkif edilemezler.

3) Keza, mebusların şahsî hürriyetine karşı ittihaaz edilecek sair her nev’i tahdit ve 18 inci maddede ittihaaz edilmiş bulunan usulün haklarında tatbiki için Parlâmentonun izni lâzımdır.

4) Bir mebusa karşı girişilen her nev’i cezaî takibat ve 18 inci maddeye istinaden hakkında tatbik edilecek her nev’i tehdidat Federal Parlâmentonun talebi üzerine durdurulur.

Madde: 47 — Mebusların kendilerine bazı hususları tevdi etmiş veya aynı sığata istinaden bazı hususları bildirmiş oldukları şahısların bu bilgiler hususunda şahitlikten istinkâf etmeye hakları vardır. Şahitlikten istinkâf edilen hususlara dair vesikaların müsaderesi yasaktır.

Madde: 48 — 1) Federal Parlâmento üyeliğine adaylığını koyan her şahsın seçime hazırlanmak maksadile mezuniyet talebine hakkı vardır.

2) Hiç kimse mebusluğu kabul veya ifadan men olunamaz. Herhangi bir kimsenin bu sebeple vazifesine nihayet verilmesi ve azledilmesi yasaktır.

3) Mebusların bağımsızlıklarını sağlayacak münasip bir ödeneğe hakları vardır. Federal bir kanun tereffuata ait hususları tesbit eder.

Madde: 49 — 46 ve 47 nci maddeler, 48 inci maddenin 2 nci ve 3 üncü fıkraları iki devreyi birbirinden ayıran devre zarfında daimî komisyon ve büro üyelerine ve onların vekillerine de câridir.

Madde: 50 — Memleketler, Federal Meclis vasıtası ile federal teşriî ve İdarî faaliyetlere iştirâk ederler.

Madde: 51 — 1) Federal Meclis üyelerini tâyin ve geri çağırma hakkı memleket hükümetlerine ait olup, bunları memleketler kendi hükümetlerinin üyeleri ile değiştirebilirler.

2) Her memleketin en az üç reyî vardır. 2 milyondan fazla nüfusu olan memleketler 4, 6 milyondan fazla olanlar 5 rey'e sahiptirler.

3) Her memleket, Federal Meclise sahip olduğu rey sayısınca temsilci gönderebilir. Bir memleketin reyleri tek ve küllî olup, ancak toplantıda mevcut üyeler veya yedekleri rey verebilirler.

Madde: 52 — 1) Federal Meclis, başkanım bir sene için seçer.

2) Başkan, Federal Meclisi toplantıya çağırır. En az iki memleketin veya Federal Hükümetin talebi üzerine başkan meclisi toplantıya dâvet etmeye mecburdur.

3) Federal Meclis, kararlarını mürettep rey adedinin ekseriyeti ile alır. Kendi içtüzüğünü hazırlar. Müzakereleri âlenîdir. Gizli oturum akdine karar verebilir.

4) Memleketler Hükümetlerinin sair üyeleri veya delegeleri Federal Meclis komisyonlarına iştirâk edebilirler.

Madde 3 — Federal Hükümet üyelerinin, Federal Meclisin ve komisyonlarının toplantılarına iştirake hakları vardır, dâvet üzerine iştirâkleri bir vazifedir. Her an konuşmak hakkına sahiptirler. Federal Hükümet, Federal Meclisi faaliyetlerinden haberdar eder.

V. FEDERAL BAŞKAN (Der Bundespräsident)

Madde: 54 — 1) Federal Başkan, Federal Hey'et (Bundesversammlung) tarafından müzakeresiz seçilir. Kırk yaşını bitirmiş ve Federal Parlâmentoya seçilme hakkını haiz her Almanın seçilebilmeye hakkı vardır.

2) Federal Başkan 5 sene için seçilir. Bu müddetin hitamında ancak bir devre için tekrar seçilmesi mümkündür.

3) Federal Hey'et Parlâmento üyelerinden ve memleketler parlâmentoları tarafından nisbî oyla seçilen eşit adette üyelerden kurulur.

4) Federal Hey'et, Federal Başkanın vazifeye başlamasından en çok: 30 gün evvel veya bir tatile tesadüf ettiği takdirde bu tatili takip edem 30 gün içinde toplanır. Federal Hey'et, Federal Parlâmento Başkanı tarafından toplantıya dâvet edilir.

5) Seçim devresi sona erince 4 üncü fıkranın ilk cümlesinde derpiş? olunan müddetler Federal Parlâmentonun ilk toplantısından sonra işlemeye başlar.

6) Federal hey'eti teşkil eden üyelerin ekseriyetinin reylerini elde eden aday Başkan seçilmiş olur. Bu çoğunluğu hiçbir aday ilk iki oy verilşte temin edemezse, bu takdirde, bir sonraki turda en fazla oy toplayan şahıs seçimi kazanmış olur.

Madde: 55 — 1) Federal Başkan, federasyonda ve bir memleketim hükûmetinde veya teşriî meclisde üye olamaz.

2) Federal Başkan, hiçbir diğer ücretli vazife göremez, ticarî, sınaî ve meslekî hiçbir faaliyette bulunamaz. Kazanç gayesi güden bir teşebbüsün idaresini yüklenemez veya idare meclisine giremez.

Madde: 56 — Federal Başkan vazifesine başlamadan önce toplu bir halde bulunan Federal Parlâmento ve Federal Meclis huzurunda şu şekilde yemin eder.

«Kuvvetimi Alman Milletinin, refahını arttıрмаğa, ona vukubulacak zararları önlemeğe hasredeceğime, vazifelerimi vicdanla yerine getireceğime, Federasyonun Anayasasına ve kanunlarına riayet edeceğime ve koruyacağıma ve herkese karşı âdil olacağıma yemin ederim. Allah yardımcım olsun.»»

Aynı zamanda dinî formül olmaksızın da yemin edilebilir.

Madde: 57 — Federal Başkanın mazereti veya başkanlığın müddetinden önce inhilâli halinde Federal Başkanın yetkileri, vazife ve salâhiyetleri Federal Meclis Başkanı tarafından ifa ve istimâl edilir.

Madde: 58 — Federal Başkanın tasarruf, karar ve emirlerinin muteber olabilmesi için Federal Başvekilin veya alâkalı federal vekilin de imza etmiş olması lâzımdır. Başkanın tâyin veya azline, Federal Parlâmentonun 63 üncü madde gereğince feshine dair ve 69 uncu maddenin 3 üncü fıkrasında zikredilen hususlarda bu hüküm câri değildir.

Madde: 59 — 1) Federal Başkan, federasyonu hariçte temsil eder. Yabancı devletler ile Federasyon adına andlaşmalar akteder, yabancı devlet temsilcilerini tâyin ve kabul eder.

2) Federasyonun siyâsî münasebetlerinin tanzimini ve teşriî faaliyetlerin ilgilendiren hususlara dair andlaşmalar federal bir kanunla ve ancak salâhiyetli teşriî organın rızası veya iştirâkı ile hüküm ifade eder, İdarî mahiyetteki sözleşmelerde federal idareye müteallik hükümler kıyas yolu ile tatbik edilirler.

Madde: 60 — 1) Federal Devlet Reisi, kanunlarda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde, teşkilâtın federal hakim ve memurlarını tâyin veya azleder.

2) Münferit hallerde, federasyon adına af salâhiyetini kullanır.

3) Bu salâhiyetini başka otoritelere devredebilir.

4) 46 ncı maddenin 2 ve 4 üncü fıkraları hükümleri kıyasen Federal Başkan hakkında da tatbik edilir.

Madde: 61 — 1) Federal Parlâmento veya Federal Meclis, Federal Devlet Reisini Federal Anayasa Mahkemesi nezdinde, Anayasayı veya diğer federal bir kanunu kasden ihlâl ettiğinden dolayı itham edebilir. Bu ittihamın nazarı itibara alınabilmesi için Federal Parlâmento üyelerinin en az dörtte birinden sadır olması veya Federal Meclisin dörtte birinin tasvib etmiş olması lâzımdır. Teklif Federal Parlâmento veya Federal Mecliste üçte iki ekseriyetle kabul edildiği takdirde nazarı itibara alınır, İttihamname, rey'e iştirâk etmiş olan bir hey'et üyesi tarafından müdafaa edilir.

2) Federal Anayasa Mahkemesi, Federal Devlet Reisinin Anayasayı veya bir federal kanunu kasden ihlâl etmekten suçlu görürse, azline karar verebilir. Şikâyetin tesbitinden sonra, Federal Anayasa Mahkemesi geçici bir kararname ile Federal Devlet Reisini vazifelerinden menedebilir.

VI. FEDERAL HÜKÜMET (Die Bundesregierung)

Madde: 62 — Federal Hükümet, Federal Başvekil ve Federal vekillerden teşekkül eder.

Madde: 63 — 1) Federal Başvekil, Federal Devlet Başkanının teklifi üzerine Federal Parlâmento tarafından müzakeresiz tâyin olunur.

2) Teklif olunan aday, federal parlâmentonun ekseriyetinin reyini elde ettiği takdirde seçilir. Başkan, seçilen adayı tâyine mecburdur.

3) Teklif olunan aday seçilmediği takdirde, Federal Parlâmentoda oy vermeyi takip eden ondört gün içinde üyelerinin mutlak ekseriyeti ile bir Başvekil seçilir.

4) Bu müddet zarfında seçim vuku bulmadığı takdirde, derhal yeni bir seçime tevessül edilir. Seçim neticesinde en fazla rey alan seçilmiş olur, seçilen zat Federal Parlâmento üyelerinin, ekseriyetinin reylerini elde ederse Federal Devlet Başkanının seçimi takip eden 7 gün içinde onu tâyin etmesi lâzımdır. Seçilen bu şahıs, ekseriyeti elde edememiş ise, federal başkan ya bu şahsı tâyin eder, yahutta federal parlâmentonun feshine karar verir [*]

[*] Devam edecek

İDARE DERGİSİNİN

244 - 249 Sayılı Nüshalarında Yayımlanan Yazıların Konularına Göre

AYRILIŞ CETVELİ

- I — Kamu Hukuku
- II — Özel Hukuk
- III — Genel İdare
 - A — Bizde
 - B — Yabancı Memleketlerde
- IV — Mahallî İdareler (Özel İdareler, Belediyeler, Köyler);
 - A — Bizde
 - B — Yabancı Memleketlerde
- V — İl İdaresi
 - A — Bizde
 - B — Yabancı Memleketlerde
- VI — Emniyet - Zabıta
- VII — Ekonomi - Maliye
- VIII — Mesken Meselesi
- IX — Nüfus Meselesi
- X — Yabancı Mevzuat
 - A — Genel İdare
 - B — Mahallî İdareler
- XI — İdarî Coğrafya
- XII — Gezi Notları
- XIII — Değişik Konular
- XIV — İçtihatlar, Kararlar

İDARE DERGİSİ'NİN

244 - 249 Sayılı Nüshalarında Yayınlanan Yazıların Konularına Göre

FİHRİSTİ [*]

Sıra No	Yazının Adı — Özü — Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	I — KAMU HUKUKU		
	Türk Anayasası Mukadder ÖZTEKİN (Türk Anayasasının menşei — Türkiye’de Anayasa yenilikleri — Türk Anayasası — Muhtelif hükümler — Netice)	244	180
2	İdarenin Takdir Hakkı Baha KARGIN (Mevzuatın bütün teferruatı ihtiva etmesinin imkânsızlığı — Hâdiselerin çok çeşitli olması — Hâdiselerin cereyan ettiği zamanın hususiyeti — Müracaat sahibinin hususî durumu — Maddî imkânlar — Âmme hizmetlerinin teknik hususiyetleri — İl İdare kanunundan misaller — Belediye kanunundan misaller — Yeni istimlak Kanunundan misaller — Yeni orman kanunundan misaller — Netice)	245	71
3	Büyük Millet Meclisine Yapılacak Müracaatlar Baha KARGIN (Müracaatın mevzuu — Müracaatın şekli ve takip ettiği seyir — Müracaatların tetkiki ve intacı — Müracaatla alakalı diğer hükümler Netice)	246	73
4	İşden Men Selim AYBAR	244	16

[*]170. sayıdan itibaren yayınlanmaya başlayan İdare Dergisi’ nin fihristli nüshalarının sayılan şunlardır : 178, 195, 201, 207, 213, 219, 225, 231 - 232, 237, 243, 249.

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
5	Memuriyet Vazifesini İhmal ve Suiistimal CürümleriM. Muhtar ÇAĞLAYAN (Memuriyet vazifesini ihmal — Fail «memur» sıfatını haiz olmalıdır — Maddî unsur — manevî unsur — Cürmi kast — Şiddet sebepleri — Memuriyet vazifesini suiistimal — Maddî unsur)	244	30
6	Yeni İstimlâk Kanununa Göre Köylerde Yapılacak İstimlâklarZiya EKİNCİOĞLU (İstimlâk şartları, irtifak hakkı tesisi — İstimlâk kararını verecek merci, umumî menfaat kararının tasdiki — İstimlâke takâddüm ; eden muameleler, satınalma usûlü — Köy takdiri kıymet komisyonunun teşekkülü, kıymet takdirinde esaslar, tebligat — İtiraz ve dâva çeşitleri, ehlivukuf — Dâva çeşitleri — Ehlivukuf — Acele hallerde el koyma, katileşen istimlâklerde köy şahsiyeti maneviyesi adına tescil — Tahliye — İstimlâkten vazgeçme, idarenin tek taraflı vazgeçmesi — Tarafların anlaşması ile vazgeçme — Mal sahibinin geri alma hakkı — Mübadele sureti ile istimlâk — Masrafların ödenmesi — Köy İdaresine ait gayrimenkulün diğer bir idareye verilmesi veya diğer bir idareye ait gayrimenkulün köy idaresine alınması — Düşüncelerimiz).	244	44
7	Muvakkat İşgal..... Alâeddin HİTAY (Tarif — Muvakkat işgalin mevzuu — Evrak nasıl hazırlanır?)	244	133

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
8	Bizde Memur Alma Yolları ve Alınacak Memurlarda Aranılacak Şartlar..... H. KALKANDELEN (Memur tabirinin ifade ettiği mâna — İdare hukukunun umumî esasları bakımından — Mevzuatımız bakımından — Memurun müstahdemlerden farkı — Kadınlar memur veya müstahdem olabilecekler mi? — Bizde memur alma yolları — Seçim yoluyla — İmtihan yoluyla — Meslekî tahsil yoluyla — Devlet hesabına tahsil yaptırmak yoluyla — Muhtelit sistem ile — İstisnai tâyin yoluyla — Münhasıran Vekiller Hey’eti kararı yoluyla — Mukaveleli ecnebilerin Türk tabiiyetine geçmeleri yoluyla — Kadroları kaldırılan ücretlilerin birer derece aşağı memuriyetlere alınmaları yoluyla — Memurların tâyinleri itibariyle dereceleri — Memur olabilmek şartları — Namzetlik) -	244	143
9	5917 Sayılı Kanun ile Tatbikatı Hakkında Bir İnceleme-..... Şerafettin KAYA (Müracaat — Tecavüzün tesbiti — Yapılacak tahkikat — Gayrimenkul üzerinde meydana getirilen tesis ve değişiklik — Tahkikat üzerine verilecek karar — İkinci tecavüz)	244	175
10	Emrin Yerine Getirilmesinden Dolayı Memurların Cezai Sorumluluğu.....Yusuf YAKUBOĞLU (Mevzuatımıza göre — Emrin salahiyyetli bir merciden verilmesi lâzımdır — Emrin vazife icabı ifası zarurî olmalıdır — Yetkili merciden verilen emirlerin kanunen cürüm teşkil eden	244	188

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
11	mevaddan olmaması — Verilen emrin kanunen cürüm teşkil eden mevaddan olması — Bibliyografya) Tahsis ve Tevzi işlerinde İdare Âmirlerinin Mes'uliyetleriZiya EKİNCİOĞLU (Vilâyet tevzi hey'etleri — Düşüncelerimiz)	245	66
12	Taşra Teşkilâtı Memurunun Salahiyet ve Mes'uliyetleri Dr. Wolfgang Jungwirth'denŞerif MENGİN (Âmme idaresinin ön cephesini teşkil eden eleman olarak taşra teşkilâtı memuru — Taşra teşkilâtı memuru ve taşra teşkilâtı hizmetlileri — Müşterek unsurlar— Dış otorite — Taşra memuru ile. hizmetlisini tefrik edici vasıflar nelerdir? — İzahlı bir tarif — İç otorite ve bunun unsurları, — Tâbirin tatbikatta mânası — Tevsii mezuniyetin icrası — İktisap edilen otoritenin ehemmiyeti — Değişen şartlar altında âmme idaresinin farklı tipleri — Taşra memurunun değişik fonksiyonları — önleyici ve düzeltici fonksiyonlar — Bunun için lüzumlu şartlar nelerdir? — İktisap edilmiş otoritenin esasları — Taşra memurunun diğer fonksiyonlarının esasları — Yaratıcı fonksiyon — Tevsii mezuniyetin mesnedi ve çerçevesi — Öğretim fonksiyonu)	245	122
13	İrtikâp Cürmü Muhtar ÇAĞLAYAN (Korunmak istenen hukukî menfaat — Cebri irtikâp cürmü — Şiddet sebepleri — Tahfif sebepleri — İkna suretiyle irtikâp — Hatadan istifade suretiyle irtikâp)	246	18

	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
14	Yeni İmar Kanunu.....Alaeddin HİTAY (Ruhsatsız veya Kanuna aykırı yapılar hakkındaki hükümler — Ruhsatlı inşaat)	246	66
15	A. B. D. de İcra Kuvveti ve Cumhurreisinin Salahiyetleri..... M. Muhtar ÇAĞLAYAN (Cumhurreisinin seçilmesi — Cumhurreisinin salahiyetleri — Federal Hükümet teşkilâtı)	245	45
16	İdare, İdareci ve Murakabe Mefhumlarının Modern Esasları M. BALASAYGUN	249	1
17	Âmme İdaresinde AraştırmaDoğan AVCIOĞLU (İdare ilminin mevcudiyetinin idraki ve gelişmesi — Araştırma ancak bir gurup çalışması olabilir ve idareci araştırmada mühim bir rol oynar — Araştırma tekniği nedir?)	246	196
17 8	Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanun ve Tatbikatı Fethi AYKAÇ (6136 sayılı kanunun genel mahiyeti — Kanun tedvini âmilleri — Kanunun muhtevası — Kanunun konusu — Kanuna göre memnu olan fiiller — Kanuna göre memnu olmayan fiiller — Kimler ateşli silâh taşıyabilir veya bulundurabilir? — Kimler ateşli silâh taşıyamaz veya bulunduramaz ? — İdarî veya malî hükümler — Cezâî hükümler — Diğer kanunlarla ilgili hükümleri — Kanunun idare âmirlerini ilgilendiren hükümleri — Tatbikatla ilgili temenniler — 6136 sayılı kanuna göre işlenen suçların affı)	247	11

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
19	Zimmet ve İhtilâs CürümleriM. Muhtar ÇAĞLAYAN (Suçun mevzuu — Maddî unsur — Tevdiin vazife dolayısı ile yapılması — Manevî unsur — Ceza — Tahfif sebepleri — İhtilâs cürmü — Ceza — Tahfif sebebi — Zimmete sebep olma)	247	37
20	Uyuşturucu Maddeler.....Turhan ŞENEL (Uyuşturucu maddenin tarifi ve hangi maddelerin uyuşturucu madde sayılabileceği ve bir maddenin uyuşturucu madde olup olmadığını tânine yetkili merci — Tatbikatta en çok rastlanan uyuşturucu maddelerden esrar, ¹ eroin, afyon, kokain ve morfinin, imâl — Kullanma şekilleri — Tesirleri — T. C. Kanununda bu fiillere tereddüp eden cezalar)	247	144
21	Şahsî Hürriyetten Mahrum Etme CürmüM. Muhtar ÇAĞLAYAN	249	26
22	Âmme İdaresi Hakkında Yeni DüşüncelerNermin ABADAN (Giriş — İdare önemlidir — İdarenin görevi, mefhumlar yardımı ile teşhis edilerek tahlile tâbi tutulabilir; onun gibi İdarî maharetlerde öğretim yoluyla değiştirilebilir — Güdülen siyaset ve idare arasında gözetilen nazarî ayrılık gerçek değildir — Yetkinin mahiyeti hakkındaki fikirler değişiyor — Teşvik vasıtaları ve moral — Modern âmme idaresi teorisi ve tatbikatında yetkilerin devri zaruridir — Teftiş — Mukayeseli idare — Nihaî mülâhazalar — Âmme idaresinin unsurları ve içindekiler)	245	109

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazarın veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
23	Fransız Âmmе Hukukunda İdarî Mukavele ve Empreviziyon Nazariyesi..... Salih TANYERİ (Mukavele mefhumu — İdarî mukavelelerle idarenin hususî hukuk mukavelelerinin tefriki)	246	120
	II — ÖZEL HUKUK		
24	Korunmaya Muhtaç Çocuklar..... A. HİTAY	249	43
25	Memuriyetlerin Sınıflandırılması Dr. Cemal MIHCIOĞLU (Umumî olarak tasnif mefhumu — Memuriyetlerin tasnifi — Sınıflandırmanın sağladığı faydalar — Kadrolar hakkında bilgi toplama — Sınıflandırmanın yapılması — Sınıflandırma faktörleri)	246	79
26	Tedavi Masrafları Ragıp ÖGEL (Tedavi masrafı bütçeden ödenecek olanlar — Tedavi masrafı telâkki olunacak masraflar — Doktor raporu — Resmî doktorların yapacağı tedavi — Resmî doktorların yapılmasını isteyecekleri tahlillerin masrafı — Hastanın gönderileceği sıhhat müessesesini kim ve nasıl tâyin edecektir — Hastanın kaplıcalara şevki usûlü — Sağlık Kurulu Tıp Fakültesi klinikleri raporları — Resmî ve hususî sıhhat, müessesesi — Dispanserde tedavi — Husus klinikte tedavi — Evde hususî doktora yaptırılan tedavi — Tedavi masrafları — Sağlık müessesesinin reçeteleri — İstirahat devresinde ilâç tedariki)	246	100

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazarın veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
27	Tedavi Masrafları Ragıp ÖGEL (İnjesiyon ücretleri — Diş çekme ücreti — Gözlük reçetesi masrafı — Anî zuhur edip hayatı tehdit eden ve resmî bir sağlık müessesesine yatırılmağa maddeten imkân vermeyen arızalarda hastanın hususî müessesede tedavisi — Kaplıcalarda tedavi — Bursa Kaplıcaları — Yatacak yeri olmayanların kaplıcalarda tedavi masrafı — Diş protezleri — Yapma uzuvlar masrafı — Yabancı memlekette daimî vazifesi olanların oralarda tedavileri — Memurların muvakkat vazife ile gönderildikleri yabancı memlekette hastalanmaları halinde orada yaptırdıkları tedavi masrafı — Yabancı memlekette tedavi edilmek üzere izin alanların tedavi masrafı — Tedavide yol masrafı — Hastanın bulunduğu yerdeki sağlık müessesesinde ayakta tedavisi — Hastanın başka mahalde olan bir sağlık müessesesine gönderilmesi — Seyahat yevmiyesi — Ayakta tedavide yevmiye — Memurların tebdil havaya gönderilmesi — Teçhiz ve tekfin masrafı — Cenaze nakil masrafı) III — GENEL İDARE A — Bizde B — Yabancı Memleketlerde	247	129
28	A. B. D. de Âmmeye İdaresi Tetkikleri M. BALASAYGUN (New - York eyaletine bağlı Westchester «county» de vâki tatbikat — Müşahedelerine ait rapor — Sonuçlar ve tavsiyeler — Plân	245	23

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	dairesinin vazifeleri ve teşkilâtı — Briarcliff Manor köyünü ziyaret — İlk muvakkat plân hakkında bazı düşünceler — Teşekkür ve açıklamalar — Bibliyografya — Michigan eyaletinin bütçe dairesi ve tahsisatının bu dairece kablessarf kontrol ve murakabesi işlerine dair rapor — Netice ve kanaat — Minnesota eyaleti belediyeler, mahallî idareler birliği müşahedelerine ait rapor — Teşekkür ve açıklama)		
	IV — MAHALLİ İDARELER		
	A — Bizde		
29	Köylere İçme Suyu Getirilmesi..... Turgut TİMUR (Sular hakkında genel bilgiler — Suların menbalarından alınmaları — İçme sularının isaleleri — Köy sularına müteallik hukukî hükümler)	245	85
30	Âmme İdaresi Bakımından Şehir Plânlaması ve Belediyelerimiz..... Cevat GERAY (Şehir plânlaması ve âmme idaresi — Araştırma ve etüd — İmar plânının çizimi — Plânın gerçekleşmesi — Şehir plânlaması için teşkilât — Türkiye’de şehir plânlaması ve belediyeler — Plân yaptırma mecburiyeti — Plânların gerçekleştirilmesi — Türkiye’de şehir plânlaması için teşkilât — Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğü teşkilâtı — Netice)	246	54
31	Türkiye’de Köylerin İmarı ve Meskenleri Dâvası Sadık ARTUKMAÇ	247	1

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazarın veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
32	(Türkiye’de köylerin iman — Köy imarı ile ilgili mevzuat — Mütalâa ve tekliflerimiz — Köy meskenleri dâvamız) Belediyelerin Varidat ve MasraflarıBaha KARGIN	247	99
33	(Belediyenin varidatı — Hisseler — Kesri munzamlar — Harçlar — Resimler — iştirâk hisseleri — Ücretler — Cezalar — Vergiler — Çeşitli gelirler — Belediye varidatlarının tahakkuk ve tahsillerine göre çeşitleri — Varidatın tahakkuk ve tahsili — Tahsilat makbuzları — Muhtaç asker ailelerine yardım gelirleri — Tarifeler — Belediye masrafları — Belediye bütçelerinin masraf bölümündeki çeşitli hisseler — Belediye masraflarında mühim olan bazı muameleler — Kat’i hesap ve idare hesabı —Belediyenin hesap defterleri — Belediye muhasipleri — Münakaleler — Belediyede munzam ve fevkalâde tahsisat — Netice) B — Yabancı Memleketlerde Kanada Mahallî İdareleri Hakkında Kısa Bir Tetkikat Raporu..... M. Şerif TÜTEN	249	69
34	Y — İL İDARESİ A — Bizde B — Yabancı Memleketlerde Fransa’da Vilâyet İdaresinin Geçirdiği Tarihî Tekâmül Macit İNCE	243-44	139
	(Üçüncü Cumhuriyet — Vichi rejimi — Vichi idaresinin sona ermesinden sonra — İstifade olunan eserler)		

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
35	Hollanda Hükümeti Umumî Teşkilâtlanma Müşaviri J. Simith'in Konferansı Tark ÖLMEZOĞLU (Başlangıç — Meselenin kısa hikâyesi — Usûl — Tecrübenin tenkidi — Tecrübeden elde edilen neticeler — Sosyal psikolojik veçheleri — Milletlerarası tecrübe mücadelesi) VI — EMNİYET - ZABITA	249	127
36	Jandarmanın İdare Âmirleri ile Kanunî Münasebetleri, Muhtelif Vekâetlere Bağlılığı Şükrü OLCAY (Münasebatı tesis eden esaslar — Jandarmanın aslî sıfat ve aslî vazifesi — Jandarmanın bağlı olduğu ve münasebette bulunduğu makamlar — Vilâyet Jandarma Kumandanı — Kaza Jandarma Kumandanları — Nahiye Jandarma Kumandanları)	247	119
37	Zabitanın Suçları Tamamen Önlemesi Mümkün Müdür? Şükrü TÜTER (Bu iki vazifenin zabıtaban istediği hizmetler — Plânın hazırlanmasında hangi hususların tetkikine gelince — Bölgenin tabiî coğrafyası — İktisadî coğrafyası — Beşerî, siyasî coğrafya durumu — Bölgenin ziraî coğrafyası — İhtilâf unsurlarının sebep ve âmilleri — Bu ihtilâfların mevzuları — Akar sular ile ilgili kanunlar)	247	170

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
38	VII — EKONOMİ - MALİYE Ekonomik İdare (Fransızcadan) ...Hediye N. ROLLAS (Ekonomik bir idare mevcut mudur? — İdareciler ve teknisyenler nasıl toplanır? — Devletin ekonomik hayattaki türlü müdahaleleri — Ekonomik enformasyon — Komisyonlar — I inci devre — II nci devre işgal sıralarında — III üncü devre — İstihsal sektöründeki müdahale — Sinaî teknik merkezler — Halihazır Temayüller — Ziraî babındaki müdahale)	248	77
39	VIII — MESKEN MESELESİ İskân Mevzuatı ve İdare Âmirlerinin Vazife ve SalahiyetleriFethi AYKAÇ (Giriş — İskân mevzuunun ehemmiyeti — Dış iskânda gaye — Gayenin başarı şartları — Mer'î iskân mevzuatının bazı noksanları — İskân mevzuatı karşısında idare âmirlerinin vazife ve salahiyetleri — Netice)	245	1
40	Mesken Siyaseti Bakımından Kira Kontrolü ve Belediye Encümenleri Cevat GERAY (Türkiye'de kira kontrolünün geçirdiği safhalar — Türkiye'de halihazır kira kontrolü — Kira kontrolünün mahiyeti ve netice)	247	55
41	6785 yılı İmar Kanunu Muvacesinde Ankara Şehri İmar İdaresinin ve Ankara Belediyesinin Durumu Sadık ARTUKMAÇ	248	1

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
42	(Ankara şehri imar idaresi — Teşkilât — Vazife ve salahiyet — İmar idare heyeti kararlarına itiraz usûlü — İmar Müdürlüğünün hesap ve muamelâtı — Ankara Belediyesinin imar mevzuundaki vazife ve salahiyetleri.) Bizde Mesken Buhranı ve Gecekondu Meselesi Sadık ARTUKMAÇ	246	1
43	(Mesken buhranının sebepleri ve giderilmesine matuf tedbirler — Mesken buhranını doğuran sebepler — Arzu azaltan sebepler — Kira bedellerinin dondurulması — Yıkılan, yıktırılan ve yanan binalar ve istimlâklar — Talebi çoğaltan sebepler — Köylerden şehir ve kasabalara göç — Mesken buhranını önlemeğe matuf tedbirler — 1580 sayılı belediye kanununun 15 inci maddesinin 68 inci bendi — Mesken buhranını önlemek için yeni tedbirler almak zarureti — Gecekonduların kaldırılması dâvamız — Gecekondu hakkında devletçe alınan tedbirler — Gecekondu hakkında yeni ve müessir tedbirler almak zarureti) 6785 Sayılı İmar Kanununun İzahı ve Mülga Kanunla Mukayesesi Sadık ARTUKMAÇ	24 4	1
	(Kaçak inşaat — Ruhsatiye ve eklerine aykırı inşaat — Ruhsatsız inşaat — Başkasının mülküne tecavüz suretiyle başlanılan inşaat — Kaçak inşa edilen binaların iskân veya işgal edilmesi hali — Durdurma, islâh, yıktırma ve bunlara itiraz usûlü — İnşaatı durdurma ve buna itiraz usûlü — Durdurma usûlü — Durdurma muamelesine ve cezaya itiraz usûlü — Islâh kararı ve buna itiraz usûlü — İnşaatı yıktırma karar ve buna itiraz usûlü — Yıktır-		

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazarın veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	ma kararı — Yıkıtırma kararına itiraz usûlü ve temyiz — Mahallî idare heyeti nezdinde itiraz — Devlet Şûrası nezdinde temyiz dâvası — İcranın tehiri meselesi — İnşaatın yıktırılması — Muvakkat inşaat ve tesisatın yıktırılması — Nizamname ve talimatnameler — Belediyelerce hazırlanacak imar talimatnameleri)		
	IX — NÜFUS MESELESİ		
46	İspanya ve İsveç'te Nüfus ve Vatandaşlık Mevzuatı ve Tatbik ŞekilleriŞevket EKER (İspanya — Doğum — Ölüm — Evlenme — Tabiiyet — Asli vatandaşlık — Müktesep vatandaşlık — Tabiiyetin ziyayı — Tekrar iktisap — Evliliğin vatandaşlığa tesiri — İsveç Doğum tescili — Evlenme tescili — Ölümler — Yer değiştirmeler — Teftiş — Vilâyetler nüfus kütükleri dairelerinin çalışma sistemi — Senelik sayımlar — İskandinav tabiiyet sistemi — İsveç — Müktesep vatandaşlık — Çıkma — İsveç vatandaşlığının kaybı — Hususî hükümler — Evliliğin vatandaşlığa tesiri)	246	35
	X — YABANCI MEVZUAT		
	A — Genel İdare		
47	İngiliz Tabiiyet Kanunu..... Muharrem BALASAYGUN (Kısım I. — Kısım II.— Kısım II. — Ek maddeler)	246	137
44	22/6/1950 Tarihli İsveç Vatandaşlık KanunuŞevket EKER	248	103

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazarı veya Cevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	(Vatandaşlıktan çıkma — Muvakkat hükümler — Belçika vatandaşlığının istirdat ve ziyai, iktisabı hakkında 17/Aralık/1932 tarihli kanunu — Kanun metni — Muvakkat hükümler)		
45	İsviçre Vatandaşlığının Kazanılması ve Kaybı Hakkında Federal KanunŞevket EKER (Asli vatandaşlığın kazanılması — Asli vatandaşlığın kaybedilmesi — Telsik veya yeniden iktisap — Tahkikat — Çifte tabiiyet — Yabancı memlekette doğum dolayısıyla zaman aşımı — Müsterek hükümler — Harç — Hükümet kararı ile kayıp — Geri alma — Hakkın tesbiti — Dâva — Nihai ve geçici hükümler — Medenî hukuk hükümlerinin tadili — Muvakkat hükümler — Doğuştan İsviçre’li olduğu halde tabiiyeti kaybetmiş kadınların yeniden iktisapları — Mer’iyete girmek)	245	149
48	İsviçre Konfederasyon Erkân ve Memurlarının Mes’uliyeti Hakkında Federal Kanun 9/Aralık/1950H. O. (Umumî hükümler — Tatbikat şekli hakkında hususî hükümler)	244	193
49	Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası Doç. Dr. Orhan KÜRKCÜER (Almanya Federal Cumhuriyeti Anayasası — Esas haklar — Federal Başkan — Federal Hükümet)	249	133
50	Fransız Devlet Şûrâsı (Dalloy’dan) ..S. A. KORKUD Ferit GÜRYÜCEL	245	129

Sıra No	Yazının Adı — Özü — Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
51	(Devlet Şûrası hakkında — Devlet Şûrâsının teşriî ve İdarî salâhiyetleri — İhtilâfların hallinde Devlet Şûrası — Teşkilât — Muhakeme usûlü — Arzuhallerin Damga Resmi ve kayıt harcı — Arzuhallerin verilmesi — Devlet Şûrasına yapılan itirazlar — İtirazların yapılma müddeti — Muameleye konan arzuhallerin tebligatı — Bir dâvanın tahkiki sırasında zuhur eden hâdiseler — Celselerin inikadı — İhtilâfların hallinde Devlet Şûrası kararları — Gıyaben verilen kararlar aleyhine itirazlar — Vicahi kararlara karşı itirazlar — Mahkeme masarifi — Müteferrik hükümler) 1947 Japon Anayasası ve Japonya’da Siyasî ve İdarî Teşkilât Tekin GÜRZUMAR (1889 MEİJÎ Anayasası — İmparator — Kabine — Teşriî organ — 1947 Anayasası — Anayasanın hazırlanması — 1947 Anayasasının ana prensipleri — Egemenliğin millete ait olduğu prensibi — İnsan hakları prensibi — Anayasanın üstünlüğü ve kanunların Anayasaya uygun olması prensibi — Temsilî hükümet — Kuvvetler ayrılığı — Harpten feragat — 1947 Anayasasına göre Japonya’da hükümet — İmparator — Kabine — Kaza organı — 1947 Anayasasına göre Japonya’da mahallî idareler ve İdarî organizasyon) X — YABANCI MEVZUAT B — Mahallî İdareler	248	26
52	Fransa’da Umumî Meclisler.....S. A. KORKUD Ferit GÜRYÜCEL	246	173

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	(Umumî hükümler — Umumî meclislerin teşekkülü — Umumî Meclislerin toplantıları — Umumî Meclislerin salahiyetleri — Vilâyetlerin bütçesi ve hesapları — Vilâyet Encümeni — Müteaddit vilâyetler arasında müşterek menfaatler — Hususî veya geçici hükümler)		
53	Belçika'da Provens ve Komün Mâliyesi Hayri ORHUN	248	119
	(Komünler mâliyesi — Komün İctimaî yardım j fonu — Komünler fonu — İki fona müteallik j müşterek hükümler — Provens idareleri mâliyesi — Provensler fonu — Munzam hükümler — Geçici maddeler)		
54	Çukurova Kazası İdarî Coğrafyası Mehmet KAYA	245	164
	(Tabiî ve coğrafi durum — İdarî durum — Nüfus ve iskân durumu — Nafia durumu — İktisadî durum — Ziraat durumu — Sağlık durumu — Maarif durumu — Sosyal durum)		
55	Çüngüş Kazası İdarî Coğrafyası..... Durmuş ERKALE	246	207
	(Hudut ve mesahası — İklim — Avarız — Akar sular — Tarihçesi — Nüfus ve iskân durumu — Kaza teşkilâtı ve memurları — Sosyal durum — Sağlık durumu)		
56	Çatalca Kazası Recai TOSYALI	247	224
	(Çatalca coğrafyası — İklim — Çatalca kazası tarihi — İdarî teşkilât — Nüfus — Yaşayış ve geçim — Kültür durumunu — Yollar — Ekonomik durum)		

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
	XII _ GEZİ NOTLARI		
	XIII — DEĞİŞİK KONULAR		
57	Yollar Üzerindeki Katliamı Durdurmak İçin Amerika'da Tatbik Olunan Modern UsûllerNaci BABACAN	246	202
58	Dış Memleketlerde Yeni Olaylar (Lâğım müzahrefatından istihsal edilen vitaminler — Finlândiya'da iki yeni bahçe — Şehir — Sokakların temizliği)	246	205
59	Güney İtalya'da Tam Bir RönesansNaci BABACAN	247	76
60	Osmanlı İmparatorluğu İdare Organ ve MüesseselerindenM. Saveci Eyüboğlu (Halife, halef, naip, hilâfet — Kubbe vüzerası — Divanı Hümayun, Divanı Âli — Kapu Kethüdası — Kapu Kâhyası — Dirlik ve dirlik iltizamı — Sahibi arz, dirlik sahibi — Şeyhülislâm ve Şeyhülislâmlık kapısı — Kazasker — Kadı — Kadıların beledi işlerde vazifeleri — İlmiye — Taşra teşkilâtı)	244	56
61	Osmanlı Vilâyat Kanunnameleri Üzerinde Bir inceleme Tokin GÜRZUMAR (Onaltıncı Asrın ilk yarısında yapılan arazi tahriri — Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü arşivinde bulunan kanunnamelerin mahiyeti — Araziye taalluk eden hükümler — Mora ka- nunnamesinden — Sivas kanunnamesinden — Cezalara taalluk eden hükümler — Resimlere	244	98

Sıra No.	Yazının Adı — Özü — Yazar veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayı	Sahife
62	taallük eden hükümler — Muhtelif hükümler — Kanunî Sultan Süleyman devrine ait kanunnameler — İkinci Selim zamanına ait kanunnameler — Üçüncü Murat devrine ait kanunnameler — Tarihi belli olmayan kanunnameler) İkinci Meşrutiyetin İlk Kanun ve Nizamnameleri Baha KARGIN (İkinci Meşrutiyetin ilânı ve Meclisi Mebusanın içtimaa davet edilmesi — Af ilânı — Hafiyeliğin ilgası — Kanunu Esasi'nin mer'iyeti hakkında tebligat — Tatili eşgal cemiyetleri hakkında kanunu muvakkat — Meclisi Vükelâ dahili nizamnamesi — Sultan Hamid'in hal'i ve Sultan Reşad'ın cülüsü — Serseri ve mazannai sû eşhas hakkında kanun — İçtimaatı umumiye kanunu — Tensikat kanunu — 1325 senesinin diğer bazı kanun ve nizamnameleri — Kanunu Esasi'de yapılan tadilât) XIV — İÇTİHADLAR, KARARLAR Divanı Muhasebat İlâmlarının Temyiz Usûlüne Ait Son KararlarRagıp ÖGEL (Temyiz itiraz müddeti,— İlâmın kesinleşmesi — Divan ilâmları kimlere tebliğ olunur? — Divanı Muhasebat ilâmlarının şekli — Hukuk Muhakeme Usulleri Kanununun Divanı Muhasebat Mahkemelerine de şamildir —Esbabı mu-cibesiz temyiz dilekçesi üzerine temyiz tatbikatı yapılamaz — Temyiz tahkikatı süresi	244	165
33	Divanı Muhasebat İlâmlarının Temyiz Usûlüne Ait Son KararlarRagıp ÖGEL (Temyiz itiraz müddeti,— İlâmın kesinleşmesi — Divan ilâmları kimlere tebliğ olunur? — Divanı Muhasebat ilâmlarının şekli — Hukuk Muhakeme Usulleri Kanununun Divanı Muhasebat Mahkemelerine de şamildir —Esbabı mu-cibesiz temyiz dilekçesi üzerine temyiz tatbikatı yapılamaz — Temyiz tahkikatı süresi	248	54

İDARE DERGİSİ 'NİN

244 - 249 Sayılı Nüshalarında Yayınlanan Yazıların Yazarlarının veya Çevirenin Soy Adına Göre FİHRİSTİ

Yazanın veya Çevirenin Adı ve Soyadı	Yazanın Adı ve Yayınlandığı Derginin	Sayısı
Nermin Abadan	Âmme İdaresi Hakkında Yeni Düşünceler	245
Sadık Artukmaç	Türkiye’de Köylerin İman ve Meskenleri Dâvası	247
	6785 Sayılı İmar Kanunu Muvacehesinde Ankara Şehri İmar İdaresinin ve Ankara Belediyesinin Durumu	248
	Bizde Mesken Buhranı ve Gecekondu Meselesi	246
	6785 Sayılı İmar Kanununun İzahı ve Mülga Kanunla Mukayesesi	244
Selâhattin Arslan	Fransız Devlet Şûrası (Dallos’dan)	245
Korkud	Fransa’da Umumî Meclisler	246
Doğan Avcıoğlu	Âmme İdaresinde Araştırma	246
Selim Aybar	İşden Men.....	244
Fethi Aykaç	İşkân Mevzuatı ve İdare Âmirlerinin Vazife ve Salahiyetleri	245
	Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanun ve Tatbikatı.....	247
Naci Babacan	Yollar Üzerindeki Katliamı Durdurmak İçin Amerika’da Tatbik Olunan Modern Usûller	246
	Güney İtalya’da Tam Bir Rönesans	247
Muharrem Bala- saygun	İdare, İdareci ve Murakabe Mefhumlarının Modern Esasları.....	249
	İngiliz Tabiiyet Kanunu	

Yazanın veya Çevirenin Adı ve Soyadı	Yazanın Adı ve Yayınlandığı Derginin	Sayı
Muhtar Çağlayan	A. B. D. de Âmmе İdaresi Tetkikleri	245
	Memuriyet Vazifesini İhmal ve Suiistimal Cürümleri	244
	İrtikâp Cürmü	246
	A. B. D. de İcra Kuvveti ve Cumhurreisinin Salahiyetleri	245
	Zimmet ve İhtilâs Cürümleri	247
Şevket Eker	Şahsi Hürriyetten Mahrum Etme Cürmü	249
	İspanya ve İsveç’de Nüfus ve Vatandaşlık Mevzuatı ve Tatbik Şekilleri	246
	22/6/1950 Tarihli İsveç Vatandaşlık Kanunu ..	248
	İsviçre Vatandaşlığının kazanılması ve Kaybı Hakkında Federal Kanun	245
M. Saveci Eyüboğlu	Osmanlı İmparatorluğu İdare, Organ ve Müesseselerinden	244
Ziya Ekincioglu	Yeni İstimlâk Kanununa Göre Köylerde Yapılacak İstimlâklar	244
	Tahsis ve Tevzi İşlerinde İdare Âmirlerinin Mes’uliyetleri	245
Durmuş Erkale	Cüngüş Kazasının İdari Coğrafyası	246
	Mesken Siyaseti Bakımından Kira Kontrolü ve Belediye Encümenleri	247
Cevat Geray	Âmmе İdaresi Bakımından Şehir Plânlaması ve Belediyelerimiz	246
Tekin Gürzumar	1947 Japon Anayasası ve Japonya’da siyasi ve İdari Teşkilât	248
	Osmanlı Vilâyat Kanunnameleri Üzerinde Bir İnceleme	244

Yazanın veya Çevirenin Adı ve Soyadı	Yazanın Adı ve Yayınlandığı Derginin	Sayı
Alaeddin Hitay	Yeni İmar Kanunu	246
	Muvakkat İşgal	244
	Korunmaya Muhtaç Çocuklar	249
Macit İnce	Fransa'da Vilâyet İdaresinin Geçirdiği Tarihî Tekâmül	243 - 244
H. Kalkandelen	Bizde Memur Alma Yolları ve Alınacak Memurlarda Aranılacak Şartlar	244
Baha Kargın	İkinci Meşrutiyetin İlk Kanun ve Nizamnameleri.....	244
	Belediyelerin Varidat ve Masrafları	247
	İdarenin Takdir Hakkı	245
	B. M. M. ne Yapılacak Müracaatlar	246
Mehmet Kaya	Çukurova Kazası İdarî Coğrafyası	245
Şerafettin Kaya	5917 Sayılı Kanun İle Tatbikatı Hakkında Bir İnceleme	244
Doç. Dr. O. Kürkçüer	Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası	249
Şerif Mengen	Taşra Teşkilâtı Memurunun Salahiyet ve Mes'uliyeti.....	245
Dr. Cemal Mihçioğlu	Memuriyetlerin Sınıflandırılması	246
Hayri Orhun	İsviçre Konfederasyon Erkân ve Memurlarının Mes'uliyeti Hakkında. Federal Kanun 9/Aralık/1950	244
	Belçika'da Provens ve Komün Mâliyesi ...	248
Şükrü Olcay	Jandarmanın İdare Âmirleri ile Kanunî Münasebetleri, Muhtelif Vekâletlere bağlılığı ...	247
Ragıp Ögel	Tedavi Masrafları	247

Yazanın veya Çevirenin Adı ve Soyadı	Yazanın Adı ve Yayınlandığı Derginin	Sayı
	Tedavş masrafları	246
	Divanı Muhasebat İlâmlarının Temyiz Usûlüne	
	Ait Son Kararlar	248
Tarık Ölmezoğlu	Hollanda Hükümeti Umumî Teşkilâtlanma	
	Müşaviri J. Smith'in Konferansı	249
Mukadder Öztekin	Türk Anayasası	244
Hediye N. Rollas	Ekonomik İdare	248
Turhan Şenel	Uyuşturucu Maddeler	247
Salih Tanyeri	Fransız Âmme Hukukunda İdari Mukavele ve	
	Empreviziyon Nazariyesi	246
Turgut Timur	Köylere İçme Suyu Getirilmesi	245
Recai Tosyalı	Çatalca Kazası	247
Şerif Tüten	Kanada Mahallî İdareleri Hakkında Kısa Bir	
	Tetkikat Raporu	249
Şükrü Tüter	Zabıtanın Suçları Tamamen Önlemesi i Mümkün	
	Müdür?	247
Yusuf Yakuboğlu	Emrin Yerine Getirilmesinden Dolayı Me-	
	murların Cezaî Sorumluluğu	244